

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

60 metai

2017 m. rugpjūčio 31 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

526-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. gegužės 31 d.–birželio 1 d.

2017/C 288/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Dirbtinis intelektas. Jo poveikis bendrajai (skaitmeninei) rinkai, gamybai, vartojimui, užimtumui ir visuomenei“ (nuomonė savo iniciatyva)	1
2017/C 288/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl „Galimo bendros žemės ūkio politikos pertvarkymo“ (tiriamoji nuomonė)	10

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

526-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. gegužės 31 d.–birželio 1 d.

2017/C 288/03	Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos ateities lyderiai: pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyva“ (COM(2016) 733 final)	20
2017/C 288/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu taikymas“ [COM(2016) 799 final – 2016/0400 (COD)]	29

2017/C 288/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl: a) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje įgyvendinimo užtikrinimo, kuria nustatoma pranešimo apie leidimų išdavimo tvarką ir reikalavimus, susijusius su paslaugų teikimu, procedūra ir kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/123/EB ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacinę sistemą (COM(2016) 821 <i>final</i> – 2016/0398 (COD)); b) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl proporcingumo patikros prieš priimant naujas profesijų reglamentavimo nuostatas (COM(2016) 822 <i>final</i> – 2016/0404 (COD)); c) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Reglamentu ... [EPK reglamentas] nustatytos Europos paslaugų e. kortelės teisinės ir veikimo sistemos (COM(2016) 823 <i>final</i> – 2016/0402 (COD)); d) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma Europos paslaugų e. kortelė ir susijusios administracinės priemonės (COM(2016) 824 <i>final</i> – 2016/0403 (COD))	43
2017/C 288/06	Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatos dėl bendrojo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo laikino taikymo tiekiamoms prekėms ir teikiamoms paslaugoms, kurių vertė viršija tam tikrą ribą (COM(2016) 811 <i>final</i> – 2016/0406(CNS))	52
2017/C 288/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2004/37/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su kancerogenų arba mutagenų poveikiu darbe“ (COM(2017) 11 <i>final</i> – 2017/0004 COD)	56
2017/C 288/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos gynybos veiksmų planas“ (COM(2016) 950 <i>final</i>)	62
2017/C 288/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo ir tų išteklių žvejybos daugiamečių planas (COM(2017) 97 <i>final</i> – 2017/0043 (COD))	68
2017/C 288/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, siekiant išlaikyti dabartinius jos taikymo aviacijos veiklai apribojimus ir pasirengti nuo 2021 m. įgyvendinti pasaulinę rinkos priemonę (COM(2017) 54 <i>final</i> – 2017/0017 (COD))	75
2017/C 288/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Spartesnis švarios energetikos inovacijų kūrimas ir diegimas“ [COM(2016) 763 <i>final</i>]	81
2017/C 288/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategija – svarbus žingsnis į sąveikiųjų, susietųjų ir automatizuotą judumą“ (COM(2016) 766 <i>final</i>)	85
2017/C 288/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl elektros energijos vidaus rinkos (nauja redakcija) (COM(2016) 861 <i>final</i> – 2016-379-COD), Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2005/89/EB (COM(2016) 862 <i>final</i> – 2016-377-COD), Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, įsteigiančio Europos Sąjungos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą (nauja redakcija) (COM(2016) 863 <i>final</i> – 2016-378-COD), Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių (nauja redakcija) (COM(2016) 864 <i>final</i> – 2016-380-COD)	91
2017/C 288/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Antroji energetikos sąjungos būklės ataskaita“ (COM(2017) 53 <i>final</i>) ir dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaita“ (COM(2017) 57 <i>final</i>)	100

2017/C 288/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (COM(2017) 8 <i>final</i> – 2017/0002 (COD))	107
2017/C 288/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/59/EB dėl tam tikrų kelių transporto priemonių kroviniams ir keleiviams vežti vairuotojų pradinės kvalifikacijos ir periodinio mokymo ir Direktyva 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų [COM(2017) 47 <i>final</i> – 2017/0015 (COD)]	115
2017/C 288/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendro Europos Komisijos ir Sąjungos vyriausiosios įgaliotinės užsienio reikalams ir saugumo politikai komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas“ (JOIN(2016) 29 <i>final</i>)	120
2017/C 288/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos valdymo, išsaugojimo ir kontrolės priemonės, taikytinos Regioninės žvejybos pietų Ramiajame vandenyne valdymo organizacijos (SPRFMO) valdomame konvencijos rajone“ [COM(2017) 128 <i>final</i> – 2017/0056 COD]	129
2017/C 288/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas 2017 kalendoriniais metais taikytinas tiesioginių išmokų koregavimo koeficientas, numatytas Reglamente (ES) Nr. 1306/2013 (COM(2017) 150 <i>final</i> – 2017/0068 COD)	130

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

526-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. GEGUŽĖS 31 D.–BIRŽELIO 1 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Dirbtinis intelektas. Jo poveikis bendrajai (skaitmeninei) rinkai, gamybai, vartojimui, užimtumui ir visuomenei“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2017/C 288/01)

Pranešėja: **Catelijne MULLER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	159/3/14

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Dirbtinio intelekto srityje šiuo metu stebimi svarbūs pokyčiai ir jis sparčiai pradedamas taikyti visuomenėje. Dirbtinio intelekto rinka jau siekia apie 664 mln. USD ir numatoma, kad iki 2025 m. ji išaugs iki 38,8 mlrd. USD. Kadangi dirbtinis intelektas gali turėti ir teigiamo, ir neigiamo poveikio visuomenei, EESRK įsipareigojo įdėmiai stebėti dirbtinio intelekto raidą ne tik techniniu, bet ir etikos, saugumo ir socialiniu požiūriais.

1.2 EESRK, kaip Europos organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, artimiausiu metu organizuos, sustiprins ir skatins **viešas diskusijas dėl** dirbtinio intelekto ir į jas įtrauks visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus: politikos formuotojus, pramonės atstovus, socialinius partnerius, vartotojus, NVO, švietimo ir sveikatos priežiūros darbuotojus ir įvairių sričių (įskaitant dirbtinio intelekto, saugos, etikos, ekonomikos, darbo teisės, teisės, biheavioristinių mokslų, psichologijos, filosofijos) ekspertus ir mokslininkus.

1.3 Nors diskusijos dėl superintelekto yra svarbios, šiuo metu jos užgožia diskusijas dėl dabartinių dirbtinio intelekto prietaikų poveikio. Todėl šio proceso tikslas ir uždavinys, *inter alia*, bus didinti ir plėsti žinias apie dirbtinį intelektą ir taip prisidėti prie informacija pagrįstų ir subalansuotų diskusijų išvengiant blogiausių scenarijų ar kraštutinio reliatyvizmo. Todėl EESRK išpareigoja skatinti tokią dirbtinio intelekto plėtoją, kuris tarnautų žmonijai. Tačiau taip pat svarbus šio proceso uždavinys ir tikslas – pripažinti, nustatyti ir stebėti pavojingus pokyčius dirbtinio intelekto vystymo ir susijusiose srityse, kad būtų galima padaryti tinkamus ir savalaikius sprendimus. Tai leis užtikrinti aktyvesnę visuomenės dalyvavimą ir didesnę jos pasitikėjimą bei paramą tvariam tolesniam dirbtinio intelekto vystymui ir diegimui.

1.4 Dirbtinio intelekto poveikis yra tarpvalstybinio pobūdžio, todėl reikės nustatyti ir supranacionalinę politikos strategiją. EESRK rekomenduoja **Europos Sąjungai imtis pasaulinio lyderio vaidmens** siekiant nustatyti aiškia visuotinę dirbtinio intelekto politikos strategiją, pagrįstą Europos vertybėmis ir pagrindinėmis teisėmis. EESRK šioje srityje gali ir nori įnešti savo indėlį.

1.5 Šiuo metu EESRK išskiria **11 sričių**, kuriose dirbtinis intelektas kelia problemų visuomenės gyvenime: etika; saugumas; privatumas; skaidrumas ir paaiškinamumas; darbas; švietimas ir įgūdžiai; (ne)lygybė ir įtrauktis; teisiniai ir reguliavimo aspektai; valdymas ir demokratija; karyba; superintelektas. EESRK pateikia toliau nurodytas rekomendacijas.

1.6 EESRK ragina dirbtinio intelekto atžvilgiu laikytis požiūrio „**valdo žmogus**“ (angl. *human-in-command*), įskaitant sąlygą, kad dirbtinis intelektas būtų plėtojamas atsakingai, saugiai ir veiksmingai, kai mašinos išlieka mašinomis, kurias visą laiką kontroliuoja žmogus.

1.7 EESRK ragina parengti dirbtinio intelekto plėtojimo, diegimo ir naudojimo **etikos kodeksą**, kad dirbtinio intelekto sistemos per visą veikimo procesą būtų suderinamos su žmogaus orumo, neliečiamybės, laisvės, privatumo, kultūrų bei lyčių įvairovės principais ir pagrindinėmis žmogaus teisėmis.

1.8 EESRK ragina nustatyti **standartizavimo sistemą**, skirtą dirbtinio intelekto sistemų tikrinimui, tvirtinimui ir kontrolei, remiantis įvairiais saugumo, skaidrumo, suprantamumo bei paaiškinamumo standartais ir etinėmis vertybėmis.

1.9 EESRK ragina sukurti **Europos dirbtinio intelekto infrastruktūrą**, kurią sudarytų atvirojo kodo ir privatumą užtikrinanti mokymosi aplinka, testavimo realiomis sąlygomis aplinka ir aukštos kokybės duomenų rinkiniai, skirti dirbtinio intelekto sistemų tobulinimui ir mokymui. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad, plėtodama ir skatindama „atsakingas Europos dirbtinio intelekto sistemas“, pagrįstas ES dirbtinio intelekto sertifikavimu ir ženkliniu, ES gali įgyti (konkurencinį) pranašumą pasaulinėje rinkoje.

1.10 ES, nacionalinės vyriausybės ir socialiniai partneriai turi bendrai nustatyti, kurie **darbo rinkos sektoriai**, koku mastu ir kada pajus dirbtinio intelekto poveikį, ir ieškoti sprendimų, kaip sušvelninti poveikį užimtumui, darbo pobūdžiui, socialinėms sistemoms bei (ne)lygybei. Reikia investuoti ir į tuos darbo rinkos sektorius, kuriems dirbtinis intelektas neturės poveikio arba darys silpną poveikį.

1.11 EESRK šiems suinteresuotiesiems subjektams rekomenduoja bendradarbiaujant kurti **papildomasias dirbtinio intelekto sistemas ir bendrai diegti** jas darbo vietoje, pavyzdžiui, steigti žmonių ir mašinų grupes, kuriose dirbtinis intelektas papildytų ir pagerintų žmonių atliekamas funkcijas. Suinteresuotieji subjektai taip pat turi investuoti į **formalųjį ir neformalųjį švietimą, ugdymą ir profesinį mokymą**, kad su dirbtiniu intelektu galėtų dirbti kiekvienas asmuo, taip pat kad būtų plėtojami įgūdžiai, kurių dirbtinis intelektas neperims ar negalės perimti.

1.12 Jau dabar reikia atlikti **konkretų ES teisės aktų ir taisyklių** įvertinimą šešiose prioritetinėse srityse, kurias Mokslinių ir technologinių sprendimų vertinimo (STOA) grupė įvardijo kaip sritis, kurias gali reikėti peržiūrėti ar atnaujinti. EESRK gali ir nori prisidėti prie šio vertinimo proceso. EESRK nepritaria juridinio asmens statuso suteikimui robotams ar dirbtinio intelekto objektams. Tokiu būdu civilinę atsakomybę reglamentuojanti teisė prarastų prevencinį taisyklingą poveikį; be to, tai keltų neatsakingo elgesio riziką tiek kuriant dirbtinį intelektą, tiek ir jį naudojant, ir būtų sudaromos galimybės piktnaudžiauti.

1.13 **Visuomenei naudingų**, įtrauktį skatinančių ir žmonių gyvenimo sąlygas gerinančių **dirbtinio intelekto prietaikų** vystymas turi būti aktyviai remiamas ir skatinamas tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Europos Komisija įgyvendindama savo programas turi finansuoti dirbtinio intelekto poveikio mokslinius tyrimus ir ES finansuojamas dirbtinio intelekto inovacijas.

1.14 EESRK pritaria organizacijos „Human Rights Watch“ ir kitų organizacijų raginimui **uždrausti autonomines ginklų sistemas**. EESRK palankiai vertina Jungtinių Tautų paskelbtas konsultacijas šiuo klausimu, tačiau taip pat mano, kad šios JT konsultacijos turi apimti ir dirbtinio intelekto taikymą kibernetiniame kare.

2. Dirbtinis intelektas

2.1 Vienos visuotinai priimtos, aiškiai apibrėžtos dirbtinio intelekto sąvokos nėra. Dirbtinis intelektas – tai labai bendra sąvoka, apimanti daug sričių (posričių), pavyzdžiui: kognityvinė kompiuterija (algoritmai, kurie samprotauja ir supranta aukštesniu (labiau žmogišku) lygmeniu), mašinos (sistemos) mokymasis (algoritmai, kurie patys mokosi atlikti užduotis), išplėstas intelektas (žmogaus ir mašinos bendradarbiavimas), dirbtinio intelekto robotika (dirbtinio intelekto diegimas robotuose). Tačiau pagrindinis dirbtinio intelekto tyrimų ir vystymo tikslas – automatizuoti protingą elgseną, pavyzdžiui, samprotavimą, informacijos rinkimą, planavimą, mokymąsi, komunikavimą, manipuliavimą, perspėjimą ir net kūrybą, fantazavimą ir suvokimą.

2.2 Paprastai dirbtinis intelektas skirstomas į siaurąjį dirbtinį intelektą (angl. *narrow AI*) ir bendrąjį dirbtinį intelektą (angl. *general AI*). Siaurasis dirbtinis intelektas geba atlikti konkrečias užduotis. Bendrasis dirbtinis intelektas geba atlikti visas intelektines užduotis, kurias gali atlikti žmogus.

2.3 Siaurojo dirbtinio intelekto srityje pastaruoju laikotarpiu padaryta didelė pažanga, kurią lėmė didėjanti kompiuterių duomenų apdorojimo galia, galimybė gauti didelius duomenų kiekius ir sistemos mokymosi plėtojimas. Sistemos mokymąsi sudaro algoritmai, kurie gali savarankiškai išmokyti konkrečias užduotis, jų tuo tikslu neprogramuojant. Šis metodas grindžiamas „mokymosi duomenų“, pagal kuriuos algoritmas išmokyta atpažinti modelius ir nustatyti taisykles, apdorojimu. Gilusis mokymasis (angl. *deep learning*) – sistemos mokymosi rūšis, naudojanti struktūras (neuroninius tinklus, angl. *neural networks*), kuriamas pagal žmogaus smegenų veiklos principus ir kurios mokosi praktikuodamosi ir apdorojamos grįžtamąją informaciją. Dėl šių pasiekimų dabar dirbtinio intelekto sistemos (naudodamosi algoritmais) gali savarankiškai mokytis, būti autonomiškos ir adaptyvios.

2.4 Jau kurį laiką vykdant dirbtinio intelekto srities mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą pagrindinis dėmesys skiriamas samprotavimui, žinių įgijimui, planavimui, komunikacijai ir suvokimui (regimajam, girdimajam ir jutimajam). Tai leido sukurti daug dirbtinio intelekto prietaikų: virtualieji padėjėjai, savaeigiai automobiliai, automatini naujienų rinkimas, kalbos atpažinimas, vertimo raštu programos, balso sintezavimo (angl. *Text To Speech*) programos, kompiuterizuotos finansinės operacijos, juridinės informacijos elektroninė paieška (*e-discovery*) ir kt.

2.5 Komitetas pažymi, kad pastaruoju metu dirbtinio intelekto prietaikų skaičius ir investicijos eksponentiškai išaugo. Šiuo metu dirbtinio intelekto rinka jau siekia apie 664 mln. USD ir numatoma, kad iki 2025 m. ji išaugs iki 38,8 mlrd. USD.

3. Dirbtinio intelekto teikiamos galimybės ir keliamos grėsmės

3.1 Iš esmės neiginčijama tai, kad dirbtinis intelektas gali atnešti didelę naudą visuomenei: jis gali būti naudojamas siekiant tvaraus žemės ūkio, saugesnio eismo, patikimesnės finansų sistemos, labiau aplinką tausojančių gamybos procesų, geresnės medicinos, saugesnio darbo, individualizuoto švietimo, geresnių įstatymų, saugesnės visuomenės. Jis galbūt net gali padėti panaikinti ligas ir skurdą. Be to, dirbtinis intelektas gali svariai prisidėti prie pramonės augimo ir ES konkurencingumo didinimo.

3.2 Kaip ir visos kitos radikali technologija, dirbtinis intelektas kelia tam tikrą riziką ir sudėtingus politikos uždavinius, pavyzdžiui, saugumo ir kontroliavimo, socialinių ir ekonominių aspektų, etikos ir privatumo, patikimumo ir kt. srityse.

3.3 Pasiektas lemiamas taškas, kai reikia nustatyti (pagrindines) sąlygas dabartiniam ir tolesniam dirbtinio intelekto plėtojimui ir panaudojimui. Tačiau dirbtinio intelekto privalumai gali būti ilgalaikiai tik tuo atveju, jeigu bus tinkamai sprendžiamos su dirbtiniu intelektu susijusios problemos. Šiuo tikslu būtina pasirinkti politikos sprendimus.

a) Etika

3.4 Dirbtinio intelekto plėtojimas kelia daug etikos klausimų. Kokį poveikį autonominis (savarankiškai besimokantis) dirbtinis intelektas darys mūsų asmeninei neliečiamybei, savarankiškumui, orumui, nepriklausomybei, lygybei, saugumui, pasirinkimo laisvei? Kaip užtikrinsime savo pagrindines normas, vertybes ir žmogaus teises bei jų apsaugą?

3.5 Be to, dirbtinis intelektas šiuo metu plėtojamasis homogeniškoje aplinkoje, kurią iš esmės sudaro jauni, baltaodžiai vyrai, todėl (sąmoningai ar nesąmoningai) dirbtiniame intelektualėje užprogramuojami kultūriniai ir lyčių skirtumai, kadangi, be kita ko, dirbtinio intelekto sistemos mokosi iš mokymo duomenų. Tokie duomenys turi būti tikslūs, taip pat geros kokybės, įvairūs, pakankamai išsamūs ir nešališki. Vyrauja bendra tendencija manyti, kad duomenys iš esmės yra objektyvūs, tačiau taip nėra. Duomenimis lengva manipuliuoti, jie gali būti šališki, atspindėti kultūrinius, lyčių ir kitokius stereotipus bei išankstines nuostatas ir būti klaidingi.

3.6 Šiuo metu kuriamose dirbtinio intelekto sistemose nėra užprogramuotos etinės vertybės. Mes, žmonės, privalome jas išskiepyti į dirbtinio intelekto sistemas ir aplinką, kurioje jos naudojamos. Dirbtinio intelekto sistemos (tiek viešosios, tiek komercinės) turi būti kuriamos, diegiamos ir naudojamos laikantis pagrindinių normų, vertybių, laisvių ir žmogaus teisių. Todėl EESRK ragina parengti ir patvirtinti bendrą pasaulinį dirbtinio intelekto kūrimo, diegimo ir naudojimo etikos kodeksą.

b) *Saugumas*

3.7 Dirbtinio intelekto naudojimas fiziniame pasaulyje, be abejonės, kelia saugumo klausimų. Gali būti daromas skirtumas tarp vidaus ir išorės saugumo.

- *Vidaus saugumas*: ar dirbtinio intelekto sistema yra pakankamai patikima, kad galėtų (toliau) veikti? Ar algoritmas yra tinkamai suprogramuotas? Ar jis nestringa, ar veikia apsauga nuo įsilaužimo? Ar jis veiksmingas? Ar jis patikimas?
- *Išorės saugumas*: ar dirbtinio intelekto sistema saugi naudoti visuomenės gyvenime? Ar ji saugiai veikia ne tik įprastomis, bet ir nežinomomis, kritinėmis ar nenusipėjamosiomis sąlygomis? Koks bus savarankiško mokymosi gebėjimų poveikis saugumui, ypač tuo atveju, kai sistema po įdiegimo mokosi toliau?

3.8 EESRK mano, kad dirbtinio intelekto sistemos gali būti pradėtos naudoti tik tada, kai jos tenkina konkrečius vidaus ir išorės saugumo reikalavimus. Tokius reikalavimus turi bendrai nustatyti politikos formuotojai, dirbtinio intelekto ir saugumo specialistai, įmonės ir pilietinės visuomenės organizacijos.

c) *Skaidrumas, suprantamumas, kontroliavimas, paaiškinamumas*

3.9 Dirbtinio intelekto priimtumas ir tvarus vystymas bei taikymas priklauso nuo galimybės suprasti, kontroliuoti ir paaiškinti dirbtinio intelekto sistemų veikimą, veiksmus ir sprendimus, net ir retrospektyviai.

3.10 Dirbtinio intelekto sistemų veiksmas ir sprendimai (pagrįsti pažangiaisiais algoritmais) daro vis daugiau įtakos kasdieniam žmonių gyvenimui. Pavyzdžiui, dirbtinis intelektas gali būti naudojamas vykdamas informacija grindžiamą viešosios tvarkos palaikymą, vertinant prašymus dėl hipotekos paskolų ar atliekant patvirtinimo procedūrą dėl draudimo. Šioje srityje labai svarbus dirbtinio intelekto sistemų sprendimų priėmimo proceso kontroliavimas, suprantamumas ir paaiškinamumas.

3.11 Šiuo metu daug dirbtinio intelekto sistemų dar labai sunkiai suprantamos vartotojams. Tačiau tai vis dažniau pasakytina ir apie sistemų kūrėjus. Būtent neuroniniuose tinkluose dažnai esama „juodųjų dėžių“, kuriose vyksta (sprendimų priėmimo) procesai, kurių tapo nebeįmanoma suprasti ir kuriems paaiškinti nėra jokio mechanizmo.

3.12 EESRK pasisako už tai, kad dirbtinio intelekto sistemos būtų skaidrios, suprantamos ir kontroliuojamos ir kad jų veikimo metodai būtų aiškūs, net ir retrospektyviai. Be to, turėtų būti nustatyta, kuriuos sprendimų priėmimo procesus galima perleisti dirbtinio intelekto sistemoms, o kurių negalima, taip pat kada pageidautinas ar būtinas žmogaus įsikišimas.

d) *Privatumas*

3.13 Privatumo požiūriu dirbtinio intelekto sistemos kelia susirūpinimą. Dirbtinis intelektas jau integruotas į daugelį (vartojimo) produktų: buitinę techniką, vaikų žaislus, automobilius, išmaniuosius sveikatos būklės sekimo prietaisus, išmaniuosius telefonus. Visi šie produktai perduoda duomenis (dažnai asmens duomenis) debesija grindžiamoms gamintojų platformoms. Pakankamos privatumo apsaugos klausimas yra labai opus ypač dabar, kai prekyba duomenimis sparčiai auga, o tai reiškia, kad surinkti duomenys nelieka pas gamintoją, o yra perparduodami tretiesiems asmenims.

3.14 Be to, kadangi analizuojama labai daug (dažnai) asmens duomenų, dirbtinis intelektas gali daryti poveikį žmonių pasirinkimui daugelyje sričių (nuo pirkimo sprendimų iki rinkimų ir referendumų). Itin pažeidžiama grupė – vaikai. EESRK yra susirūpinęs dėl dirbtinio intelekto taikomųjų programų, kuriomis aiškiai siekiama daryti poveikį vaikų elgsenai ir norams.

3.15 Reikia imtis priemonių, kad dirbtinio intelekto taikymas asmens duomenims neribotų faktinės ar numanomos žmonių laisvės. ES Bendrajame duomenų apsaugos reglamente nustatyta aukšto lygio skaitmeniniu būdu surinktos asmeninės informacijos privatumo apsauga. Vystant dirbtinį intelektą, privaloma tinkamai vykdyti stebėseną, ar praktikoje pakankamai užtikrinama žmonių teisė dėl informacija pagrįsto sutikimo ir laisvės pasirinkti, ar teikti duomenis, taip pat galimybės prie pateiktų duomenų, juos keisti ir kontroliuoti.

e) *Normos, standartai ir infrastruktūra*

3.16 Reikia parengti naują standartų sistemą, skirtą dirbtinio intelekto sistemų tikrinimui ir tvirtinimui, remiantis įvairiais standartais, kad būtų galima vertinti ir stebėti dirbtinio intelekto sistemų saugumą, skaidrumą, suprantamumą, paaiškinamumą ir etinį atsakingumą.

3.17 EESRK ragina Europos Sąjungą kurti savą dirbtinio intelekto infrastruktūrą, kurią sudarytų atvirojo kodo ir privatumą užtikrinanti mokymosi aplinka ir aukštos kokybės duomenų rinkiniai, skirti dirbtinio intelekto sistemų tobulėjimui ir mokymuisi. Be to, plėtodama ir skatindama atsakingas Europos dirbtinio intelekto sistemas, ES gali įgyti (konkurencinį) pranašumą pasaulinėje rinkoje. EESRK rekomenduoja šioje srityje išnagrinėti galimybę nustatyti Europos dirbtinio intelekto sertifikavimo ir ženklavimo sistemą.

f) *Poveikis darbui, užimtumui, darbo sąlygoms ir socialinės apsaugos sistemoms*

3.18 Esama skirtingų nuomonių, koku greičiu ir koku mastu tai įvyks, tačiau akivaizdu, kad dirbtinis intelektas turės įtakos užimtumo lygiui ir daugelio darbo vietų pobūdžiui, taigi ir socialinėms sistemoms.

3.19 E. Brynjolfsson ir A. McAfee (Masačusetso technologijos institutas) dabartinių technologijų vystymą (įskaitant dirbtinį intelektą) vadina antrąja aukštųjų technologijų era. Tačiau yra du svarbūs skirtumai: pirma, „senosios“ mašinos visų pirma pakeitė fizinį darbą, o naujosios mašinos perims intelektinius ir kognityvinius įgūdžius, todėl poveikį pajus ne tik žemos kvalifikacijos darbuotojai (darbininkai), bet ir vidutinės bei aukštos kvalifikacijos darbuotojai (tarnautojai); antra, dirbtinis intelektas yra *bendrosios paskirties technologija*, kuri daro poveikį praktiškai visiems sektoriams tuo pačiu metu.

3.20 Dirbtinis intelektas gali duoti daug naudos atliekant pavojingus, sunkius, varginančius, nešvarius, nemalonus, monotoniškus ar nuobodžius darbus. Tačiau dirbtinio intelekto sistemos vis dažniau gali perimti rutininį darbą, duomenų apdorojimą bei analizę ar iš esmės su planavimu ir prognozavimu susijusį darbą, kurį dažnai dirba aukštos kvalifikacijos darbuotojai.

3.21 Dauguma profesijų apima įvairių rūšių veiklą. Tikimybė, kad visus žmonių atliekamus darbus perims dirbtinis intelektas ar robotai, yra maža. Tačiau beveik visi žmonės susidurs su daliniu savo funkcijų automatizavimu. Tokiu būdu sutaupomas laikas gali būti naudojamas kitoms užduotims atlikti, su sąlyga, kad valdžios institucijos ir socialiniai partneriai to sieks. Todėl būtina atsižvelgti į galimą šių pokyčių poveikį specialistams ir vadovams, taip pat skatinti jų dalyvavimą, kad jie būtų šių pokyčių valdytojai, o ne jų aukos.

3.22 Be to, turėtų atsirasti ir naujų darbo vietų. Šiuo metu, deja, negalima numatyti, kokios tai bus darbo vietos, kiek jų bus ir kada tai įvyks. Tokios bendrovės kaip „Google“ ir „Facebook“ sugeba sukurti didelę vertę įdarbindamos santykinai labai nedaug darbuotojų. Be to, naujos darbo vietos ne visada yra kokybiškos. Ypatingą susirūpinimą kelia tai, kad toliau plėtojant dirbtinį intelektą greitai vis didėjančiai pagal lanksčias darbo sutartis dirbančių darbuotojų grupei beliks tik mažai apmokos nedidelės užduotys.

3.23 Dirbtinis intelektas turės įtakos ne tik turimo darbo kiekiui, bet ir atliekamo darbo pobūdžiui. Dirbtinio intelekto sistemos teikia vis daugiau galimybių stebėti ir sekti darbuotojus, todėl gali būti pažeistas jų savarankiškumas ir privatumas. Dabar darbas dažnai nustatomas ir paskirstomas algoritmais, be žmogaus įsikišimo, o tai turi poveikio darbo pobūdžiui ir darbo sąlygoms. Dirbtinio intelekto sistemų naudojimas taip pat kelia veiklos mažėjimo ir svarbių gebėjimų praradimo riziką.

3.24 Tačiau faktas lieka faktu: technologijos iš mūsų kontrolės neperima. Vyriausybės ir socialiniai partneriai turi galimybę daryti įtaką sprendžiant, kaip dirbtinis intelektas bus toliau vystomas ir taikomas darbo procese, ir jie privalo šią galimybę visapusiškai išnaudoti. Todėl svarbu dėmesį sutelkti ne tik į tai, ką gali pasiekti dirbtinis intelektas, bet ir į tai, ką gali žmonės (būti kūrybingi, jausti empatiją, bendradarbiauti) ir kokias užduotis norėtume išsaugoti žmonėms, ir toliau ieškoti galimybių gerinti žmogaus ir mašinos tarpusavio sąveiką (papildomumą).

3.25 Išplėstas intelektas (papildomumas), kai žmogus ir mašina dirba kartu ir vienas kitą stiprina, yra įdomiausias dirbtinio intelekto taikymo būdas, nes jis grindžiamas nuostata „žmogus kartu su mašina“, o ne „žmogus vietoj mašinos“. Labai svarbi ir bendra kūryba: darbuotojai turėtų būti įtraukti kuriant tokias papildomasias dirbtinio intelekto sistemas, siekiant užtikrinti, kad šias sistemas būtų galima veiksmingai naudoti ir kad darbuotojas turėtų pakankamai autonomijos ir kontrolės (pagal principą „valdo žmogus“), galėtų save realizuoti ir jausti pasitenkinimą savo darbu.

g) Švietimas ir įgūdžiai

3.26 Siekiant sudaryti žmonėms galimybę prisitaikyti prie greitų dirbtinio intelekto vystymosi pokyčių, būtinas skaitmeninių įgūdžių palaikymas ir ugdymas. Europos Komisija yra tvirtai įsipareigojusi plėtoti skaitmeninius įgūdžius pagal iniciatyvą „Skaitmeninių įgūdžių ir užimtumo koalicija“. Tačiau ne visi bus suinteresuoti išmokti koduoti ir tapti programuotojais. Todėl reikia orientuoti politiką ir finansinius išteklius į švietimą ir įgūdžių ugdymą tose srityse, kurioms dirbtinio intelekto sistemos nekelia grėsmės (pvz., darbai, kuriuose svarbiausias žmonių bendravimas, kuriuose žmogus ir mašina dirba kartu arba kuriuos, mūsų pageidavimu, ir toliau turėtų atlikti žmonės).

3.27 Jeigu siekiama žmogaus ir mašinos papildomumo (išplėsto intelekto), būtina visus žmones nuo ankstyvos vaikystės mokyti, kaip naudotis dirbtinio intelekto sistemomis ir su jomis dirbti, kad žmonės savo darbe galėtų išlaikyti savarankiškumą ir kontrolę (pagal principą „valdo žmogus“). Taip pat labai svarbu šviesti etikos ir privatumo klausimais, nes dirbtinis intelektas šiose srityse daro didelį poveikį.

h) Prieinamumas, socialinė (ne)lygybė, įtrauktis, paskirstymas

3.28 Didžioji dalis dirbtinio intelekto kūrimo veiklos ir visų su ja susijusių elementų (vystymo platformos, duomenys, žinios, kvalifikacija) yra penkių didelių technologinių įmonių („Amazon“, „Apple“, „Facebook“, „Google“, „Microsoft“) rankose. Nors šios įmonės pritaria atviram dirbtinio intelekto plėtojimui ir kai kurios iš jų leidžia naudotis savo dirbtinio intelekto vystymo platformomis pagal atvirojo kodo principą, to nepakanka siekiant užtikrinti visišką dirbtinio intelekto sistemų prieinamumą. Šioje srityje Europos Sąjungai, tarptautinės politikos formuotojams ir visuomeninėms organizacijoms tenka svarbus vaidmuo užtikrinant, kad dirbtinio intelekto sistemos būtų visiems prieinamos, taip pat kad jos būtų plėtojamos atviroje aplinkoje.

3.29 Kapitalui pirmenybę teikiantys technologiniai pokyčiai, kai inovacijos didžiausios naudos teikia jų savininkams, blogina darbuotojų padėtį kapitalo atžvilgiu. Technologiniai pokyčiai gali paskatinti ir žmonių (pajamų) nelygybę (tiek vietos, tiek regioniniu ir pasauliniu mastu). Dirbtinis intelektas šią tendenciją gali dar labiau sustiprinti.

3.30 Svarbu šias tendencijas įdėmiai stebėti ir priimti atitinkamus sprendimus. Jau pasigirsta raginimų dirbtinį intelektą apmokestinti, mokėti dirbtinio intelekto dividendus ar padaryti dirbtinio intelekto sistemas bendra darbuotojų ir darbdavių nuosavybe. Be to, vis daugiau ir daugiau kalbama apie būtinybę nustatyti besąlygiškas bazines pajamas.

3.31 Ankstesnėje nuomonėje⁽¹⁾ EESRK nurodė, kad būtų galima nustatyti skaitmeninį dividendą ir lygiai jį padalyti, siekiant užtikrinti teigiamą poveikį augimui. EESRK mano, kad labai svarbu atlikti šių sprendimų tyrimą, kad būtų rasta teisinga pusiausvyra tarp žmonių naudos duodančio dirbtinio intelekto plėtojimo ir trikdančio tokių sprendimų poveikio. Be to, reikėtų vengti moralinės rizikos, kai atsakomybė už dirbtinio intelekto sistemas yra perleidžiama subjektui, kuris negali būti laikomas atsakingu.

⁽¹⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161.

i) Teisiniai ir reguliavimo aspektai

3.32 Dirbtinis intelektas turės didelio poveikio galiojantiems įstatymams ir teisės aktams. Europos Parlamento Mokslinių ir technologinių sprendimų vertinimo (STOA) grupė 2016 m. birželio mėn. pateikė apžvalgą, kurioje nurodė ES teisės aktus ir taisykles, kurioms poveikio turės robotikos, kibernetinių fizinių sistemų ir dirbtinio intelekto plėtojimas. STOA grupė išskiria 6 sritis (transportas, dvejopo naudojimo sistemos, piliečių laisvės, saugumas, sveikata, energetika), į kurias atsižvelgiant gali reikėti peržiūrėti ir iš dalies keisti net 39 ES reglamentus, direktyvas, pareiškimus ir komunikatus bei Europos pagrindinių teisių chartiją. Šis įvertinimas turėtų būti atliktas nedelsiant ir ryžtingai, o EESRK gali ir nori dalyvauti šiame procese.

3.33 Nemažai diskutuojama apie tai, kas gali būti laikomas atsakingu už dirbtinio intelekto sistemų padarytą žalą. Tai itin aktualu tais atvejais, kai dirbtinio intelekto sistema mokosi pati ir pradėta naudoti tai daro toliau. Europos Parlamentas pateikė rekomendacijų dėl civilinės robotikos teisės, įskaitant pasiūlymą išnagrinėti galimybę suteikti robotams vadinamąjį e. asmens statusą, kad jiems tektų civilinė atsakomybė už bet kokią padarytą žalą. EESRK nepitaria juridinio asmens statuso suteikimui robotams ar dirbtinio intelekto objektams, nes tai kelia nepriimtina neatsakingo elgesio riziką. Civilinę atsakomybę reglamentuojančios teisės normos grindžiamos prevenciniais, elgesį koreguojančiais veiksniais, kurie gali išnykti iš karto, kai kūrėjas nebeprisima atsakomybės rizikos, nes ji tenka robotui (ar dirbtinio intelekto sistemai). Be to, kyla pavojus, kad tokiu juridiniu statusu bus netinkamai naudojamosi ir piktnaudžiuojama. Palyginimas su ribotos atsakomybės bendrovėmis nėra tinkamas, nes tokiose bendrovėse visada yra fizinis asmuo, kuriam tenka galutinė atsakomybė. Atsižvelgiant į tai, reikėtų išnagrinėti, koku mastu esami nacionaliniai ir ES teisės aktai bei normos ir teismų praktika dėl atsakomybės (už gaminį ir riziką) deramai atliepia į šią problemą, ir, jei ne, kokių teisinių sprendimų būtina imtis.

3.34 Norint teisingai įvertinti teisinius ir reguliavimo aspektus dirbtinio intelekto srityje, visų pirma labai svarbu gerai suprasti, ką dirbtinis intelektas sugebės atlikti ir ko jis nesugebės trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu.

3.35 Dirbtinis intelektas peržengia valstybių sienas. Todėl svarbu išnagrinėti pasaulinio reglamentavimo būtinybę, nes regioniniai teisės aktai bus nepakankami ir netgi turės nepageidaujamo poveikio. Atsižvelgdamas į išbandytą ES produktų ir saugos standartų sistemą, protekcionistines tendencijas kituose žemynuose, aukšto lygio žinias Europoje, Europos pagrindinių teisių apsaugos sistemą ir socialines vertybes bei socialinį dialogą, EESRK rekomenduoja ES imtis lyderio vaidmens nustatant pasaulinę, bendrą dirbtinio intelekto politikos strategiją ir propaguojant šį procesą pasaulio mastu.

j) Valdymas ir demokratija

3.36 Dirbtinio intelekto prietaikos gali prisidėti prie aktyvesnio žmonių dalyvavimo viešojoje politikoje ir skaidresnio sprendimų priėmimo proceso. EESRK ragina ES ir nacionalines vyriausybes diegti dirbtinį intelektą šioje srityje.

3.37 EESRK yra susirūpinęs dėl tikslinių dirbtinio intelekto sistemų (pažangiųjų algoritmų forma) taikymo rūšiuojant žinias, pavyzdžiui, socialinėje žiniasklaidoje, dėl kurio, kaip atrodo, ribojama prieiga prie informacijos ir didinamas visuomenės susiskaldymas (verta prisiminti asmeninės paieškos filtrus (angl. *filter bubbles*) ir netikras naujienas socialiniuose tinkluose „Facebook“ ir „Twitter“ per JAV prezidento rinkimus).

3.38 Be to, EESRK susirūpinimą kelia ženklai, kad dirbtinio intelekto sistemos yra diegiamos siekiant daryti įtaką žmonių elgsenai (balsuojant). Naudojant pažangiuosius algoritmus galima numatyti žmonių preferencines nuostatas bei elgseną ir daryti jiems poveikį. Tai kelia grėsmę sąžiningai ir atvirai demokratijai. Dabartiniu poliarizacijos ir tarptautinių institucijų atsisakymo laikotarpiu tokios tikslios ir galingos propagandos technologijos gali greitai sukelti tolesnį visuomenės sutrikdymą. Tai viena iš priežasčių, kodėl būtina numatyti pažangiųjų algoritmų skaidrumo ir kontroliavimo standartus.

k) Karyba

3.39 Jungtinių Tautų Konvencijoje dėl tam tikrų įprastinių ginklų buvo nuspręsta, kad 2017 m. ekspertai galės pateikti savo nuomonę dėl autonominių ginklų pasekmių. EESRK palankiai vertina ir pritaria organizacijos „Human Rights Watch“ raginimui uždrausti autonomines ginklų sistemas. EESRK laikosi nuomonės, kad toks draudimas turi būti rimtai išanalizuotas ir apsarstytas. Tačiau to nepakanka, kad būtų tinkamai atsižvelgta į dirbtinio intelekto teikiamas galimybes karo ir konfliktų metu. Be to, minėta Jungtinių Tautų konvencija turėtų būti taikoma ir dirbtinio intelekto naudojimui kibernetiniame kare.

3.40 Galiausiai, būtina užtikrinti, kad dabartinis intelektas nepatektų į žmonių ar režimų, siekiančių jį panaudoti teroristinei veiklai, rankas.

l) *Superintelektas*

3.41 Galiausiai keliamas klausimas dėl superintelekto vystymo galimybių ir rizikos. Pasak Stephen Hawking, bendrojo dirbtinio intelekto sukūrimas lems žmonijos žlugimą. Jis mano, kad tuo metu dirbtinis intelektas pats toliau vystysis tokiu tempu, kuris žmogui nepavejamas. Todėl kai kurie ekspertai pasirenka vadinamuosius „sunaikinimo“ (angl. *kill-switch*) arba „perprogramavimo“ mygtukus, su kuriais galima deaktyvuoti superintelektu grindžiamą dirbtinio intelekto sistemą arba atkurti jos pradinis parametrus.

3.42 EESRK ragina laikytis požiūrio „valdo žmogus“ (angl. *human-in-command*), kuris sudaro sąlygas atsakingai ir saugiai kurti ir diegti dirbtinį intelektą, kai mašinos išlieka mašinomis, kurias žmogus ir toliau gali visą laiką kontroliuoti. Diskusijos dėl superintelekto yra svarbios, tačiau šiuo metu jos užgožia diskusijas dėl dabartinių dirbtinio intelekto prietaikų poveikio.

4. Žmonijai tarnaujantis dirbtinis intelektas

4.1 Dideli komerciniai subjektai jau pradėjo įvairias iniciatyvas, kuriomis siekiama atviro, saugaus ir socialiniu požiūriu atsakingo dirbtinio intelekto plėtojimo (pvz., OpenAI). Tačiau politikos formuotojai negali pasikliauti tik įmonėmis ir turi šioje srityje atlikti savo vaidmenį. Būtina vykdyti tikslines priemones ir remti mokslinius tyrimus dėl dirbtinio intelekto keliamų visuomenės uždavinių ir saugių bei patikimų dirbtinio intelekto sistemų plėtojimo.

4.2 ES programos, įskaitant programą „Horizontas 2020“, idealiai tinka šiam klausimui spręsti. EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad pagal programos „Horizontas 2020“ ramstį „Visuomenės uždaviniai“ suteikta mažiau finansavimo negu pagal kitus du ramsčius „Pažangus mokslas“ ir „Pramonės pirmavimas“ ir jis toliau mažinamas. EESRK primygtinai reikalauja, kad moksliniams tyrimams dėl pagrindinių visuomenės uždavinių ir visuomeninėms dirbtinio intelekto prietaikoms būtų skirta svarbi vieta pagal ramstį „Visuomenės uždaviniai“.

4.3 Be to, būtina ištirti galimą horizontalųjų dirbtinio intelekto poveikį. Finansuojant radikalias dirbtinio intelekto inovacijas, kartu būtina finansuoti ir tokių inovacijų keliamo socialinio poveikio šalinimo mokslinius tyrimus.

4.4 Žmonijai tarnaujančio dirbtinio intelekto moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai visų pirma reikia įvairių, itin specializuotų ir viešai prieinamų duomenų, skirtų sistemų mokymuisi ir testavimui realiomis sąlygomis. Kol kas dirbtinio intelekto infrastruktūra ir daug specializuotų duomenų yra prieinami tik ribotam privačių operatorių skaičiui ir kyla kliūčių atlikti dirbtinio intelekto bandymus viešojoje erdvėje, todėl dirbtinio intelekto negalima panaudoti kitose srityse. Siekiant sukurti patikimą ir naudingą dirbtinį intelektą, labai svarbu plėtoti itin specializuotus ir viešai prieinamus duomenis ir Europos dirbtinio intelekto infrastruktūrą.

5. Stebėseną ir problemų sprendimas

5.1 Kol kas dar negalima visiškai tiksliai įvertinti plataus dirbtinio intelekto poveikio visuomenei. Neginčytina tai, kad šis poveikis bus didelis. Šiuo metu dirbtinis intelektas vystosi labai sparčiai, todėl pokyčius šioje srityje būtina stebėti iš įvairių perspektyvų, kad būtų galima tinkamai ir laiku spręsti radikalius tiek techninius, tiek socialinius pokyčius (angl. *game changers*), kuriuos sukels dirbtinis intelektas.

5.2 *Radikalūs* techniniai pokyčiai gali apimti žymius ar didelius šuolius vystant dirbtinio intelekto gebėjimus, kurie gali suteikti pagrindą sukurti bendrąjį dirbtinį intelektą. *Radikalūs* socialiniai pokyčiai gali būti didelis darbo vietų praradimas nesukuriant naujų darbo vietų, nesaugi padėtis, sisteminiai trūkumai, nenumatyti tarptautiniai įvykiai ir pan.

5.3 Politikos formuotojai, pramonės atstovai, socialiniai partneriai, vartotojai, NVO, švietimo ir sveikatos priežiūros darbuotojai ir įvairių sričių (įskaitant dirbtinio intelekto, etikos, saugumo, ekonomikos, darbo teisės, teisės, bihevioristinių mokslų, psichologijos, filosofijos) mokslininkai ir specialistai turi visi kartu atidžiai stebėti su dirbtiniu intelektu susijusius pokyčius ir sudaryti tokių radikalių pokyčių sąrašą bei jį nuolat atnaujinti, kad būtų galima tinkamu metu imtis reikiamų priemonių politikos, teisės aktų ir reglamentavimo, savireguliacinio ir socialinio dialogo formomis.

5.4 EESRK, kaip Europos organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, artimiausiu laikotarpiu organizuos, įtvirtins ir skatins įvairių suinteresuotųjų subjektų diskusijas dėl dirbtinio intelekto.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl „Galimo bendros žemės ūkio politikos pertvarkymo“**(tiriamoji nuomonė)**

(2017/C 288/02)

Pranešėjas: **John BRYAN**

Konsultavimasis	Komisija, 2017 2 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 302 straipsnis Tiriamoji nuomonė
Biuro sprendimas	2017 2 21
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 17
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 6 1
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	229/4/5
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) yra esminė ES politika, kuri turi aprūpinti Europos piliečius ir žemės ūkio sektorių tikrai bendra politika ir kuri įgyvendino pagrindinius Romos sutartyje nustatytus tikslus. Nors prašyme parengti tiriamąją nuomonę kalbama apie BŽŪP pertvarkymą, EESRK pabrėžia, jog būtina modernizuoti BŽŪP suinteresuotųjų subjektų interesais, laikantis atsargaus ir organiško požiūrio. Modernizuojant BŽŪP reikėtų laikytis pozityvaus požiūrio, o BŽŪP biudžetas turėtų būti pakankamas esamiems ir naujiems žemės ūkio ekonomikos, taip pat socialiniams bei aplinkosaugos kriterijams patenkinti.

1.2. Pertvarkyta BŽŪP turi atitikti poreikius, kuriuos lemia nauji Europoje kylantys uždaviniai, įskaitant ES išsipareigojimus, susijusius su Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslais (DVT), ir klimato kaitos išsipareigojimus, prisiimtus 21-ojoje šalių konferencijoje (COP 21), taip pat dvišaliai prekybos susitarimai ir rinkos kintamumas.

1.3. BŽŪP turi tvirtai remti Europos žemės ūkio modelį, su tradiciniais šeimos ūkiais, žemės ūkio kooperatyvais ir bendrovėmis, taip pat spręsti didelės pajamų nelygybės tiek tarp kaimo ir miesto vietovių ir pačiame žemės ūkio sektoriuje, įtraukiant žemės ūkio sektoriaus organizacijas.

1.4. Užtikrinant tvarų kokybiško ir saugaus maisto tiekimą daugiau kaip 500 mln. ES piliečių ir atsižvelgiant į 131 mlrd. EUR vertės eksportą, sudarantį 7,5 proc. viso ES eksporto, BŽŪP biudžetu, kuris sudaro 38 proc. viso ES biudžeto, turi būti užtikrintas deramas kainos ir kokybės santykis. Ateityje būtina užtikrinti pakankamą finansavimą, kad būtų patenkinti papildomi finansavimo poreikiai, susiję su „Brexit“, spaudimu ūkio pajamoms ir padidėjusia viešųjų gėrybių paklausa.

1.5. EESRK pritaria tam, kad būtų išsaugotas BŽŪP dviejų ramsčių modelis. Tiesioginės išmokos pagal 1-ąjį ramstį turi paremti ūkių pajamas, rinkos valdymo priemones ir viešųjų gėrybių kūrimą. Kaimo plėtros išmokos pagal 2-ąjį ramstį skirtos ekonomikos, aplinkos ir socialinėms programoms, kurios remiasi „Korkas 2.0“ nustatytais tikslais paremti pažeidžiamus regionus ir sektorius, ir turėtų užtikrinti tikslingesnę požiūrį į viešųjų gėrybių kūrimą.

1.6. Vertingas žemės ūkio indėlis į aplinką nėra pakankamai vertinamas. Anglies dioksido absorbentus pievose, miškuose, durpynuose ir gyvatvorėse būtina apskaityti, apsaugoti ir stiprinti bei įtraukti į išmokas pagal BŽŪP tiek 1-ąjį, tiek 2-ąjį ramsčius.

1.7. Siekiant spręsti svarbų kartų kaitos klausimą, būtina įgyvendinti konkrečias į jaunus ūkininkus, ypač moteris, ir išėjimą į pensiją orientuotas tvirtas tikslines programas. Be to, reikėtų priimti programas, kuriomis būtų didinamas apskritai moterų vaidmuo žemės ūkyje.

1.8. Supaprastinimas turėtų būti vienas pagrindinių pertvarkytos BŽŪP dalių, o, siekiant supaprastinti ir sumažinti nuolat didėjančią biurokratinę našą ūkininkams, būtina pasitelkti šiuolaikines technologijas. Audito ir (arba) patikrinimo proceso pakeitimai turėtų būti susiję su galutinės užskaitos modelio, geltonų kortelių sistemos, švelnesnių kompleksinei paramai taikomų reikalavimų ir didesnių nuokrypių nustatymu; be to visais šiais pakeitimais turėtų būti siekiama didesnio supaprastinimo ir tobulesnio išmokų mokėjimo.

1.9. Pertvarkytoje BŽŪP turėtų būti išlaikytas Bendrijos pirmenybės ir teritorijų atžvilgiu subalansuotas apsirūpinimo maistu savarankiškumo principas, pagal kurį ES maistas pirmiausia turėtų būti tiekiamas ES piliečiams. Visuose dvišaliuose ar daugiašaliuose prekybos susitarimuose reikia pabrėžti žemės ūkio potencialą neuokojant šio sektoriaus dėl naudos kitose srityse. Laikantis atitikties principo visas į ES importuojamas maistas turi visiškai atitikti ES sanitarijos ir fitosanitarijos standartus ir darbo bei aplinkos sąlygas.

1.10. Ūkininkų padėtis maisto grandinėje turi būti sustiprinta. Reikėtų patvirtinti ir įgyvendinti pozityvias ES žemės ūkio rinkų darbo grupės rekomendacijas. Ypač svarbu toliau ir net stipriau skatinti į sektorius ir regionus nukreiptą gamintojų ir esamų kooperatyvų bei gamintojų organizacijų, ypač smulkiųjų, bendradarbiavimą. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tiems sektoriams ir regionams, kuriuose bendradarbiaujama vangiai.

1.11. Tiek tvirtas 1-asis ir 2-asis ramsčiai yra esminė naujos pertvarkytos BŽŪP dalis, kuri apima lanksčias visose valstybėse narėse, įskaitant vietoves, kuriose esama gamtinių kliūčių, prieinamas kaimo plėtros programas, skirtas pažeidžiamiesiems regionams ir sektoriams.

1.12. Tiesioginių pagalbos ūkininkams išmokų lygį atskirose ES valstybėse narėse reikia toliau vienodinti, kad būtų sukurtos vienodos sąlygos ūkininkams visose valstybėse narėse ir užtikrintas subalansuotas kaimo vietovių vystymas visoje ES.

2. Įžanga

2.1. ES žemės ūkio sektorius yra labiau integruotas nei bet kuris kitas ekonomikos sektorius. Tai vienintelis svarbus centralizuotai iš ES biudžeto finansuojamas sektorius, kuriam galioja bendra politika. Ūkininkavimo ir žemės ūkio maisto produktų sektorius yra labai svarbus ekonomikos darbdavys; šį sektorių sudaro 11 mln. ūkininkų, 22 mln. žemės ūkio darbuotojų, be to, jame sukurta dar 22 mln. darbo vietų, susijusių su maisto perdirbimu, mažmenine maisto prekyba ir paslaugomis⁽¹⁾. Dauguma darbo vietų sukurta skurdesniuose kaimo regionuose. Ūkininkavimas prisideda prie kiekvienos valstybės narės ekonominės veiklos visuose regionuose. Per pastaruosius 10 metų ES žemės ūkio maisto bei gėrimų eksporto vertė per metus vidutiniškai padidėjo 8 proc. ir 2016 m. pasiekė 131 mlrd. EUR⁽²⁾.

2.2. BŽŪP yra esminė ES politikos sritis, padedanti užtikrinti tvarų saugių ir kokybiškų maisto produktų tiekimą 500 mln. ES piliečių prieinamomis kainomis. BŽŪP taip pat turi užtikrinti a) tinkamą ES ūkininkų pajamų lygį ir b) socialinį, aplinkos apsaugos ir ekonominį vystymąsi kaimo vietovėse. Ūkininkai ir miškininkai valdo daugiau kaip 82 proc. ES žemės ploto⁽³⁾, taigi yra esminis tvarios žemės ūkio ekonomikos, kuri turi būti daugiafunkcio pobūdžio, elementas.

⁽¹⁾ Europos Komisija „Į rezultatus orientuotos ES žemės ūkio išlaidos“, 2015 m. rugsėjo mėn.

⁽²⁾ Europos Komisijos žemės ūkio maisto produktų prekybos statistinė suvestinė – prekyba už ES 28 ribų.

⁽³⁾ Eurostatas. *Land cover, land use and landscape 2016*.

2.3. BŽŪP biudžetą sudaro 59 mlrd. EUR, iš kurio skiriamos gyvybiškai svarbios tiesioginės išmokos ūkininkams ir miškininkams, finansuojamos rinkos paramos priemonės ir kaimo plėtros programos. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad BŽŪP teikiama parama yra susijusi su viešųjų gėrybių tiekimu ir aukštesnių Europos standartų tenkinimu. Tiesioginės 1-ojo ramsčio išmokos iš tikrųjų yra susietos su kompleksine parama ir teisės aktų nustatytais valdymo reikalavimais, susijusiais su maisto sauga, gyvūnų ir augalų sveikatos ir gerovės standartais ir aplinkos apsaugos kontrole, ir yra būtinos padedant ūkininkams stabilizuoti pajamas ir spręsti rinkos kintamumo problemas. Dabartiniu metu 30 proc. tiesioginių išmokų yra susieta su žalinimo reikalavimais, kurie yra orientuoti į dirvos kokybę, biologinę įvairovę ir anglies dioksido sekvestraciją; nepaisant to, vis dar yra spręstinių aplinkos apsaugos ir socialinių problemų. Rinkos priemonės, kurios per paskutinę BŽŪP reformą buvo gerokai sušvelnintos, vis dar yra svarbios, ypač tais atvejais, kai rinką ištinka krizė. Siekiant spręsti kintamumo problemą, būtina imtis naujų priemonių. Pagal bendrai finansuojamą kaimo plėtros programą yra sudarytas esminis 2-ojo ramsčio fondas, skirtas ekonominėms, aplinkos ir socialinėms programoms, kurios įgyvendinamos individualiuose ūkiuose ir kaimo vietovėse.

2.4. Per pastaruosius šešis dešimtmečius BŽŪP, nepaisant jos trūkumų, davė didelės naudos ES piliečiams, gamintojams, vartotojams, mokesčių mokėtojams ir ES visuomenei platesniaja prasme. Tačiau kai kuriose srityse susiduriama su problemomis biologinės įvairovės, aplinkos ir kraštovaizdžio srityse, ir jas reikia spręsti. Paaiškėjo, kad BŽŪP gali būti pritaikoma ir lanksti atsižvelgiant į skirtingo laikmečio poreikius. Unikali BŽŪP 1-ojo ir 2-ojo ramsčių struktūra sudarė sąlygas keisti politiką ir orientotis į skirtingus tikslus, kartu išlaikant bendrą politikos tikslą puoselėti Europos žemės ūkio modelį ir šeimos ūkius.

2.5. Kompensacinės BŽŪP išmokos per daugybę metų drastiškai pasikeitė – iš esmės rinkos ir kainų paramos priemonės pakeitė atsietosios paramos priemonės, kuriose numatytas esminis aplinkos aspektas. 2-asis ramstis buvo sukurtas siekiant remti pažeidžiamus regionus ir sektorius. 2-asis ramstis užtikrina, kad pažangus ir tvarus kaimo vietovių vystymas yra svarbiausia ES žemės ūkio politikos dalis. Žemės ūkis turi turėti integruotą kaimo plėtros politiką.

2.6. Pagal konstruktyviai pertvarkytą, modernizuotą ir supaprastintą BŽŪP ūkininkavimui ir žemės ūkiui tenka esminis vaidmuo siekiant Europos tikslų darnumo, aplinkos ir gamtos, konkurencingumo, investicijų, augimo ir darbo vietų kūrimo srityse.

2.7. Pertvarkytoje BŽŪP turi būti išlaikyti teigiami dabartinės politikos aspektai, o naujas priemonės reikia pritaikyti prie naujų uždavinių, kurie apima visuomeninius poreikius, susijusius su viešųjų gėrybių tiekimu, ES įsipareigojimais pagal Jungtinių Tautų DVT, klimato kaitos įsipareigojimais, prisiimtais COP 21, dvišaliais prekybos susitarimais ir rinkos kintamumu. Pertvarkyta BŽŪP taip pat turi sukurti teisingą pusiausvyrą tarp vartotojų, mokesčių mokėtojų ir gamintojų poreikių.

2.8. Pagal pertvarkytą BŽŪP ES privalo toliau tvirtai remti Europos žemės ūkio modelį ir tvarius šeimos ūkius, o ne pramoninį žemės ūkio gamybos modelį, kuris yra vystomas kitur, pavyzdžiui, Mercosur, JAV ir Okeanijoje. Ypatingas dėmesys turi būti skirtas smulkiems ir vidutinio dydžio ūkiams. Kiek tai susiję su maisto sauga, Europos ūkininkai veiklą vykdo laikydamiesi atsargumo principo, todėl konkurenciniu požiūriu pasaulinėje prekyboje žemės ūkio produktais jie atsiduria nepalankesnėje padėtyje, palyginti su Šiaurės ir (arba) Pietų Amerikos, Okeanijos ir kitų vietovių ūkininkais, kurie naudoja tokias chemines medžiagas kaip hormonai ir beta agonistai, kurie ES yra draudžiami.

2.9. Europos žemės ūkio modelis yra ES ūkininkų ir visuomenės socialinė sutartis, pagal kurią ūkininkai gamina kokybišką maistą ir kitas viešąsias gėrybes, kartu užtikrindami aplinkos apsaugą ir kraštovaizdžio tvarkymą. Už tai BŽŪP lėšomis turi būti remiami šeimos ūkiai, kooperatyvai ir bendrovės, ūkininkaujantys pagal darnaus ūkininkavimo modelius. Taikant šį modelį Europos visuomenė buvo aprūpinta itin vertingomis gėrybėmis, jai buvo tiekiamas įvairus, sveikas, saugus, įperkamas ir kokybiškas maistas, kuris padėjo užtikrinti teritorinę pusiausvyrą, išsaugant kaimo vietoves ir apsaugant aplinką bei kraštovaizdį.

2.10. Be to, ES turi dar labiau stengtis užtikrinti, kad ūkininkai ir ES piliečiai tinkamai suprastų BŽŪP ir jos teikiamą naudą.

3. Su žemės ūkiu ir BŽŪP susiję uždaviniai

Ūkių pajamos

3.1. BŽŪP Europai ir ES piliečiams naudingai tarnavo daugiau nei pastaruosius 60 metų, teikdama didelę naudą žemės ūkio sektoriui ir gerą kainos ir kokybės santykį mokesčių mokėtojams. Tačiau daugumoje ES šalių vis akivaizdesnė tampa didėjanti kaimo ir miesto vietovėse, įskaitant žemės ūkį, gaunamų pajamų nelygybė. Ūkių pajamos daugumoje valstybių narių iš esmės yra nepakankamos ir gerokai mažesnės, palyginti su nacionaliniu ar regioniniu vidurkiu. Žemės ūkio produktų kainos neaugo kartu su infliacija, didėjant, pavyzdžiui, trąšų ir energijos kainoms. Pastaraisiais metais dėl kainų nepastovumo kilo ūkių pajamų problemų.

Investicijos į kaimo vietas

3.2. Paaikėjo, kad dabartinė kaimo plėtros politika ir jos įvairios lanksčios priemonės yra esminės svarbos remiant kaimo vietas, ir ypač gamtinių kliūčių turinčias vietas. „Korkas 2.0“ deklaracijoje „Geresnis gyvenimas kaimo vietovėse“ nustatytas griežtas kaimo plėtros planas turi būti vienas pagrindinių pertvarkytos BŽŪP prioritetų. Investavimas į kaimo perspektyvumą ir gyvybingumą, taip pat geresnis darbo vietų kūrimas ekonomiškai pažeidžiamuose bei atokiuose regionuose ir parama žemės ūkio įvairinimui yra svarbiausi pertvarkytos BŽŪP uždaviniai ⁽⁴⁾.

Biudžetas

3.3. Pagal procentinę ES biudžeto dalį BŽŪP išlaidos nuo 65–75 proc. devintajame dešimtmetyje sumažėjo iki 38 proc. dabartiniu metu. Tačiau tikimasi, kad žemės ūkis ne tik bus kokybiško įperkamo maisto šaltinis, bet ir atliks vis svarbesnį vaidmenį siekiant ES COP 21 ir DVT tikslų. Jungtinei Karalystei išstojus iš ES, BŽŪP finansavimui ateityje kils rimtų problemų.

Aprūpinimo maistu užtikrinimas

3.4. Prognozuojama, kad iki 2050 m. pasaulio gyventojų skaičius padidės nuo 7 iki 9,5 mlrd., todėl per artimiausius metus bus jaučiamas vis didesnis poreikis didinti pasaulinę maisto gamybą. Vienas pagrindinių Jungtinių Tautų DVT yra smarkiai sumažinti neprievalgio didėjimą, nuo kurio, remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) tyrimais, šiuo metu kenčia kas septintas planetos gyventojas. Akivaizdu, kad pasaulinė maisto gamyba turės būti tvariai didinama taip, kad atitiktų šią padidėjusią maisto paklausą ir padėtų panaikinti alkį. ES ir pertvarkyta BŽŪP turi atlikti esminį vaidmenį kaip atsakinga pasaulinė maisto gamybos jėga. BŽŪP politika taip pat turi būti atsakinga už eksportą ir toliau skatinti besivystančių šalių pastangas didinti vidaus gamybą.

Aplinkos apsaugos uždavinys

3.5. ES žemės ūkis ir BŽŪP yra pagrindiniai ES išpareigojimų siekti JT darnaus vystymosi tikslų ir ES plataus užmojo tikslų, nustatytų pasauliniame COP 21 klimato susitarime, aspektai. Nuo 1990 m. ES žemės ūkyje išmetamas anglies dioksido kiekis sumažėjo 23 proc., o nitratų skaičius upėse nuo 1992 m. sumažėjo 17,7 proc. ⁽⁵⁾. Nors įgyvendinant BŽŪP padaryta didelė pažanga aplinkos apsaugos srityje, pertvarkytoje BŽŪP reikia aptarti papildomus uždavinius, kad žemės ūkis galėtų duoti daugiau naudos ir atliktų savo gyvybiškai svarbų vaidmenį padedant Europai pasiekti COP 21 tikslus ir DVT.

Ekosisteminės paslaugos

3.6. Žemės ūkio sektoriuje teikiamos gyvybiškai svarbios ekosisteminės paslaugos, prisidedama prie buveinių valdymo, biologinės įvairovės išsaugojimo, gyvūnų gerovės standartų ir kraštovaizdžio estetikos, taip pat dirvos ir vandens apsaugos. Taip pat reikia pripažinti, kad žemės ūkio sektorius turėtų labiau padėti išsaugoti biologinę įvairovę, aplinką ir kraštovaizdį. Daug ES maisto produktų gaminama naudojant natūralų vandenį, kuris kitokiu atveju būtų iššvaistomas. Be to, nemaža ES žemės ūkio dalis yra skirta pievoms, miškams ir durpynams, kurie yra vertingi anglies dioksido absorbentai. Visi šie gyvybiškai svarbūs žemės ūkio ekosistemos elementai turi būti įtraukti ir remiami pertvarkytoje BŽŪP.

⁽⁴⁾ Nuomonė „Nuo deklaracijos „Korkas 2.0“ prie konkrečių veiksmų“, (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽⁵⁾ Europos Komisijos narys P. Hogan, „Parama Europos ūkininkams“, 2016 m.

Maisto kainos ir kokybės santykis

3.7. Dėl BŽŪP ES piliečiai naudojami patikimu aprūpinimu maistu ir gausiai tiekiamais saugiais maisto produktais už prieinamą kainą. Procentinė pajamų, kurias ES piliečiai išleidžia maistui, dalis nuo 50 proc. Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu sumažėjo iki 10 proc. Šiandien, nepaisant gerokai padidėjusių gamybos sąnaudų. Pertvarkytoje BŽŪP turi būti užtikrinama, kad vartotojams toliau būtų suteikiama prieiga prie įperkamo, kokybiško ir saugaus maisto, pagaminto laikantis dabartinių Europos standartų.

Kartų atsinaujinimas

3.8. Kadangi dauguma ūkininkų yra vyresni kaip 55 metų amžiaus, labai svarbiu iššūkiu tampa jaunų žmonių pritraukimas į žemės ūkio sektorių, kuriame iškilo kartų atsinaujinimo problemų. Realios praktinės problemos, su kuriomis susiduria jauni žmonės, yra susijusios su galimybe gauti finansavimą ir žemės, mažomis pajamomis, taip pat žinių perdavimu bei galimybe įgyti išsilavinimą. Be to, gaudami mažas pajamas, ūkininkai negali susitaupyti pensijai. Kai kuriose vietovėse vis dažniau apleidžiama žemė – tokie atvejai sukelia akivaizdžias socialines ir aplinkosaugos pasekmes, visų pirma atokiuose regionuose. Didelis dėmesys kartų atsinaujinimui, įskaitant jaunuosius ūkininkus, naujuosius ūkininkus ir kvalifikuotus žemės ūkio darbininkus, ypač jau dirbančius ūkyje, taip pat išėjimo į pensiją palengvinimas yra labai svarbios sudedamosios pertvarkytos BŽŪP dalys.

Moterys žemės ūkyje

3.9. Žemės ūkio sektoriuje moterys atlieka labai svarbų vaidmenį: ūkiuose jos atlieka labai daug darbų, be to, jos turi pakelti vis didesnę biurokratinę naštos dalį. Daugeliu atvejų nedidelis skaičius moterų yra ūkių savininkės. Moterys taip pat įneša didžiulį indėlį į ūkių gyvybingumą savo pajamomis, kurias jos gauna dirbdamos ne ūkyje ar būdamos savarankiškos verslininkės. Tais atvejais, kai abu sutuoktiniai ūkyje dirba visą darbo laiką, šis įnašas turėtų atsispindėti ūkio nuosavybėje.

Migracija

3.10. Žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų sektorius gali atlikti svarbų vaidmenį siekiant įtraukti imigrantus į darbo rinką, taip pat padėti nepalankioje socialinėje padėtyje esančioms grupėms pasitelkus socialines programas.

Supaprastinimas

3.11. BŽŪP modernizavimas ir supaprastinimas yra esminės svarbos pertvarkant politiką ateities poreikiams. Per ankstesnes reformas buvo nustatyta, kad supaprastinimas yra būtinas, tačiau tikrovė yra ta, kad BŽŪP ūkių lygmeniu tapo daug sudėtingesnė ir labiau biurokratiška. Tai visų pirma pasakytina apie patikrinimus ir audito procesą, ir geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (angl. GAEC) tinkamumo ir kompleksinės paramos reikalavimų taikymą laikantis teisės aktų nustatytų valdymo ir geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimų.

Prekyba ir globalizacija

3.12. EESRK pripažįsta didelę naudą ir prekybos žemės ūkio produktais bei jų eksporto sukuriamas darbo vietas. Tačiau globalizacijos ir prekybos susitarimų keliami iššūkiai gali rimtai pakenkti žemės ūkiui ir kelti pavojų ES aukšto lygio maisto saugumui ir kokybės standartams. Labai svarbu rasti tinkamą pusiausvyrą tarp naujų rinkų atvėrimo ir galimybių, ir pažeidžiamų sektorių ir sričių, taip pat ES standartų apsaugos. Be to, Bendrijos pirmenybės ir apsirūpinimo maistu savarankiškumo principas turi išlaikyti teritorinę pusiausvyrą⁽⁶⁾.

Kainų svyravimas ir ūkininkų padėties maisto grandinėje stiprinimas

3.13. Maisto tiekimo grandinėje tarp stambių mažmenininkų ir perdirbėjų bei ūkininkų yra didelis galios neatitikimas, dėl kurio daromas tolesnis spaudimas kainoms, kurios dažnai būna mažesnės nei patiriamos gamybos sąnaudos. Ūkininko padėtį maisto grandinėje turėtų sustiprinti gerai veikiantys prekybos kooperatyvai. Turėtų būti priimta Europos teisinė

⁽⁶⁾ Nuomonė „Žemės ūkio vaidmuo daugiašalėse, dvišalėse ir regioninėse prekybos derybose atsižvelgiant į Nairobio PPO ministrų susitikimą“ (OL C 173, 2017 5 31, p. 20).

sistema kovai su maisto ir mažmeninės prekybos tinklų nesąžiningos prekybos praktika. Be to, dėl sumažėjusios ES rinkos paramos ir didesnio pasaulinių rinkų poveikio ir tokios geopolitinės krizės kaip Rusijos draudimas, kainų ir pajamų kintamumas tapo svarbia ES ūkininkų problema. ES žemės ūkio rinkos darbo grupės veikla šioje srityje turi būti pripažįstama ir toliau skatinama. Reikia kovoti su nesąžininga prekybos praktika ir produktų pardavinėjimu už mažesnę kainą nei savikaina.

Darnus teritorijų vystymas

3.14. Ūkininkavimas, žemės ūkis ir miškininkystė yra esminiai kaimo vietovių ekonominės ir socialinės plėtros veiksniai. Jie taip pat atlieka svarbų vaidmenį kitose su kaimu susijusiose ūkinę veiklą vykdančiose įmonėse ir teikiant tokias paslaugas kaip kaimo turizmas, taip pat užimtumo srityje ir vykdant kultūrinę veiklą. Pertvarkyta BŽŪP ir jos tvirtas 2-asis ramstis yra esminė sąlyga sprendžiant su kaimo plėtra susijusias kaimo vietovių problemas ir išsaugant ūkininkavimą ir žemės ūkį tvirtais visuose ES regionuose. Turi būti iškeltas tikslas išlaikyti maksimalų ūkininkų skaičių.

4. Pasiūlymai dėl patobulintos, modernizuotos ir supaprastintos BŽŪP

4.1. Pertvarkyta BŽŪP, kuria tvirtai remiamas ES žemės ūkio modelis, privalo toliau atitikti 1957 m. Romos sutartyje nustatytus bendros žemės ūkio politikos tikslus. Reikėtų įtraukti naujus tikslus, susijusius su įsipareigojimais pagal DVT ir COP 21. SESV 39 straipsnyje nustatyti konkretūs BŽŪP tikslai:

- 1) didinti žemės ūkio našumą skatinant technikos pažangą bei užtikrinant kuo geresnę gamybos veiksnių, ypač darbo jėgos, panaudojimą;
- 2) užtikrinti deramą ūkininkų gyvenimo lygį;
- 3) stabilizuoti rinkas;
- 4) garantuoti pakankamą tiekimą;
- 5) užtikrinti vartotojams priimtinas kainas.

4.2. Pertvarkytoje BŽŪP taip pat turi atsispindėti labai svarbūs su aplinkos apsauga, klimato kaitos švelninimu ir biologinės įvairovės apsauga susiję uždaviniai.

4.3. Šių pagrindinių tikslų yra geriausia siekti išlaikant dabartinę BŽŪP dviejų ramsčių modelio struktūrą: BŽŪP 1-asis ramstis grindžiamas tiesioginėmis išmokomis veiklą vykdančioms ūkininkams, parėmus rinkos valdymo priemonėmis, ir BŽŪP 2-asis ramstis grindžiamas kaimo plėtros politikos priemonėmis ir patvirtintu politiką, kuria būtų atsižvelgiama į naujus poreikius teikti viešąsias gėrybes. Pagal 1-ąjį ramstį mokamos tiesioginės išmokos yra labai svarbios remiant ūkininkų pajamas ir padedant spręsti rinkos nepastovumo problemą; šios išmokos yra susietos su kompleksinės paramos priemonėmis, susijusiomis su maisto sauga, gyvūnų ir augalų sveikatos ir gerovės standartais ir aplinkos apsaugos kontrole. BŽŪP 2-ojo ramsčio priemonėmis įgyvendinamos būtinos papildomos ekonominės, aplinkos ir socialinės paramos programos.

4.4. BŽŪP biudžeto po 2020 m. turi pakakti siekiant patenkinti papildomus finansavimo poreikius, susijusius su sprendimu dėl „Brexit“, sunkumais dėl ūkininkų pajamų ir padidėjusia viešųjų gėrybių paklausa.

4.5. Remiantis baziniu išmokų modeliu, siūloma, kad šalims, kurios patvirtino modelį, išskyrus fiksuoto dydžio bazinių išmokų sistemą, turėtų būti leidžiama išlaikyti šį modelį po 2020 m., nes jis geriau atitinka šių šalių aplinkybes. Kai kuriose šalyse fiksuoto dydžio išmokų modelyje neatsispindi investicijų lygio, ūkininkavimo veiklos ir viešųjų gėrybių gamybos skirtumai.

4.6. Tiesioginių pagalbos ūkininkams išmokų lygį atskirose ES valstybėse narėse reikia toliau vienodinti, kad būtų atsižvelgta į skirtingas aplinkybes ir taip sukurtos vienodos sąlygos ūkininkams visose valstybėse narėse ir užtikrintas subalansuotas kaimo vietovių vystymas visoje ES.

4.7. Tiesioginės išmokos turėtų būti mokamos tik veiklą vykdančioms ūkininkams, kurie teikia viešąsias paslaugas ir kuria viešąsias gėrybes.

4.8. Siekiant remti ir saugoti pagal tvirtą 1-ąjį ramstį ūkininkams mokamas tiesiogines išmokas, pertvarkytoje BŽŪP veiklą vykdančiam ūkininkams dirbtų pagal metinę arba daugiametę programą, kurioje daugiausia dėmesio skiriama aplinkos, klimato kaitos ir biologinės įvairovės klausimams ir į kurią galėtų būti įtrauktas maistingųjų medžiagų valdymo planas ir anglies dioksido navigatoriums. Ši metinė arba daugiametė programa turėtų apimti išmatuojamą viešųjų gėrybių gamybą ir suteikti daugiau lankstumo ūkininkams. Išmatuojamumas turi remtis objektyviais ir standartizuotais ES lygmens kriterijais.

4.9. Pagal 1-ąjį ramstį mokamų tiesioginių išmokų viršutinė riba pavieniams ūkininkams turi būti sąžininga ir pagrįsta (pvz., lygi panašaus dydžio kvalifikuoto darbuotojo pajamoms). Turėtų būti įmanomas koregavimas ir reikėtų atsižvelgti į partnerystes, kooperatyvus, bendroves ir darbuotojų, kuriems reikia draudimo, skaičių.

4.10. Skiriant susietas tiesiogines išmokas pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas pažeidžiamiems sektoriams ir regionams. Jos turėtų tiek užkirsti kelią žemės apleidimui, tiek apsaugoti biologinę įvairovę iš esmės remiant gyvulininkystę ir nuosmukį patiriančius sektorius.

4.11. Dabartinėje BŽŪP 30 proc. išmokų pagal 1-ąjį ramstį yra susieta su žalinimu ir 70 proc. su 15 teisės aktų nustatyto valdymo reikalavimų bei penkiais geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimais, kuriuos reikia tenkinti norint gauti išmoką. Siekiant palengvinti realų BŽŪP supaprastinimą, būtų pageidautina susieti visas 1-ojo ramsčio išmokas su viešųjų gėrybių teikimu. Norint pasiekti šį tikslą, būtina tinkamai įvertinti žalinimą ir teisės aktų nustatytus valdymo reikalavimus, siekiant išlaikyti efektyviausias ir galimas įgyvendinti priemones, taip pat nustatyti naujus tikslus, pavyzdžiui, klimato kaitos ir poreikio didinti anglies dioksido sekvestraciją dirvožemyje.

4.12. Šiose teisės aktų nustatytoje kompleksinės paramos valdymo reikalavimų programose būtų nustatyti išmatuojami rezultatai, susiję su aplinkos apsauga, klimato kaitos švelninimu ir biologinės įvairovės apsauga, remiantis atitinkamu dabartiniu kompleksinės paramos įgyvendinimu.

4.13. Pertvarkytoje BŽŪP turėtų būti numatyta pažangaus ūkininkavimo koncepcija, kurios nauda yra dvejopa, nes padeda didinti ūkio pelną ir kartu yra naudinga aplinkai. Tokia koncepcija apimtų žinių perdavimą ir pagalbinių tikslaus ūkininkavimo technologijų naudojimą siekiant sumažinti vandens, energijos, pramoninių trąšų ir kitų ūkininkavimo priemonių, pavyzdžiui pesticidų, ypač fungicidų ir insekticidų, naudojimą.

4.14. Reikėtų išlaikyti rinkos priemones, įskaitant intervencinius veiksmus ir privataus saugojimo pagalbą. Labai svarbu nustatyti realius lygius, kuriais remiantis taikomos šios paramos priemonės, kad prirėkus gamintojams būtų suteikta prasminga pajamų parama.

4.15. Veiksmingiausia apsauga nuo pajamų nepastovumo yra saugios ir tinkamos tiesioginės išmokos pagal 1-ąjį ramstį ir rinkos valdymo priemonės. Tačiau ypač didelio kainų svyravimo laikotarpiais reikalingos kitos priemonės, kurių taikymo galimybę reikėtų apvarstyti, įskaitant schemas, kurių tikslas mažinti gamybą. Reikėtų palengvinti galimybes panaudoti 2-ojo ramsčio lėšas įgyvendinant tokias priemones kaip savanoriškojo draudimo sistemos.

4.16. Per pastaruosius 140 metų gamintojų kooperatyvai aiškiai parodė, kad jie yra atsparesni žemės ūkio rinkose kylantiems neramumams ir padeda išvengti žemės ūkio gamybos perkėlimo. Todėl itin svarbu toliau ir net stipriau skatinti ūkininkams ir regionus nukreiptą gamintojų ir esamų kooperatyvų bei gamintojų organizacijų, ypač smulkiųjų, bendradarbiavimą. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tiems sektoriams ir regionams, kuriuose bendradarbiaujama vangiai.

4.17. Turi būti daroma pažanga įgyvendinant pagrindinius ES žemės ūkio rinkų darbo grupės nurodytus aspektus, susijusius su ūkininkų padėties gerinimu tiekimo grandinėje, didesniu skaidrumu, privalomu pranešimu apie kainas, rizikos valdymo priemones, nesąžiningos prekybos praktikos šalinimu, ir sprendžiant kitus klausimus. Visose šiose srityse reikia priimti reglamentus ir juos visiškai integruoti į pertvarkytą BŽŪP. Siekiant panaikinti nesąžiningos prekybos praktiką, uždrausti prekių pardavimą už mažesnę nei savikaina kainą ir nustatyti privalomą pranešimo apie kainas tvarką, kurios privalėtų laikytis gamintojai, perdirbėjai ir mažmenininkai, siūloma priimti griežtesnius teisės aktus. Be to, remiant tvirtų gamintojų organizacijų steigimą būtina sustiprinti ūkininkų padėtį.

4.18. Veiksmingai ir tinkamai veikiančios ES bendrosios rinkos išlaikymas turi būti esminis pertvarkytos BŽŪP tikslas. Didelį nerimą kelia pastaruosiu metu vyraujančios renacionalizavimo tendencijos bendrojoje rinkoje, dėl kurių didėja kainų ir rinkos skirtumai. Taip pat būtina nustatyti taisykles, kai tokių nėra, dėl privalomo žemės ūkio ir maisto produktų kilmės ženklavimo, nes tai būtina siekiant užkirsti kelią sukčiavimui ir sudaryti sąlygas vartotojams rinktis turint pakankamai informacijos, tačiau tokios taisyklės neturi kenkti laisvam prekių judėjimui ES bendrojoje rinkoje arba jį varžyti.

4.19. „Brexit“ yra didžiausia grėsmė ES ir šis įvykis turės didelį poveikį BŽŪP ir bendrajai rinkai. Bet kokią BŽŪP biudžeto trūkumą, atsiradusį dėl „Brexit“, turi visiškai padengti valstybės narės. Be to, labai svarbu užtikrinti, kad ES ir Jungtinė Karalystė toliau žemės ūkio produktais prekiautų netaikydamos tarifų ir laikytųsi vienetų gyvūnų saugos, gerovės ir aplinkos standartų, taip pat taikytų bendrus išorės tarifus į ES ir Jungtinę Karalystę vykdomam importui.

4.20. Pagrindinis BŽŪP tikslas turi būti Bendrijos pirmenybės principo įgyvendinimas, pagal kurį ES maistas pirmiausia turėtų būti tiekiamas ES piliečiams. Vienas pagrindinių šios politikos tikslų turi būti ES atsekamumo, maisto saugos, gyvūnų ir augalų sveikatos kontrolės ir aplinkos apsaugos standartų išlaikymas ir apsauga, taip pat visapusiška saugomų geografinių nuorodų (SGN) apsauga. ES vartotojams labai svarbu, kad visose derybose dėl prekybos politikos ES reikalautų užtikrinti visų importuotų maisto produktų atitiktį šiems vieningiems standartams. Be to, visose būsimose derybose dėl prekybos labai svarbu, kad ES išlaikytų tvirtą ir tinkamą strategiškai svarbiems sektoriams ir pažeidžiamoms vietovėms taikomų tarifų apsaugą.

4.21. Kartų atsinaujinimas turi būti vienas pagrindinių naujos pertvarkytos BŽŪP ypatumų. Siūloma toliau mokėti šiuo metu padidintas BŽŪP išmokas pagal 1-ąją ramstį jaunesniems kaip 40 metų amžiaus ūkininkams. Siūloma dar kartą išnagrinėti penkerių metų taisyklę ir pašalinti nelanksčias nuostatas, kuriomis užkertamas kelias jaunesiems ūkininkams gauti didesnes išmokas. Be to, siūloma jaunesiems ūkininkams pagal bendrosios KPP schemos priemones mokėti didesnio dydžio išmokas. Pagal struktūrinės pagalbos subsidijų programas mokamų išmokų dydžiai turėtų būti padidinti iki 70 proc. Tokia parama taip pat turėtų būti teikiama jaunųjų ūkininkų ir jaunųjų specialistų partnerystėms, kooperatyvams ir bendrovėms. Labai svarbų vaidmenį atlieka veiksmingai panaudojamas nacionalinis rezervas, kuris leidžia jaunesiems ir pradėjantiems ūkininkams gauti nuolatinę paramą. Pagal 2-ąją ramstį turėtų būti užtikrinama galimybė įgyvendinti veiksmingą išėjimo į pensiją programą. Valstybės narės turėtų turėti galimybę lanksčiai nustatyti jaunesiems ūkininkams, ypač moterims, skirtas papildomas priemones. Labai svarbu daug dėmesio skirti švietimo ir gebėjimų tobulinimui. Siekiant gerinti moterų padėtį žemės ūkyje, moterims turėtų būti prieinamos panašios paskatos kaip ir jaunesiems ūkininkams, kad būtų užtikrinta vienoda galimybė naudotis žeme, kreditais, mokymu ir statusu.

4.22. Atsisakant audito ir (arba) tikrinimo metodo ir platesniu mastu naudojantis technologijomis, reikėtų atlikti teigiamą poveikį turinčios kompleksinės paramos ir (arba) geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės ir teisės aktų nustatytų valdymo reikalavimų supaprastinimus. Reikėtų sukurti sistemą, kurioje būtų naudojamas kontrolinis sąrašas su nustatytais teigiamais ir neigiamais atitikties aspektais. Pagrindinius esminius reikalavimus atitinkantiems pareiškėjams, surinkusiems ribinį balų skaičių, išmoka bus skiriama nenumatant jokių sankcijų. Taip būtų praplėstas naujas jau taikomas geltonomis kortelėmis pagrįstas metodas. Kompleksinės paramos ir teisės aktų nustatytų valdymo reikalavimų skaičius turėtų būti sumažintas pašalinant tam tikrus teisės aktų nustatytus valdymo reikalavimus, kurie nebėra tinkami ar aktualūs. Tinkamas tokio sumažinimo pavyzdys galėtų būti susijęs su būtinumu atlikti gyvūnų identifikavimą ūkiuose ir patikrų, naudojant technologijas pardavimo vietoje, pvz., mėsos perdirbimo įmonėse, supirkimo punktuose ir gyvūnų turguose, panaikinimu.

4.23. Taikant pagal kompleksinės paramos reikalavimus galiojančią patikrinimų režimą, taip pat turėtų būti suteikta teisė per nustatytą terminą atlikti taisymus pagal uždarymo taisykles nenumatant sankcijų. Turėtų būti taikomas proporcingesnis ir sąžiningesnis požiūris į sankcijas ir nuokrypius. Supaprastinimas neturėtų sumažinti užmojų, ypač aplinkos apsaugos (žalinimo) arba sanitarinės ir fitosanitarinės srityje.

4.24. Patikrinimų metu neturėtų būti stabdomas išmokų mokėjimas ir reikėtų laikytis politikos, pagal kurią bet kokios sankcijos dėl visų tinkamumo ir kompleksinės paramos ir (arba) teisės aktų nustatytų valdymo reikalavimų pažeidimų būtų skiriamos kitais metais.

4.25. Tvirtas patobulintas ir veiksmingesnis 2-asis ramstis, atitinkantis ekonominius, aplinkos ir socialinius regionų poreikius, yra labai svarbus naujai pertvarkytai BŽŪP, kurioje daugiausia dėmesio skiriama kaimo perspektyvumui, gyvybingumui ir darbo vietų kūrimui. Ši BŽŪP turėtų būti grindžiama „Korkas 2.0“ deklaracijoje nustatytais tikslais. Be to, svarbu, kad valstybės narės tinkamai prisidėtų prie bendro visų KPP priemonių finansavimo, įskaitant vietovėms, kuriose esama gamtinių kliūčių, skirtų išmokų.

4.26. Atsižvelgiant į uždavinius, kuriuos reikės išspręsti siekiant įvykdyti Europos įsipareigojimus, susijusius su JT DVT ir COP 21 tikslais, būtina plėsti, tikslinti ir finansuoti griežtesnes BŽŪP 2-ojo ramsčio aplinkos apsaugos priemones. Laikantis esamų biudžeto asignavimų pagal 2-ąjį ramstį, svarbu, kad būsimas biudžeto paskirstymas tarp valstybių narių atspindėtų šį tokio užmojo siekį.

4.27. Griežtesnės BŽŪP 2-ojo ramsčio aplinkos apsaugos, klimato kaitos ir biologinės įvairovės priemonės ir išmokos galėtų būti nukreiptos į geresnes ūkininkų teikiamas ekosistemines paslaugas, pagrindinį dėmesį sutelkiant į:

- 1) išmokas už geresnį anglies dioksido absorbentų dirvoje, įskaitant pievas, miškus ir durpynus, tvarkymą;
- 2) geresnį daugiamečių pievų tvarkymą siekiant gerinti anglies dioksido absorbentų būklę;
- 3) išmokas už tam tikros dirbamosios žemės pavertimą pievomis;
- 4) atidėjimo galimybę ir minimalios dirbamosios žemės programas;
- 5) galimybę sumažinti gyvulių tankumą, kartu išlaikant minimalų gyvulių tankumą;
- 6) išmoką už buveinių ir gamtinių koridorių kūrimą;
- 7) apsaugines zonas prie vandens telkinių;
- 8) kanalų ir gyvatvorių tvarkymą;
- 9) anglies dioksido navigatorius;
- 10) išmokas durpynų išsaugojimui;
- 11) kraštovaizdžio estetikos ir archeologinių vietų apsaugą;
- 12) išmokos už gyvūnų gerovės priemones;
- 13) didesnes išmokas vietovėse „Natura“ ir už laukinės faunos padarytą žalą;
- 14) sausringų vietovių dykumėjimo stabdymo priemones;
- 15) agroekologiją ir ekologinę gamybą;
- 16) išmokas už dirvožemio organinių medžiagų kiekio didinimą, dirvožemio erozijos mažinimą ir vandens išsaugojimo kraštovaizdyje palengvinimą.

4.28. Išmokos pagal vietovių, kuriose esama gamtinių kliūčių, programą yra labai svarbios skurdesniuose ir labiau izoliuotuose ES regionuose esantiems ūkininkams.

4.29. Mažų išlaidų finansavimo užtikrinimas yra būtinas siekiant skatinti augimą žemės ūkio sektoriuje, visų pirma padėti jauniems ūkininkams, kurie yra labai svarbūs kartų atsinaujinimui.

4.30. Pertvarkyta BŽŪP turėtų papildyti išsamią maisto politiką, apimančią tvarų žemės ūkį, darnų teritorinį vystymąsi, sveiką mitybą, užimtumą ir prekybą. Vartotojų sveikos mitybos ir susijusių privalumų svarbos visuomenei, atsižvelgiant į gyvenimo kokybę, sveiką gyvenseną, kovą su nutukimu ir mažesnes sveikatos apsaugos išlaidas, neįmanoma pervertinti. Norint perduoti šią žinią vartotojams, labai svarbu skirti didesnius išteklius ir programas, įskaitant programas, kuriomis siekiama panaikinti maisto švaistymą ir skatinti perdirbimą.

4.31. Siekiant ES tikslo padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos vartojimą, kad iki 2030 m. ši energija sudarytų ne mažiau kaip 27 proc. visos pagaminamos energijos, reikėtų nustatyti stabilumą ir teisinį tikrumą padedančias užtikrinti priemones. Reikėtų patvirtinti išmokas, kuriomis remiamos investicijos į saulės, biomasės ir vėjo energiją ir energijos vartojimo efektyvumą, ir taupymo programas.

4.32. Siekiant palaikyti konkurencingumą, gyvybiškai svarbu, kad žemės ūkio sektoriuje būtų atliekami naujausi moksliniai tyrimai ir taikomos naujausios inovacijos, kuriomis būtų galima pasinaudoti ūkių lygmeniu. Turi būti skatinamos ir remiamos veiksmingo žinių perdavimo, švietimo, geriausios patirties ir mokslinių žinių sklaidos ūkininkams programos ir paslaugos.

4.33. Atsižvelgiant į padažnėjusį technologijų naudojimą žemės ūkyje, visų pirma pažangaus ūkininkavimo srityje, ir procesus supaprastinančias priemones, gyvybiškai svarbu visose kaimo vietovėse užtikrinti plačiajuosčio ryšio aprėptį.

4.34. Naujomis pažangaus ūkininkavimo sąlygomis grindžiamoje ekonomikoje, kurioje vis dažniau naudojamos technologijos, labai svarbu užtikrinti ūkininkų asmens duomenų ir konfidencialios informacijos apsaugą. Be to, labai svarbu, kad ūkininkai prisiimtų visą atsakomybę už asmens duomenų, susijusių su jų veikla, apsaugą.

4.35. Žiedinė ekonomika gali atlikti vieną pagrindinių vaidmenų mažinant atliekas visuose sektoriuose. Tradiciniai ūkininkavimo modeliai įkūnija žiedinę ekonomiką, kurioje nėra atliekų ir efektyviai naudojami išteklių. Žemės ūkis turi atlikti teigiamą vaidmenį pakartotino naudojimo, perdirbimo sektoriuje, be kita ko, valdant dirvožemį, vandenį ir orą.

4.36. Reikia nustatyti pagrįstą pereinamąjį laikotarpį nuo 2020 m. pertvarkytai BŽŪP įgyvendinti, ypač siekiant atsižvelgti į biudžeto klausimus, susijusius su „Brexit“ ir kitais politiniais sprendimais ⁽⁷⁾.

Briuselis, 2017 m. birželio 1 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁷⁾ Nuomonė „Veiksniai, turintys įtakos BŽŪP po 2020 m.“ (OL C 75, 2017 3 10, p. 21).

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

526-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. GEGUŽĖS 31 D.–BIRŽELIO 1 D.

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos ateities lyderiai: pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyva“

(COM(2016) 733 final)

(2017/C 288/03)

Pranešėjas: **Erik SVENSSON**

Bendrapranešėję: **Ariane RODERT**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 1 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 05 04
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	194/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos (EK) Pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyvą bei pasiūlytus veiksmus didžiausioms kliūtims pašalinti, tačiau pabrėžia, kad ne visos sparčiai augančios įmonės yra didelio sudėtingumo technologijų įmonės ir kad imtis veiksmų būtina visame sektoriuje.

1.2 EESRK mano, kad vertėtų pakartotinai paskelbti atnaujintą iniciatyvą „Small Business Act“ ir ja sujungti visas iniciatyvas į vieną darbotvarkę – tai būtų tinkamiau ir padidintų matomumą bei nuoseklumą.

1.3 EESRK ragina suderinti politinę poziciją dėl pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių ir atsižvelgti į įmonių modelių įvairovę, ir palankiai vertina konkrečius socialinės ekonomikos įmonėms skirtus veiksmus. Tačiau bet kuria iniciatyva turi būti siekiama apskritai pagerinti verslumo aplinką, sudarant sąlygas inovacijų procese imtis rizikos ir eksperimentuoti.

1.4 Administracinė našta ir biurokratizmas pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms tebėra viena didžiausių kliūčių. Todėl EESRK primygtinai ragina EK visapusiškai įgyvendinti šios srities iniciatyvas ir kontroliuoti, kaip jos įgyvendinamos.

1.5 EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad socialiniai partneriai dalyvautų struktūriniame bendradarbiavime ir kad būtų laikomasi ES taisyklių dėl darbo sąlygų, darbo teisės ir kolektyvinių susitarimų.

1.6 EESRK palankiai vertina siūlomus inovacijų srities veiksmus, tačiau, kadangi MVĮ ir labai mažų įmonių išteklių riboti, ragina taisykles ir sąlygas supaprastinti.

1.7 Viena pagrindinių sėkmės sąlygų yra partnerystės ryšių stiprinimas ir išteklių bendruomenių kūrimas. EK turėtų skatinti kurti tinklus, įskaitant tarpininkų, pagalbininkų, akseleratorių ir inkubatorių kūrimą.

1.8 Kad pradedančiosios ir veiklą plečiančios įmonės galėtų išnaudoti augimo galimybes, ypač svarbu kurti joms pritaikytus finansavimo sprendimus numatant prieigą ir prie nuosavo, ir skolintojo kapitalo, užtikrinti galimybę sudaryti viešųjų pirkimų sutartis ir gerinti fiskalinę aplinką. EESRK savo nuomonėse nagrinėjo, kokių veiksmų tikslinga imtis.

1.9 Labai svarbu ugdyti įgūdžius, būtent dėl to reikia akcentuoti verslumo ugdymo programas visais ugdymo sistemos lygmenimis ir ankstyvuojant jos etapu. Be to, reikia skatinti vykdyti mentorystės, mokymo darbo vietoje ir savaiminio mokymosi bei neformaliojo mokymo programas ir jas propaguoti.

1.10 Būtina imtis veiksmų siekiant sumažinti dabartinį didelį rizikos vengimo laipsnį ES, peržiūrint antros galimybės principą ir teikiant paramą vystymuisi, pavyzdžiui, finansinio raštingumo ugdymo ar finansinio švietimo forma.

1.11 EESRK ragina EK sutelkti visas esamas ir naujas socialinės ekonomikos įmonių rėmimo iniciatyvas paskelbiant komunikatą kartu su socialinės ekonomikos veiksmų planu. Tai atitinka Tarybos išvadas „Socialinės ekonomikos, kaip vieno iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi veiksnių Europoje, skatinimas“ (2015 m. gruodžio 7 d.).

2. Bendroji informacija

2.1 Komunikate „Europos ateities lyderiai: pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyva“ nurodyta, kad:

— sparčiai augančios įmonės sukuria gerokai daugiau naujų darbo vietų nei kitos įmonės ⁽¹⁾. Pradedančiosios įmonės, peraugančios į didesnes įmones, sudaro didelę šių įmonių dalį. Jos didina ES inovacijas ir konkurencingumą bei stiprina ekonomiką. Tokios veiklą plečiančios įmonės gali teikti socialinę naudą, įskaitant lankstesnės ir modernesnės darbo tvarkos užtikrinimą. Bendrosios rinkos strategijoje Komisija paskelbė svarstysianti, ko imtis, kad bendroji rinka taptų veiksmingesnė pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms.

— Tai patvirtino 2016 m. pradžioje Komisijos surengtų viešų konsultacijų rezultatai ⁽²⁾:

— veiklą plėsti ketinančios pradedančiosios įmonės susiduria su per daug reguliavimo ir administracinių kliūčių, ypač tarpvalstybiniais atvejais,

— pradedančiosios ir veiklą plečiančios įmonės turi per mažai galimybių ieškoti galimų partnerių finansų, verslo ir vietos valdžios institucijose ir su jais bendradarbiauti,

— finansavimo gavimas yra viena didžiausių kliūčių, kurią reikia įveikti norint plėsti veiklą.

2.2 Komunikate Komisija siūlo imtis tam tikrų veiksmų, kad šių kliūčių sumažėtų ir (arba) jos būtų pašalintos.

2.2.1 Kliūčių šalinimas:

— bendrieji skaitmeniniai vartai, siekiant suteikti patogią galimybę internetu gauti informacijos,

⁽¹⁾ Remiantis M. Henreksono ir D. Johanssono tyrimu (2010 m.), 4 proc. įmonių sukuria 70 proc. naujų darbo vietų. Dar žr. <http://www.kauffman.org/blogs/policy-dialogue/2015/august/deconstructing-job-creation-from-startups>.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8723.

- bendros PVM zonos sukūrimas,
- bendros konsoliduotosios pelno mokesčio bazės (BKPMB) sukūrimas,
- antrosios galimybės principo taikymas ir sistemos restruktūrizavimas valstybėse narėse,
- geresnių galimybių dalyvauti viešuosiuose pirkimuose užtikrinimas.

2.2.2 Pagalba ieškant tinkamų partnerių:

- ryšių su universitetais, mokslinių tyrimų centrais, investuotojais ir partneriais užmezgimas,
- galimybių išnaudojimas, reikiamų įgūdžių turinčių žmonių paieška, galimybių diegti inovacijas, ypač kurti socialines pradedančiąsias įmones, didinimas.

2.2.3 Galimybė gauti finansavimą:

- Europos strateginių investicijų fondas (papildantis kapitalo rinkų sąjungą).

3. Bendrosios pastabos

3.1 Šia nuomone atsakoma į Europos Komisijos (EK) komunikatą „Europos ateities lyderiai: pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyva“, kurioje siūloma išnaudoti visą sparčiai augančių įmonių potencialą. Tačiau, EESRK nusprendė išplėsti nuomonės aprėptį ir apsvarstyti šiuos veiksmus atsižvelgiant į visų formų pradedančiąsias įmones, įskaitant potencialias pradedančiąsias ir veiklą plečiančias įmones.

3.2 EESRK palankiai vertina šią iniciatyvą ir pastangas pašalinti pagrindines kliūtis. EESRK norėtų pabrėžti, kad rengdamas ankstesnes nuomones atliko didžiulį darbą, stengdamasis, kad įvairių formų įmonėms ES būtų kuriama palanki aplinka ⁽³⁾, taip pat pažymi savo ankstesnius raginimus aktyviau įgyvendinti verslumo darbotvarkę ⁽⁴⁾.

3.3 Kadangi pagal pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyvą tęsiama ir išplečiama Europos iniciatyva „Small Business Act“, EESRK mano, kad veiksmingesnis būdas būtų apsvarstyti galimybę pakartotinai paskelbti atnaujintą iniciatyvą „Small Business Act“, o ne toliau inicijuoti atskiras priemones. EESRK palankiai vertina ir remia šią ir kitas iniciatyvas, kuriomis siekiama remti pradedančiąsias ir veiklą plečiančias įmones, tačiau sunku susidaryti bendrą vaizdą apie visą darbotvarkę nesujungus įvairių iniciatyvų į bendrą ir išsamią politikos darbotvarkę.

3.4 EESRK pabrėžia, jog reikalingas bendras veiksmingų politikos priemonių rinkinys, kuriame būtų atsižvelgta į įmonių įvairovę, todėl remia EK tikslą visose ES politikos srityse skatinti laikytis koordinuoto požiūrio.

3.5 EESRK atkreipia EK dėmesį į EESRK rengiamą nuomonę – keletas joje pateiktų rekomendacijų labai aktualios pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms:

- vienas vieno langelio principu veikiantis tinklas visoms ES MVĮ,
- nustatyti, kad laikytis principų „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir „tik vieną kartą“ būtų teisiškai privaloma,
- tinkamiau reaguoti į MVĮ įvairovę.

3.6 Be to, 2016 m. gruodžio mėn. nuomonėje ⁽⁵⁾ EESRK ragina EK sparčiai augančias įmones skatinti taip:

- stebėti skirtingų generalinių direktoratų novatorišką politiką ir siekti jos sąveikos,
- stiprinti klasterius ir ekosistemas, kuriose steigiamos novatoriškos pradedančiosios įmonės,

⁽³⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 22.

⁽⁴⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 61.

⁽⁵⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 6

— skatinti rengti akademinės programos, kuriose dėmesys būtų sutelkiamas į ateities darbo vietas.

3.7 Pirmiausia svarbu pripažinti didžiulį esamų labai mažų įmonių (daugelis jų yra šeimos įmonės) potencialą, taip pat pripažinti plėtros galimybes socialinės ekonomikos įmonių srityje. Be to, EESRK primygtinai ragina EK apsvarstyti klausimą, susijusį su tuo, kad ne visos sparčiai augančios įmonės veikia didelio sudėtingumo technologijų sektoriuje ir kad tokiems sektoriams, kaip paslaugų sektorius, mados pramonė ir e. prekyba, taip pat kitiems novatoriškiems sektoriams, irgi reikalingas dėmesys ir parama.

3.8 EESRK taip pat ragina EK užtikrinti, kad visose iniciatyvose būtų atsižvelgta ir į atsirandančius naujus verslo reiškinius, tokius kaip bendradarbiavimu grindžiama ekonomika⁽⁶⁾. Visos šios įmonės, norėdamos pradėti veiklą arba plėstis bendrojoje rinkoje, susiduria su panašiomis ir papildomomis kliūtimis.

3.9 EESRK palankiai vertina siekį sukurti bendruosius skaitmeninius vartus ir taip suteikti daugiau galimybių gauti informacijos, bet mano, kad ši priemonė nelabai padės sumažinti apsunkinančių taisyklių ir reglamentų skaičių. EESRK taip pat siūlo į bendruosius skaitmeninius vartus įtraukti internetinį mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros portalą. Struktūrinis bendradarbiavimas su tarpinėmis organizacijomis yra labai veiksmingas būdas pagerinti pradedančiųjų įmonių informavimą.

3.10 EK stengiasi mažinti kai kurias svarbiausias kliūtis, ypač tas, kuriomis užkraunama reguliavimo, mokesčių ir administracinė našta. EESRK nori pabrėžti, kad pačios MVĮ, įskaitant labai mažas įmones ir šeimas arba socialinės ekonomikos įmones, dažnai turi mažai kompetencijos laikytis labai sudėtingų, biurokratinių reikalavimų ir atlaikyti administracinę naštą arba tokios kompetencijos neturi iš viso, todėl vienas svarbiausių uždavinių – supaprastinti tvarką.

3.11 EESRK pritaria pasiūlymui vykdyti tarpusavio vertinimą, kad būtų galima dalytis gerąja patirtimi ir nustatyti valstybių narių tarpusavio skirtumus, siekiant labiau suderinti iniciatyvas. Kad tarpusavio vertinimas būtų veiksmingas, tarpusavio vertinimo išvados privalo būti skaidrios, apie jas būtina informuoti suinteresuotuosius subjektus.

3.12 EESRK taip pat pritaria EK sprendimui plėsti Europos įmonių tinklo (EIT) konsultavimo paslaugas, pasitelkiant pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių konsultantus, ir konsultuoti dėl nacionalinių ir Europos taisyklių, finansavimo galimybių, partnerystės ir galimybių dalyvauti tarpvalstybiniuose viešuosiuose pirkimuose. EESRK ir vėl nori pabrėžti glaudesnio struktūrinio bendradarbiavimo su tarpinėmis įstaigomis ir susijusiomis organizacijomis svarbą ir naudą, taip pat ir socialinėje ekonomikoje.

3.13 EESRK pritaria EK ketinimams į tarptautinius prekybos susitarimus įtraukti pradedančiąsias ir veiklą plečiančias įmones, nes būtina, kad į pasaulinę rinką (dažnai labai nedideliame segmente) pasiektų vis daugiau pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių.

3.14 EESRK vertina ir remia šioje iniciatyvoje išreikštą EK įsipareigojimą užtikrinti, kad būtų laikomasi ES taisyklių dėl darbo sąlygų, darbo teisės aktų ir kolektyvinių susitarimų, bei kurti kokybiškas darbo vietas.

3.15 EESRK nori reaguoti į šią EK komunikato formuluotę „įskaitant lankstesnę ir modernesnę darbo tvarką“. Dėl šio teiginio gali kilti nesusipratimų ir galbūt piktnaudžiavimų.

3.16 Struktūrinis socialinių partnerių dalyvavimas yra itin svarbus ir turėtų būti skatinamas, siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją tarp įmonių ir išvengti socialinio dempingo pavojaus, kaip EESRK yra pabrėžęs kelete savo nuomonių⁽⁷⁾.

3.17 EESRK nori spręsti šiuo metu vykstančio geografinio blokavimo proceso problemas⁽⁸⁾. Tai gali tapti didžiule nauja kliūtimi pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms, kurios neturi tokių pajėgumų, kad galėtų pradėti veikti iš karto keliose šalyse, kuriose kalbama skirtingomis kalbomis. Labai svarbu padėti suprasti skirtumą tarp aktyvaus ir pasyvaus pardavimo! Reikia laikytis tik tų šalių nacionalinės teisės aktų, kuriose norima vykdyti aktyvią veiklą.

⁽⁶⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 33.

⁽⁷⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 14; OL C 303, 2016 8 19, p. 54; OL C 13, 2016 1 15, p. 2.

⁽⁸⁾ COM(2016) 289 *final*.

3.18 EESRK pritaria pasiūlymui didinti MVĮ, ypač plečiančių veiklą, galimybes naudotis iniciatyvos „Horizontas 2020“ programomis. Europos inovacijų taryba ir iniciatyva „Innovation Radar“ gali būti veiksmingos priemonės, jei jomis nebus užkraunama pernelyg didelė našta. Tada jomis iš tiesų bus galima pasiekti norimų MVĮ tikslų. Be to, EESRK rekomenduoja vykdant šias iniciatyvas ypač daug dėmesio skirti socialinėms inovacijoms, nes būtent jos dažnai tampa naujų verslo modelių varikliu.

3.19 EESRK taip pat palankiai vertina konkrečiai paminėtą priemonę, skirtą socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių veiklos pradėjimui ir plėtimui – EESRK šioje srityje yra sukaupęs konkrečios patirties ir tais klausimais yra parengęs nuomonių⁽⁹⁾.

3.20 EESRK su pasitenkinimu pažymi, jog EK pripažino, kad gindamos savo intelektinės nuosavybės teises MVĮ patiria daug sunkumų. Mažai įmonei tai ypač brangu, teisių gynimas taip pat reikalauja didelių išlaidų, taigi vargu, ar kuriai nors pradedančiajai ar veiklą plečiančiai įmonei tokios išlaidos pakeliamos. EESRK ragina EK rasti tinkamą sprendimą šiai problemai spręsti.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Partneriai, klasteriai ir ekosistemos

4.1.1 Bendra palanki verslumui aplinka yra augimo ir inovacijų kertinis akmuo. EESRK mano, kad EK iniciatyva gali būti sėkmingai įgyvendinta tik tuo atveju, jeigu ja bus siekiama bendrai pagerinti verslumo aplinką, inovacijų procese leidžiant rizikuoti ir eksperimentuoti.

4.1.2 EESRK sutinka su EK, jog pradedančiosioms ir ypač veiklą plečiančioms įmonėms labai svarbu rasti reikiamų partnerių. Kadangi Europos rinka yra labiau tradicinė rizikos prisiėmimo požiūriu, taip pat pirmiausia yra nacionalinė, pastangas būtina paskirstyti dviem kryptimis:

- 1) ES ir valstybės narės, nuolat bendradarbiaudamos su tarpinėmis organizacijomis ir įstaigomis, gali atlikti svarbų vaidmenį sudarydamos palankesnes sąlygas kurti klasterius su universitetais, mokslinių tyrimų centrais ir pan.;
- 2) Norint rasti investuotojų ir verslo partnerių, tam tikrą vaidmenį gali atlikti tik rinka, bet nederėtų nuvertinti Europos programų arba EIB ar EIF vaidmens. Tačiau šių programų įgyvendinimas turėtų būti paspartintas ir geriau koordinuojamas.

4.1.3 EESRK pritaria EK planui stiprinti šiuo metu vykdomą iniciatyvą „Start-up Europe“ ir koordinuoti ES darbą stengiantis sujungti visos Europos klasterius ir ekosistemas.

4.1.4 EESRK pritaria EK pabrėžtai minčiai, jog pagrindinės sėkmingos pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių veiklos sąlygos yra bendruomenių kūrimas su partneriais ir specialiai pritaikytos ekosistemos. Šiuo atžvilgiu EESRK palankiai vertina tai, kad EK ypač daug dėmesio skiria socialinės ekonomikos įmonėms ir pripažįsta jų specifiką bei indėlį į Europos visuomenę. Todėl EESRK dar kartą⁽¹⁰⁾ ragina EK sutelkti visas esamas ir naujas iniciatyvas į darnų ES socialinės ekonomikos veiksmų planą, kad būtų užtikrintas didesnis įvairių iniciatyvų matomumas ir tarpusavio ryšys.

4.2 Galimybės dalyvauti viešuosiuose pirkimuose

4.2.1 EESRK labai pritaria EK ketinimui didinti galimybes pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. EESRK ragina EK, be siūlomų veiksmų, taip pat atidžiai stebėti, kaip valstybės narės į nacionalinę teisę perkelti viešųjų pirkimų direktyvas ir jas taiko. Tai ypač svarbu norint užtikrinti, kad valstybės narės visapusiškai išnaudotų esamas nuostatas, kuriomis galima užtikrinti geresnes galimybes MVĮ, įskaitant socialinės ekonomikos įmones, dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. EESRK primena savo ankstesnę nuomonę dėl viešųjų pirkimų⁽¹¹⁾.

⁽⁹⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-entrepreneurship-make-it-happen>.

⁽¹⁰⁾ EESRK indėlis į 2017 m. EK darbo programą, <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.publications.40059>.

⁽¹¹⁾ OL C 191, 2012 6 29, p. 84.

4.2.2 EESRK palankiai vertina tai, kad komunikate ypač daug dėmesio skirta inovacijų viešiesiems pirkimams ir inovacijų partnerystei. Tačiau tam reikia, kad reglamentavimas būtų paprastesnis. Panašu, kad tokie inovacijų viešieji pirkimai, kokie apibrėžti direktyvoje, labiau tinka didelėms įmonėms. Norint dalyvauti inovacijų partnerystėse, reikia paskirti atskirą padalinį, dėl to pradedančiosios ir veiklą plečiančios įmonės jose negali dalyvauti, nes veiklą pradedančios įmonės paprastai specialiai tam skirto padalinio neturi.

4.2.3 EESRK nori pabrėžti, kad EK priemonė (savideklaravimas naudojantis Europos bendruoju viešųjų pirkimų dokumentu (EBVPD)), kuriuo norima padėti MVĮ dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, daugeliu atveju davė priešingų rezultatų ir yra vertinamas kaip dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose kliūtis. Pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms sudėtinga surinkti visą reikalingą informaciją ir formas. Štai kodėl reikalinga parama ir šią paramą tarpinės organizacijos (MVĮ organizacijos ir kitos atitinkamos organizacijos) turėtų skatinti.

4.3 Įgūdžiai

4.3.1 EESRK sutinka, kad pagal iniciatyvą „Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė“, kurioje dėmesys skiriamas dviem sritims – kokybei ir darbo rinkai reikalingiems įgūdžiams, – sprendžiami kai kurie svarbiausi uždaviniai. Tačiau sėkmės galima tikėtis tik tada, jeigu iniciatyvomis bus pasiektos svarbiausios tikslinės grupės, dėl to, norint užtikrinti veiksmingumą, iniciatyvas reikia įgyvendinti, stebėti ir po jų imtis tolesnių priemonių.

4.3.2 EESRK pabrėžia, kad Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė ir ypač planuojama Skaitmeninių įgūdžių ir užimtumo koalicija bus ypač svarbios ir gali padėti pagrindus ateičiai.

4.3.3 Socialinės ekonomikos įmonės randa būdų, kaip reaguoti į naujus ar netinkamai patenkintus socialinius poreikius. Jos yra socialinių inovacijų pradininkės. Todėl socialinės ekonomikos (ir kiti) verslininkai mano, kad reikia ne tik skaitmeninių įgūdžių iniciatyvų, bet imtis veiksmų ir kitose įgūdžių srityse, pavyzdžiui, verslo plėtros ir pasirengimo investuoti. Šie įgūdžiai taip pat ne mažiau svarbūs pradedančiosios įmonės sėkmei.

4.3.4 EESRK ragina EK skatinti valstybes nares ir padėti joms ne tik kurti mokomąsias programas verslininkams, bet ir padėti valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams dalytis geriausios patirties pavyzdžiais. Patartina tokias programas taikyti ankstyvame ugdymo sistemos etape, nes, kaip jau ne kartą pasitvirtino, tuomet poveikis būna didesnis.

4.3.5 Be to, inkubatoriai ir vieno langelio principu teikiamos paslaugos (tokios kaip ugdymas, mentorystė ir finansinė parama) dažnai ankstyvaisiais ir veiklos plėtros etapais yra gyvybiškai svarbios. EK turėtų viešinti šios srities geriausią patirtį ir ją keistis.

4.4 Mokesčiai

4.4.1 EESRK pritaria EK susirūpinimui, kad mokesčiai pradedančiosioms ir veiklą plečiančioms įmonėms gali būti nemaža kliūtis. Pagrindiniai spęstini klausimai yra didelės atitikties užtikrinimo išlaidos, ypač tos, kurias lemia skirtingos nacionalinės mokesčių sistemos.

4.4.2 EESRK ragina EK apsvarstyti galimybę nenustatyti jokių dydžio ar laiko apribojimų nuostolių, kurie patiriami įmonėms pradėdant veiklą ir ar ją plečiant, perkėlimui į būsimą laikotarpį.

4.4.3 EESRK taip pat palankiai vertina EK komunikate aprašytą galimybę MVĮ prisijungti prie bendros konsoliduotosios pelno mokesčio bazės.

4.4.4 Be to, vartojimo apmokestinimas pagal PVM sistemą MVĮ taip pat yra labai sudėtingas. Pradedančiosioms įmonėms tenka papildoma našta, nes reikia nustatyti, kokią PVM tarifą valstybės narės taiko kiekvienai prekei arba paslaugai, dėl to patiriama daug išlaidų ir galiausiai tarpvalstybinės prekybos sumanymo atsisakoma. Todėl EESRK pritaria EK ketinimui kurti bendrą PVM zoną ir supaprastinti MVĮ, įskaitant pradedančiąsias įmones, taikomas PVM taisykles. Taip pat bus pašalinta didžiulė kliūtis labai mažoms įmonėms.

4.4.5 Asmens investicinių pajamų apmokestinimas daugelyje valstybių narių taip pat atgraso nuo investicijų į pradedančiąsias ir veiklą plečiančias įmones, ypač, jeigu pasirinkus kitas investicijų galimybes mokesčių našta yra mažesnė arba jos nėra iš viso. Šiuo atžvilgiu ypač daug dėmesio gali tekti skirti akcijų pasirinkimo sandorių apmokestinimui. Todėl EESRK pritaria tam, kad EK toliau stebėtų valstybių narių mokesčių sistemas ir investicijų į pradedančiąsias bei veiklą plečiančias įmones schemas ar paskatas.

4.4.6 Socialinės ekonomikos įmonės turi turėti tokią mokesstinę aplinką, kuri padėtų joms visapusiškai išnaudoti savo ekonominį potencialą, kartu atsižvelgiant į jų aplinkos apsaugos ir socialinius tikslus, ir pagal laisvos konkurencijos principus vienodomis sąlygomis. Galimos įvairios priemonės:

- įvairių esamų mokesčių paskatų, susijusių su socialinės ekonomikos įmonių finansavimu, nustatymas, kad būtų skleidžiama geriausia patirtis,
- socialinių inovacijų skatinimas šiomis priemonėmis,
 - mokesčių kreditai už dovanojimą ir mažesnės gražos investicijas į socialines inovacijas, kurios atitinka socialinius prioritetus,
 - gražintinių mokesčių kreditų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai ne pelno siekiančioms įmonėms skyrimas, siekiant plėtoti inovacijas, kurios turi teigiamą socialinį poveikį ir gerina paslaugų fiziniams asmenims ir vietos paslaugų našumą.

4.5 Galimybė gauti finansavimą

4.5.1 Pradedančiosios ir veiklą plečiančios įmonės priklauso nuo galimybės gauti nuosavo ir skolintojo kapitalo. EESRK ankstesnėse nuomonėse⁽¹²⁾ pažymėjo, kad ES yra gerokai mažiau galimybių naudotis rizikos kapitalu negu JAV, o pagrindinė priežastis, kodėl taip yra – labai suskaidytas ES rizikos kapitalo sektorius (sutelktas tik tam tikrose valstybėse narėse). EESRK pripažįsta, kad kurdama visos Europos rizikos kapitalo fondą EK sprendžia šį klausimą, ir ragina EK atsižvelgti į EESRK pasiūlymus⁽¹³⁾ bei atidžiai stebėti, kaip juo naudojamosi ir koks jo poveikis.

4.5.2 Toje pačioje nuomonėje pažymėjome, kad privataus sektoriaus investuotojai nepakankamai aktyvūs, ir rekomendavome imtis viešojo ir privataus sektorių partnerystės iniciatyvų bei apvarstyti galimybę pasinaudoti asimetriniais fondais (jie jau veikia Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje, Graikijoje ir Nyderlanduose). EESRK dabar palankiai vertina panašų sprendimą, pagal kurį privatūs investicijų fondai galės naudotis valstybės garantijomis, jei investuos į pradedančiąsias ir veiklą plečiančias įmones.

4.5.3 EESRK taip pat palankiai vertina pasiūlymą didinti ESIF ir COSME biudžetą, kad būtų galima papildomai finansuoti veiksmingą pradedančiosioms bei veiklą plečiančioms įmonėms skirtą politiką, atsižvelgiant į tų įmonių įvairovę.

4.5.4 Tačiau svarbu pabrėžti, kad dauguma pradedančiųjų įmonių finansuojamos banko paskolomis, glaudžiai susietomis su asmeninėmis ir šeimos garantijomis. Nors bankų paskolos yra realybė, tačiau ne mažiau reikalinga finansinė priemonė yra galimybė gauti nuosavo kapitalo, nors ji ir nėra pakankamai išplėta Europoje dėl baudžiamojo pobūdžio mokesčių tvarkos, nuosavo kapitalo kultūros trūkumo, menko finansinio išprusimo ir fragmentiškų nemokumo procedūrų.

4.5.5 EESRK ragina ES valstybes nares, padedant EK, skatinti alternatyvias teisėtas verslo formas ir jų ieškoti, pavyzdžiui, įprasta pradedančiosios įmonės forma yra paprastoji akcinė bendrovė, turinti didžiulį potencialą diegti inovacijas ir augti (Prancūzija ir Slovakija).

4.5.6 EESRK taip pat ragina valstybes nares, padedant EK, supaprastinti ir suvienodinti bankroto įstatymus, taip pat diegti „antrosios galimybės“ principą, kurį EESRK siūlė savo nuomonėje dėl įmonių nemokumo⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 6.

⁽¹³⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 48.

⁽¹⁴⁾ OL C 209, 2017 6 30, p. 21.

4.5.7 Vykstant nemokumo procedūroms ir taikant nemokumo teisės aktus kyla sudėtingas uždavinys tinkamai įvertinti žlungančios pradedančiosios įmonės turtą. Daugeliu atveju, kaip EESRK jau anksčiau pažymėjo ⁽¹⁵⁾, pagrindinis turtas yra praktinės žinios, o ne ilgalaikis turtas.

4.5.8 Ankstesnėse nuomonėse EESRK visapusiškai išnagrinėjo, kokia finansinė ekosistema ⁽¹⁶⁾ reikalinga socialinės ekonomikos įmonėms. Visoms pradedančiosioms įmonėms reikalingi mišraus kapitalo sprendimai su tam tikromis garantijomis, taip pat reikalingos novatoriškos antrojo etapo finansavimo priemonės ir finansinis švietimas, įskaitant pasirengimą investuoti. Investicijoms į socialinės ekonomikos įmones ir jų finansavimui būdinga tai, kad investicijų grąža apima ir socialinį poveikį. EK turėtų padėti valstybėms narėms imtis šios srities iniciatyvų.

5. Konkrečios pastabos dėl socialinės ekonomikos įmonių ir naujų įmonių formų

5.1 EESRK palankiai vertina tai, kad komunikate ypač pabrėžiami konkretūs socialinės ekonomikos įmonių sektoriui skirti veiksmai, taip pat numatoma ieškoti atsirandantiems verslo modeliams papildomų priemonių.

5.2 Šiuo atžvilgiu labai svarbu paminėti socialinių inovacijų ryšį su pradedančiosiomis socialinės ekonomikos įmonėmis ir naujais verslo modeliais, kuriuos EESRK nagrinėjo anksčiau ⁽¹⁷⁾. Svarbiausia suprasti, kad socialinės inovacijos grindžiamos kitokiu inovacijų procesu, kuriame taikomi specifiniai kriterijai ir principai. Todėl kiekvienu atveju stengiantis remti pradedančiąsias socialinės ekonomikos įmones ir naujus verslo modelius reikia pripažinti pagrindines vertybes, tai yra, įvertinti socialinį poveikį ir poveikį aplinkai, su socialinėmis inovacijomis susijusius bendros vertės ir atvirojo kodo (angl. „open source“) aspektus ⁽¹⁸⁾. Tik tada socialinės ekonomikos įmonės ir naujų formų socialinės įmonės galės išnaudoti paramos priemones, veikti tvariai ir veiklą sėkmingai plėsti.

5.3 Taip pat svarbu suprasti, kaip socialinės ekonomikos įmonės ir šių naujų formų įmonės plečia savo veiklą ir ar tai daro (užuoat plėtusios savo veiklą pačios, jos gali nuspręsti dalytis gerais sumanymais). EESRK jau anksčiau pabrėžė, kad pradedant bet kokią pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių iniciatyvą svarbiausia visapusiškai atsivėlgti į šių įvairių įmonių modelių logiką ir atitinkamai pritaikyti paramos priemones. Paramos mechanizmai dažnai paremti tradiciniu įmonės modeliu, tokiu, koks šiandien yra įprastas, o ne socialinės ekonomikos arba naujais ekonominiais modeliais.

6. Kiti nustatyti poreikiai

6.1 EESRK ne kartą pabrėžė, kad reikia didinti įvairių formų įmonių matomumą, šią formų įvairovę pripažinti ir skatinti. Tam reikia surinkti tikslesnius statistinius ir tyrimų duomenis apie įvairius šiuo metu ES veikiančius verslo modelius ir konkrečią jiems būdingą logiką.

6.2 Gerosios patirties, įgytos taikant pačių įvairiausių pradedančiųjų ir veiklą plečiančių įmonių skatinimo priemones, duomenų bazę galėtų labai praversti. EK įgaliojimai suteikia jai galimybių padėti valstybėms keistis šia geriausia patirtimi.

6.3 Socialinės ekonomikos įmonių vertybes, principus ir tikslus reikėtų propaguoti, kadangi jos gali būti įkvėpimo šaltinis verslininkams. Kitiems įmonių modeliams galima lengvai pritaikyti šiame sektoriuje įgytą patirtį ir taikomus metodus, pavyzdžiui, partnerystės ir narystės, paremtos tuo, kad įmonė steigiama kelete sektorių ir tai daro keletas subjektų, principus, licencijų susitarimus, gebėjimų stiprinimą, sąveiką, kuri leidžia išnaudoti kitų įmonių veiklos mastą (angl. „piggybacking“), atvirąjį kodą, padedantį sparčiai išplatinti sprendimus, bendromis ir kolektyvinėmis vertybėmis pagrįstų pažangiųjų tinklų kūrimą ir naujų standartų diegimą, kai jis, pavyzdžiui, susijęs su judėjimais, kuriais siekiama politikos pokyčių. Pavyzdžiui, socialinės inovacijos dažniausiai lemia socialinės politikos naujoves. Kartu tradicinės įmonės gali įkvėpti socialinės ekonomikos įmones, pavyzdžiui, rinkodaros, pardavimo ir verslo vadybos srityse. Tai taip pat rodo keitimosi geriausia patirtimi nauda.

⁽¹⁵⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 6.

⁽¹⁶⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 152.

⁽¹⁷⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 28.

⁽¹⁸⁾ Organizacijos „Europe Tomorrow“ sukurtas socialinių inovacijų indeksas ir OL C 458, 2014 12 19, p. 14.

6.4 Kadangi EESRK atstovauja Europos pilietinei visuomenei, Komitetas gali aktyviai prisidėti prie verslumo plėtros ES propagavimo ir stiprinimo, taip stengiantis didinti užimtumą, socialinę gerovę ir spartinti augimą. Todėl EK toliau įgyvendinant MVI, įskaitant socialinės ekonomikos įmones, skirtas iniciatyvas, mielai prisidėsime savo gebėjimais ir pajėgumais.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu taikymas“

[COM(2016) 799 final – 2016/0400 (COD)]

(2017/C 288/04)

Pranešėjas: **Jorge PEGADO LIZ**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 3 13 Europos Vadovų Taryba, 2017 3 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2, 91, 153 dalys, 2 dalies b punktas, 168 dalis, 4 dalies b punktas, 172 ir 192 dalys
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 6 1
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	156/0/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK apgailestauja, kad Komisija nesėkė ankstesnių Komiteto nuomonių ir kad turėjo atnaujinti derybas siekiant prie SESV 290 ir 291 straipsnių pritaikyti keletą teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu taikymas.

1.2 EESRK primena, kad ankstesnėse savo nuomonėse jis nurodė gaires, kurios atliekant šį veiksma, jo manymu, gali geriausiai apsaugoti susijusias pagrindines vertybes: teisinį tikrumą, pagarbą pagrindinėms žmogaus teisėms ir veiksmingą, subalansuotą ir demokratišką institucijų galių naudojimą.

1.3 Komitetas mano, kad šiais principais turėtų būti grindžiama nauja procedūra, pagal kurią su reguliavimo procedūra su tikrinimu vis dar susiję teisės aktai suderinami su nauja SESV 290 ir 291 straipsniuose numatyta deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų tvarka.

1.4 EESRK pateikia, jo manymu, svarbių pastabų santrauką dėl kiekvieno pasiūlyme nurodyto teisėkūros pasiūlymo, tačiau dėl kiekvieno persvarstomo teisės akto, dėl kurio Komiteto prašyta pateikti nuomonę, yra atlikta išsamesnė analizė.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Savo pasiūlyme Komisija konstatuoja, kad nemažai pagrindinių teisėkūros procedūra priimtų aktų, kuriems taikomas Tarybos sprendimas 2006/512/EB („Sprendimas dėl komiteto procedūros“), vis dar turi būti pritaikyti prie SESV 209 ir 291 straipsnių remiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 182/2011, kuriuo nustatomos valstybių narių vykdomos Komisijos naudojimosi įgyvendinimo įgaliojimais kontrolės mechanizmų taisyklės ir bendrieji principai (toliau – Reglamentas dėl komiteto procedūros).

2.2 Ji įsipareigojo juos priderinti iki 2013 m. ir 2013 m. pateikė tris pasiūlymus dėl horizontaliojo suderinimo, vadinamuosius Omnibus I, II ir III.

2.3 Po ilgų diskusijų su Europos Parlamentu ir daugelio šiems pasiūlymams pateiktų pakeitimų, Taryba atsisakė pritarti šiam automatiniam visų teisės aktų, kuriuose numatyta reguliavimo procedūra su tikrinimu, suderinimui su deleguotaisiais aktais, nes nebuvo užtikrinta, kad parengiamajame deleguotųjų aktų rengimo etape bus sistemingai konsultuojamasi su valstybių narių ekspertais. Dėl šių pasiūlymų kilus instituciniams nesutarimams, Komisija savo pasiūlymus atsiėmė.

2.4 Persvarsčius tarpinstitucinį susitarimą dėl geresnės teisėkūros (AII) ir priėmus prie jo pridėtą Bendrąjį susitarimą dėl deleguotųjų aktų, Komisija pateikė naują pasiūlymą, kuriame atsižvelgta į Tarybos pastabas. Jame atsižvelgta į tarpinstituciniame susitarime numatytus pakeitimus, susijusius su konsultavimusi su valstybių narių ekspertais rengiant deleguotuosius aktus ir suderintu konsultavimusi su EP.

2.5 Pasiūlymą sudaro 13 skyrių priedas, kuriame eilės tvarka pateikta 168 teisės aktai, kuriuos Komisija suklasifikavusi 4 lentelėse:

1 lentelė. Aktai, kurių tam tikras nuostatas dėl įgaliojimų suteikimo siūloma suderinti su įgyvendinimo aktais;

2 lentelė. Aktai, kurių tam tikras nuostatas dėl įgaliojimų suteikimo numatyta išbraukti;

3 lentelė. Komisijos priimti pasiūlymai;

4 lentelė. Aktai, dėl kurių planuojama pateikti pasiūlymus.

3. Bendra informacija. EESRK nuomonės ir pranešimai

3.1 2013 m. liepos mėn. EESRK priėmė labai išsamų informacinį pranešimą, kurio tikslas – „apžvelgti padėtį, susijusią su Lisabonos sutartimi įvesta deleguotųjų aktų teisėkūros procedūra.“

3.2 Jame konstatavo, kad „vis dar aiškiai neapibrėžtas deleguotųjų aktų teisinis pobūdis, sąvoką „neesminė nuostata“ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas atskirose srityse aiškina skirtingai, o Komisijai suteikta gana didelė veiksmų laisvė, kadangi ji turi teisę nustatyti šių aktų taikymo sritį ir trukmę“.

3.2.1 Šiame pranešime jis nurodė, kad „lieka dar daug neatsakytų klausimų, susijusių su 2011 m. balandžio 4 d. priimtame teisiškai neįpareigojančiame dokumente „Bendrasis susitarimas dėl praktinių deleguotų teisės aktų taikymo procedūrų“.

3.2.2 Be to, jis priminė, kad „SESV 290 straipsnio įgyvendinimas numatytas 2009 m. gruodžio 9 d. Komisijos komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai, kuris nėra teisiškai įpareigojantis, o nuostatos dėl Komisijai suteikiamų įgaliojimų išdėstytos 2011 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente, kuris yra bendro pobūdžio teisės aktas, privalomas visas ir tiesiogiai taikomas“.

3.2.3 Komitetas padarė išvadą, kad „atlikus analizę vis dar yra abejonių dėl procedūros paprastumo, dėl to, kaip Europos visuomenė realiai suvoks šios procedūros tinkamo taikymo iššūkius, ir dėl kontrolės mechanizmų veiksmingumo“. Todėl EESRK pasiūlė parengti šiuo klausimu nuomonę savo iniciatyva, kad, remdamasis visiškai objektyviomis šiame pranešime suformuluotomis pastabomis ir išvadomis, galėtų išdėstyti joje savo poziciją ir galbūt pateikti pasiūlymą dėl ES teisėkūros procedūros patobulinimo.

3.3 2013 m. liepos ir rugsėjo mėn. EESRK gavo prašymus pateikti nuomones dėl dviejų pasiūlymų: „reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 straipsnio pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas [COM(2013) 451 final] ir „reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 straipsnio pritaikoma keletas teisingumo srities teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas“ [COM(2013) 452 final]; vėliau, lapkričio 18 d. ir gruodžio 10 d., jo paprašyta parengti nuomonę dėl dar vieno pasiūlymo dėl „reglamento, kuriuo prie Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriuose numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas [COM(2013) 751 final]. Šie reglamentai vadinami „Omnibus I, II ir III“.

3.3.1 Savo nuomonėse (spalio 16 d. ir sausio 2 d.) Komitetas visų pirma pabrėžė, kad būtina „vienu metu suderinti“ daugiau nei 165 dvylikos skirtingų sričių teisės aktus (reglamentus, direktyvas ir sprendimus), tačiau dėl šio suderinimo kyla daug teisinių ir praktinių klausimų.

3.3.2 „Vis dar neiškūš tam tikri delegavimo procedūros aspektai [...], reikia apibrėžti sąvoką „neesminės nuostatos“. Be to, reikėtų atlikti išsamų mechanizmo veikimo vertinimą.“

3.3.3 Be to, Komitetas pabrėžė, kad „kelete pasiūlymų dėl reglamento yra nuostatų, kuriose klaidingai aiškinamos pagrindiniais teisės aktais apibrėžtos sistemos ir netgi numatyta įgaliojimus vykdyti neterminuotą laikotarpį arba nustatyti labai trumpi terminai Parlamento ir Tarybos vykdomai kontrolei“.

3.3.4 Atlikęs visų pasiūlymų sisteminę analizę EESRK rekomendavo Komisijai „vienu metu derinant dokumentus labiau atsižvelgti į tam tikrų pagrindinių teisės aktų ypatumus“, o „Tarybai ir Parlamentui būti ypač budriems ir atidžiai įvertinti visus su šiuo suderinimo procesu susijusius aktus“.

3.3.5 Toliau tęsiant suderinimą, kaip siūlė Komisija, EESRK pabrėžė, kad svarbu:

- visapusiškas EP dalyvavimas šiame procese,
- komiteto procedūrų racionalizavimas ir supaprastinimas,
- išsamesnis informavimas, pavyzdžiui, apie suteiktus įgaliojimus komitetams arba visais procedūros etapais nustatytas svarbias priemones,
- visos galimybės piliečiams ir pilietinei visuomenei gauti informaciją.

3.3.6 Galiausiai, Komitetas prašė įvertinti naujos reglamentavimo sistemos poveikį ir Europos Parlamentui, Tarybai bei Komitetui teikti periodinę informacijos veiksmingumo, skaidrumo ir skaidros ataskaitą.

3.4 Tuo tarpu Komisija paskelbė privalomojo pobūdžio SESV 295 straipsniu grindžiamą pasiūlymą dėl Tarpinstitucinio susitarimo dėl geresnio reglamentavimo, kurio dvejuose atskiruose prieduose nagrinėjamas deleguotųjų aktų klausimas.

3.4.1 Savo 2015 m. liepos mėn. nuomonėje EESRK nurodė, kad „pitaria Komisijos pastangoms pasiekti tinkamą pusiausvyrą tarp pagrindinių vertybių: viena vertus, teisės normų laikymosi, demokratinio dalyvavimo, skaidrumo, artumo piliečiams ir teisės gauti išsamią informaciją apie teisėkūros procesą ir, antra vertus, teisės aktų supaprastinimo, lankstesnio, geriau susijusių šalių interesus atitinkančio reglamentavimo, kurio atnaujinimas ir persvarstymas būtų supaprastinti“.

3.4.2 EESRK ypač palankiai vertina tai, kad „Komisija išpareigoja, prieš priimdama deleguotuosius aktus, kaupti visus reikiamus tiriamuosius duomenis [...] rengdama konsultacijas su valstybių narių ekspertais ir viešas konsultacijas“ ir kad ji siūlo taikyti tokį patį konsultacijų metodą priimant įgyvendinimo aktus.“

3.4.3 Tačiau EESRK baiminasi, kad dėl visų šių konsultacijų pernelyg ir nepagrįstai nepailgėtų aktų rengimas.

3.4.4 EESRK nepritarė kazuistiniam požiūriui dėl sričių, kuriose bus rengiami deleguotieji ar įgyvendinimo aktai, atrankos, nes taikomi kriterijai buvo dviprasmiški, todėl buvo paliekama pernelyg daug laisvės aiškinimui.

3.4.5 EESRK visų pirma nepritarė tam, kad:

- a) nėra išankstinės informacijos apie valstybių narių ekspertus ir jų techninius gebėjimus,

- b) nenustatytas tinkamas konsultavimosi su ekspertais, suinteresuotosiomis šalimis, EP ir ES Taryba terminas, išskyrus skubius atvejus,
- c) konsultacijos ir posėdžių grafiko perdavimas EP ir suinteresuotosioms šalims yra neprivalomojo pobūdžio,
- d) pateikta nenuosekli informacija apie deleguotųjų aktų priėmimą; ji turėtų būti teikiama sistemingai, automatiškai, būti atnaujinama ir pateikiama internetu;
- e) laikomasi neterminuotos delegavimo trukmės principo: EESRK manymu, turi būti tiksliai nustatyta trukmė, kurią būtų galima dar pratęsti tokiam pačiam laikotarpiui, išskyrus išskirtinius tinkamai pagrįstus atvejus.

3.4.6 EESRK pageidavo, kad gairėse būtų aiškiai apibrėžti visi delegavimo elementai būtent:

- a) nustatyti tikslai,
- b) tikslus turinys,
- c) aiški taikymo sritis,
- d) tiksli ir apibrėžta trukmė.

3.4.7 Komitetas nurodė, kad „SESV 290 ir 291 straipsnių formuluotė yra tobulinta ir kad persvarstant sutartis šiuos straipsnius reikėtų patobulinti. Reikėtų geriau reglamentuoti jų taikymą siekiant, kad pasirenkant teisinę priemonę būtų priimami veikiau techniniai, o ne politiniai sprendimai.“

3.5 Nesant susitarimo tarp Parlamento ir Tarybos dėl derinimo vienu metu procedūros, Komisija turėjo atsiimti savo pasiūlymus ir pateikti šį pasiūlymą.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Atsižvelgdamas į ankstesnes nuomones, EESRK abejoja, ar daugiau nei ketverių metų vėlavimas tokioje svarbioje srityje yra pagrįstas.

4.2 EESRK buvo aiškiai nustatęs šias gaires:

- a) deleguotųjų aktų taikymas turėtų būti išimtis, o ne taisyklė,
- b) kilus abejonėms dėl atitinkamų nuostatų esminio pobūdžio arba „pilkosios zonos“, Komisija turėtų susilaikyti teikti pasiūlymą taikyti deleguotuosius aktus ir priimti pagrindinį teisėkūros procedūra priimtą aktą,
- c) kilus abejonėms dėl taikytinos priemonės pobūdžio, Komisija turėtų teikti pirmenybę įgyvendinimo, o ne deleguotiesiems aktams.

4.3 Komitetas taip pat nepritarė Komisijai dėl 3.3.5 punkte nurodytų klausimų.

4.4 Šiame pasiūlyme buvo ištaisyta daugelis nurodytų neigiamų aspektų. Vis dėlto dar yra tam tikrų klausimų, dėl kurių nesutariama:

- a) Komisija primygtinai reikalauja, kad deleguotieji aktai būtų priimami neribotam laikotarpiui. EESRK ir toliau laikosi nuomonės, kad delegavimo trukmė iš esmės turėtų būti visada nustatyta, ją būtų galima pratęsti, išskyrus išskirtinius tinkamai pagrįstus atvejus,
- b) EESRK baiminasi, kad Parlamentas ir Taryba neturės realios galimybės laiku veiksmingai kontroliuoti deleguotųjų aktų turinį,
- c) jis patvirtina savo abejones dėl aiškaus skirtumo tarp deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų, visų pirma dėl „esminių ir neesminių priemonių“, susijusių su pagrindinėmis teisėmis,

- d) galiausiai, Komitetas dar kartą pabrėžia, kad performulavus SESV 290 ir 291 straipsnius būtų kartą ir visiems laikams išspręsti visi neaiškumai, dėl kurių kyla dabartinės problemos.

5. Konkrečios pastabos

Atlikus visų 168 priede pateiktų pasiūlymų išsamią analizę mums kyla šių abejonių:

1 lentelė

Aktai, kurių tam tikras nuostatas dėl įgaliojimų suteikimo siūloma suderinti su įgyvendinimo aktais

Sritis	Priemonė ⁽¹⁾	EESRK pastabos
2	2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 406/2009/EB	12a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastaba:</u> 2013 m. Taryba, tiek Europos Parlamentas teikė pirmenybę tam, kad įgaliojimų trukmė būtų fiksuota (5 metai) ir, iki įgaliojimų delegavimo termino pabaigos Komisijai pateikus ataskaitą, ji būtų automatiškai pratęsiama. Dabartiniame pasiūlyme Komisija laikosi pozicijos, kad neribota įgaliojimų trukmė yra pagrįsta, nes teisės aktų leidėjas turi galimybę bet koku atveju ir bet kada suteiktus įgaliojimus atšaukti [žr. Komisijos pasiūlymą COM(2016) 799 final, p. 8].
6	2008 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 626/2008/EB.	Sprendime nustatoma Komisijos naudojimosi jai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais tvarka. <u>Pastaba:</u> dėl pasirinkimo tarp įgaliojimų deleguotaisiais arba įgyvendinimo aktais Komisija daro prielaidą, kad 2013 m. Omnibus pasiūlymuose atlikto vertinimo rezultatai tebėra aktualūs, nes nei po derybų dėl šių pasiūlymų, nei po šioje srityje Teisingumo Teismo priimtų sprendimų, nei po diskusijų dėl Tarpinstitucinio susitarimo dėl geresnės teisėkūros nebuvo nustatyta naujų kriterijų, dėl kurių būtų tekę atlikti naują bendrą vertinimą (žr. Komisijos pasiūlymą COM(2016) 799 final, p. 5].
53	2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009	Naujo 17 straipsnio 3 dalyje nenumatyta Komisijai suteikiamų įgaliojimų priimti deleguotuosius aktus trukmė. Naujame 48a straipsnyje numatyta, kad 17 straipsnio 3 dalyje ir 48 straipsnyje nurodyti įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo šio Omnibus reglamento įsigaliojimo dienos. <u>Pastaba:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. Naujoje 17 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad EMAS kompetentingų įstaigų vertinimo <u>apskundimo tvarka</u> bus nustatoma taikant įgaliojimo procedūrą. Veikiausiai turima omenyje Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje numatyta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą. Tačiau Komisijai negali būti suteikti įgaliojimai deleguotaisiais aktais nustatyti nuostatas, susijusias su pagrindinėmis teisėmis ir naudojimosi jomis.

Sritis	Priemonė ⁽¹⁾	EESRK pastabos
58	1999 m. kovo 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 530/1999	Naujame 10a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastaba:</u> žr. lentelės 2 langelį.
59	2002 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2150/2002	Naujame 5b straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos.
60	2003 m. vasario 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 437/2003	Naujame 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta, kad kiekviena valstybė narė renka statistinius duomenis. Naujame 5 straipsnyje dėl statistinių duomenų tikslumo nurodoma, kad duomenų rinkimas grindžiamas „išsamiomis ataskaitomis“. Galiausiai 10a straipsnyje dėl įgaliojimų delegavimo numatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus suteikiami neribotam laikotarpiui nuo dienos, kuri bus nustatyta vėliau. <u>Pastaba:</u> EESRK atkreipia dėmesį, kad sąvoka „išsamios ataskaitos“ gali būti taikoma asmens duomenims, kaip jie apibrėžti Pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnyje ir pabrėžia, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, kad jiems negalėtų būti taikoma delegavimo procedūra (žr. bylą C-355/10 Europos Parlamentas prieš Tarybą ir EESRK nuomonę OL C 67, 2014 3 6, p. 104).
61	2003 m. vasario 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2003	Naujame 11a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
64	2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1552/2005	Naujame 13a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
67	2007 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 716/2007	Naujame 9a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
69	2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1445/2007	Naujame 10a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.

Sritis	Priemonė ⁽¹⁾	EESRK pastabos
70	2008 m. vasario 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 177/2008	Naujame 15a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. Naujame 8a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos.
73	2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 452/2008	Naujame 6a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos.
74	2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 453/2008	Naujame 8a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad naujame 7a straipsnyje nustatyta, kad Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus [...] ekonominio pagrįstumo tyrimams atlikti. Šiuos tyrimus atlieka tos valstybės narės, kurioms sunku pateikti duomenis. Komitetas kelia klausimą, ar asmens sveikatos duomenų pobūdis apima kandidatų į darbo vietą sveikatą – tokiu atveju šių asmens duomenų negalima įtraukti į delegavimo procedūrą (žr. minėtą bylą C-355/10).
89	Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/42/EB	Naujame 21a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
99	2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1223/2009	Naujame 31a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
104	1997 m. gruodžio 11 d. Tarybos direktyva 97/70/EB	Naujame 8a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.

Sritis	Priemonė ⁽¹⁾	EESRK pastabos
114	2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 725/2004	Naujame 10a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
143	2002 m. birželio 10 d. Direktyva 2002/46/EB.	Naujame 12a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad Direktyva 2002/46/EB suderinamos taisyklės dėl maisto papildų, siekiant apsaugoti vartotojus nuo galimo pavojaus sveikatai ir užtikrinti, kad informacija apie šiuos produktus neklaidintų vartotojų. Taigi Direktyva yra susijusi su Pagrindinių teisių chartijos 38 straipsnio taikymu. Todėl valstybių narių ekspertų ir Europos Parlamento atliekama kontrolė turi būti kuo griežtesnė.
144	2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/98/EB	Naujame 27a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad ši direktyva yra susijusi su žmogaus kraujo ir jo komponentų, naudojamų terapiniams tikslams, surinkimo [...] kokybės ir saugos standartais. Taigi ji padeda įgyvendinti Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnyje nustatytą pagrindinę teisę į sveikatos apsaugą. Todėl valstybių narių ekspertų ir Europos Parlamento atliekama kontrolė turi būti kuo griežtesnė.
147	2003 m. rugsėjo 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1829/2003	Naujame 34 straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad Reglamente numatyta, kad „siekiant įgyvendinti Bendrijos politiką, turėtų būti užtikrintas aukštas žmonių gyvenimo ir sveikatos apsaugos lygis“. Taigi jis yra susijęs su Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnio taikymu siekiant užtikrinti sveikatos apsaugą. Todėl valstybių narių ekspertų ir Europos Parlamento atliekama kontrolė turi būti kuo griežtesnė.

Sritis	Priemonė ⁽¹⁾	EESRK pastabos
151	2003 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2160/2003	Naujame 13a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad šiuo reglamentu „užtikrinamas salmonelių nustatymas ir kontrolė visuose etapuose, ypač pradinės gamybos etape (šiam kontekste – veisiant ir auginant naminius paukščius bei kitus gyvulius) ir pašaruose, siekiant sumažinti jų plitimą ir žmonių sveikatai keliamą pavojų“. Taigi Reglamentas yra susijęs su Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnio taikymu. Todėl valstybių narių ekspertų ir Europos Parlamento atliekama kontrolė turi būti kuo griežtesnė.
152	2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/23/EB	Naujame 28a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad ši direktyva yra susijusi su Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnyje nurodyta sveikatos apsauga ir joje pagal SESV 290 straipsnį Komisijai deleguojami įgaliojimai priimti aktus, siekiant papildyti šią direktyvą atsekamumo reikalavimais. EESRK mano, kad šis delegavimas yra pernelyg platus ir gali apimti esminius elementus. Todėl atrodo, kad jis pažeidžia ES Teisingumo Teismo praktiką (žr. minėtą bylą C-355/10).
158	2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1924/2006	Naujame 24a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad šis reglamentas yra susijęs su Pagrindinių teisių chartijos 35 ir 38 straipsnių taikymu ir kad delegavimas apima „priemones, kuriomis nustatomi maisto produktai ar kitos maisto produktų kategorijos, kurioms priklausančius produktus draudžiama apibūdinti teiginiais apie maistingumą ar sveikatingumą arba tokie teiginiai ribojami“. EESRK mano, kad vartojami terminai apima esmines priemones, kurioms negali būti taikomas delegavimas pagal SESV 290 straipsnį.

Sritis	Priemonė ⁽¹⁾	EESRK pastabos
159	2006 m. gruodžio 20 d. Reglamentas (EB) Nr. 1925/2006	Naujame 13a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad šis reglamentas yra susijęs su Pagrindinių teisių chartijos 35 ir 38 straipsnių taikymu ir juo siekiama geriau apsaugoti vartotojus nustatant papildomas ženklinimo taisykles. 3. Šiuo atžvilgiu valstybių narių ekspertai ir Europos Parlamentas turi atlikti kuo griežtesnę šio reglamento I ir II priedų pakeitimų kontrolę.
165	2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 470/2009	Naujame 24a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> 1. žr. lentelės 2 langelį. 2. EESRK pažymi, kad šis reglamentas yra susijęs su Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnio taikymu ir kad delegavimas apima Komisijai suteiktus įgaliojimus priimti taisykles dėl priemonių, kurių reikia imtis nustačius draudžiamos ar neregistruotos medžiagos buvimą. Manoma, kad šis delegavimas yra pernelyg platus ir gali apimti esminius elementus. Todėl atrodo, kad jis pažeidžia ES Teisingumo Teismo praktiką (žr. minėtą bylą C-355/10).
166	2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 767/2009	Naujame 27a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.
167	2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1069/2009	Naujame 51a straipsnyje nustatyta, kad įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus Komisijai suteikiami neribotam laikotarpiui nuo tam tikros datos. <u>Pastabos:</u> žr. lentelės 2 langelį.

⁽¹⁾ Kai kurias šių aktų nuostatas suderinti su įgyvendinimo aktais buvo pasiūlyta jau 2013 m.

2 lentelė

Aktų, kurių tam tikras nuostatas dėl įgaliojimų suteikimo numatyta išbraukti, apžvalga

Numeris priede	Akto pavadinimas ⁽¹⁾	EESRK pastabos
2	2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 406/2009/EB	Pritariama dėl 12a straipsnio. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.

Numeris priede	Akto pavadinimas ⁽¹⁾	EESRK pastabos
7	1996 m. birželio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1257/96	Pritariama.
36	1998 m. lapkričio 3 d. Tarybos direktyva 98/83/EB	Pritariama dėl 11a straipsnio. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
54	2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 66/2010	Pritariama. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
57	1998 m. gegužės 19 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1165/98	Nepritariama. Delegavimas yra pernelyg platus ir apima esminius elementus.
66	2007 m. balandžio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 458/2007	Pritariama. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
92	2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/34/EB	Pritariama. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
133	2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1071/2009	Nepritariama. Pažeidimo ir nepriekaištingos reputacijos praradimo apibrėžtis turi poveikio asmens teisėms.
168	2008 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 70/2008/EB	Pritariama

⁽¹⁾ Kai kurias šių aktų nuostatas išbraukti buvo pasiūlyta jau 2013 m.

3 lentelė

Komisijos priimti pasiūlymai

Sritis	Priemonė	Pasiūlymo nuoroda	EESRK pastabos
CLIMA	2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB	COM(2015) 337	Naujas 23 straipsnis. Labai platus delegavimas, apimantis sudėtingus ir esminius aspektus, reikia tai peržiūrėti. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
CNECT	2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/19/EB	COM(2016) 590	Naujas 109 straipsnis su nuorodomis į 40, 60, 73, 102 ir 108 straipsnius. Labai platus delegavimas, apimantis sudėtingus ir esminius aspektus, įskaitant priedus, reikia tai peržiūrėti. Numatomos įvairios trukmės tvarkos (73 straipsnio 7 dalis ir 109 straipsnis).

Sritis	Priemonė	Pasiūlymo nuoroda	EESRK pastabos
CNECT	2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/21/EB	COM(2016) 590	Naujas 109 straipsnis su nuorodomis į 40, 60, 73, 102 ir 108 straipsnius. Labai platus delegavimas, apimantis sudėtingus ir esminius aspektus, įskaitant priedus. Numatomos įvairios trukmės tvarkos (73 straipsnio 7 dalis ir 109 straipsnis).
CNECT	2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/22/EB	COM(2016) 590	Naujas 109 straipsnis su nuorodomis į 40, 60, 73, 102 ir 108 straipsnius. Labai platus delegavimas, apimantis sudėtingus ir esminius aspektus, įskaitant priedus, reikia tai peržiūrėti. Numatomos įvairios trukmės tvarkos (73 straipsnio 7 dalis ir 109 straipsnis).
ENER	2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/92/EB	COM(2015) 496	10 straipsnis. Pritariama dėl delegavimo. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
GROW	2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 595/2009	COM(2014) 28 final	Komisija pageidauja naudotis deleguotaisiais aktais (apie 10 jų) pagal SESV 290 straipsnį, o tai riboja konkretų Reglamento turinį. Tam tikri pasiūlymo klausimai, dėl kurių numatyta naudotis deleguotaisiais aktais, yra susiję su transporto priemonių išmetamais teršalais ir atitinkamomis ribomis. Būtent dėl šių klausimų svarbos sprendimus dėl jų visada priimdavo abi teisėkūros institucijos. Savo nuomonėse EESRK jau ne kartą iškėlė klausimą dėl pernelyg dažno deleguotųjų aktų naudojimo. Jis išreiškė abejonių dėl sistemos skaidrumo, tinkamo procedūrų naudojimo ir kontrolės mechanizmų veiksmingumo.
GROW	2007 m. rugsėjo 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/46/EB	COM(2016) 31 final	88 straipsnis. Per daug deleguotųjų aktų esminiams aspektams. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
GROW	1997 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/68/EB	COM(2014) 581 final	55 straipsnis. Pritariama dėl delegavimo ir penkerių metų laikotarpio.

Sritis	Priemonė	Pasiūlymo nuoroda	EESRK pastabos
GROW	2007 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 715/2007	COM(2014) 28 final	Naujas 15a straipsnis. Komisija pageidauja naudotis deleguotaisiais aktais (apie 10 jų) pagal SESV 290 straipsnį, o tai riboja konkretų Reglamento turinį. Tam tikri pasiūlymo klausimai, dėl kurių numatyta naudotis deleguotaisiais aktais, yra susiję su transporto priemonių išmetamais teršalais ir atitinkamomis ribomis. Būtent dėl šių klausimų svarbos sprendimus dėl jų visada priimdavo abi teisėkūros institucijos. Savo nuomonėse EESRK jau ne kartą iškėlė klausimą dėl pernelyg dažno deleguotųjų aktų naudojimo. Jis išreiškė abejonių dėl sistemos skaidrumo, tinkamo procedūrų naudojimo ir kontrolės mechanizmų veiksmingumo.
ENV	2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB	COM(2015) 595	Naujas 38a straipsnis. Pritariama dėl delegavimo. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
ENV	1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyva 1999/31/EB	COM(2015) 594	Nepritariama dėl delegavimo. Naujas straipsnis 16 suformuluotas pernelyg neaiškiai. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
ENV	1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB	COM(2015) 593	Pritariama.
ENV	1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97.	COM(2012) 403	Pritariama dėl įgyvendinimo aktų ir deleguotųjų aktų (19 ir 20 straipsniai). Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
ESTAT	2003 m. birželio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1177/2003	Dokumentą COM(2016) 551 pasiūlyta panaikinti.	Pritariama dėl panaikinimo.
MOVE	2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/87/EB	COM(2013) 622	Nepritariama dėl delegavimo. Techninės ir mokslinės pažangos sąvoka yra pernelyg neaiški. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
MOVE	2002 m. kovo 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/30/EB	COM(2011) 828	12 straipsnis. Pritariama dėl delegavimo. Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
MOVE	1996 m. liepos 23 d. Tarybos direktyva 96/50/EB	COM(2016) 82 final	Pritariama dėl delegavimo (29 straipsnis). Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.

Sritis	Priemonė	Pasiūlymo nuoroda	EESRK pastabos
MOVE	1991 m. gruodžio 16 d. Tarybos direktyva 91/672/EEB	COM(2016) 82 final	Pritariama dėl delegavimo (29 straipsnis). Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.
MOVE	2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/45/EB	COM(2016) 369	Pritariama dėl delegavimo ir neriboto laikotarpio išimties tvarka.
MOVE	1999 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 1999/35/EB	COM(2016) 371	13 straipsnis. Pritariama dėl delegavimo ir neriboto laikotarpio išimties tvarka.
MOVE	1998 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 98/41/EB	COM(2016) 370	12a straipsnis. Pritariama dėl delegavimo ir neriboto laikotarpio išimties tvarka.
SANTE	2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 726/2004	COM(2014) 557	Pritariama dėl delegavimo (87a straipsnis). Nepritariama dėl neriboto laikotarpio.

4 lentelė

Aktai, dėl kurių planuojama pateikti pasiūlymus

Sritis	Priemonė	EESRK pastabos
AGRI	2008 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 110/2008	Dėl šių aktų pastabų nėra, nes trūksta teksto.
CLIMA	2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/31/EB	
ENER	2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 713/2009	
ENER	2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 714/2009	
ENER	2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72/EB	
ENV	2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 850/2004	
ENV	1986 m. birželio 12 d. Tarybos direktyva 86/278/EEB	
ESTAT	2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1166/2008	
ESTAT	2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1059/2003	

Bruselis, 2017 m. birželio 1 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl:

a) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje įgyvendinimo užtikrinimo, kuria nustatoma pranešimo apie leidimų išdavimo tvarką ir reikalavimus, susijusius su paslaugų teikimu, procedūra ir kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/123/EB ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacinę sistemą

(COM(2016) 821 *final* – 2016/0398 (COD));

b) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl proporcingumo patikros prieš priimant naujas profesijų reglamentavimo nuostatas

(COM(2016) 822 *final* – 2016/0404 (COD));

c) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Reglamentu ... [EPK reglamentas] nustatytos Europos paslaugų e. kortelės teisinės ir veikimo sistemos

(COM(2016) 823 *final* – 2016/0402 (COD));

d) Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma Europos paslaugų e. kortelė ir susijusios administracinės priemonės

(COM(2016) 824 *final* – 2016/0403 (COD))

(2017/C 288/05)

Pranešėjas: **Arno METZLER**

Bendrapranešėjis: **Stefano PALMIERI**

Konsultavimasis

- a) Taryba, 2017 1 30
Europos Parlamentas, 2017 1 19
- b) Taryba, 2017 2 10
Europos Parlamentas, 2017 2 1
- c) Europos Parlamentas, 2017 2 1
Europos Komisija, 2017 5 31
- d) Taryba, 2017 2 20
Europos Parlamentas, 2017 2 1

Teisinis pagrindas

- a) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 53 straipsnio 1 dalis, 62 ir 114 straipsniai
- b) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 46 straipsnis, 53 straipsnio 1 dalis ir 62 straipsnis
- c) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 53 straipsnio 1 dalis ir 62 straipsnis
- d) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis

Atsakingas skyrius

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius

Priimta skyriuje

2017 5 4

Priimta plenarinėje sesijoje

2017 5 31

Plenarinė sesija Nr.

526

Balsavimo rezultatai

152/3/7

(už/prieš/susilaikė)

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK vertina ir remia Europos Komisijos pastangas išnaudoti visą su paslaugų sektoriumi susijusį bendrosios rinkos potencialą. Vis dėlto EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad, atsižvelgiant į dabartinę politinę padėtį daugelyje valstybių narių, bet koks ES kišimasis į griežtai valstybių narių kompetencijai priklausančias sritis gali sukelti politinių nesutarimų. Todėl net ir tais atvejais, kai teisiškai įmanoma laikytis griežtesnių vykdymo užtikrinimo priemonių, rimtos politinės krizės sąlygomis tokios priemonės gali būti netikslingos. Todėl EESRK rekomenduoja, kai tai įmanoma, laikytis pozityvaus požiūrio ir taikyti geriausią praktiką ir konsultacijas, o ne vykdymo užtikrinimo priemones.

1.2. EESRK visiškai pritaria Komisijos tikslui stiprinti ES dialogą su valstybėmis narėmis ankstyvuju bet kokio teisėkūros proceso etapu, siekiant užkirsti kelią, kad nacionaliniu lygmeniu nebūtų priimti teisės aktai, trukdantys Europos integracijos procesui. EESRK rekomenduoja išplėsti šį dialogą ir dėmesį skirti ne tik atitiktai Paslaugų direktyvai, bet taip pat ES pirminei teisei, ypač Pagrindinių teisių chartijai, kad būtų užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp darbuotojų teisių bei vartotojų apsaugos ir ekonominių laisvių. Turėtų būti nurodyta už atitikties kontrolę atsakingos institucijos sudėtis ir ji turėtų būti sudaryta taip, kad būtų griežtai laikomasi pirmiau minėtų teisės aktų ir principų.

1.2.1. EESRK siūlo vadovautis teigiamu požiūriu ir nustatyti principą, pagal kurį tik teigiamas konsultavimosi procedūros rezultatas turėtų teisinę galią priemonės projektui suteiktos „atitikties garantijos“ forma. Tais atvejais, kai atitikties vertinimas yra neigiamas, Komisijos sprendimas neturėtų būti privalomas ir turėtų būti taikomas jau turimos po priemonės priėmimo taikytinos procedūros.

1.3. EESRK teigiamai vertina tai, kad nustatyta išsami ir visapusiška proporcingumo patikra, kurią valstybės narės galės atlikti ir kuri yra grindžiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika. Komitetas mano, kad ši koncepcija galėtų padėti tobulinti nacionalines proporcingumo procedūras. EESRK pabrėžia, kad proporcingumo patikrai bus reikalingas glaudus valstybių narių kompetentingų institucijų ir profesinių organizacijų bendradarbiavimas.

1.3.1. EESRK mano, kad įpareigojimas atlikti patikrą prieš priimant bet kokias naujas profesijų reglamentavimo nuostatas nėra geriausias metodas užtikrinti veiksmingą ir aktyvų tokios patikros taikymą. Todėl jis rekomenduoja patikrą įvesti tik kaip pasiūlymą dėl paslaugų nacionaliniams reguliuotojams.

1.4. EESRK teigiamai vertina pastangas skatinti paslaugų teikėjų judumą ir mano, kad paslaugų teikėjams vis dėlto būtų sudėtinga aiškintis ir atitikti paslaugos teikimo reikalavimus, taikomus kitoje valstybėje narėje. Tačiau pagrindinės atsakomybės už procedūros atlikimą perdavimas buveinės valstybės narės kompetentingoms institucijoms prieštarauja priimančiosios valstybės narės principui, pagal kurį įmonių ir darbuotojų veiklai taikoma valstybės, kurioje tokia veikla vykdoma, teisė.

1.4.1. EESRK pabrėžia, jog būtina užtikrinti, kad jokia forma nebūtų nustatytas kilmės šalies principas. Todėl jis akcentuoja, kad paslaugų e. kortele būtų įdiegta keletas šiuo principu grindžiamų elementų, suteikiant paslaugų teikėjams galimybę bendrauti tik su buveinės valstybe nare kaip tarpininke, ir reikalaujant, kad priimančiosios valstybės narės pripažintų buveinės valstybės narės sprendimus dėl dokumentų autentiškumo, taip apribojant kontrolės mechanizmus ir tokiu būdu suderinant keitimašį duomenimis, pagrįstą kilmės šalies principu.

1.4.2. EESRK pabrėžia, jog būtina užtikrinti, kad priimančiosios valstybės narės ir toliau pačios turėtų spręsti, kokiomis procedūromis vadovautis registruojant antrinį įsisteigimą, įskaitant profesinės kvalifikacijos pripažinimo aspektus. Visiškai elektroninė procedūra kartu su ribotomis galimybėmis priimančiosioms valstybėms narėms tikrinti buveinės valstybei narei paslaugų e. kortele pateikiamą informaciją suteiks galimybę lengviau steigti priedangos įmones mokesčių vengimo ir socialinio dempingo tikslais.

1.4.3. Siekiant užtikrinti, kad paslaugų e. kortelėje pateikta informacija visada būtų naujausia ir kad būtų užkirstas kelias „duomenų kapinių“ atsiradimui, EESRK rekomenduoja dar kartą apsvaistyti vienkartinio duomenų pateikimo principą ir nustatyti e. paslaugų kortelės galiojimo terminą.

1.4.4. EESRK taip pat rekomenduoja panaikinti ribojamąsias atšaukimo procedūras ir ypač akcentuoja būtinybę, kad galutinį sprendimą priimtų teismai, kad kiekviena valstybė narė galėtų atlikti veiksmingą jos teritorijoje vykdomos ekonominės veiklos kontrolę.

1.4.5. Pasiūlyme nustatyti griežti terminai, per kuriuos turėtų būti patikrintas informacijos, kurią pateikė pareiškėjas paslaugų e. kortelei gauti, teisingumas. Tai turėtų būti dar kartą apsvaistyta, kad kompetentingos institucijos turėtų pakankamai laiko paraiškoms apdoroti.

1.4.6. Pasiūlyme dėl teisėkūros procedūra priimamo akto turėtų būti paminėta, kad reikia nustatyti tiek valstybei narei, tiek prašančiajai įmonei veiksmingas sankcijas, atgrasančias nuo piktnaudžiavimo Europos paslaugų e. kortele.

1.4.7. Todėl EESRK siūlo aiškiau nustatyti, kad dėl bet kokių profesinių kvalifikacijų pripažinimo aspektų, susijusių su naująja e. kortele, pirmenybė teikiama Direktyvai dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. Turi būti aiškiai nustatyta, kad paslaugų e. kortelė negali būti išduodama specialistams, užsiimantiems profesine praktika, reglamentuojama kilmės ir (arba) priimančiojoje valstybėje, neatsižvelgiant į tai, ar profesinė veikla vykdoma savarankiškai ar įmonėje.“

1.4.8. Kad e. kortelė negalėtų piktnaudžiauti fiktyviai savarankiškai dirbantys asmenys, EESRK nuomone, e. kortelė neturėtų būti išduodama fiziniams asmenims, kuriems nepriklauso organizuota asmenų ir išteklių, leidžiančių vykdyti ūkinę veiklą, grupė.

1.4.9. EESRK norėtų suabejoti, ar esama IMI sistema, šiuo metu grindžiama standartizuotais keliomis kalbomis pateiktais klausimais ir (arba) formomis ir rankiniu keitimusi duomenimis valstybių narių prašymu bei optimaliu valstybių narių bendradarbiavimu, atitinka dabartinius elektroninio keitimosi duomenimis pokyčius. Todėl EESRK mano, kad IMI sistemą reikia įvertinti pagal tai, ar ji užtikrina didžiausią įmanomą veiksmingumą, suderinamumą ir papildomumą su esamomis nacionalinėmis ir (arba) socialinių partnerių keitimosi duomenimis sistemomis, įskaitant tokias sektorių iniciatyvas kaip socialinės asmens tapatybės kortelės.

1.4.10. Pasiūlymu įdiegiama suderinta Europos išankstinio pranešimo sistema komandiruotiems darbuotojams, pagrįsta savanorišku valstybių narių dalyvavimu, kuri sudarytų sąlygas vėlesniam privalomam išplėtimui, o tai nėra nei pageidautina, nei suderinama su Direktyvos 2014/67/ES nuostatomis⁽¹⁾. Todėl EESRK siūlo dar kartą pagalvoti apie tokios sistemos įgyvendinimą.

1.4.11. Remdamasis išsakytomis abejonėmis ir faktu, kad naudojantis esamos būklės keitimosi duomenimis sistema minėtų reikalavimų garantijoms gali būti neįmanoma įgyvendinti, EESRK mano, kad e. kortelės taikymas jos dabartine forma gali turėti nuomonėje išdėstytų neigiamų pasekmių, kurios galėtų būti neproporcingos ir nusverti jos teikiamus privalumus. Todėl EESRK siūlo išsamiau konsultuotis su susijusiais suinteresuotaisiais subjektais dėl šios sistemos konfigūracijos ir atitinkamai ją pakeisti, kad būtų užtikrintas veiksmingas valstybių narių bendradarbiavimas, prieš tęsiant procedūras. EESRK galėtų būti paprašytas pradėti diskusiją siekiant surasti alternatyvų sprendimą dėl paslaugų e. kortelės, kad būtų veiksmingiau įtrauktos jau esamos registravimo ir kvalifikacijų sistemos.

1.5. EESRK norėtų pabrėžti, kad tai, jog esama reglamentavimo koncepcijų skirtumų, savaime dar nereiškia, kad reikia reformos. EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos nustatytą naują ribojamumo rodiklį, nes juo užtikrinamas aukštesnis analizės standartas, palyginti su EBPO produktų rinkos reguliavimu. Tačiau turėtų būti visiškai aišku, kad ribojamumo rodiklis yra neutralus ir pagal jį nesprenžžiama nei apie reglamentavimo vertę, nei apie jo pagrįstumą.

1.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Paslaugų dokumentų rinkinyje nenagrinėjamos elektroninės paslaugos, nors, jo nuomone, tai yra nauja ir besiformuojanti verslo rūšis, kuriai reikia skirti ypatingą dėmesį. Atsižvelgiant į tai, kad judumo potencialas šiame sektoriuje yra itin didelis, vartotojams ypatingai sunku patikrinti kvalifikacijas bei teisinių reikalavimų vykdymą ir įvertinti būtiniausius kokybės reikalavimus, todėl gali prireikti specialių priemonių. Todėl labai reikėtų iniciatyvos, skirtos elektroninių paslaugų vidaus rinkai. Reikia naujų elementų, kuriais būtų galima grįsti asmeninį pasitikėjimą nepažįstant paslaugų teikėjo asmeniškai.

⁽¹⁾ OL L 159, 2014 5 28, p. 11.

1.7. Kalbant apie abipusio pasitikėjimo problemą, kuri yra svarbus aspektas diskusijose dėl Paslaugų dokumentų rinkinio ir ypač dėl paslaugų e. kortelės, EESRK siūlo įvertinti esamas specialistų ir įmonių registravimo ir susijusio akreditavimo sistemas ir kokybės užtikrinimo priemones. Kadangi paslaugų vidaus rinka valstybėse narėse vis dar kelia didelį susirūpinimą, EESRK pritarė iniciatyvai surinkti daugiau informacijos apie aktyvesnės tarpvalstybinės veiklos poveikį. Įgyvendinant šią iniciatyvą būtų atsižvelgiama į ekonominį poveikį, tačiau daugiausia dėmesio būtų skiriama kitiems klausimams, pavyzdžiui, užimtumui, darbo sąlygoms ir vartotojų apsaugai. Jeigu objektyviai būtų nustatyta problemų, jas būtų galima spręsti siekiant padidinti valstybių narių pasitikėjimą ilguoju laikotarpiu. Be pakankamo tarpusavio pasitikėjimo paslaugų vidaus rinka niekada nebus veiksmingai įgyvendinta.

2. Pasiūlytų priemonių apžvalga

2.1. Paslaugų sektorius sudaro du trečdalius ES ekonomikos ir jam tenka 90 proc. naujai sukurtų darbo vietų. Priemonių rinkinys, kuriuo siekiama palengvinti įmonėms ir specialistams teikti paslaugas galimai 500 milijonų žmonių ES klientūrai, turi padėti sustiprinti paslaugų sektorių, siekiant išnaudoti visą jo potencialą.

2.2. Pranešimo apie leidimų išdavimo tvarką ir reikalavimus, susijusius su paslaugomis, procedūra

2.2.1. Griežtesni reikalavimai, taikomi pranešimo apie priemones, susijusias su Paslaugų direktyva, procedūroms, neleis valstybėms narėms priimti diskriminacinių, nepagrįstų ir neproporcingų nacionalinių leidimų išdavimo sistemų ar su paslaugomis susijusių reikalavimų.

Šia procedūra išplečiama ir aiškiau apibrėžiama pranešimo procedūros pagal Paslaugų direktyvą taikymo sritis. Ja nustatomas konsultavimosi laikotarpis, suteikiantis galimybę pranešančiosios valstybės narės, Europos Komisijos ir kitų valstybių narių dialogui dėl nacionalinės priemonės projekto atitikties Paslaugų direktyvai.

2.3. Proporciumo patikra prieš patvirtinant naujas profesijos reglamentavimo nuostatas

2.3.1. Valstybės narės dažnai turi svarių priežasčių reglamentuoti profesijas, grindžiamas poreikiu apsaugoti pagrindinius viešojo intereso tikslus. Kiekvienu konkrečiu atveju valstybės narės pačios sprendžia, ar reikia taikyti apribojimus galimybei pradėti profesinę veiklą ir ją vykdyti.

2.3.2. Siekiant užkirsti kelią tam, kad dabartinis nevienodas profesijų reglamentavimo tikrinimas ES darytų neigiamą poveikį paslaugų teikimui ir specialistų judumui, nustatyta proporciumo patikra, kurią valstybės narės turės atlikti prieš priimdamos ar iš dalies keisdamos nacionalines profesijų reglamentavimo nuostatas.

2.3.3. Direktyvoje išdėstyti pagrindiniai kriterijai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama atliekant vertinimą, pavyzdžiui, rizikos pobūdis, profesijai priskirtų veiklos sričių apimtis, ryšys tarp kvalifikacijos ir veiklos rūšių, priemonės ekonominis poveikis ir pan.

2.3.4. Sutartyse nurodoma, kad reglamentavimas privalo būti proporcingas; tačiau, įvykdžius šią nuostatą, galimybė rinktis, ar ir kaip reglamentuoti profesiją tebeprisklaido valstybių narių kompetencijai.

2.4. Europos paslaugų e. kortelė

2.4.1. Paslaugų e. kortelė yra nauja, visiškai elektroninė procedūra, skirta savarankiškai dirbantiems asmenims ir įmonėms daugelyje sričių, kaip antai statybos sektorius, valymo ir verslo paslaugos. Ji turi pakeisti administracinius formalumus skirtingomis kalbomis, nes paslaugos teikėjas vadovaujasi procedūra savo buveinės šalies kalba ir jo veiklą administruoja buveinės šalis.

2.4.2. E. kortelės procedūra grindžiama buveinės valstybės narės ir priimančiosios valstybės narės bendradarbiavimu, vykdomu per esamą Vidaus rinkos informacinę (IMI) sistemą. Naudojimas IMI sistema neturi pakeisti pagal direktyvas 96/71/EB⁽²⁾ ir 2014/67/ES⁽³⁾ darbuotojų komandiravimui taikomų taisyklių esmės.

2.4.3. Europos paslaugų e. kortelė yra panaši į Europos profesinę kortelę. Tačiau nors Europos profesinė kortelė palengvina paslaugų teikimą pripažįstant fizinių asmenų kaip darbuotojų ar savarankiškai dirbančių paslaugų teikėjų profesines kvalifikacijas, e. kortelė apima gerokai daugiau reikalavimų.

⁽²⁾ OL L 18, 1997 1 21, p. 1.

⁽³⁾ OL L 159, 2014 5 28, p. 11.

2.5. Rekomendacijos dėl reformos profesinių paslaugų reglamentavimo srityje

2.5.1. Profesinių paslaugų reglamentavimas yra valstybių narių prerogatyva, todėl galioja skirtingi reglamentavimo modeliai. Nepaisant to, koks modelis taikomas kiekvienoje šalyje ar regione, komunikatu siekiama padėti valstybėms narėms panaikinti konkrečias nepagrįstas esmines kliūtis ir užtikrinti, kad valstybės narės „teisingai“ suprastų reglamentavimą.

2.5.2. Rekomendacijos dėl reformos apima daug įvairių reikalavimų ir pateikia išsamią reglamentavimo nuostatų, taikomų architektams, statybos inžinieriams, apskaitininkams, teisininkams, patentiniams patikėtiniams, nekilnojamojo turto agentams ir turistų gidams, analizę. Europos Komisija nelaiko, kad visi šie reikalavimai ir nuostatos pažeidžia Sąjungos teisę.

2.5.3. Siekdama paremti kokybinę kliūčių analizę, Europos Komisija nustatė naują profesijų reglamentavimo ribojamumo rodiklį. Jis apima aspektus, susijusius su požiūriu į reglamentavimą, kvalifikacijos reikalavimais ir kitais reikalavimais, taikomais norintiems pradėti veiklą ir ją vykdyti.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK vertina ir remia Europos Komisijos pastangas išnaudoti visą su paslaugų sektoriumi susijusį bendrosios rinkos potencialą. Paslaugų dokumentų rinkinyje numatytos tarpusavyje susijusios priemonės neabejotinai yra patikimas būdas siekti šio tikslo. Vis dėlto EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad, atsižvelgiant į rimtą politinę krizę daugelyje valstybių narių, bet koks ES kišimasis į valstybių narių išimtinės kompetencijos sritis gali sukelti politinių nesutarimų. Abi teisėkūros institucijos, kurias naujoji pranešimo procedūra ir privaloma proporcingumo patikra, regis, galėtų paveikti, ir ilgalaikės tradicinės nacionalinio profesijų reglamentavimo sistemos dažnai laikomos nacionalinių sistemų pagrindu ir todėl turi būti vertinamos kaip jautrūs klausimai. Net jei teisiškai ir įmanoma taikyti griežtesnes atitikties užtikrinimo priemones, esant dabartinei situacijai tai nebūtina būtų reikštų jautrų šio klausimo sprendimą. Gerosios praktikos įgyvendinimas ar konsultavimasis galėtų būti kur kas veiksmingesnės priemonės.

3.1.1. EESRK pabrėžia, kad reikia atkreipti deramą dėmesį į Europos Sąjungoje teikiamų paslaugų kokybę ir saugą.

3.1.2. Be to, EESRK norėtų akcentuoti, kad sveikatos priežiūros ir pacientų apsaugos sritys yra itin delikačios. Jei Komisijos veiksmai galėtų papildyti valstybių narių veiksmus, privaloma suteikti joms visą atsakomybę, taip pat galimybę taikyti griežtesnes pacientų apsaugos priemones, kaip numatyta SESV 168 straipsnyje.

3.2. Kadangi būtina užtikrinti, jog pagrindiniai suinteresuotieji subjektai pritarę naujam savo profesijos reglamentavimui, kad jis būtų patikimas ir veiksmingas, EESRK siūlo konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais, pavyzdžiui, profesinėmis organizacijomis, socialiniais partneriais, vartotojų apsaugos institucijomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, dėl praktinio numatytų priemonių taikymo.

3.3. Turime suprasti, kad tokiomis aplinkybėmis nustatę naujas prievoles ir vykdymo užtikrinimo priemones, galėtume sudaryti įspūdį, tarsi apskritai būtų manoma, jog valstybės narės nepakankamai geba suprasti Paslaugų direktyvos ir Profesinių kvalifikacijų direktyvos reikalavimų, nors iš tiesų daugumoje valstybių narių tokios teisėkūros priemonės kaip proporcingumo patikra yra vienas iš pagrindinių bet kokios nacionalinės teisėkūros procedūros reikalavimų.

3.4. Esama rizikos, kad daugeliu paslaugų dokumentų rinkinio nuostatų bus ištrinta skiriamoji riba tarp laisvės teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvės. Todėl EESRK pabrėžia, jog svarbu išlaikyti šią skiriamąją ribą, aiškiai apibrėžtą ir Paslaugų direktyvoje, ir Profesinių kvalifikacijų direktyvoje, bei Europos Teisingumo Teismo praktika, vertinant proporcingumo patikros, taikomos naujiems nacionaliniams profesijas reglamentuojantiems teisės aktams, rezultatus ir įgyvendinant Europos paslaugų e. kortelės reglamentą ir direktyvą. Todėl, siekiant užtikrinti sąžiningą įmonių konkurenciją, diskriminacinės priemonės turėtų būti draudžiamos, o turėtų būti sudaromos darbo sąlygos, nustatytos įstatymais ir kolektyviniais susitarimais priimančioje šalyje, taip pat turėtų būti laikomasi vartotojų teisių bei sveikatos ir saugos taisyklių.

3.5. EESRK atkreipia dėmesį, kad paslaugų sektoriaus augimas neturėtų lemti socialinio dempingo ir sukčiavimo⁽⁴⁾. Todėl EESRK pabrėžia, jog trūksta pakankamų apsaugos priemonių, kad darbuotojų teisių ir vartotojų apsauga būtų aukšto lygio visose valstybėse narėse, ir atkreipia dėmesį į pavojų, kad įdiegus kilmės šalies principą būtų pažeidžiamos pagrindinės taisyklės, pagal kurias įmonių ir darbuotojų veiklą reglamentuoja valstybės, kuriose ši veikla vykdoma, įstatymai.

⁽⁴⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 1.

3.6. EESRK pritaria sektorių, kuriam skirtas pasiūlymas dėl Europos paslaugų e. kortelės, suinteresuotųjų subjektų nuomonei ir abejoja šios teisėkūros iniciatyvos pridėtine verte ir naudingumu.

3.7. Deja, siūlomu vidaus rinkos teisės aktų rinkiniu nesprenžiamos realios problemos, su kuriomis susiduria kai kurie sektoriai, kuriems skirti pasiūlymai. EESRK mano, jog svarbu sumažinti blogos reputacijos įmonių sukčiavimo ir piktnaudžiavimo vidaus rinka galimybes, kad būtų sukurtos vienodos veiklos sąlygos valstybėms narėms ir įvairiems suinteresuotiesiems subjektams ir jų tarpusavio pasitikėjimas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Pranešimo apie leidimų išdavimo tvarką ir reikalavimus, susijusius su paslaugomis, procedūra

4.1.1. EESRK pritaria Komisijos tikslui stiprinti savo dialogą su valstybėmis narėmis ankstyvuju teisėkūros proceso etapu, siekiant užkirsti kelią tam, kad būtų priimti standartai, trukdantys veikti bendrajai rinkai. Reikėtų pagalvoti ir apie galimybę išplėsti šį dialogą ir dėmesį skirti ne tik atitiktai Paslaugų direktyvai, bet ir ES pirminei teisei, ypač Pagrindinių teisių chartijai, kad būtų užtikrinta teisinga pusiausvyra tarp darbuotojų teisių bei vartotojų apsaugos ir ekonominių laisvių. Turėtų būti patikslinta už atitikties kontrolę atsakingos institucijos sudėtis ir ji turėtų būti sudaryta taip, kad būtų griežtai laikomasi pirmiau minėtų teisės aktų ir principų ir kad būtų užtikrintas reprezentatyvumas ir nepriklausomumas.

4.1.2. Vis dėlto EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad pasiūlymas, regis, daro didelį tiesioginį poveikį nacionalinėms teisėkūros procedūroms.

4.1.3. Pasiūlymu išplečiama pranešimo procedūra, nustatyta Paslaugų direktyvoje, taikymo sritis; be to, jis gana sudėtingas. Kartu su sustabdymo laikotarpiu ji riboja nacionalinės teisės aktų leidėjų galimybę imtis reformų per trumpą laiką net ir nedidelių teisės aktų pakeitimų atveju.

4.1.4. Vykdyto užtikrinimo priemonės, pavyzdžiui, atidėjimo terminas, išpėjimo mechanizmas ir Komisijos sprendimas, reikalaujantis, kad valstybė narė susilaikytų nuo priemonės projekto priėmimo, gerokai sulėtina nacionalinius teisėkūros procesus ir esmingai apriboja nacionalinio teisės aktų leidėjo laisvę. Siekiant užtikrinti demokratinę teisėkūros procedūrą, būtina išsaugoti visą nacionalinių parlamentų įstatymų leidžiamąją galią. EESRK labai abejoja, ar nustatant griežtesnes vykdyto užtikrinimo priemones net ir tais klausimais, kuriems taikomas subsidiarumo principas, kišimasis į valstybių narių teisėkūros procedūras yra proporcingas, juo labiau, kai yra puikiai tam tinkančios procedūros, taikomos po priėmimo.

4.1.5. Neigiami sprendimai dėl nacionalinių įstatymų, reglamentų ar administracinių nuostatų projektų atitikties neturėtų būti privalomi. EESRK siūlo, kad tik teigiamas konsultavimosi procedūros rezultatas turėtų teisinę galią priemonės projektui suteiktos „atitikties garantijos“ forma. Vadovavimasis tokiu teigiamo rezultato principu būtų labai naudingas valstybėms narėms ir jas motyvuotų dalyvauti numatytoje konsultavimosi procedūroje ir priimti su tuo susijusias pastangas. Tais atvejais, kai atitikties vertinimas yra neigiamas, Komisijos sprendimas neturėtų būti privalomas ir turėtų būti taikomos jau turimos po priemonės priėmimo taikytinos procedūros.

4.1.6. EESRK pabrėžia, kad Paslaugų direktyvoje nustatyta pranešimo procedūra neturės poveikio teisei derėtis dėl kolektyvinių susitarimų, juos sudaryti ir įgyvendinti.

4.2. Proporciumo patikra prieš patvirtinant naujas profesijos reglamentavimo nuostatas

4.2.1. EESRK teigiamai vertina tai, kad nustatyta išsami ir visapusiška proporciumo patikra, kurią valstybės narės galės atlikti ir kuri yra grindžiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika. Komitetas mano, kad ši koncepcija galėtų padėti patobulinti nacionalines proporciumo procedūras.

4.2.2. EESRK pabrėžia, kad atliekant proporciumo patikrinimą, kuriuo daugiausia dėmesio skiriama profesiniams reikalavimams, valstybių narių institucijoms ir profesinėms organizacijoms, atsakingomis už konkrečios reglamentuojamosios profesijos paslaugų kokybės užtikrinimą, reikės glaudžiai bendradarbiauti. Be to, jame turėtų būti numatyta socialinių partnerių ir vartotojų apsaugos organizacijų teisė suteikti konsultaciją, siekiant užtikrinti, kad būtų visapusiškai laikomasi darbuotojų ir vartotojų teisių. Šių organizacijų struktūra griežtai privalo išlikti valstybių narių rankose.

4.2.3. Vis dėlto EESRK abejoja, ar direktyva, kuria įgyvendinama prievolė atlikti patikrą prieš priimant bet kokias naujas profesijų reglamentavimo nuostatas, yra geriausias būdas užtikrinti reikalavimo atlikti šią patikrą vykdymą. Todėl Komitetas pageidautų, kad būtų parengtos gairės, kurios suteiktų valstybėms narėms galimybę kuo geriau pritaikyti patikrą prie savo teisėkūros sistemų.

4.2.4. Daugybė pasiūlytų proporcingumo vertinimo kriterijų, kuriuos reikia apsvarstyti, yra gana plataus ir atviro pobūdžio ir suteikia galimybę gauti įvairius vertinimo rezultatus, kurie priklausys nuo pasirinkto patikros metodo, patikrą atliekančių asmenų ar įstaigų ir pan. Jie yra visiškai tinkami kaip pagalbinės gairės, bet nelabai tinkami kaip privaloma procedūra, turinti didelį poveikį visam teisėkūros procesui. Be to, kad minėtieji kriterijai nebūtų laikomi kliūtimis, turėtų būti užtikrinta, kad jie yra neutralūs ir jais nesinaudojama vertinant reglamentavimo vertingumą ar pagrįstumą. Bet kuriuo atveju, jei įmanoma, jie turėtų būti konkretūs ir objektyvūs, kad jais būtų galima naudotis kaip gairėmis.

4.2.5. Proporciumo patikra daugumoje valstybių narių jau yra vienas iš pagrindinių bet kokios nacionalinės teisėkūros procedūros reikalavimų. Proporciumo kriterijų suderinimu būtų išikišta į nacionalinę teisėkūros kompetencijos sritį ir tai galėtų lemti neproporciumą prievolių nustatymą kai kuriose valstybėse narėse bei tolesnius išskraipymus rinkoje.

4.2.6. Direktyva yra susijusi tik su *ex ante* reglamentavimu (pvz., nuosavybės teisės apsauga, privaloma registracija, kvalifikacijos reikalavimai ir pan.), net jei *ex post* reglamentavimu (pvz., profesinės kvalifikacijos sertifikavimo sistemos, vietos lygmens taisyklės ar statybos leidimai) gali būti smarkiai ribojamas paslaugų teikimas. Todėl atrodo, kad objektyviai atlikti reglamentavimo sistemų lyginimą yra sudėtinga.

4.2.7. Nustačius prievolę teikti proporcingumo patikros ataskaitas, grindžiamas gana sudėtinga ir iš dalies net mokslinė vertinimo sistema, galėtų būti sulėtintos bet kokios su profesijų reglamentavimu susijusios reformos ar net trukdoma jas įgyvendinti.

4.2.8. Nors Europos Komisija pabrėžia, kad sprendimą dėl to, ar ir kaip reglamentuoti profesijas, ir toliau priims valstybės narės, ši laisvė yra labai teorinio pobūdžio. Jeigu privalomos patikros rezultatas bus neigiamas, vargu ar teisės aktų leidėjui bus įmanoma kokiu nors būdu įrodyti atitiktį Paslaugų direktyvai. Be to, šį pasiūlymą reikia vertinti kartu su pasiūlymu dėl naujos pranešimo procedūros pagal Paslaugų direktyvą, nes, kalbant apie profesijų reglamentavimo nuostatas, priemonės dažnai patektų į abiejų direktyvų taikymo sritį. Teisės aktų leidėjas iš esmės neturėtų jokios laisvės, nes prievole pranešti taip pat reikalaujama pateikti informaciją, kuria įrodoma atitiktis Paslaugų direktyvai, o tai – tokių besidubliuojančių priemonių atveju – reikštų, kad būtų reikalaujama pateikti proporcingumo patikros rezultatus.

4.2.8.1 Todėl EESRK abejoja, ar neigiamas prievolės taikyti suderintą proporcingumo patikrą įgyvendinimo poveikis nacionalinio teisės aktų leidėjo laisvės suvaržymo požiūriu, ypač atsižvelgiant į siūlomą naują sugriežtintą pranešimo procedūrą, gali būti pateisinamas jos privalumais. Komitetas mano, kad neprivalomos gairės arba pasiūlymas konsultuotis galėtų turėti panašų efektą be jokio neigiamo poveikio.

4.3. Europos paslaugų e. kortelė

4.3.1. EESRK teigiamai vertina pastangas skatinti paslaugų teikėjų judumą ir mano, kad paslaugų teikėjams vis dėlto būtų sudėtinga aiškintis ir atitiktį paslaugos teikimo reikalavimus, taikomus kitoje valstybėje narėje.

4.3.2. Tačiau pagrindinės atsakomybės už procedūros atlikimą perdavimas buveinės valstybės narės kompetentingoms institucijoms prieštarauja nustatytam priimančiosios valstybės narės principui. Paslaugų e. kortelė neturėtų neleisti vykdyti kontrolės, kurią valstybė narė turi taikyti jos teritorijoje vykdomai ekonominei veiklai, ar jai trukdyti. Todėl siūlomoje paslaugų e. kortelėje neturi būti jokių kilmės šalies principo elementų. Vis dėlto, EESRK remia iniciatyvas, kuriomis siekiama didinti valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą, *inter alia*, sudarant aiškius susitarimus dėl keitimosi tinkamais ir teisingais duomenimis ir kontrolės sistemų.

4.3.3. Yra pagrindo manyti, kad kai kurie paslaugų e. kortelės bruožai, pavyzdžiui, principo „tik vieną kartą“ taikymas teikiant informaciją, jos neterminuotas galiojimas, valstybių narių įpareigojimas naudoti informaciją, pateiktą paslaugų e. kortelėje, be galimybės prašyti vėlesniame etape pateikti informacijos teisingumo įrodymą, taip pat ribojančios atšaukimo procedūros, pagal kurias gali būti reikalaujama, kad galutinį sprendimą priimtų teismas, galėtų kelti pavojų atitikties nacionaliniams įstatymams ir darbuotojų teisių užtikrinimo kontrolei.

4.3.4. EESRK taip pat pabrėžia, jog svarbu užtikrinti, kad naudojant IMI sistemą iš esmės nepasikeičia darbuotojų komandiravimui pagal Direktyvą 2014/67/ES taikytinos taisyklės ir kad šiuo metu Europos Parlamento ir Tarybos peržiūroje Darbuotojų komandiravimo direktyvoje aiškiai nustatytas „vienodo užmokesčio už vienodą darbą toje pačioje darbo vietoje“ principas, nepažeidžiant darbo sąlygų, nustatytų priimančiosios valstybės narės teisės aktais ir kolektyviniais susitarimais, ir sveikatos ir darbo saugos bei vartotojų ir aplinkos apsaugos reikalavimų.

4.3.5. Neaišku, kokį poveikį turės pasiūlymas dėl Europos paslaugų e. kortelės esamoms sektorių socialinės tapatybės kortelėms, kurias inicijavo nacionalinės valdžios institucijos arba socialiniai partneriai, ir kokia būtų jų sąveika su siūlomu IMI sistemos išplėtimu. Be to, esama duomenų, įskaitant Europos Audito Rūmų specialiąją ataskaitą, kad dabartinė IMI sistema turi tam tikrų trūkumų, kuriuos būtina šalinti, pavyzdžiui, dėl susijusio darbo krūvio ir nepakankamai aiškių atsakymų į prašymus⁽⁵⁾. Todėl EESRK mano, kad IMI sistemą reikia iš naujo įvertinti ir šiuo metu ji dar nėra parengta užtikrinti optimalų valstybių narių bendradarbiavimą. IMI sistemą reikėtų patobulinti siekiant sudaryti geresnes kontrolės sąlygas toje šalyje, kurioje vykdoma ekonominė veikla, ir užtikrinti papildomumą esamoms sistemoms, taip pat, atsižvelgiant į galimybes keistis duomenimis realiuoju laiku (tiesioginė prieiga prie duomenų bankų) papildomai prie rankinio keitimosi duomenimis, kuris šiuo metu įmanomas pagal IMI sistemą.

4.3.6. Vis dėlto EESRK yra susirūpinęs, kad kilmės šalies principas, susijęs su kvalifikacijų pripažinimu, galėtų būti įdiegtas „aplinkiniu keliu“. Paslaugų e. kortele būtų įdiegta keletas kilmės šalies principu grindžiamų elementų, suteikiant paslaugų teikėjams galimybę bendrauti tik su buveinės valstybe nare kaip tarpininke, reikalaujant, kad priimančiosios valstybės narės pripažintų buveinės valstybės narės sprendimus dėl dokumentų galiojimo ir jų turinio teisingumo ir taip apribojant kontrolės mechanizmus ir tokiu būdu suderinant keitimąsi duomenimis, pagrįstą kilmės šalies principu.

4.3.7. Reikalavimas, kad koordinuojanti institucija patikrintų profesines kvalifikacijas kuo greičiau, kaip yra siūloma, atrodo ypač problemiškas. Tokie laiko terminai turėtų būti persvarstyti, nes kompetentinga institucija, atsakinga už paslaugų e. kortelę, kiekvienu atveju turi koordinuoti veiksmus su kitomis atitinkamomis kompetentingomis institucijomis dėl įvairių teisinių reikalavimų aspektų. Be to, reikėtų aiškiau nurodyti, kad Profesinių kvalifikacijų direktyva yra viršesnė už visus profesinio pripažinimo aspektus, susijusius su naująja e. kortele.

4.3.8. Visiškai elektroninė sistema kartu su ribotomis galimybėmis priimančiosioms valstybėms narėms tikrinti buveinės valstybei narei paslaugų e. kortele pateikiamą informaciją suteiks galimybę lengviau steigti priedangos įmones mokesčių vengimo ir socialinio dempingo tikslais. Todėl EESRK mano, kad procedūrą reikia dar toliau koreguoti siekiant užtikrinti, kad tokiems dalykams būtų užkirstas kelias.

4.3.8.1 Be to, pasiūlyme nepaaiškinama, kuriuos elementus turėtų įvertinti priimančioji valstybė, kad galėtų paskelbti, jog paslaugų teikėjas yra teisėtai įsisteigęs toje valstybėje. Visų pirma nėra jokių nuorodų į faktinius elementus, išvardytus Direktyvoje 2014/67/ES, siekiant nustatyti, ar įmonė iš tiesų toje valstybėje narėje vykdo daug veiklos.

4.3.9. Būtina tikrinti tapatybę ir išsamiai išnagrinėti dokumentų originalus, kad prastos reputacijos ir nusikalstamoms įmonėms būtų užkirsta galimybė įgyti teisę pradėti veiklą (panaši diskusija užkirto kelią tam, kad būtų priimta SUP direktyva (direktyva dėl vienanarių privačių ribotos atsakomybės bendrovių⁽⁶⁾). Todėl priimančioji valstybė narė privalo būti visiškai atsakinga už Europos paslaugų e. kortelės išdavimo procedūrą.

4.3.9.1 Priimančiosios valstybės narės pačios turi nuspręsti, kokiomis procedūromis vadovautis registruojant antrinę įsisteigimą, įskaitant profesinės kvalifikacijos pripažinimo aspektus. Įtraukiant valstybes nares kaip tarpininkes į filialų steigimo procedūrą, buveinės ir priimančiosios valstybės narės valdžios institucijoms bus užkraunama papildoma administracinė našta ir tai galėtų trukdyti atlikti išsamias patikras šalyje, kur išaiškėtų piktnaudžiavimo, pavyzdžiui, darbuotojų ir vartotojų teisių srityje, atvejai.

4.3.10. Nors siūlomame reglamente tvirtinama, kad komandiruojamiems darbuotojams taikomos išankstinio informavimo sistemos į jo taikymo sritį neįtrauktos, pasiūlymu nustatoma komandiruojamiems darbuotojams taikoma suderinta Europos išankstinio pranešimo sistema, grindžiama savanorišku valstybių narių dalyvavimu. Taip būtų sudarytos sąlygos vēlesniam privalomam išplėtimui, o tai nėra nei pageidautina, nei suderinama su Direktyvos 2014/67/ES nuostatomis. Vykstant politinėms diskusijoms dėl Vykdyto užtikrinimo direktyvos 2014/67/ES buvo aiškiai sutarta, kad užtikrinimo priemonės turi sukurti priimančiosios valstybės narės kompetentinga nacionalinė institucija (Direktyvos 2014/67/ES 9 straipsnis).

4.3.11. Paslaugų e. kortelės panaikinimo procedūroms vykdyti reikia gauti galutinį teismo sprendimą ir pateikti paslaugų teikėjams keletą mechanizmų, suteikiančių jiems galimybę tuo metu toliau teikti savo paslaugas. Todėl sunku vykdyti veiksmingą *ex post* kontrolę, kurią atlieka priimančiosios valstybės narės, ir todėl – užtikrinti darbuotojų teises ir galiojančių teisės aktų vykdymą. Pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų už piktnaudžiavimą Europos paslaugų e. kortele nenumatyta jokių atgrasančių sankcijų nei valstybei narei, nei paraišką teikiančiai įmonei.

⁽⁵⁾ Europos Audito Rūmai, 2016 m. specialioji ataskaita „Ar Komisija užtikrino veiksmingą Paslaugų direktyvos įgyvendinimą?“, p. 25.

⁽⁶⁾ COM(2014) 212 *final* ir OL C 458, 2014 12 19, p. 19.

4.3.12. Reglamentu fiziniais asmenims suteikiama teisė prašyti paslaugų e. kortelės. Kai kuriuose sektoriuose esama didelės rizikos, kad kortele bus piktnaudžiuojama, taip skatinant fiktyvų savarankišką darbą.

4.3.13. Atsižvelgiant į tai, kad savarankiško darbo statusas priklauso nuo veiklos vykdymo būdo, išduodančioji buveinės valstybės narė institucija negali išduoti e. kortelės, liudijančios, kad savarankiškai dirbantis asmuo veikia pagal priimančiosios valstybės narės taisykles.

4.3.14. Savarankiškai dirbančiam asmeniui išduotai kortelei panaikinti reikia galutinio teismo sprendimo. Tai užkirstų kelią galimybei piktnaudžiavimo atvejais skubiai panaikinti kortelę ir skatintų fiktyviai savarankiškai dirbančius asmenis tęsti savo veiklą, kol bus gautas galutinis teismo sprendimas. Taip atsirastų didelė spraga, kuri sužlugdytų pastangas kovoti su nedeklaruojamu darbu, pavyzdžiui, Europos platformą, skirtą bendradarbiavimui sprendžiant nedeklaruojamo darbo problemą gerinti.

4.3.15. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ES lygmeniu taikoma panaši procedūra išduodant su darbuotojų komandiravimu susijusias PD A1 formas jau parodė, jog gali kilti keblumų, kai išskirtinai pasikliaunama, kad buveinės valstybė narė patvirtins atvykstančių paslaugų teikėjų duomenis, ypač tais atvejais, kai fiktyviai naudojamosi savarankiškai dirbančio asmens statusu. Šiuo atveju poveikio vertinimo ataskaitoje, pridedamoje prie pasiūlymo iš dalies pakeisti Direktyvą 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo, teigiama, kad „PD A1 dokumentuose pateikiamos informacijos tikslumas negali būti užtikrintas, be kita ko, dėl to, kad siunčiamųjų šalių institucijos nevykdo pakankamos oficialios kontrolės“⁽⁷⁾.

4.3.16. Pasiūlymu nustatoma suderinta priemonė informacijai apie draudimo apimtį teikti. Vis dėlto, kadangi ši priemonė bus susijusi su paslaugų e. kortele, informaciją reikės pateikti tik vieną kartą ir dėl to galimai sumažės priimančiojoje valstybėje narėje atliekamų patikrinimų ir vykdomos kontrolės veiksmingumas.

4.3.16.1 Be to, draudimo bendrovės bus priverstos skaičiuoti įmokas remdamosi buveinės valstybėje narėje turimais duomenimis, o taip bus kišamasi į draudimo bendrovių, turinčių teisę ir privalančių vertinti riziką, veiklą.

4.3.17. Komisija pasilieka plačius igyvendinimo įgaliojimus paslaugų e. kortelės turinio ir techninių parametrų požiūriais; vis dėlto suderinimas šioje srityje gali apriboti valstybių narių galimybę vykdyti veiksmingą atvykstančių paslaugų teikėjų kontrolę darbuotojų sveikatos ir saugos, darbuotojų teisių srityje.

4.4. Rekomendacijos dėl reformos profesinių paslaugų reglamentavimo srityje

4.4.1. EESRK norėtų pabrėžti, kad tai, jog esama reglamentavimo koncepcijų skirtumų, savaime dar nereiškia, kad reikia reformos. Daugybė reglamentavimo nuostatų yra grindžiamos tradicijomis ir patirtimi. Jos yra svarbios klientų apsaugai ir turi būti išlaikytos. Vadinamasis lygiavertiškumo principas grindžiamas tuo, kad sukurtos šios skirtingos sistemos. EESRK atsižvelgia į tai, kad nacionalinės profesinės sistemos yra grindžiamos senomis tradicijomis. Tyrimo projektas atskleidžia visiškai skirtingus rezultatus dėl reguliavimo mažinimo priemonių privalumų.

4.4.2. EESRK teigiamai vertina naują ribojamumo rodiklį, nes juo užtikrinamas aukštesnis analizės standartas, palyginti su EBPO produktų rinkos reguliavimu. Vis dėlto dar esama elementų, kuriuos vertėtų persvarstyti (pvz., kvalifikacijos kėlimo priskyrimas neigiamam apribojimui neatrodo tinkamas). EESRK norėtų pabrėžti, kad, siekiant užtikrinti nediskriminacinį požiūrį į skirtingas reglamentavimo sistemas, reikėtų įtraukti ne tik *ex ante* reglamentavimo priemones (pvz., nuosavybės teisės apsauga, kvalifikacijos reikalavimai), bet ir *ex post* reglamentavimo priemones (pvz., statybių kodeksų ir planavimo leidimų reikalavimai). Be to, turėtų būti visiškai aišku, kad ribojamumo rodiklis yra neutralus ir pagal jį nesprenžžiama nei apie reglamentavimo vertingumą, nei apie jo pagrįstumą.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ SWD(2016) 52, p. 8.

Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatos dėl bendrojo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo laikino taikymo tiekiamoms prekėms ir teikiamoms paslaugoms, kurių vertė viršija tam tikrą ribą

(COM(2016) 811 final – 2016/0406(CNS))

(2017/C 288/06)

Pranešėjas: **Giuseppe GUERINI**

Konsultavimasis	Europos Vadovų Taryba, 2017 1 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 12 13
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2017 04 06
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	142/1/1
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 EESRK teigiamai vertina Europos Sąjungos veiksmus, įgyvendinamus siekiant kovoti su visų formų mokesčiniu sukčiavimu, ir mano, kad renkant PVM, bendrasis atvirkštinio apmokestinimo mechanizmas (BAAM) gali būti naudinga kovos su karuseliniu sukčiavimu ir PVM slėpimu priemonė.

1.2 Tačiau atvirkštinio apmokestinimo mechanizmas, kuriuo nukrypstama nuo įtvirtintų PVM sistemos principų, neturi pakenkti vidaus rinkai, turi būti taikomas laikinai ir Komisija turi tinkamai įvertinti galimą neigiamą jo poveikį vidaus rinkai. EESRK yra susirūpinęs, kad dėl pasiūlytų priemonių PVM sistema gali būti suskaidyta, be kita ko, svarsto veiksmus, numatytus pirmajame Komisijos PVM veiksmų plano, kuris dabar turi būti taikomas tik tam tikrų prekių tiekimui, o ne paslaugų teikimui ⁽¹⁾, etape.

1.3 Konkrečiai reikia įvertinti, ar galimas žalingas poveikis bendrosios rinkos vientisumui nenustelbtų naudos, kuri būtų gauta kovos su sukčiavimu srityje. Todėl būtina, kad Komisija nuolat stebėtų BAAM veikimą ir išsaugotų galią imtis veiksmų tuo atveju, jei padėtis pradėtų vystytis neigiama linkme.

1.4 EESRK rekomenduoja didžiausią dėmesį skirti proporcingumo principui, nes su atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo įgyvendinimu susijusios reikalavimų laikymosi išlaidos mažosioms ir vidutinėms įmonėms gali būti didelės tiek tiesiogine prasme, tiek grynyjų pinigų srautų požiūriu, ir dėl BAAM gali kilti likvidumo problemų, kurias spręsti MVĮ būtų ypač sunku.

1.5 EESRK atkreipia dėmesį į tyrimus ⁽²⁾, kurie parodė, kad iki šiol įgyvendinti atvirkštinio apmokestinimo ir mokėjimo padalijimo mechanizmai dažnai lemdavo su pinigų srautais susijusių problemų mokesčių reikalavimų besilaikančioms įmonėms. Kitaip sakant, kovojant su mažumos nesąžiningų įmonių mokesčiniu sukčiavimu, sukelta didelių veiklos problemų ekonominės veiklos vykdytojams, kurie tinkamai moka mokesčius, steigia darbo vietas ir kuria vertę vidaus rinkoje.

⁽¹⁾ OL C 389, 2016 10 21, p. 43, 1.3 punktas.

⁽²⁾ Žr. Italijos amatų asociacijos tyrimą: CNA, *Reverse Charge e Split Payment: in Fumo la Liquidità delle Imprese*, 2015.

1.6 EESRK pabrėžia, kad dėl priimtų sprendimų, kaip kovoti su sukčiavimu PVM srityje, neturėtų būti užkrauta pernelyg didelė ir neproporcinga našta mokesčių reikalavimų besilaikančioms įmonėms, visų pirma MVĮ. Kaip EESRK jau yra užsiminęs anksčiau dėl Komisijos PVM veiksmų plano, sąžiningos įmonės turėtų būti saugomos ir joms neturėtų būti nustatytos jokios naujos perteklinės priemonės⁽³⁾.

1.7 EESRK pažymi, kad, turint omenyje, kad kova su mokestiniu sukčiavimu vyksta nacionaliniu lygmeniu, reikia, kad kiekviena valstybė narė prisiimtų visą atsakomybę už savo mokesčių sistemos veikimą ir privalėtų nustatyti kovos su sukčiavimu PVM priemones, kuriomis nebūtų kenkiama ir nebūtų daroma įtaka kitų valstybių narių mokesčių sistemų veikimui.

1.8 Apskritai, EESRK nuomone, siūlomos priemonės neturėtų daryti nei neigiamo poveikio PVM veiksmų plane nustatytiems tikslams, nei trukdyti juos visiškai ir laiku įgyvendinti. Komitetas mano, kad dabar pats laikas žengti kokybinį žingsnį (padaryti kokybinį šuolį) šioje srityje, kad būtų remiama bendroji rinka ir prisidedama prie užimtumo, augimo, investicijų ir konkurencingumo. Be to, Komiteto nuomone, svarbu įgyvendinti visas veiksmų plano dalis kaip nedalomą visumą⁽⁴⁾.

1.9 Kad Komisijos pasiūlymas būtų sėkmingai įgyvendintas, o ateityje rečiau prireiktų nukrypti nuo ES įtvirtintų PVM sistemos principų, reikėtų, kad šalys, prašančios taikyti bendrąjį atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą, nustatytų konkrečius specialius elektroninio sąskaitų faktūrų rengimo reikalavimus, kad būtų užtikrintas visiškas mokėjimų atsekamumas.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 2016 m. balandžio 7 d. komunikatu Europos Komisija pristatė savo pridėtinės vertės mokesčio (PVM) veiksmų planą. Po šio komunikato 2017 m. ji pateiks pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo bus reformuota ir modernizuota dabartinė ES PVM sistema.

2.2 Komisijos veiksmų planu ir būsimoju teisėkūros procedūra priimamu aktu, kurį numatyta priimti 2017 m., be kita ko, siekiama, sumažinti vadinamąją PVM nepriemoką, t. y., skirtumą tarp tikėtinų PVM pajamų ir PVM pajamų, kurias faktiškai surenka mokesčių administratoriai, mažinant sukčiavimą pridėtinės vertės mokesčiu.

2.3 Komisija pripažino, kad laukiant, kol bus baigta ES PVM sistemos reforma ir prašant kai kurioms nacionalinėms vyriausybėms, skubiai būtina leisti kai kurioms valstybėms narėms laikinai taikyti bendruosius atvirkštinio apmokestinimo mechanizmus (BAAM).

2.4 Pagrindines nuostatas dėl BAAM Europos Komisija išdėstė šioje nuomonėje nagrinėjamame pasiūlyme dėl direktyvos (2016/0406 – CNS), kuria iš dalies keičiama galiojanti Direktyva 2006/112/EB.

2.5 Kadangi BAAM nukrypstama nuo vienos iš esminių ES PVM sistemos nuostatų, susijusių su mokėjimu dalimis, Komisija nusprendė leisti valstybėms narėms taikyti šį mechanizmą tam tikromis apibrėžtomis sąlygomis.

2.6 Konkrečiai: a) valstybėje narėje PVM nepriemoka turi būti 5 procentiniais punktais didesnė už ES medianą; b) daugiau kaip 25 proc. PVM nepriemokos turi būti sukelta karuselinio sukčiavimo; c) nustatyta, kad kovai su sukčiavimu jos teritorijoje kitų kontrolės priemonių nepakanka.

2.7 Siekdama, kad taikant bendrąjį atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą nekiltų problemų, susijusių su vidaus rinkos susiskaidymu, kaip, beje, yra pabrėžusios kai kurios valstybės narės, Komisija numatė galimybę persvarstyti šio mechanizmo taikymą tuo atveju, jei būtų įrodyta, kad jis gali daryti neigiamą poveikį vidaus rinkai, prieštaraujant bendriesiems Europos Sąjungos tikslams.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Sukčiavimas PVM yra Europos masto epidemija, su kuria kovoti būtina. Klasingiausias sukčiavimo PVM metodas yra vadinamasis karuselinis sukčiavimas, kurio siekiama išvengti šioje srityje taikant bendrąjį atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą.

⁽³⁾ OL C 389, 2016 10 21, p. 43, 1.9 punktas.

⁽⁴⁾ OL C 389, 2016 10 21, p. 43, 1.1 ir 1.2 punktai.

3.2 EESRK reiškia palankią nuomonę dėl tinkamų kovos su mokestiniu sukčiavimu mechanizmų diegimo, bet pažymi, kad kiekvienas nukrypimas nuo vieningos ES PVM sistemos turi būti laikinas, proporcingas ir taikomas tinkamai įvertinus galimą neigiamą jo poveikį vidaus rinkai. Visų pirma reikia atsižvelgti į aplinkybę, kad Sutarties 113 straipsnyje, kuriuo grindžiamas Komisijos pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, numatyta galimybė imtis mokesčių derinimo priemonių, kuriomis buvo siekiama užtikrinti tinkamą vidaus rinkos veikimą ir konkurencijos neiškraipymą.

3.3 Apskritai pasiūlytos priemonės neturėtų daryti nei neigiamo poveikio PVM veiksnių plane nustatytiems tikslams, nei trukdyti juos visapusiškai ir laiku įgyvendinti. Dabar pats laikas žengti kokybinį žingsnį (padaryti kokybinį šuolį), kad būtų remiama bendroji rinka ir prisidedama prie užimtumo, augimo, investicijų ir konkurencingumo.

3.4 Be to, svarbu siekti įgyvendinti visas veiksmų plano dalis kaip nedalomą visumą, kadangi tai suteiktų galimybę kruopščiai išnagrinėti didžiąją sukčiavimo PVM atvejų dalį.

3.5 Taigi Komisijos pasiūlyme minimo proporcingumo principo turi būti laikomasi deramai atsižvelgiant į įvairius viešuosius interesus, įskaitant bendrąjį interesą nepakenkti nacionalinių PVM sistemų derinimui ir tikslą visiškai konsoliduoti vidaus rinką.

3.6 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, svarbu pripažinti, kad kovos su sukčiavimu politika, net ir suderintų mokesčių srityje, daugiausia priskirta valstybių narių kompetencijos sričiai, o jų finansų valdymui būdingos išskirtinės nacionalinės ypatybės. Nacionalinių sistemų ypatumais grindžiama ir statistinė informacija apie sukčiavimą bei paties sukčiavimo ir kovos su juo įpročiai ir formos.

3.7 Šiuo požiūriu, valstybės narės naudojama kovos su mokestiniu sukčiavimu priemonė, kuria nukrypstama nuo ES standartų, dera su principu, kad kovos su sukčiavimu funkcijos ir atsakomybė už ją pirmiausia priskiriamos nacionalinėms vyriausybėms. Todėl Komisijos pasiūlymu paisoma subsidiarumo principo ir pagal jį valstybės gali imtis veiksmų nacionaliniu lygmeniu, siekdamos kovoti su neteisėta veika mokesčių srityje.

3.8 Vis dėlto EESRK pažymi, kad, turint omenyje, kad kova su mokestiniu sukčiavimu vyksta nacionaliniu lygmeniu, reikia, kad kiekviena valstybė narė prisiimtų visą atsakomybę už savo mokesčių sistemos veikimą ir privalėtų nustatyti kovos su sukčiavimu PVM priemones, kuriomis nebūtų kenkiama ir nebūtų daroma įtaka kitų valstybių narių mokesčių sistemų veikimui.

3.9 Komisijos pasiūlyme išdėstyta nukrypti leidžianti nuostata taikant BAAM galiotų ne visuotinai, o įvykdžius tam tikras specialias sąlygas. Valstybės narės gali prašyti šią nukrypti leidžiančią nuostatą taikyti esant specialioms sąlygoms, tačiau tai neprivaloma.

3.10 Valstybių narių, prašančių leisti taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą, susijusią su BAAM, PVM nepriemoka turi būti 5 procentiniais punktais didesnė už ES medianą. Jei tarsime, kad PVM nepriemokos ES mediana lygi 14 proc., pakanka ją viršyti 5 procentiniais punktais, kad iš tikrųjų būtų įvykdytos esminės sąlygos taikyti neeilines priemones PVM nepriemokai sumažinti ⁽⁵⁾.

3.11 Analogiškas Komisijos išdėstytas reikalavimas įrodyti, jog karuselinis sukčiavimas yra PVM nepriemokos priežastis (25 proc. atvejų), yra pagrįstas, turint omenyje tyrimo metu surinktus įrodymus ir dėl tokios nusikalstamos veikos susidarancios PVM nepriemokos ES vidurkį (24 proc.) ⁽⁶⁾.

3.12 EESRK taip pat mano, kad reikia pritarti ir bendrajai taisyklei, kad valstybė turi įrodyti, jog patiria administracinių sunkumų kovodama su sukčiavimu PVM, nes ši liudijimo sąlyga rodo, jog BAAM įgyvendinimas yra veiksmingiausia ir proporcingiausia priemonė pasiekti tikslą sumažinti PVM nepriemoką, turint omenyje tiek ES, tiek valstybių narių viešąjį interesą.

3.13 Komisijos pasiūlyme numatyta, kad BAAM gali būti taikomas didesnės nei 10 000 EUR vertės sandoriams. Manome, kad ši *de minimis* taisyklė yra priimtina, atsižvelgiant į įvairius ir dažnai visiškai priešingus interesus, kurie turi būti svarstomi kartu kovojant su mokesčių slėpimu, suderinant mokesčių sistemas ir supaprastinant su mokestinių prievolių susijusią administracinę našą.

⁽⁵⁾ SWD(2016) 457 *final*, p. 18.

⁽⁶⁾ SWD(2016) 457 *final*, p. 15.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komisijos atliktame reglamentavimo poveikio vertinime įrodyta, kad įdiegus BAAM nebūtinai bus išspręstos visos galimos sukčiavimo problemos – priešingai, galimi nauji kitų formų sukčiavimo atvejai ar sukčiavimas kitose valstybėse narėse, o ne tose, kurioms aktualiausias dabartinės problemos. Todėl būtina, kad Komisija tinkamai stebėtų BAAM veikimą ir išsaugotų galią imtis veiksmų tuo atveju, jei padėtis bendrojoje Europos rinkoje pradėtų vystytis neigiama linkme.

4.2 Kad Komisijos pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto būtų sėkmingai priimtas, o ateityje rečiau prireiktų nukrypti nuo ES įtvirtintų PVM sistemos principų, bendrąjį atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą prašančios taikyti valstybės narės turėtų apmokestinamiesiems asmenims nustatyti specialius elektroninio sąskaitų faktūrų rengimo reikalavimus, kad būtų užtikrintas visiškas mokėjimų atsekamumas.

4.3 Šiuo atžvilgiu reikia atkreipti dėmesį į galimybę sumažinti arba atšaukti BAAM ir mokėjimo dalimis taikymą tuo atveju, jeigu elektroninės sąskaitos faktūros būtų tinkamai ir plačiai naudojamos kaip apmokėjimo už parduotas prekes ar paslaugas pagrindžiamasis dokumentas. Naudojant tokio tipo sąskaitas, iš tikrųjų būtų galima tikroju laiku patikrinti, ar pridėtinės vertės mokestis mokamas tinkamai, ir išvengti neigiamų finansinių padarinių daugeliui mokesčių reikalavimų besilaikančioms įmonėms.

4.4 Panaikinti sukčiavimą PVM, be abejo, yra tikslas, kurio reikia ryžtingai siekti valstybėms narėms taikant tinkamas teisės aktuose nustatytas priemones. Vis dėlto reikia pažymėti, kad BAAM taikant įmonių tarpusavio prekyboje, o mokėjimo dalimis mechanizmus taikant įmonių santykiuose su valdžios institucijomis, galima gerokai pakenkti mokesčių reikalavimų besilaikančioms įmonėms.

4.5 Visų pirma, kaip matyti iš Komisijos pasiūlyto reglamentavimo poveikio vertinimo rezultatų, su atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo įgyvendinimu susijusios reikalavimų laikymosi išlaidos mažosioms ir vidutinėms įmonėms gali būti labai didelės sudarant vidaus sandorius ir dar didesnės – sudarant tarpvalstybinius sandorius. Remiantis Komisijos atliktu poveikio vertinimu, atvirkštinio apmokestinimo mechanizmas reiškia, kad įmonėms reikalavimų laikymosi išlaidos padidės 43 proc. ⁽⁷⁾. Nors manoma, kad dėl bendrojo atvirkštinio apmokestinimo reikalavimų laikymosi sąnaudos sumažės, palyginti su atvirkštinio apmokestinimu tik tam tikrame sektoriuje, tai vis tiek rodo, kad reikalavimų laikymosi išlaidos labai išaugs.

4.6 Antra, tyrimai ⁽⁸⁾ parodė, kad atvirkštinio apmokestinimo ir mokėjimo padalijimo mechanizmai, kurie buvo iki šiol įgyvendinti, dažnai kelia pinigų srautų problemų daugeliui mokesčių reikalavimų besilaikančioms įmonėms.

4.7 Kitaip sakant, kovojant su mažumos nesąžiningų įmonių mokesčiniu sukčiavimu, sukelta didelių veiklos problemų ekonominės veiklos vykdytojams, kurie tvarkingai moka mokesčius, steigia darbo vietas ir kuria vertę vidaus rinkoje.

4.8 Todėl EESRK primena Komisijai ir valstybėms narėms, kad Komisijos pasiūlyme ir atskirose nacionalinėse teisinėse sistemose turi būti laikomasi proporcingumo principo, užtikrinant, kad patvirtintos priemonės yra proporcingos būtinybei kovoti su sukčiavimu PVM, nedarant neigiamo poveikio vidaus rinkai. Kartu, laikantis to paties principo, priimti sprendimai turėtų padėti kovoti su neteisėta veikla, neužkraunant pernelyg didelės ir neproporcingos naštos sąžiningoms įmonėms, ypač MVĮ.

4.9 Dėl šių samprotavimų daugėja priežasčių teigti, kad bendrasis mechanizmas turėtų būti pereinamojo pobūdžio. Priešingu atveju nepriimtina padidėtų biurokratinė našta, ypač MVĮ, ir kartu būtų iškreipta Europos bendrosios rinkos dinamika, nes kyla rimtas pavojus, kad įvairiose valstybėse narėse veikiančių įmonių pinigų srautai taps kintamomis struktūromis.

Bruselis, 2017 m. gegužės 31 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ COM(2016) 811 *final*, p. 43.

⁽⁸⁾ OL C 389, 2016 10 21, p. 43, 1.9 punktą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2004/37/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su kancerogenų arba mutagenų poveikiu darbe“

(COM(2017) 11 final – 2017/0004 COD)

(2017/C 288/07)

Pranešėja: **Marjolijn BULK**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 1 19 Taryba, 2017 2 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 24
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2017 05 03
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	149/0/3
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina tai, kad pradėtas kancerogenų direktyvos peržiūros procesas ir nori prisidėti prie šių svarbių diskusijų.

1.2 EESRK ragina Komisiją įvertinti galimo Kancerogenų ir mutagenų direktyvos (KMD) taikymo srities išplėtimo įtraukiant toksiškas reprodukcijai medžiagas poveikį.

1.3 Komitetas primygtinai rekomenduoja peržiūrėti Kancerogenų ir mutagenų direktyvą ir darant 2018 m. numatytus pakeitimus daugiau dėmesio skirti moterų profesinei kancerogeninių medžiagų ekspozicijai.

1.4 EESRK mano, jog svarbu, kad Komisija, konsultuodamasi su socialiniais partneriais, valstybėmis narėmis ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis, patobulintų bendrą privalomų profesinės ekspozicijos ribinių verčių nustatymo Kancerogenų ir mutagenų direktyvoje metodiką.

1.5 Privalomos profesinės ekspozicijos ribinės vertės turi būti nustatytos remiantis moksliniais ir statistiniais duomenimis, atsižvelgiant į įvairius veiksnius, pavyzdžiui, įgyvendinimo galimybes ir galimybes išmatuoti ekspozicijos lygius. Nyderlanduose ir Vokietijoje taikomas rizika pagrįstas metodas ir toks metodas padeda nustatyti profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes atsižvelgiant į rizikos lygį kaip pagrindinį socialinio kompromiso veiksni.

1.6 EESRK mano, kad nacionalinėje socialinės apsaugos ar visuomenės sveikatos sistemoje būtina sukurti programas, pagal kurias būtų visą gyvenimą stebima visų asmenų, patyrusių kancerogeninių medžiagų ekspoziciją, sveikata.

1.7 Komitetas pabrėžia, kad siekiant pagerinti darbuotojų apsaugą nuo kancerogenų, mutagenų ir toksiškų reprodukcijai medžiagų poveikio, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad darbo inspekcijos turėtų pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių savo užduotims vykdyti.

1.8 EESRK remia bendrą Europos socialinių partnerių poziciją ir rekomenduoja nustatyti formaldehido profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę.

1.9 Komitetas rekomenduoja, kad, nustatant teisinę dyzelinių variklių išmetamųjų dujų (DEE) apibrėžtį, Komisija atsižvelgtų į Cheminių medžiagų profesinio poveikio normų mokslinio komiteto išvadą dėl DEE.

2. Pasiūlymo aplinkybės

2.1 Vėžys yra pagrindinė su darbo sąlygomis susijusių mirties atvejų priežastis. 2013 m. buvo nustatyta apytikriai 1,314 mln. mirties nuo vėžio atvejų ES. Daugiau kaip 100 000 žmonių ES mirė nuo su darbu susijusių vėžinių susirgimų. ES tai yra pagrindinė su darbu susijusių mirčių priežastis. Apie dvidešimt milijonų ES darbuotojų patiria kancerogenų ekspoziciją darbe. Tyrimo, kurį 2015 m. paskelbė Nyderlandų nacionalinis visuomenės sveikatos ir aplinkos institutas ⁽¹⁾, metu nustatyta, kad metinės šio profesinio vėžio išlaidos sudaro 334 mlrd. EUR.

2.2 Su darbuotojų apsauga susijusiuose teisės aktuose profesinis vėžys nagrinėjamas kelete direktyvų. Bendrieji įsipareigojimai pagal 1989 m. Pagrindų direktyvą ⁽²⁾ taikomi visoms rizikoms ir nustato bendrąsias priemones, kurios turi būti įgyvendintos darbo vietoje. Cheminių medžiagų direktyva ⁽³⁾ taikoma visoms pavojingoms cheminėms medžiagoms. Asbesto direktyvoje ⁽⁴⁾ atsižvelgiama į tam tikrus konkrečius poreikius, susijusius su asbestu susijusių ligų prevencija. Svarbiausias teisės aktas yra 1990 m. priimta direktyva dėl kancerogeninių medžiagų.

2.3 Kancerogenų ir mutagenų direktyva nustato bendruosius būtiniausius reikalavimus. Darbdaviai privalo nustatyti ir įvertinti riziką ir esant šiai rizikai užkirsti kelią ekspozicijai. Reikalaujama procesą arba cheminę medžiagą pakeisti nepavojingu (-a) arba mažiau pavojingu (-a), jeigu tik yra techninių galimybių. Jeigu tokių techninių galimybių nėra, cheminiai kancerogenai, vėlgai, jeigu tik yra techninių galimybių, privalo būti gaminami ir naudojami uždaroje sistemoje, kad būtų išvengta ekspozicijos. Jeigu tokių techninių galimybių nėra, darbuotojų ekspozicija turi būti sumažinta iki techniškai galimo žemiausio lygio.

2.4 Be šių bendrųjų būtiniausių reikalavimų, direktyvoje aiškiai nurodyta, kad profesinės ekspozicijos dėl konkrečių kancerogenų ir mutagenų ribinių verčių nustatymas yra sudedamoji darbuotojų apsaugos sistemos dalis. Konkrečių cheminių medžiagų profesinės ekspozicijos ribinės vertės nustatytos Kancerogenų ir mutagenų direktyvos III priede. Šiame priede šiuo metu yra nustatytos tik trijų medžiagų arba vykstant procesams gaunamų medžiagų profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės. Šios profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės apima tik labai nedidelę procentinę darbuotojų, patiriančių kancerogenų, mutagenų arba toksiškų reprodukcijai medžiagų ekspoziciją, dalį.

2.5 2016 m. Europos Komisija paskelbė, kad KMD bus persvarstoma trimis etapais. Tų metų gegužės mėn. ji priėmė pirmąjį pasiūlymą, kuris šiuo metu yra svarstomas Europos Parlamente ir Ministrų Taryboje. Antrasis pasiūlymas buvo priimtas 2017 m. sausio mėn., o trečiąjį pasiūlymą numatyta pateikti 2018 m.

2.6 Kancerogenų ir mutagenų direktyvos peržiūra yra nuolatinis procesas. Pirmuoju pasiūlymu peržiūrėtos dvi esamos profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės ir patvirtinta vienuolika naujų. M. Ulvskog pranešime ⁽⁵⁾ Europos Parlamentas pritarė KMD peržiūrai ir, be kita ko, paragino išplėsti jos taikymo sritį, įtraukiant ir toksiškas reprodukcijai medžiagas, nustatyti griežtesnes šešių medžiagų profesinės ekspozicijos ribines vertes ir pereinamojo laikotarpio ribinę vertę, kad darbdaviams būtų suteikta papildomo laiko pradėti jų laikytis. Europos Parlamentas taip pat pabrėžė, kad 2017 m. ir 2018 m. Direktyvos 2004/37/EB III priedo peržiūra turėtų apimti (bet neapsiriboti) tokias chemines medžiagas, mišinius ir procesus kaip dyzelinių variklių išmetamosios dujos, formaldehidas, kadmis ir jo junginiai, berilis ir jo junginiai, nikelio junginiai, arsenas ir jo junginiai bei akrilnitrilas. Didžioji dauguma frakcijų pritarė Europos Parlamento pasiūlytam kompromisinių tekstui.

⁽¹⁾ Nyderlandų nacionalinis visuomenės sveikatos ir aplinkos institutas (RIVM) *Work related cancer in the European Union. Size, impact and options for further prevention, 2015 m.*

⁽²⁾ Tarybos direktyva 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti (OL L 183, 1989 6 29, p. 1).

⁽³⁾ Tarybos direktyva 98/24/EB dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos nuo rizikos, susijusios su cheminiais veiksniais darbe (OL L 131, 1998 5 5, p. 11).

⁽⁴⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/148/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto veikimu darbe (OL L 330, 2009 12 16, p. 28).

⁽⁵⁾ M. Ulvskog pranešimas.

2.7 Antrojo pasiūlymo pagrindinis tikslas yra nustatyti penkias naujas profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes. Nors sudėtiniai policiklinių aromatinių angliavandenilių (PAA) mišiniai ir panaudota variklių alyva yra įtraukta į priedą ir patenka į direktyvos taikymo sritį, tačiau nėra nustatyta jokių šių dviejų kancerogenų ribinių verčių. Remdamasi savo pačios analize, Komisija nusprendė nesiimti jokių veiksmų šiuo etapu dėl penkių kancerogenų ⁽⁶⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Šiuo metu KMD taikymo sritis apsiriboja kancerogenais ir mutagenais; reikėtų apsvarstyti galimybę taikymo sritį išplėsti ir įtraukti toksiškas reprodukcijai medžiagas. EU-OSHA teigimu: „Profesinės ekspozicijos poveikis vyrų ir moterų reprodukcinei sistemai gali pasireikšti lytinių hormonų lygio pokyčiais, sumažėjusiu lytiniu potraukiu ir potencija, menstruacijų sutrikimais, ankstyvąja menopauze, vėlyva menstruacijų pradžia, kiaušidžių funkcijos sutrikimais, spermos kokybės pablogėjimu bei sumažėjusiu vyrų ir moterų vaisingumu. Toksiškos medžiagos gali tiesiogiai pažeisti spermatozoidus ir kiaušialąstes. Toksiškos medžiagos neštumo laikotarpiu gali pakenkti vaisiaus vystymuisi (...). Toksiškų medžiagų poveikio padariniai gali būti labai įvairūs, pavyzdžiui, vaisiaus žūtis, augimo gimdoje atsilikimas, pirmalaikis gimdymas, apsigimimai, pogimdyminė kūdikio mirtis, kognityvinio vystymosi sutrikimai, imunologinio jautrumo pasikeitimai arba vaikų vėžiniai susirgimai. Motinos patiriama cheminių medžiagų ekspozicija darbe gali užteršti ir motinos pieną. Kai kurios cheminės medžiagos, vadinamos endokrininę sistemą ardančios medžiagos, gali pakeisti endokrininės sistemos funkciją ir tokiu būdu turėti neigiamą poveikį reprodukcijai, pavyzdžiui, prasta spermos kokybė, pakenkti vyrų reprodukciniams audiniams, moterų ginekologinės ligos.“

3.1.1 Pagal REACH reglamentą ir keletą konkrečių teisės aktų (dėl kosmetikos gaminių, biocidų ir pesticidų), kancerogenai, mutagenai ir toksiškos reprodukcijai medžiagos patenka į vieną labai didelį susirūpinimą keliančių medžiagų grupę. Joms būdingos tam tikros bendros savybės: didelis poveikis sveikatai, sunku suvokti riziką (kadangi poveikio padariniai dažnai pasireiškia po ilgo latentinio laikotarpio), sunku valdyti riziką ir problemas, susijusias su vadinamuoju „kokteilio efektu“, t. y. dviejų ar daugiau medžiagų ar procesų ekspozicija. Kelete valstybių narių, socialiniams partneriams nacionaliniu lygmeniu palaikant, į tai atsižvelgta nacionaliniuose teisės aktuose. EESRK ragina Komisiją atlikti galimo kancerogenų ir mutagenų direktyvos (KMD) taikymo srities išplėtimo įtraukiant medžiagas, kurios yra toksiškos reprodukcijai, poveikio vertinimą.

3.2 ES strategijoje dėl su darbu susijusių vėžinių susirgimų daugiau dėmesio turėtų būti skiriamas moterims.

3.2.1 Poveikis vyrams ir moterims gali būti skirtingas, gali skirtis ir vėžio lokacija. Pavyzdžiui, krūties vėžiu vyrai serga labai retai, tačiau tarp moterų tai labiausiai paplitęs vėžinis susirgimas. Krūties vėžys gali išsivystyti dėl įvairios profesinės ekspozicijos.

3.2.2 Peržiūrint direktyvą ir darant 2018 m. pakeitimus, Komitetas primygtinai ragina Komisiją sistemingiau atsižvelgti į moterų patiriamą profesinę kancerogenų ekspoziciją. Daugelis darbų, kuriuose daugiausia dirba moterys (sveikatos priežiūra, valymas, kirpyklos ir kt.), yra susiję su kancerogeninių medžiagų ekspozicija, į kurią nekreipiamas dėmesys. Būtina nustatyti endokrininę sistemą ardančių medžiagų, kurios didina vėžinių susirgimų riziką, nustatymo ir klasifikavimo kriterijus. Sveikatos priežiūros profesijose turėtų būti stiprinama prevencija, kur naudojami citostatiniai produktai (t. y. chemoterapiniai vaistai). Nors jonizuojančioji spinduliuotė šioje nuomonėje nenagrinėjama, EESRK primygtinai ragina griežtinti kitas direktyvas, ypač Direktyvą 2013/59/Euratomas.

3.3 Suinteresuotosios šalys iš esmės sutaria dėl profesinės ekspozicijos privalomų ribinių verčių vaidmens ir svarbos. Profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės yra svarbios, nes padeda sumažinti riziką net ir tais atvejais, kai joks ekspozicijos lygis nėra saugus. Jos turi būti nustatytos deramo lygio, atsižvelgiant į mokslinių įrodymų ir galimybių aspektus.

3.3.1 Tačiau ES nėra vienodos profesinės ekspozicijos privalomų ribinių verčių nustatymo metodikos. Dabartiniu metu Komisija remiasi „kiekvienu konkrečiu atveju“. Daugeliu atvejų galėtų būti didesnis skaidrumas ir nuoseklumas. Kai kurios profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės yra teisingos, tačiau kitos neužtikrina pakankamos apsaugos. EESRK mano, kad tais atvejais, kai klausimas susijęs su žmogaus sveikata ir gyvybe, turi būti dedamos maksimalios pastangos.

⁽⁶⁾ Berilis ir neorganiniai berilio junginiai, heksachlorbenzenas (HCB), dyzelinio variklio išmetamosios dujos (DEE), kaučiuko dulkės ir garai (RPDF) ir (4,4) ir (2) „-Methylene-bis- chloraniline (MOCA).

3.3.2 Kitas veiksnys – skirtingi valstybių narių metodai. Kai kurios valstybės narės yra nustčiusios daugiau nei šimto kancerogeninių, mutageninių ir toksiškų reprodukcijai medžiagų profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes, kitos – mažiau nei dešimt tokių medžiagų. Šių profesinės ekspozicijos privalomų ribinių verčių lygis skirtingose šalyse gali skirtis. Tai kelia sunkumų skirtingus standartus taikančiose šalyse veiklą vykdančioms įmonėms ir kai kuriais atvejais tai gali lemti nesąžiningą konkurenciją.

3.3.3 Todėl EESRK nuomone, svarbu, kad Komisija nustatytų metodiką, pagal kurią būtų nustatomos kancerogeninių, mutageninių ir toksiškų reprodukcijai medžiagų profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės. Šis procesas turėtų apimti plataus masto konsultacijas su socialiniais partneriais, įskaitant nevyriausybinės organizacijas (NVO). Nacionalinė patirtis padeda nustatyti gerosios praktikos pavyzdžius. EESRK manymu, ypač reikėtų atsižvelgti į du elementus:

3.3.3.1 pirma, į profesinės ekspozicijos privalomų ribinių verčių nuoseklumą, kad būtų išvengta padėties, kai darbuotojams daromas vienu medžiagų poveikis gali kelti didesnę vėžinių susirgimų riziką nei darbuotojams, kuriuos veikia kitos medžiagos. Vokietijoje ir Nyderlanduose socialiniai partneriai palaiko rizika pagrįstą metodą. Tai padeda nustatyti profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes atsižvelgiant į rizikos lygį kaip svarbiausią socialinio kompromiso veiksni;

3.3.3.2 antra, profesinės ekspozicijos privalomas ribines vertes būtina nustatyti remiantis moksliniais įrodymais. Jos turi būti nustatomos remiantis skirtingais veiksniais, pavyzdžiui, įgyvendinimo galimybėmis ir galimybėmis išmatuoti poveikio lygius. Kad darbdaviams būtų lengviau nustatyti savo prevencijos priemonių prioritetus, jie turi aiškiai remtis su ekspozicijos lygiu susijusia rizika.

3.4 Daugeliu atvejų yra ilgas latentinis laikotarpis tarp ekspozicijos ir vėžinio susirgimo. Todėl EESRK mano, jog būtina apsaugoti ekspoziciją patiriančius darbuotojus ar darbuotojus, kuriems kyla ekspozicijos rizika, numatant nacionalinėje socialinės apsaugos ar visuomenės sveikatos sistemoje visą gyvenimą stebėti visų darbuotojų, patyrusių ekspoziciją, sveikatą.

3.5 EESRK rekomenduoja daugiau pastangų dėti mokslinių ir statistinių tyrimų srityse. Profesinio vėžio priežastimis taip pat gali būti stresas, darbo organizavimo veiksniai, pavyzdžiui, pamaininis darbas ir kt. Daugiau dėmesio ir lėšų turėtų būti skiriama sudėtinės skirtingų veiksnių, pavyzdžiui, cheminių ir biologinių medžiagų arba fizinių veiksnių, cheminių medžiagų ir darbo organizavimo, kt., ekspozicijos padariniams ir galimai sinergijai tirti.

3.6 EESRK pabrėžia, kad viena pagrindinių užduočių siekiant apsaugoti darbuotojus nuo kancerogenų, mutagenų ir toksiškų reprodukcijai medžiagų darbo vietoje – sustiprinti KMD įgyvendinimo ir taikymo kontrolę. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad darbo inspekcijos turėtų pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių savo užduotims vykdyti padedant įmonėms, ypač MVI, laikytis šių naujų nuostatų. Valstybės narės turėtų dar glaudžiau bendradarbiauti su Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra, jau sukūrusia įvairių priemonių, kurios galėtų pagerinti prevencijos kokybę darbo vietoje. Viena tokių priemonių yra OIRA (interaktyvus internetinis rizikos vertinimas) – interneto platforma, sudaranti galimybę lengvai sukurti rizikos vertinimo priemones sektoriuje bet kuria kalba ir standartizuotu būdu.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Antruoju pasiūlymu dėl KMD nustatomos dar penkių kancerogeninių medžiagų profesinės ekspozicijos privalomos ribinės vertės.

4.1.1 *Epichlorohydrine (ECH)* yra nenustatytos slenkstinės koncentracijos kancerogenas. Ekspoziciją patiriančių darbuotojų skaičius ES siekia 43 813. Komisija siūlo 1,9 mg/m³ profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę. Penkiolikai valstybių narių reikės nustatyti (7) arba patikslinti (8) profesinės ekspozicijos ribines vertes, kad jos neviršytų 1,9 mg/m³. Apie 69 proc. ekspoziciją patiriančių darbuotojų dirba tose penkiolikoje valstybių narių, todėl nustčius šią profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę jų teisinė apsauga turėtų pagerėti. EESRK mano, kad siūloma profesinės ekspozicijos privaloma ribinė vertė padėtų sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našą.

4.1.2 *Etileno dibromidas (EDB)* yra nenustatytos slenkstinės koncentracijos genotoksiškas kancerogenas. Mažiau kaip 8 000 ES darbuotojų gali patirti 1,2-dibrometano poveikį. Komisija siūlo 0,8 mg/m³ (0,1 ppm) profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę. Dvidešimt valstybių narių reikės nustatyti (11) arba patikslinti (9) profesinės ekspozicijos ribines vertes, kad jos neviršytų 0,8 mg/m³. Apie 81 proc. ekspoziciją patiriančių darbuotojų dirba tose dvidešimt valstybių narių, todėl nustčius šią profesinės ekspozicijos ribinę vertę jų teisinė apsauga turėtų pagerėti. Papildomos įmonių sąnaudos (tarp jų mažųjų ir labai mažų įmonių) turėtų būti labai nedidelės. EESRK mano, kad siūloma profesinės ekspozicijos privaloma ribinė vertė padėtų sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našą.

4.1.3 *Etileno dichloridas (EDC)* klasifikuojamas kaip 1B kategorijos kancerogenas pagal CLP reglamentą. Mažiau kaip 3 000 darbuotojų Europoje gali patirti ekspoziciją⁽⁷⁾. Komisija siūlo 8,2 mg/m³ (2 ppm) profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę. Dvidešimt trys valstybės narės turės nustatyti (5) arba patikslinti (18) savo profesinės ekspozicijos ribines vertes, kad jos neviršytų 2 ppm, todėl tikėtina, kad didelės dalies ekspoziciją patiriančių darbuotojų teisinė apsauga pagerės. EESRK mano, kad siūloma profesinės ekspozicijos privaloma ribinė vertė padėtų sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našta.

4.1.4 *4,4'-metilendianilinas (MDA)* yra genotoksiškas kancerogenas. Preliminariais duomenimis apie 70–140 asmenų patiria ekspoziciją įkvėpiant MDA chemijos pramonėje. Asmenų, patiriančių ekspoziciją per odą, skaičius yra gerokai didesnis, ir tikėtina, kad gali siekti nuo 390 000 iki 3,9 mln. darbuotojų⁽⁸⁾. Komisija siūlo 0,08 mg/m³ profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę. Dvidešimt trys valstybės narės turės nustatyti (12) arba patikslinti (11) profesinės ekspozicijos ribines vertes, kad jos neviršytų 0,08 mg/m³. EESRK mano, kad siūloma profesinės ekspozicijos privaloma ribinė vertė padėtų sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našta.

4.1.5 *Trichloroetilenas (TCE)* Tarptautinės vėžio mokslinių tyrimų agentūros (tolia – IARC) klasifikuojamas kaip 2A grupės kancerogenas ir kaip 1B kategorijos kancerogenas ES pagal CLP reglamentą. Preliminariais duomenimis apie 74 000 darbuotojų ES gali patirti TCE ekspoziciją. Komisija siūlo nustatyti 54,7 mg/m³ (10 ppm) profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę ir 164,1 mg/m³ (30 ppm) trumpalaikės ekspozicijos ribinę vertę. Iš dvidešimt dviejų valstybių narių, kurios jau turi nacionalinę privalomą TCE profesinės ekspozicijos ribinę vertę, šešiolika taip pat yra patvirtinusios trumpalaikės ekspozicijos ribinę vertę. Septyniolika valstybių narių turės nustatyti (6) arba patikslinti (11) profesinės ekspozicijos ribines vertes, kad jos neviršytų 54,7 mg/m³ (10 ppm). Apie 74 proc. ekspoziciją patiriančių darbuotojų dirba tose septyniolikoje valstybių narių, todėl nustačius šią profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę jų teisinė apsauga turėtų pagerėti. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad kelete valstybių narių taikoma mažesnė privaloma trichloretileno profesinės ekspozicijos ribinė vertė, ir tai palankiai vertina darbdavių organizacijos ir profesinės sąjungos. ES lygmeniu reikėtų numatyti žemesnę profesinės ekspozicijos privalomą ribinę vertę siekiant sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našta.

4.2 Nors sudėtiniai *policiklinių aromatinių angliavandenilių (PAA)* mišiniai ir panaudota variklių alyva įtraukti į priedą ir patenka į direktyvos taikymo sritį, tačiau nėra nustatytos šių dviejų kancerogenų ribinės vertės.

4.2.1 *Sudėtiniai policiklinių aromatinių angliavandenilių (PAA)* mišiniai, kuriuose yra benzo[a]pireno kaip indikatorius. PAA yra didelė organinių junginių klasė. EESRK mano, kad siūloma priemonė padėtų sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našta.

4.2.2 *Alyva kaip variklio alyvos atlieka.* Alyvos kaip variklio alyvos atliekos ekspozicija gali sukelti odos vėžį. Preliminariais duomenimis poveikį patiria 1 mln. darbuotojų, daugiausia dirbančių transporto priemonių remonto ir techninės priežiūros srityse. EESRK mano, kad siūloma priemonė padėtų sumažinti su darbu susijusių vėžinių susirgimų našta.

5. Kitos medžiagos ar procesai, kuriems turi būti nustatytos profesinės ekspozicijos ribinės vertės

5.1 *Formaldehidas (FA).* Komisija nepasiūlė formaldehido (FA) privalomos profesinės ekspozicijos ribinės vertės. Tarptautinė vėžio tyrimų agentūra (IARC) 2009 m. padarė išvadą, kad yra pakankamai įrodymų dėl priežastinio ryšio tarp formaldehido ir mieloidinės leukemijos. Turimos informacijos apie FA pakanka, kad būtų galima nustatyti profesinės ekspozicijos ribinę vertę, pagrįstą poveikiu sveikatai, 8 valandų dinaminio svertiniu vidurkiu (DSV) ir trumpalaikės ekspozicijos ribine verte. Remiantis turimais duomenimis, Cheminių medžiagų profesinio poveikio normų mokslinis komitetas (SCOEL) nustatė 0,3 ppm (8h DSV) profesinės ekspozicijos ribinę vertę ir 0,6 ppm trumpalaikės ekspozicijos ribinę vertę. Todėl Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamasis komitetas (toliau – DSSPK) taip pat nusprendė rekomenduoti Komisijai šią ribinę vertę. 2016 m. Europos socialiniai partneriai paprašė Komisijos įtraukti SCOEL siūlomas sveikata pagrįstas vertes kaip privalomą šios cheminės medžiagos profesinės ekspozicijos ribinę vertę⁽⁹⁾. EESRK remia šią bendrą poziciją ir mano, kad turėtų būti patvirtinta profesinės ekspozicijos privaloma ribinė vertė.

⁽⁷⁾ 2009 m. duomenys.

⁽⁸⁾ Medicinos instituto (Tarptautinė migracijos organizacija (TMO), 2016 m. pervadinta į HDM) mokslinių tyrimų projektas P937/9, skirtas 4,4'-metilendianilinui, (2011 m. gegužės mėn.).

⁽⁹⁾ EPF, ETUC, EAMA, ETRMA *FormaCare* ir EPRA prašymas įtraukti formaldehidą į Kancerogenų ir mutagenų direktyvos (2004/37/EB) III priedą, 2016 m. liepos 15 d.

5.2 *Dyzelinio variklio išmetamos dujos (DEE)*. 2012 m. Tarptautinė vėžio mokslinių tyrimų agentūra (IARC) dyzelinių variklių išmetamuosius teršalus priskyrė 1 klasės kancerogenams (įrodyti žmogaus kancerogenai). Komisijos teigimu, daugiau nei trys milijonai darbuotojų Europos Sąjungoje patiria dyzelinių variklių išmetamųjų dujų ekspoziciją darbe. Bendras darbuotojų, kurie patyrė šių dūmų ekspoziciją bent jau tam tikrą savo profesinės karjeros laikotarpį, skaičius 2010 m. siekė 12 mln., o iki 2060 m. šis skaičius gali išaugti iki 20 mln. Komisijos poveikio vertinime teigiama, kad trūksta teisės aktų, draudžiančių dyzelinių variklių išmetamųjų dujų ekspoziciją darbe, o tai 2010–2069 m. gali būti 230 000 mirčių priežastimi.

5.2.1 Pagrindinis Komisijos argumentas, kodėl reikia išbraukti DEE iš KMD I priedo ir III priedo, yra tai, jog sunku surasti teisinę apibrėžtį, pagal kurią būtų galima atskirti naujus ir senus variklius. EESRK nuomone, KMD tikslas yra ne apibrėžti techninius variklių standartus, o nustatyti teisinę DEE, kaip moksliniais įrodymais ir mokslinių tyrimų agentūros (IARC) vertinimu pagrįsto kancerogeninio proceso, apibrėžtį. Darbo vietoje darbuotojai gali patirti dyzelinių variklių dujų, išmetamų iš kelių variklių, atitinkančių skirtingas ekspozicijos normas, ekspoziciją. Kiti svarbūs ekspozicijos veiksniai yra degimo temperatūra bei variklių techninė priežiūra ir valymas. Profesinės ekspozicijos privaloma ribinė vertė galėtų būti nustatyta pagal elementinės anglies koncentraciją aplinkos ore. EESRK mano, jog turėtų būti atsižvelgta į šias SCOEL išvadas: „Nors toksikologiniai duomenys patvirtina slenkstinę koncentraciją (galimai 0,02 mg DEP/m³ arba žemesnę, atitinkančią 0,015 mg EC/m³), epidemiologiniai duomenys rodo didelę vėžinio susirgimo riziką esant tokiems ar žemesniems ekspozicijos lygiams. Todėl profesinės ekspozicijos ribinė vertė, kuri deramai apsaugotų darbuotojus, negali būti nustatyta remiantis dabartiniais turimais duomenimis ir analize. Tačiau toksikologiniai ir epidemiologiniai duomenys yra toliau renkami ir vertinami“⁽¹⁰⁾.

Bruselis, 2017 m. gegužės 31 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹⁰⁾ SCOEL nuomonė Nr. 403, 2016 m.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos gynybos veiksmų planas“

(COM(2016) 950 final)

(2017/C 288/08)

Pranešėjas: **Christian MOOS**Bendrapranešėjis: **Jan PIE**

Konsultavimasis	2017 1 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2017 04 07
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	104/1/7

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria Europos gynybos sąjungos kūrimui ir remia Europos gynybos veiksmų planą, įskaitant bendro Europos gynybos fondo sukūrimą.

1.2 EESRK ragina siekti didelės kokybinės pažangos Europos bendradarbiavime gynybos srityje, nes ES gynybos rinka ir pramonė yra pernelyg susiskaidžiusios, o tai lemia neefektyvias išlaidas, dubliavimąsi, sąveikumo stoką ir technologines spragas.

1.3 EESRK pritaria tikslui pasirinktose ypatingos svarbos pajėgumų ir technologijų srityse siekti strateginio autonomiškumo. NATO tebėra Europos kolektyvinės gynybos pagrindas.

1.4 ES turėtų toliau vykdyti iš esmės prevencinę ir daugiašalę diplomatiją. Vis dėlto kariniai pajėgumai yra svarbus Visuotinės Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijos įgyvendinimo elementas.

1.5 EESRK konstatuoja, kad bendrų gynybos pajėgumų plėtojimo *sine qua non* yra Europos gynybos srities pramoninės ir technologinės bazės, įskaitant itin kvalifikuotą darbo jėgą, stiprinimas.

1.6 EESRK labai pritaria, kad ypač daug dėmesio būtų skirta tam, kad į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą gynybos tikslais būtų įtrauktos MVĮ.

1.7 ES fondų lėšomis galima remti inovacijas technologijų srityse, kuriose tapo sunku arba visiškai neįmanoma aiškiai atskirti karinių ir ne karinių tikslų.

1.8 EESRK nepritaria *sensu stricto* esamų ekonominiams arba socialiniams tikslams naudojamų fondų atvėrimui gynybos tikslams. ESIF reglamento tikslai, ESI fondai ir COSME programa, taip pat EIB investicijos skirti ne kariniams tikslams.

1.9 EESRK atmėta specialią nuostatą dėl nacionalinių biudžetų išteklių skyrimo gynybai pagal Stabilumo ir augimo paktą. Pastaroji turi būti vertinama atsižvelgiant į visos ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimą, o ne tik vieno jos sektoriaus. Išlaidos gynybai neturėtų mažinti viešųjų finansų stabilumo.

1.10 EESRK pritaria idėjai sukurti Gynybos fondą su atskiromis mokslinių tyrimų ir pajėgumų finansavimo kryptimis. Tačiau ES biudžetą reikia padidinti, nes skiriant lėšas gynybos mokslinių tyrimų finansavimo kryptčiai negalima mažinti kitų sektorių moksliniams tyrimams skiriamų lėšų. EESRK palankiai vertina tai, kad pajėgumų finansavimo kryptčiai lėšos būtų skiriamos vien tik iš nacionalinių įnašų. Valstybių narių vykdomo su gynyba susijusių produktų išigijimo negalima finansuoti iš ES biudžeto.

1.11 EESRK palankiai vertina idėją sukurti koordinavimo komitetą. Galutinius šio komiteto sprendimus turi priimti civiliniai politiniai atstovai.

1.12 EESRK pritaria Komisijos raginimui visapusiškai taikyti Direktyvas dėl viešųjų pirkimų ir dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo ES viduje⁽¹⁾. Norint užtikrinti, kad, pirmiausia, su gynyba susijusių produktų siuntimo direktyva būtų išnaudota kuo geriau, dar reikia daug ką nuveikti.

1.13 EESRK pritaria idėjai parengti bendrus standartus ginklams ir dvejojo naudojimo prekėms, stengiantis nedubliuoti esamų, ypač NATO, standartų.

1.14 Ginklų eksportą reikėtų apriboti – ginklus eksportuoti tik strateginiams partneriams ir sąjungininkams, taip pat reikia vykdyti griežtą demokratinę šio eksporto kontrolę.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Europos kaimynystėje vyksta nemažai konfliktų, pavyzdžiui, pilietinis karas Sirijoje. Vienas tiesioginių šių konfliktų padarinių yra 2015–2016 m. vykstanti priverstinė gyventojų migracija į visas pasaulio šalis. Rusijai aneksavus Krymą ir įsitraukus į ginkluotą konfliktą rytinėje Ukrainos dalyje, pažeistas nepriklausomos valstybės teritorinis vientisumas, taigi, pažeista tarptautinė teisė. Šiaurės Afrika ir Artimieji Rytai išlieka nestabilūs regionai, juose iškilusi valstybių žlugimo rizika. Tuo pačiu metu Europa ir Artimieji Rytai, regis, nebėra viena pagrindinių JAV saugumo politikos dalių. Kyla vis didesnė rizika, kad Europa atsidurs pasaulinių reikalų periferijoje ir transatlantiniai partneriai ims žvelgti į Europą kaip į našta.

2.2 Atsižvelgdama į šias geostrategines aplinkybes ir saugumo raidą, Europa privalo stiprinti savo saugumo ir gynybos pajėgumus. Labai svarbu aiškiai suprasti bendrus Sąjungos strateginius tikslus, bet kol kas jų nėra ir juos reikia skubiai nubrėžti. Tai būtina sąlyga, norint nustatyti, kokius bendrus ir nacionalinius pajėgumus reikia stiprinti tvaria Europos gynybos, technologine ir pramonine baze.

2.3 EESRK primena nuomonėse CCMI/116 (2013 m.) ir CCMI/100 (2012 m.) jau išdėstytus prašymus⁽²⁾. ES pasaulinėje strategijoje⁽³⁾ ir įgyvendinimo plane saugumo ir gynybos srityje⁽⁴⁾ taip pat pateikta svarbių išvalgų tuo klausimu. EESRK nuomone, svarbu, kad jie būtų įgyvendinami nuosekliai, laikantis ES ir NATO 2016 m. liepos mėn. bendros deklaracijos nuostatų, taip pat Jungtinių Tautų kolektyvinio saugumo principo.

2.4 EESRK mano, kad norint garantuoti laisvę ir taiką Europoje, didinti Europos kaimyninių valstybių stabilumą, kad jose būtų puoselėjamos tokios ES vertybės, kaip pagrindinės žmogaus teisės, taip pat norint turėti galimybę sėkmingai remti JT pasaulines taikos palaikymo priemones, reikia nedelsiant optimizuoti Europos civilinės prevencijos ir karinės gynybos pajėgumus.

2.5 Todėl EESRK ragina didinti Europos bendradarbiavimo gynybos srityje kokybę. Komitetas palaiko idėją naudojantis ES „nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo mechanizmu“, tuo tikslu numatytu ES sutarties 42 straipsnio 6 dalyje ir 46 straipsnyje, sukurti Europos gynybos sąjungą (EGS) ir palankiai vertina Europos gynybos veiksmų planą, taip pat palankiai vertina pasiūlymą sukurti bendrą Europos gynybos fondą ir mano, kad tai svarbus žingsnis.

⁽¹⁾ 2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/43/EB dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje sąlygų supaprastinimo (OL L 146, 2009 6 10, p. 1); 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derinimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB (OL L 216, 2009 8 20, p. 76).

⁽²⁾ Taip pat žr. EESRK nuomonės *Gynybos pramonė: pramonės, inovacijų ir socialiniai aspektai* (OL C 299, 2012 10 4, p. 17) ir *Europos gynybos sektoriaus stiprinimo strategija* (OL C 67, 2014 3 6, p. 125).

⁽³⁾ EESRK nuomonė „Naujoji ES užsienio ir saugumo politikos strategija“ (nuomonė savo iniciatyva) (OL C 264, 2016 7 20, p. 1).

⁽⁴⁾ 2016 m. lapkričio 14 d. Europos Vadovų Tarybos išvados dėl saugumo ir gynybos (14149/16).

2.6 EESRK sutinka su Komisijos kritika, kad gynybos rinka yra pernelyg susiskaidžiusi, o tai lemia neefektyvias išlaidas, dubliavimąsi, sąveikumo stoką ir technologines spragas.

2.7 Dauguma ES valstybių narių yra raginamos konsoliduoti savo viešuosius biudžetus, nes neefektyvaus viešųjų lėšų naudojimo nebegalima pateisinti. Todėl EESRK ragina ryžtingai diegti bendradarbiavimo principus. EESRK nuomone, glaudesnis bendradarbiavimas Komisijos pažymėtose prioritetinėse srityse yra tik pirmas žingsnis.

2.8 EESRK pritaria tikslui pasirinktose ypatingos svarbos pramoninių pajėgumų srityse siekti strateginio autonomiškumo. NATO tebėra Europos saugumo ir bendros gynybos pagrindas. Tai pakartota ES ir NATO bendroje deklaracijoje. Šiuo atžvilgiu svarbu, kad visi NATO nariai vykdytų jiems iškeltus reikalavimus.

2.9 EESRK pažymi, kad ne visi veiksmų plano elementai nauji, tačiau pritaria idėjai įsteigti Gynybos fondą. Vis dėlto tai labai priklauso nuo politinės valios skirti daugiau lėšų iš nacionalinių biudžetų. EESRK kritiškai vertina kai kurių valstybių narių nenorą to laikytis. Be to, Komisija turi dėti daugiau pastangų ir parengti visapusiško ES masto tiekimo saugumo režimo veiksmų gaires ir užtikrinti, kad dvi Gynybos direktyvos būtų tinkamai įgyvendintos.

2.10 Bratislavos veiksmų gairės⁽⁵⁾ yra žingsnis tinkama linkme, tačiau joje atnaujinami seni gynybos srities planai. Pirmiausia, veiksmų gairėse trūksta strateginio nuoseklumo, jose dėmesys pernelyg stipriai sutelkiamas į dabartinius migracijos krizės keliamus uždavinius ir ES išorės sienų apsaugą. Nors didelio masto gyventojų judumas iš tikrųjų yra susijęs su tam tikrais saugumo uždaviniais, šių uždavinių, jiems iškilus, neįmanoma išspręsti karinėmis priemonėmis.

2.11 Bendrų pajėgumų kūrimo *sine qua non* yra gynybos vidaus rinkos kūrimas ir plėtojimas. EESRK nuomone, Europos pramoninės bazės nebus įmanoma sustiprinti, jei kartu nebus sprendžiamas ir įgūdžių klausimas. Gynybos pramonėje visą laiką naudojamos pažangiausios technologijos, todėl jai reikalinga ypač kvalifikuota darbo jėga. Ši problema sprendžiama Europos gynybos veiksmų plane paminėta EK įgūdžių stiprinimo iniciatyva, todėl iniciatyva labai sveikintina.

2.12 Daugiau investicijų ir glaudesnis bendradarbiavimas šiame pramonės sektoriuje taip pat padeda išsaugoti darbo vietas ir didinti užimtumą. Tačiau kova su nedarbu Europoje neturėtų lemti sprendimų dėl investicijų į gynybą. Nedarbas turi būti mažinamas kitomis priemonėmis nei ginklavimasis. Europos gynybos pajėgumai turėtų būti stiprinami vadovaujantis išskirtinai strateginiais svarstymais ir nuodugniu įvertinimu, ko reikia Europai apsaugoti ir užtikrinti savo gebėjimus kurti aljansą. Tai neturi kelti grėsmės viešiesiems finansams. Ypač pažymėtina, kad ES turėtų toliau vykdyti iš esmės prevencinę ir daugiašalę diplomatinę veiklą. Vis dėlto kariniai pajėgumai yra labai svarbūs įgyvendinant Visuotinės ES strategijos saugumo ir gynybos prioritetus.

2.13 EESRK pritaria nuomonei, kad gynybos srities moksliniai tyrimai taip pat gali turėti teigiamą poveikį civilinių technologijų plėtrai ir atvirksčiai.

2.14 Kibernetinių išpuolių atveju ir vis labiau tarpusavyje susijusio vidaus bei išorės saugumo kontekste griežtos ribos tarp karinių ir nekarinių tikslų palengva išnyksta.

2.15 EESRK pabrėžia, kad moksliniai tyrimai, pavyzdžiui, kibernetinio saugumo srityje gali būti vykdomi tiek civiliniais, tiek gynybos tikslais ir galima pateikti dar daugiau pavyzdžių. Todėl akivaizdu, kad tokios inovacijos ir plėtra gali ir turi būti finansuojamos taip pat ir esamų Europos programų, pavyzdžiui, „Horizontas 2020“, lėšomis. Tačiau gynybos tikslais vykdomi moksliniai tyrimai gynybos srityje turi būti *sensu stricto* atliekami atskirai.

2.16 EESRK pritaria tam, kad Europoje būtų kuriama labiau integruota gynybos pramonė ir bendra gynybos rinka. Šis tikslas neturėtų apsiriboti pagrindinėmis gamybos šalimis. Įgyvendinant gynybos srities mokslinių tyrimų ir gynybos projektus, reikėtų pasinaudoti reikiamo suinteresuotųjų valstybių narių skaičiaus turimais pajėgumais siekiant skatinti įsipareigojimą siekti bendro tikslo.

⁽⁵⁾ Europos Vadovų Tarybos, Tarybai pirmininkaujančios valstybės ir Komisijos pirmininko 2016 m. rugsėjo 16 d. vykusiame 27 valstybių ir vyriausybės vadovų susitikime pristatyta programa, <http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2016/09/16-bratislava-declaration-and-roadmap>.

2.17 EESRK nepitaria esamų ekonominiams arba socialiniams tikslams skirtų fondų atvėrimui gynybos tikslams ir gynybos išlaidų finansavimui pagal Stabilumo ir augimo paktą. EESRK pritaria idėjai sukurti Europos gynybos fondą ir jo lėšas naudoti tik gynybos srities moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai bei kariniams pajėgumams stiprinti. Tačiau jį taip pat reiktų labai aiškiai atskirti nuo Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) ir nedaryti jokių išimčių, pavyzdžiui, neįtraukti Stabilumo ir augimo pakte pažymėtų „vienkartinų priemonių“.

2.18 EESRK ragina į visus būsimos gynybos sąjungos aspektus visapusiškai įtraukti Europos Parlamentą ir palaikyti nuolatinį dialogą su politikais, kariškiais ir pilietine visuomene. EESRK, kaip ES konsultacinė institucija, atstovaujanti visoms pagrindinėms Europos pilietinės visuomenės organizacijoms, turėtų būti vienas pagrindinių gynybos politikos srities partnerių.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Europos gynybos fondo sukūrimas

3.1.1 EESRK pritaria idėjai sukurti Gynybos fondą, apimsiantį mokslinių tyrimų ir pajėgumų finansavimo kryptis. Abi kryptys turėtų visapusiškai veikti nuo 2020 m.

3.1.2 EESRK pritaria pasiūlymui atskirti šių dviejų finansavimo krypčių lėšų šaltinius. Tačiau skiriant lėšas gynybos mokslinių tyrimų finansavimo krypčiai negalima mažinti kitų sektorių moksliniams tyrimams skiriamų lėšų. EESRK palankiai vertina tai, kad lėšos pajėgumų finansavimo krypčiai būtų skiriamos vien tik iš nacionalinių įnašų. Kol Sąjunga neturi savų kintamų pajamų, ginkluotųjų karinių pajėgumų pirkimas išlieka valstybių narių atsakomybės sritis. Todėl ES biudžetas neturi būti naudojamas finansuoti pirkimui pagal numatomo Gynybos fondo pajėgumų finansavimo kryptį.

3.1.3 EESRK palankiai vertina planus sukurti koordinavimo komitetą. Tačiau šio komiteto sprendimus turėtų priimti tik politiniai atstovai. Karinio, pramonės sektorių ir pilietinės visuomenės atstovai gali atlikti tik patariamąsias funkcijas. Į tą komitetą būtina įtraukti Europos Parlamento atstovą ir jam suteikti balsavimo teisę.

3.1.4 Komisijos dalyvavimas bendrai finansuojamuose projektuose turėtų apsiriboti mokslinių tyrimų finansavimo kryptimi. Komisija laikotarpiui nuo 2020 m. turėtų parengti specialią, aiškiai atskirtą ES gynybos srities mokslinių tyrimų programą⁽⁶⁾. EESRK pritaria idėjai programos įgyvendinimo funkcijas perduoti Europos gynybos agentūrai (EGA).

3.1.5 EESRK pritaria idėjai vykdyti ikiprekybinius pirkimus bendradarbiaujamojo pobūdžio pirkimo sutartims sudaryti, taip siekiant sumažinti didelę atitinkamoms verslo įmonėms tenkančią šiam ūkio sektoriui būdingą investavimo riziką.

3.1.6 Reiktų išsamiau išnagrinėti galimybes kurti civilinių ir gynybos srities mokslinių tyrimų sinergiją, tačiau civilinių mokslinių tyrimų, kuriems parama skiriama iš ES fondų („Horizontas 2020“), nederėtų vykdyti kariniais tikslais ir taip mažinti kitiems sektoriams tenkančią paramą.

3.1.7 EESRK pritaria idėjai telkti nacionalines lėšas ir iš jų kurti naujus gynybos pajėgumus. Abejotina, ar bendras tikslas pajėgumų finansavimo krypčiai per metus skirti 5 mlrd. EUR bus pakankamas. Komitetas įsitikinęs, kad būtų naudinga atlikti parengiamuosius tyrimus ir šią orientacinę sumą išnagrinėti, kaip numatyta veiksmyje plane. EESRK nuomone, metinė bendro finansavimo suma turėtų būti tokia, kad būtų galima pasiekti tikslus kurti didesnę sinergiją, sumažinti spaudimą biudžetui ir sėkmingai padidinti ir išsaugoti gynybos pajėgumus.

3.1.8 EESRK pritaria Komisijos aprašytai pajėgumų finansavimo krypties struktūrai, t. y. bendrajai sistemos struktūrai, taip pat pritaria bendro finansavimo taisyklėms ir antram lygmeniui, kurį sudarytų konkretūs bendradarbiaujančių valstybių narių projektai. Konkrečius projektus logiška aiškiai apibrėžti pagal kokybinius ir kiekybinius kriterijus, taip pat logiška, kad jie būtų finansišškai vienas nuo kito nepriklausomi.

3.1.9 Pritariama idėjai sukurti nuolatinio pajėgumų finansavimo krypties kapitalo struktūrą. Atsakomybę turi prisiimti valstybės narės kaip akcininkės. EESRK atmeta specialią nuostatą dėl nacionalinių biudžetų išteklių skyrimo šiam tikslui pagal Stabilumo ir augimo paktą.

⁽⁶⁾ Europos Parlamento pranešimas dėl Europos gynybos sąjungos (2016/2052(INI)).

3.1.10 EESRK pabrėžia, kad remiantis Europos Sąjungos sutarties 41 straipsniu, ES biudžetas negali būti naudojamas karinėms operacijoms finansuoti. Be to, šio principo nepaisymas prieštarautų konkrečių valstybių narių turimai konkrečiai saugumo ir gynybos politikai (Europos Sąjungos sutarties 42 straipsnio 1 dalis).

3.2 *Investicijų į gynybos tiekimo grandines skatinimas*

3.2.1 EESRK labai pritaria, kad ypač daug dėmesio būtų skirta tam, kad į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą gynybos tikslais būtų įtrauktos MVI. ESIF, ESI fondai ir COSME programa neturėtų būti pagrindinės išlaidų ginklams finansavimo priemonės. Vis dėlto ESIF reglamento tikslai, ESI fondai ir COSME programa, taip pat EIB investicijos skirtos ne kariniams tikslams. Be to, jeigu šie fondai būtų naudojami kariniais tikslais, gynybos rinkoje kiltų dar didesnio dubliavimosi ir susiskaidymo rizika.

3.2.2 Kadangi ES reikalinga patikima ir tvari gynybos, pramoninė ir technologinė bazė, ES uždavinys yra pasirengti šią bazę finansuoti, bet netapti nepageidautinai priklausoma nuo eksporto. Ginklai turėtų būti eksportuojami tik strateginiams partneriams ir sąjungininkams, ginklų eksportas neturėtų būti grindžiamas jokiais kitais ekonominiais sumetimais, dėl kurių gali įsiziiebtį konfliktai kitose pasaulio dalyse. Šiuo metu net kai kurie sąjungininkai kelia susirūpinimą. Todėl būtina griežta demokratinė ginklų eksporto kontrolė.

3.2.3 Pritariama skatinimui kurti regioninius kompetencijos centrus. Tai reikėtų daryti pagal mokslinių tyrimų finansavimo kryptį ir specialias ketinamas parengti ES programas.

3.3 *Gynybos prekių vidaus rinkos plėtra*

3.3.1 EESRK ragina gynybos sektoriuje laikytis kruopščiai apgalvotos Europos pramonės politikos, įskaitant jai būdingus valdžios institucijų reikalavimus ir viešąjį finansavimą. Todėl EESRK pritaria Komisijos raginimui visapusiškai taikyti Direktyvas dėl viešųjų pirkimų ir dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo ES viduje⁽⁷⁾.

3.3.2 Pagal SESV 346 straipsnį valstybės narės gynybos ir saugumo sutartims šių taisyklių gali netaikyti, jeigu to reikia svarbiausių saugumo interesams apsaugoti. Taikant direktyvas 2009/81/EB ir 2009/43/EB, šią išimtį dabar galima apriboti iki būtinausio minimumo. EESRK sutinka su kritika, kad labai didelė dalis gynybos prekių pirkimų vis dar vykdomi ne pagal ES viešųjų pirkimų taisykles, ir mato galimybių šioje srityje sutaupyti daugiau lėšų ir jas, naudojantis Gynybos fondu, investuoti efektyviau.

3.3.3 EESRK pritaria supaprastintų leidimų tvarkai, pagal kurią suteikiamas bendras leidimas karinėms prekėms siųsti bendrojoje rinkoje. Todėl Komitetas palankiai vertina paskelbtą gairių ir rekomendacijų išaiškinimą. Vis dėlto reikia dar daug nuveikti, norint užtikrinti, kad, visų pirma, su gynyba susijusių produktų siuntimo direktyva būtų išnaudota kuo geriau.

3.3.4 EESRK taip pat palankiai vertina žaliavų tiekimo saugumo tyrimus pagal Žaliavų strategiją, taip pat tyrimus dėl svarbiausių žaliavų pakeitimo. Kartu EESRK apgailestauja, kad Europos Komisija atsisakė galimybės pasinaudoti 2013 m. gruodžio mėn. suteiktais įgaliojimais ir parengti visapusiško ES masto tiekimo saugumo režimo veiksmų gaires, kurios taip pat padėtų įgyvendinti plačių politinių užmojų direktyvas dėl siuntimo.

3.3.5 EESRK sutinka, kad pagrindinis veiksmų plano tikslas turėtų būti gerai veikianti bendroji gynybos prekių rinka. Gynybos sąjunga neįmanoma be tarpvalstybinės rinkos prieigos ir atvirų tiekimo grandinių. Konkursuose pirmiausia reikia suteikti galimybę dalyvauti MVI, lemiančioms pagrindines sektoriaus inovacijas.

3.3.6 EESRK pritaria idėjai parengti bendrus standartus ir užtikrinti visišką sąveikumą ginklams ir dvejojo naudojimo prekėms, stengiantis nedubliuoti esamų, ypač NATO, standartų. Atitinkamas veiksmų gaires buvo numatyta parengti dar 2014 m.⁽⁸⁾

⁽⁷⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽⁸⁾ 2013 m. gruodžio 19–20 d. Europos Vadovų Tarybos išvados (EUCO 217/13).

3.3.7 EESRK pritaria, kad reikia plėtoti patikimas, saugias, ekonomiškai efektyvias palydovinio ryšio paslaugas ES ir nacionalinės valdžios institucijoms, taip pat atitinkamai investuoti į Europos vykdomas keliones į kosmosą.

3.3.8 EESRK žino, kad iki galo neaišku, kaip sistema „Copernicus“ naudojama civiliniams ir kariniams tikslams, taip pat žino, kad karinis sektorius yra pagrindinis Europos kosmoso agentūros (EKA) partneris – kartu ją plėtoja ir kartu ja naudojasi. Šiuo atžvilgiu galima pasiekti naudingą sinergiją. Tačiau sistemos „Copernicus“ naudojimas turi būti kolektyviai įvertintas ir politiniu, ir moksliniu, ir kariniu požiūriais. Šios sistemos naudojimas kariniams tikslams negali tapti našta ES kosmoso politikai arba trukdyti sistemą naudoti civiliniams tikslams.

3.3.9 EESRK labai pritaria kibernetinio saugumo ir gynybos srities gebėjimų stiprinimui, taip pat remia civilinio ir karinio sektorių bendradarbiavimą pagal ES kibernetinio saugumo strategiją ⁽⁹⁾.

3.3.10 EESRK remia bendrą jūrų saugumo skatinimo ir civilinėje, ir karinėje srityse metodiką, taip pat pritaria tam, kad sąveikūs jūrų stebėjimo pajėgumai būtų optimizuoti.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁹⁾ Bendras komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos Sąjungos kibernetinio saugumo strategija. Atvira, saugi ir patikima kibernetinė erdvė“ (JOIN(2013) 1 *final*); Tarybos išvados dėl Komisijos ir Europos Sąjungos vyriausiojo įgaliojimo užsienio reikalams ir saugumo politikai bendro komunikato „Europos Sąjungos kibernetinio saugumo strategija. Atvira, saugi ir patikima kibernetinė erdvė“ (11357/13).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo ir tų išteklių žvejybos daugiamečių planas

(COM(2017) 97 final – 2017/0043 (COD))

(2017/C 288/09)

Pranešėjas: **Emilio FATOVIC**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 03 01 Europos Sąjungos Taryba, 2017 04 04
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis, 114 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 24
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 17
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	187/0/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) BVJŽK⁽¹⁾ nuomonei, kad būtina imtis veiksmų siekiant apsaugoti mažų pelaginių žuvų išteklius, kuriems gresia pavojus dėl peržvejojimo, ir pritaria bendram tikslui kuo anksčiau sukurti tausią žvejybos sistemą bei sugauti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį⁽²⁾, nepažeidžiant bendros žuvininkystės politikos⁽³⁾ (BŽP) nuostatų.

1.2 Komitetas remia Komisijos sprendimą teisėkūros aktu – reglamentu – nustatyti mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo daugiamečių planą, siekiant suvienodinti galiojančias nuostatas ir sustiprinti valdymo procesus.

1.3 EESRK pritaria aplinkos ir biologinės įvairovės apsaugos tikslams, tačiau mano, kad daugelis Komisijos pasiūlymo aspektų yra neišsamiai aptarti ir priešaringi. Šios problemos yra natūrali BŽP prieštaravimų, kuriuos Komitetas yra nurodęs ankstesnėse nuomonėse, pasekmė⁽⁴⁾. Visų pirma EESRK reiškia gilų susirūpinimą dėl to, kad, jeigu nagrinėjamas pasiūlymas nebus tinkamai papildytas ir pritaikytas, jis gali tiek sutrukdyti pasiekti aplinkos tikslus, tiek padaryti didelę žalą šio sektoriaus įmonėms ir darbuotojams⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija.

⁽²⁾ Didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis (angl. *maximum sustainable yield*, MSY) yra didžiausias laimikis, kurį galima išžvejoti per neapibrėžtą laikotarpį, nepadarant žalos žuvų rūšies ištekliui. Šis principas yra vienas iš kertinių bendros žuvininkystės politikos (BŽP) aspektų.

⁽³⁾ Reglamentas (ES) Nr. 1380/2013.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183).

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183), 1.17 punktą: „EESRK apgailestauja, kad visais žuvininkystės ir akvakultūros sektoriaus veiklos etapais (gamybos, perdirbimo ir pardavimo) svarstytas socialinis aspektas neįtrauktas į pasiūlymą kartu su konkrečiomis priemonėmis gyvenimo ir darbo sąlygoms pagerinti, ir mano, kad reikėtų paskatinti socialinių partnerių dalyvavimą atitinkamu lygmeniu.“

1.4 Komitetas laikosi nuomonės, kad Komisijos pasiūlytas valdymo modelis, grindžiamas Tarybos nustatytais metinėmis žvejybos galimybėmis, negali būti pritaikytas atsižvelgiant į Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų biologines ypatybes, ten gyvenančių rūšių įvairovę⁽⁶⁾, žvejybos metodus, laivų ir ekipažų tipus (smulkioji žvejyba)⁽⁷⁾, taip pat uostų skaičių ir dydį. Dėl visų šių priežasčių Komitetas mano, kad Viduržemio jūros patariamąsios tarybos (MEDAC) pasiūlymas⁽⁸⁾ stiprinti žvejybos pastangų priemones laikantis „šviesoforo“ principo šiuo atveju būtų metodiškai tinkamesnis, nes yra plačiai palaikomas visos organizuotos pilietinės visuomenės.

1.5 EESRK stebina tai, kad Komisijos pasiūlymas nėra grindžiamas išsamiau ekonominio ir socialinio poveikio vertinimu⁽⁹⁾. Ši trūkumą didina tai, kad žuvininkystės sektorius visame Viduržemio jūros regione daugiau kaip dvidešimt metų išgyvena krizę⁽¹⁰⁾ ir naujos griežtos ir tinkamai neapsvarstytos taisyklės sektoriui gali būti lemtingos. Be to, EESRK nurodo, kad visiškai nėra priemonių, kuriomis būtų galima finansiškai paremti ir (arba) perorientuoti įmones ir perkvalifikuoti darbuotojus, atsižvelgiant į pasiūlymą sumažinti sardinių ir ančiuvių laimikį, nors jis yra pagrindinis mažų vietos bendruomenių (dažniausia gyvenančių salose) ir susijusių pramonės sektorių išteklius⁽¹¹⁾.

1.6 Todėl Komitetas prašo Užimtumo GD nedelsiant įsitraukti ir, konsultuojantis su Jūrinės žvejybos socialinio dialogo komitetu (EUSDDC), pradėti socialinio dialogo procesus šiame sektoriuje, siekiant nustatyti, kokiomis priemonėmis būtų tinkamiausia kompensuoti neigiamus ekonominius ir socialinius padarinius. EESRK mano, kad šiuo atveju Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas (EJRŽF) yra tinkamiausia finansiinė priemonė įmonėms ir darbuotojams paremti pereinant prie tausios žvejybos. Komitetas taip pat mano, kad įmonių perorientavimas į žvejybinį turizmą (mėlynoji ekonomika⁽¹²⁾) ar akvakultūrą⁽¹³⁾ neabejotinai galėtų tapti tinkama alternatyva, bet dėl to jokia būdu negalima pažeisti principo, kad, visų pirma dėl žuvų biologinių ypatybių (prisiminkime, kad joms reikia erdvės), tradicinės žvejybos negalima nei perkelti į kitą plotmę, nei jos atsisakyti.

1.7 Komitetas, atsižvelgdamas į didelį priemonės poveikį aplinkai, ekonomikai ir užimtumui, mano, kad naujasis žuvininkystės valdymo planas negali būti nustatytas deleguotaisiais aktais, ir prašo Komisijos nedelsiant aiškiai ir skaidriai tai išaiškinti, nes tai svarbu visoms suinteresuotosioms šalims⁽¹⁴⁾.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183), 1.6 punktą: „EESRK remia pasiūlymą sudaryti daugiamečius planus, kad [...] būtų atkurti ir išlaikyti, jeigu įmanoma, visų žuvų išteklių dydžiai, leidžiantys taikyti didžiausio tausaus leidžiamo sužvejoti kiekio principą. Šis pagirtinas tikslas sunkiai pritaikomas mišriajai žvejybai, todėl EESRK prašo Komisijos pasiūlyti praktinių būdų, kaip spręsti minėtuose žvejybos plotuose galinčias iškilti problemas.“

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183), 1.19 punktą: „EESRK mano, kad smulkiosios žuvininkystės apibrėžtis, paremta vien tik laivų ilgio kriterijumi, yra pernelyg paprasta ir lemia tai, kad didelė dalis nedidelių laivynų priskiriama pramoninei žvejybai.“

⁽⁸⁾ MEDAC yra patariamasis organas, vienijantis šiam sektoriui atstovaujančias Europos ir nacionalines pilietinės visuomenės organizacijas, dirbančias Viduržemio jūros regione. MEDAC vaidmuo – teikti ES valstybėms narėms ir institucijoms nuomones dėl žuvininkystės valdymo ir žvejybos išsaugojimo Viduržemio jūroje socialinių bei ekonominių aspektų, siekiant padėti įgyvendinti BŽP tikslus ir valstybių narių prašymu siūlyti techninius sprendimus bei pasiūlymus.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė dėl Bendros žuvininkystės politikos reformos (žalioji knyga) (OL C 18, 2011 1 19, p. 53), 3.1.2.2 punktą: „Nuolatinis gamtos išteklių būklės gerinimas ir stabilizavimas išlaikant tausų išteklių naudojimo lygį turėtų būti vykdomi atliekant socialinius ir ekonominius poveikio vertinimus, kurių tikslas – skatinti finansinės paramos šiam sektoriui priemones, visų pirma skirtas inovacijoms ir vystymui bei profesiniam mokymui. Be to, biologinės ramybės laikotarpiu žvejams būtų užtikrintos deramos pajamos.“

⁽¹⁰⁾ Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komiteto (STECF, 2016 m.) duomenimis, Viduržemio jūros regione 2008–2014 m. laikotarpiu prarasta daugiau kaip 10 000 darbo vietų, laivų skaičius sumažėjo 14 proc., o dirbančiųjų skaičius – 8 proc. Be to, „smulkioją žvejybą“ (trumpesniais nei 12 metrų ilgio laivais), kuri sudaro daugiau kaip 50 proc. viso sektoriaus, panagrindėjus nuodugniau, paaiškėja, kad laivų sumažėjo 16 proc., o dirbančiųjų – 13 proc. Taip pat reikia turėti omenyje, kad tinkamai neapsvarsčius plano jo poveikis gali būti pražūtingas šalims, į kurias yra tiesiogiai orientuotas; pakanka prisiminti, kad Kroatijoje sužvejojamas mažų pelaginių žuvų kiekis sudaro 90 proc. laimikio. Be to, Italijoje 2004–2015 m. laikotarpiu žvejybos laivyną sudarančių laivų skaičius sumažėjo 17 proc., o nedarbo kreivė piko metu pasiekdavo 20 proc. ribą viršijančias aukštumas.

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183), 3.3.6 punktą: „Komitetas mano, kad priemonių, skirtų išlaikyti arba atkurti tokius žuvų išteklių dydžius, kurie leistų pradėti taikyti didžiausio tausaus leidžiamo sužvejoti kiekio principą [...], taikymas darys įtaką valstybių narių laivynų pajėgumams[...]. Todėl Komisija turėtų numatyti koregavimo priemones žuvininkystės sektoriui suteikiant socialinių ir su darbu susijusių alternatyvų.“

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė dėl Europos Sąjungos strategijos Adrijos ir Jonijos jūrų regione (OL C 458, 2014 12 19, p. 27), 3.3, 3.4 ir 3.5 punktai.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė „Tvariai Europos akvakultūrai kylančių kliūčių šalinimas“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 73).

EESRK nuomonė dėl Inovacijų mėlynojoje ekonomikoje (OL C 12, 2015 1 15, p. 93), 1.7 punktą.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė dėl deleguotųjų aktų (OL C 13, 2016 1 15, p. 145), 1.8 punktą.

1.8 Komitetas primena, kad bet kokia aplinkos apsaugos priemonė gali pasirodyti esanti neveiksminga, jeigu nesąžiningos konkurencijos ir neteisėtos žvejybos problemos nesprensdžiamos iš anksto stiprinant kontrolę, griežtinant bausmes ir taikant visiško atsekamumo „nuo vandens iki stalo“⁽¹⁵⁾ sistemą, kuri apimtų nuodugnią higieninę ir sanitarinę kontrolę tiek pasienyje, tiek kilmės vietoje. Komitetas mano, kad visų pirma svarbiausia atnaujinti visų Viduržemio jūros pakrantėje esančių šalių tarpusavio bendradarbiavimą vadovaujantis 2017 m. kovo 30 d. Maltoje pasirašytoje ministrų deklaracijoje išdėstyta programa ir nustatytais tikslais⁽¹⁶⁾.

1.9 Komitetas mano, kad MSY tikslas turi būti pasiektas per pagrįstą laikotarpį. 2020 m. gruodžio 31 d. terminas nėra tinkamas. Šis pasiūlymas grindžiamas natūralaus mažų pelaginių žuvų išteklių atsinaujinimo tempo suvokimu ir kontrolės įstaigų, įmonių bei darbuotojų prisitaikymu prie naujų teisės aktų (ypač tuo atveju, jeigu, pereinant nuo žvejybos pastangų prie kvotų, jie būtų iš esmės pakeisti). Be to, EESRK laikosi nuomonės, kad galimu apsaugos sąlygų taikymu negalima tinkamai pagrįsti per didelio šių aktų nuostatų socialinio ir ekonominio poveikio.

1.10 Komitetas ragina Komisiją geriau apibrėžti regionalizavimo praktinius aspektus, nuo pat pradžios susiejant žuvų išteklių tvarumo tikslus su realiomis įmonių išlaidomis, siekiant užtikrinti įmonių išlikimą.

1.11 Gindamas Europos vartotojų interesus, EESRK prašo kuo anksčiau atlikti kuo išsamesnį poveikio saugomų rūšių kainoms vertinimą tuo atveju, kai žuvis tiesiogiai parduodamos arba kai jos perdirbamos. Komitetas taip pat ragina Komisiją sukurti „tausios žvejybos“ kokybės sertifikavimo sistemas siekiant padidinti vartotojų sąmoningumą ir sukurti pridėtinę vertę įmonėms⁽¹⁷⁾.

2. Įžanga

2.1 Adrijos jūra⁽¹⁸⁾ yra Viduržemio jūros parajonis, kuriame žvejybos verslas ypač paplitęs, o pelningiausia žvejoti mažas pelagines žuvis⁽¹⁹⁾, ypač ančiuvius ir sardines⁽²⁰⁾. Neseniai BVJŽK⁽²¹⁾ ir STECF⁽²²⁾ surinktais duomenimis, ančiuvių ir sardinių išteklių senka dėl peržvejojimo, ir jiems reikia geresnės apsaugos.

2.2 Didžiąją jų dalį šiaurinėje Adrijos jūros dalyje sužvejoja Italija ir Kroatija. Slovėnijos indėlis į šią veiklą nežymus (mažiau nei 1 proc.), kaip ir Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos bei Juodkalnijos, kurių laimikio kvotos taip pat nedidelės (apie 1 proc.)⁽²³⁾.

2.3 Esama valdymo sistema pirmiausia grindžiama žvejybos pastangų ir pajėgumų ribojimu⁽²⁴⁾ ir papildoma keletu kitų priemonių, kaip antai laikinu žvejybos uždraudimu tam tikrose teritorijose ir mažiausio leidžiamų iškrauti žuvų kiekio nustatymu. Tačiau šios priemonės valstybėse narėse nebuvo įgyvendintos koordinuotai, nuolat ir vienodai (ypač išteklių biologinio atsikūrimo laikotarpiais⁽²⁵⁾), todėl žvejybos subjektai buvo suklaidinti ir iškilo kliūčių atkurti žuvų išteklius.

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183), 1.21 punktą.

⁽¹⁶⁾ IP/17/770, „Žuvų išteklių apsauga Viduržemio jūroje: Europos Komisijos įsipareigojimas artimiausiam dešimtmečiui“.

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183), 4.5 punktą.

⁽¹⁸⁾ Adrijos jūros teritorija atitinka BVJŽK reguliuojamus 17 ir 18 geografinius parajonius.

⁽¹⁹⁾ Tai paviršiniuose vandenyse plaukiojančių nedidelių žuvų rūšys (pvz., atlantinės skumbės, atlantinės silkės, paprastosios stauridės, šiauriniai žydrieji merlangai, smulkiadyglės saulažuvės, ančiuviai, mažosios argentinės, sardinės, šprotai ir pan.).

⁽²⁰⁾ Kroatijoje sužvejojamas mažų pelaginių žuvų kiekis sudaro 90 proc. viso laimikio.

⁽²¹⁾ Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija Maisto ir žemės ūkio organizacijoje įsteigta 1949 m. Pagrindinis BVJŽK uždavinys – skatinti jūrų biologinių išteklių plėtrą, išsaugojimą ir tinkamą valdymą.

⁽²²⁾ 1993 m. įsteigtas Žuvininkystės mokslo, technikos ir ekonomikos komitetas yra patariamasis organas, tiesiogiai atskaitingas Europos Komisijai. Jį sudaro ekspertų, kuriems pavesta teikti Komisijai nuomones dėl žuvininkystės valdymo, grupė.

⁽²³⁾ CGPM, *The State of Mediterranean and Black Sea Fisheries*, 2016 m., p. 25.

⁽²⁴⁾ Žvejybos pastangų valdymas aprėpia suvaržymus, susijusius su laivyno pajėgumu žvejoti tam tikrą laiką, kurį jam leidžiama praleisti jūroje.

⁽²⁵⁾ Biologinio sustabdymo laikotarpis yra laikotarpis, kai žvejyba tam tikrose teritorijose yra draudžiama. Ši priemonė ES galioja jau 30 metų; ja siekiama apsaugoti jūrų žuvininkystės išteklių paveldą ir paskatinti natūralią labiausiai žvejojamų rūšių reprodukciją. Uždraudžiant žvejoti tam tikrą iš eilės einančių dienų skaičių, iš tikrųjų žuvims duodama laiko saugiai užbaigti savo reprodukcijos ciklą ir išsaugoti žuvų išteklius.

2.4 MEDAC, vykdydama savo įgaliojimus, parengė nuomonę dėl Adrijos jūroje gyvenančių mažų pelaginių žuvų, kurioje išdėstė veiklos pasiūlymus, parengtus per dvejus metus, tariantis visoms suinteresuotosioms šalims (verslininkams, darbuotojams, kooperatyvams, aplinkosaugininkams, vartotojams). Ji paskelbta 2016 m. kovo 11 d. ⁽²⁶⁾

3. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

3.1 Europos Komisija, siekdama apsaugoti mažų pelaginių žuvų, ypač sardinių ir ančiuvų, išteklius Adrijos jūroje, parengė reglamentą, kuriuo siekiama parengti daugiamečių planą šiai opiai aplinkos apsaugos problemai spręsti. Galutinis plano tikslas – kaip numatyta bendroje žuvininkystės politikoje (BŽP) – iki 2020 m. pasiekti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį ⁽²⁷⁾ (angl. MSY). Visas daugiamečių planas turėtų būti vertinamas kas penkerius metus.

3.2 Pasiūlymu dėl reglamento, kuriuo nepratėsiamas jokių iki šiol nagrinėjamoje teritorijoje taikytų valdymo priemonių naudojimas, įsteigiama viena valdymo sistema, sumažinamas nacionalinių nukrypti leidžiančių nuostatų (ypač susijusių su biologine ramybe ir kontrolės formomis) skaičius ir, svarbiausia, numatoma, kad valdymo sistema turi būti grindžiama bendro leidžiamo sužvejoti kiekio (BLSK) ribojimu ⁽²⁸⁾, o nebe žvejybos pastangų mažinimu.

3.3 Šis pasiūlymas, kuris parengtas remiantis daugiamečiu tam tikrų Baltijos jūros žuvų ⁽²⁹⁾ išteklių valdymo planu, grindžiamas STECF nuomone ir yra visiškai priešingas MEDAC pateiktam pasiūlymui, kuriame buvo numatytas griežtesnis žvejybos pastangų perskirstymas („šviesoforo“ sistema ⁽³⁰⁾).

3.4 Konkrečiai Komisija siūlo nustatyti išteklių išsaugojimo lygio atskaitos taškus, išreikštus neršiančių žuvų išteklių biomasės tonomis, ir mirtingumo dėl žvejybos intervalus. Kai mokslinėse rekomendacijose nurodoma, kad tam tikras išteklius nesiekia atskaitos taško, laimikis turi būti sumažintas. Komisija yra numaciusi, kad naujoji sistema bus įgyvendinama deleguotaisiais aktais.

3.5 Pasiūlyme nurodyta, kad, siekiant nustatyti konkrečias išteklių išsaugojimo priemones, bus vykdomas valstybių narių regioninis bendradarbiavimas. Taikant regionalizavimo procedūrą, gali būti iš dalies keičiamos net ir konkrečios techninės priemonės (pvz., tinklų akių dydis ir įrankių ypatybės).

3.6 Pasiūlyme taip pat nurodyta, kad kompetentingos institucijos turi gebėti tinkamais skaitmeniniais prietaisais (pvz., elektroniniais žvejybos žurnalais) identifikuoti, lokalizuoti ir sistemškai kontroliuoti visų ilgesnių kaip aštuonių metrų laivų veiklą ir laimikį. Be to, visi uostai turi būti aprūpinti skaitmeniniais prietaisais, kuriais būtų galima patikrinti iš kiekvieno laivo iškrautą laimikį. Todėl kiekvienas laivas turės pranešti kompetentingoms institucijoms apie savo atvykimą į uostą ne vėliau kaip prieš keturias valandas.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK, atsižvelgdamas į paskelbtus šios srities mokslinius tyrimus, pritaria, kad būtina imtis veiksmų siekiant apsaugoti šiuo metu nykstančius mažų pelaginių žuvų išteklius Adrijos jūroje.

4.2 Komitetas pritaria, kad būtina teisėkūros procedūra priimamu aktu – reglamentu – sustiprinti valdymą, o nuostatas suvienodinti ir padaryti įpareigojančias visoms valstybėms bei suinteresuotosioms šalims, siekiant atskleisti žvejybos poveikio aplinkai problemas, dažniausia susijusias su nevienodu ir nekoordinuotu esamų valdymo priemonių taikymu.

4.3 EESRK, remdamasis BŽP ir savo ankstesnėmis nuomonėmis, tvirtina, kad, siekiant kartu įvykdyti aplinkos apsaugos, maisto pramonės, ekonomikos ir gamybos sričių reikalavimus, pirmiausia reikia pasiekti didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį ⁽³¹⁾.

⁽²⁶⁾ MEDAC, *Medac advice on LTMP for small pelagics in GSA 17 (Northern Adriatic)*, Nr. 94/2016, 2016 m. kovo mėn.

⁽²⁷⁾ Didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis (angl. *maximum sustainable yield*, MSY) yra didžiausias laimikis, kurį galima išvejoti per neapibrėžtą laikotarpį, nepadarant žalos žuvų rūšies ištekliui.

⁽²⁸⁾ Bendri leidžiami sužvejoti kiekiai (BLSK) yra sužvejotam tam tikrų žuvų išteklių kiekiui, išreikšto tonomis, apribojimai. Tokius apribojimus Komisija nustato remdamasi mokslinėmis nuomonėmis dėl išteklių būklės, kurias teikia patariamiosios organizacijos, pavyzdžiui, Tarptautinė jūrų tyrinėjimo taryba (ICES) ir STECF.

⁽²⁹⁾ Įskaitant Baltijos jūros menkes, silkes, šprotus, lašišas.

⁽³⁰⁾ MEDAC, *Medac advice on LTMP for small pelagics in GSA 17 (Northern Adriatic)*, Nr. 94/2016, 2016 m. kovo mėn., p. 7–8.

⁽³¹⁾ EESRK nuomonė dėl bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL C 181, 2012 6 21, p. 183).

4.4 Vis dėlto EESRK mano, kad daugelis esminių Komisijos pasiūlymo aspektų yra neišsamūs ir priešaringi, ir nuogaštuoja, kad dėl tokių trūkumų gali likti neįgyvendinti aplinkos tvarumo tikslai arba gali būti padaryta pernelyg didelė žala vietos darbuotojams, įmonėms ir bendruomenėms.

5. Pastabos

5.1 Būtina tinkamai įvertinti ekonominį ir socialinį poveikį bei priemones, kuriomis būtų galima kompensuoti daugiamečio plano poveikį įmonėms ir užimtumui

5.1.1 Pasiūlymas prieštarauja FAO BVJŽK ir MEDAC pasiūlymams, trūksta išsamesnio jo socialinio ir ekonominio poveikio vertinimo⁽³²⁾. Šis aspektas yra esminis, nes Viduržemio jūros žuvininkystės sektorius jau daug metų išgyvena labai sunkią krizę⁽³³⁾, o tinkamai neapsvarstyta reforma galėtų neigiamai paveikti įmones ir darbuotojus.

5.1.2 Taip pat pažymėtina, kad Komisija savo pasiūlymą paskelbė nelaukdama, kol savo darbo rezultatus pateiks FAO BVJŽK darbo grupė, įsteigta pagal Rekomendacijos Nr. 40/2016/3 14 dalį, kuriai buvo pavesta įvertinti tam tikrų priemonių, apimančių tiek laimikio apribojimus, tiek pastangų siekiant tvaraus mažų pelaginių žuvų žvejybos Adrijos jūroje valdymo, poveikį.

5.1.3 Be to, EESRK mano, kad siūlomos priemonės negali „nieko nekainuoti“, nes 30 proc. sumažės laimikis, 25 proc. sumažės įmonių pajamos ir bus panaikinta 10 proc. darbo vietų. Be pirmiau minėtos metodinės duomenų gavimo problemos, Komisija nenustatė jokios priemonės reglamento poveikiui sušvelninti ir visą daugiamečio plano ekonominę bei socialinę naštą priskyrė valstybėms narėms.

5.1.4 EESRK pažymi, kad Komisija iki galo neįvertino reglamento poveikio susijusiems pramonės sektoriams, vietos bendruomenėms, kurios tradiciškai verčiasi žvejyba (daugelis jų įsikūrusios salose), galimam kainų augimui ir abejotinai gaminių, kuriuos, siekiant patenkinti vidinę paklausą, tikrai prireiks importuoti iš trečiųjų šalių (visų pirma – Šiaurės Afrikos), kokybei ir tvarumui.

5.1.5 Reglamente nenumatytas joks finansinės paramos įmonėms arba jų perorientavimui (pvz., į akvakultūrą) mechanizmas, jokia darbo užmokesčio kompensavimo priemonė, jokia darbą prarasiusių darbuotojų (žvejų ar susijusių sektorių atstovų) profesinio mokymo ir (arba) perkėlimo priemonė.

5.2 Adrijos jūros biologiniai ypatumai

5.2.1 EESRK mano, kad tam tikrų Baltijos jūroje gyvenančių žuvų rūšių ištekliams skirtas sėkmingas daugiamečio planas sunkiai pritaikomas Adrijos jūrai. Kaip nurodė FAO BVJŽK, Baltijos jūra yra vienaarūšė jūra, ten paprasta vykdyti tikslią žvejybą, nes gyvena nedaug žuvų rūšių, todėl atitinkamai paprasčiau nustatyti ir laimikio apribojimus. Adrijos jūra, kaip ir visa Viduržemio jūra, yra daugiarūšė, ten tame pačiame plote gyvena daug žuvų rūšių⁽³⁴⁾. Vienintelis laimikio ribojimo Viduržemio jūroje precedentas susijęs su raudonaisiais tunais, ir atitinkamą pasiūlymą EESRK rėmė nuo pat pradžių⁽³⁵⁾, nes jis susijęs su žuvų rūšimi, kuri ypatybėmis (visų pirma – dydžiu) ir žvejybos metodika labai skiriasi nuo mažų pelaginių žuvų.

5.2.2 EESRK taip pat pažymi, kad tradicinės žvejybos Adrijos jūroje ir Baltijos jūroje būdai yra labai skirtingi. Adrijos jūros žvejų įmonės yra šeimyninės ir naudojami mažais (8–12 metrų ilgio) laivais. Laivų savininkai dažnai žvejoja patys, vidutinį laivo ekipažą sudaro 3 asmenys. Taigi žuvis iškraunamos daugybėje mažų uostų, bet tokia veikla jau daug amžių yra svarbus joje dalyvaujančių bendruomenių (dažnu atveju gyvenančių salose) ekonomikos veiksnys.

⁽³²⁾ SWD(2017) 63 final.

⁽³³⁾ Italijos žemės ūkio ir miškų politikos ministerija, Nacionalinis žuvininkystės planas 2017–2019 m. 2004–2015 m. laikotarpiu Italijos žvejybos laivyną sudarančių laivų skaičius sumažėjo 17 proc., tonažas – 26 proc., o variklio galia (kW) – 21 proc. Žvejybos pajėgumų pertvarkymas 2010–2012 m. vyko ypač aktyviai, iš dalies dėl ekonomikos krizės ir iš dalies dėl spontaniško daugelio žvejybos laivų eksploatacijos nutraukimo, paskatinto EŽF numatyto galutinio veiklos nutraukimo.

⁽³⁴⁾ CGPM, *The State of Mediterranean and Black Sea Fisheries*, 2016 m., p. 26.

⁽³⁵⁾ EESRK nuomonė dėl Daugiamečio paprastųjų tunų išteklių rytinėje Atlanto vandenyno dalyje ir Viduržemio jūroje atkūrimo plano (OL C 24, 2012 I 28, p. 116), 1.1 punktą: „EESRK remia Europos Komisijos pasiūlymus ir vertina pastangas, kurias deda valstybės narės ir žvejybos subjektai siekdami laikytis griežto Tarptautinės Atlanto tunų apsaugos komisijos (TATAK, angl. ICCAT) paprastųjų tunų išteklių atkūrimo plano. Šiuo metu planas duoda rezultatų, tačiau jo įgyvendinimas susijęs su rimtomis socialinėmis ir ekonominėmis pasekmėmis, į kurias turėtų būti atsižvelgta.“

5.3 Valdymo sistema ir deleguoti aktai

5.3.1 Naujoji laimikiu grindžiama valdymo sistema pasiūlyme aiškiai ir konkrečiai neišnagrinėta: siūlomi tikrai teisėkūros apmatai, kurie vėliau turi būti papildyti deleguotaisiais aktais. Kadangi nagrinėjama tema yra labai opi dėl aplinkos apsaugos, ekonominių ir užimtumo aspektų, tokiomis aplinkybėmis įmonės patirtų didelių apribojimų planuodamos savo žvejybos veiklą, nuo kurios priklauso jų gyvavimo galimybės.

5.4 Terminai, nustatomi atsižvelgiant į siekiamą didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį (MSY)

5.4.1 2016 m. patvirtintame ir galiojančiame Baltijos jūrai skirtame reglamente nustatytas penkerių metų terminas (iki 2020 m.), per kurį ne tik įmonės, bet ir žuvų išteklių turi pasiekti tausios žvejybos lygį, pasibaigs kartu su BŽP laikotarpiu. Tačiau Adrijos jūros regionui Komisija numato taikyti kur kas griežtesnes veiksmų gaires: skirti vos dveji metai (2019–2020 m.): siekiama atsižvelgti į BŽP pabaigos datą, bet neatsižvelgiama į natūralų biologinį mažų pelaginių žuvų reprodukcijos tempą (jis priklauso nuo daugelio veiksnių) ir į tai, kad įmonėms bei vietos valdžios institucijoms reikia laiko prisitaikyti prie griežtesnių valdymo priemonių, kurios iš esmės skirsis nuo tų, kurios buvo įgyvendinamos pastaruosius 30 metų, ir kyla konkretus pavojus, kad įgyvendinti nusistatytą aplinkos apsaugos srities tikslo nepavyks, o sektorius (ir su juo susijusios pramonės šakos), nuo kurio priklauso šimtai pakrančių bendruomenių, bus sunaikintas.

5.5 Nesąžininga trečiųjų šalių konkurencija ir neteisėta žvejyba

5.5.1 Viduržemio jūros, įskaitant Adrijos jūrą, žvejybos sektorius jau dvidešimt metų išgyvena krizę dėl įvairių priežasčių, tarp kurių galima paminėti nesąžiningą trečiųjų šalių konkurenciją (visų pirma Šiaurės Afrikos, kur žvejojama ir laimikiu prekiaujama be jokios kontrolės) ir neteisėtą žvejybą (kuria dažnu atveju pridengiamas nelegalus darbas). Šiuo metu didžioji dalis legalių įmonių veikia ties išlikimo riba⁽³⁶⁾, o sektoriui visiškai sužlugti neleidžia laivų savininkus ir negausius jų ekipažus siejantys asmeniniai ar šeimyniniai ryšiai.

5.5.2 Dėl to EESRK mano, kad, perėjus nuo žvejybos pastangomis grindžiamos sistemos prie laimikiu (sumažintu 30 proc.) grindžiamos sistemos ir nesiėmus tinkamų priemonių nesąžiningai ar neteisėtai praktikai išvengti, galėtų būti nedelsiant uždaryta labai daug teisėtai veikiančių įmonių ir prarasta darbo vietų, o aplinkos problemos nebūtinais būtų išspręstos.

5.6 Regionalizavimas

5.6.1 Pasiūlyme išsamiai neapibrėžtos apmokestinimo sąlygos. Dėl šios spragos galėtų kilti rimta valstybių konkurencijos problema, nes skirtingų šalių įmonių išlaidos, susijusios su tokiais veiksniais kaip darbo užmokestis, socialinės ir draudimo įmokos bei rinkos, būtų nevienodos.

5.6.2 Konkrečiai EESRK pažymi, kad jeigu regionalizavimas būtų apibrėžiamas tikrai žuvų išteklių apsaugos atžvilgiu, ES tektų valdyti naujus didelius konfliktus, nes įmonių pelnas priklausytų nuo verslo išlaidų, o ne nuo sužvejoto laimikio kiekio.

5.7 Naudojamos technologijos ir kontrolė

5.7.1 EESRK pritaria, kad būtina veiksmingiau vykdyti patikrinimus, pasitelkiant skaitmenines technologijas, tačiau pažymi, kad, skirtingai nuo Baltijos jūros, Adrijos pakrantėms būdinga mažų uostų (Italiją, Slovėniją ir Kroatiją jungiančioje pakrantėje FAO-ADRIAMED įregistravo 238 žvejybos uostus⁽³⁷⁾) ir mažų laivų gausa. Dėl šios priežasties kompetentingoms institucijoms ir įmonėms (jau išgyvenančioms krizę) prireiks laiko ir išteklių, kad galėtų prisitaikyti prie naujojo teisėkūros procedūra priimame akte numatyto plano.

5.7.2 Be to, EESRK, skirtingai nei nurodė Komisija, mano, kad atrenkant uostus, kuriuose būtų iškraunama žuvis (ir atmetant mažesnius), būtų daroma didelė žala vietos bendruomenėms. Be to, Komiteto nuomone, reiktų išsamiau išnagrinėti ir šios priemonės ekonominį poveikį mažesniems laivams, nes pagal reglamentą ji turėtų būti taikoma ne mažesniems nei 8 metrų ilgio valtims.

⁽³⁶⁾ Vidutinės čia dirbančio žvejo pajamos yra 18–20 tūkst. EUR per metus, o Baltijos ir Šiaurės jūroje dirbančio žvejo metinės pajamos – nuo 60 iki 80 tūkst. EUR.

⁽³⁷⁾ Kiekvienoje šalyje esančių uostų skaičius toks: Kroatijoje – 147, Italijoje – 89, Slovėnijoje – 3 (www.faoadriamed.org).

5.8 Kokybės sertifikavimas

5.8.1 Pasiūlyme nenumatyti kokybės ar ženklinimo sertifikavimo mechanizmai, skirti reformuojamam gamybos sektoriui paremti. Šį aspektą itin palankiai įvertintų vartotojai, nuolat ieškantys sveikų, kokybiškų ir tvarių produktų. Tokios priemonės taip pat padėtų veiksmingai kovoti su neteisėta žvejybos praktika ir nesąžininga konkurencija.

5.9 Kainų kitimas

5.9.1 Komisijos pasiūlyme deramai neatsižvelgiama į tai, kad reikia imtis priemonių siekiant išvengti natūralaus mažų pelaginių žuvų kainų augimo sumažinus jų laimikį ir į tai, kad jos bus perkamos iš trečiųjų šalių, kur tinkama kontrolė nevykdoma ir garantijos, *in primis*, susijusios su aplinkos apsauga, nesuteikiamos.

5.10 Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas

5.10.1 EESRK nustebino tai, kad tinkamai neatsižvelgta į MEDAC nuomonę, daugiau nei dvejus metus rengtą apibendrinant visų suinteresuotųjų subjektų (verslininkų, darbuotojų, kooperatyvų, aplinkos apsaugos specialistų, vartotojų) požiūrį ir paskelbtą 2016 m. kovo 11 d.⁽³⁸⁾: Komisijos pasiūlymas visiškai su ja nesutampa, o tam tikrais aspektais jo nuostatos yra absoliučiai priešingos.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
George DASSIS

⁽³⁸⁾ MEDAC, *Medac advice on LTMP for small pelagics in GSA 17 (Northern Adriatic)*, Nr. 94/2016, 2016 m. kovo mėn.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB, siekiant išlaikyti dabartinius jos taikymo aviacijos veiklai apribojimus ir pasirengti nuo 2021 m. įgyvendinti pasaulinę rinkos priemonę

(COM(2017) 54 final – 2017/0017 (COD))

(2017/C 288/10)

Pranešėjas: **Thomas KROPP**

Konsultavimasis	Taryba, 2017 2 21 Europos Parlamentas, 2017 2 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2017 2 21
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 17
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	192/0/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Nors atlikus Komisijos siūlomus pakeitimus bus išlaikyta reglamentavimo sistema, taikoma tik oro transporto bendrovėms, vykdysiančioms EEE vidaus skrydžius po 2017 m., siūlomi pakeitimai sudaro galimybę nuo 2020 m. ES iniciatyva remti ir įgyvendinti iškraipymų nesukeliančią pasaulinę anglies dioksido kompensavimo ir mažinimo sistemą tarptautinei aviacijai (CORSIA) ⁽¹⁾.

1.2 Komitetas remia Komisijos pasiūlymą (toliau – pasiūlymas) su kai kuriomis išlygomis. Jei jis būtų priimtas, aplinkosauginiai ES ATLPS siekiai būtų mažesni nei visas ES ATLPS mastas ir tokia sistema gali būti šiek tiek nepalanki ES vidaus klimato tikslams ir tarptautiniams išpareigojimams; tačiau tuo pačiu ES įtikinamai parodytų, jog remia pasaulinę priemonę, kad būtų galima toliau siekti mažinti pasaulinį poveikį.

1.3 Išplėtus dabartinės ES ATLPS taikymą visiems skrydžiams į EEE ir (arba) iš jos gali kilti tarptautinių prekybos ginčų dėl vienašalio eksteriotialaus ES tikslų taikymo ir gali vėluoti bendro sutarimo siekimo procesas, būtinas vienodam daugiašaliu lygiu sutartos sistemos įgyvendinimui.

1.4 ES turi imtis veiksmų, kad įgyvendinant pasaulinę rinkos priemonę Europos Sąjungoje būtų išvengta konkurencijos iškraipymo bendrojoje aviacijos rinkoje, kartu užtikrinti kuo didesnę CORSIA aplinkosauginį naudingumą, pagrįstą ATLPS patirtimi. Politiniuose debatuose dėl vienašališkų ES priemonių funkcionalumo turi būti atsižvelgta į CORSIA raidą ir į tai, ar ji galiausiai tenkina jai keliamus tikslus.

⁽¹⁾ 39-oji Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) asamblėja rekomendavo priimti galutinę rezoliuciją, pagal kurią bus įdiegta Anglies dioksido kompensavimo ir mažinimo sistema tarptautinei aviacijai.

1.5 Būtina nedelsti su teisėkūros procesu. Pasiūlymus reikia priimti iki 2017 m. pabaigos, kad parengiamųjų CORSIA įgyvendinimo priemonių būtų galima imtis nuo 2018 m. pradžios. Konkrečiai su ES susiję teisės aktai turėtų būti vertinami ir iš dalies keičiami tik siekiant skatinti pasaulines rinkos priemones. Komitetas ragina Tarybą ir Europos Parlamentą išlaikyti tempą, kad CORSIA būtų įgyvendinta laiku bei darniai ir nesukeltų iškraipymų.

1.6 Komitetas pritaria Komisijos remiamam subalansuotam požiūriui, kuris išlaiko svorto poveikį, kurį Komisija sukūrė taikydama savo ES ATLPS, tačiau leidžia pasaulinę problemą spręsti pasaulio mastu, kad būtų mažinama tebekylanti anglies dioksido nutekėjimo rizika ir nepalankios Europai konkurencinės sąlygos. Komisijos prašoma informuoti vartotoją, kad tarptautinės aviacijos išmetamų teršalų problema yra pasaulinė. Jei visos Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) valstybės narės tinkamai taikys CORSIA, ji užtikrins, kad augimas vyktų nedidinant anglies dioksido kiekio, kai eismo augimas bus atsietas nuo išmetamo teršalų kiekio didėjimo, neatsižvelgiant į tai, kur vyksta kelionės oro transportu.

1.7 Komitetas nusprendė surengti viešą EESRK konferenciją dalyvaujant visiems suinteresuotiesiems subjektams, norėdamas suteikti jiems galimybę išsakyti organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę dėl šios reguliavimo iniciatyvos politinių, socialinių, ekonominių ir ekologinių pasekmių.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1 ES Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS) buvo įdiegta 2005 m.; ja apribojamas EEE pramonės sektorių didžiausias leidžiamas išmetamųjų teršalų kiekis. Apribojimas vykdomas išduodant apyvartinius taršos leidimus (ATL), kurių bendras skaičius yra lygus didžiausiam leidžiamam išmesti CO₂ kiekiui tonomis. Bendras didžiausias leidžiamas teršalų kiekis kasmet mažinamas 1,74 proc., taigi mažinimas yra naudingas pramonės sektoriams, kuriems reikia mažiau leidimų, o teršiančios pramonės šakos priverstos pirkti daugiau leidimų. Taikant šią sistemą, vyriausybės turi nuspręsti, kaip pasiekti pagrindinius išmetamųjų teršalų mažinimo tikslus, kad būtų sumažintas bendras ES išmetamas CO₂ kiekis.

2.2 2008 m. ES nusprendė įtraukti aviacijos sektorių į ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą nuo 2012 m. Pirmą kartą uždavinys laikytis išmetamųjų teršalų mažinimo tikslų buvo iškeltas sektoriui, o ne valstybei narei. Aviacijos išmetamųjų teršalų kiekis buvo preliminariai apribotas iki žemesnio nei vidutinis 2004–2006 m. išmetamųjų teršalų lygis. Didžiausias aviacijai skirtų ATL skaičius buvo atskirtas nuo bendro ES ATL skaičiaus. Taikant apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą aviacijos sektoriui, nuo 2012 m. orlaivių naudotojai turėjo pateikti apyvartinius taršos leidimus už kiekvieną CO₂ toną, išmetamą skrydžių iš EEE oro uostų ar į juos metu. Siekiant išspręsti transporto srauto augimo klausimą, taigi ir patenkinti aviacijos sektoriaus augimo poreikius, oro transporto bendrovėms buvo suteikta teisė įsigyti papildomų apyvartinių taršos leidimų aukcionuose, kur juos parduoda kiti sektoriai. Didžiausias aviacijos sektoriaus apyvartinių taršos leidimų skaičius 2012 m. buvo sumažintas nuo 97 proc. ankstesnio laikotarpio išmetamųjų teršalų kiekio (2004–2006 m.) iki 95 proc. bazinio kiekio 2013–2020 m. laikotarpiu. Šiuo laikotarpiu 82 proc. leidimų orlaivių naudotojams skiriama nemokamai, o 15 proc. parduodama aukcione.

2.3 Aviacijos įtraukimas į ATL prekybos sistemą tapo labai prieštaringų diskusijų objektu. Sunkumai yra užprogramuoti jau pačiame aviacijos, kaip tarptautinių paslaugų pramonės, pobūdyje, kadangi CO₂ išmetantys subjektai yra mobilūs, todėl sunku priskirti tam tikroje erdveje išmestą CO₂ kiekį kokiam nors nacionalinei vyriausybei. Tačiau keli pagrindiniai klausimai yra tarptautiniu mastu neginčijami:

2.3.1 Aviacijai tenka ne mažiau kaip 2 proc. viso pasaulyje išmetamo teršalų kiekio, tarptautinei aviacijai – 1,3 proc.

2.3.2 Joks sektorius neturėtų būti atleistas nuo išmetamųjų teršalų poveikio klimato kaitai mažinimo, taigi jūrų ir aviacijos sektoriai turėtų būti įtraukti į pasaulines sistemas, kurių tikslas – mažinti CO₂ poveikį klimato kaitai.

2.3.3 Laikui bėgant pasiektas bendras sutarimas, kad su anglies dioksido mokesčiais susiję trūkumai nusveria rinkos priemonių privalumus. Visa mokesčių suma sumokama nuo pirmos dienos, o tokios sistemos kaip ATLPS iš anksto numato nemokamus apyvartinius taršos leidimus kaip paskatą būti kuo veiksmingesniais ir parduodant nepanaudotus apyvartinius taršos leidimus sąnaudas paversti pajamų šaltiniu. Be to, mokesčiai savaime nėra pagrįsti tikslais, bet yra mokami į nacionalinių vyriausybių išdą, o rinkos mechanizmai gali būti susieti su kompensavimo priemonėmis, kad būtų galima tiesiogiai kompensuoti išmetamuosius teršalus.

2.4 Pagrindinį ginčą dėl aviacijos įtraukimo į ES ATLPS sukėlė sistemos taikymo tarptautiniu mastu klausimas. ES Komisija tvirtino, kad klimato kaita yra pasaulinio masto reiškinys, todėl su ja negalimai veiksmingai kovoti tik regioninėmis priemonėmis. Todėl ji siekė, kad ES ATLPS aviacijos srityje būtų taikoma visiems oro vežėjams, vykdančioms skrydžius į Europos Sąjungos oro uostus ir (arba) iš jų, nepaisant to, ar tokie vežėjai yra registruoti valstybėje narėje. Tačiau vienašališkai reikalaujant taikyti šį mechanizmą trečiosioms šalims visame pasaulyje būtų pažeidžiamas tų šalių suverenumas. Nesant dvišalio ar daugiašalio tarptautinio susitarimo dėl rinkos priemonės taikymo paslaugoms, kurias suverenios valstybės teikia viena kitai, liko neaišku, kokių teisiniu pagrindu Europos Sąjunga galėtų nustatyti tokią sistemą trečiosioms šalims. Sprendimą dėl ES skrydžių į trečiąsias šalis ir iš jų teisėtumo Europos Bendrijų Teisingumo Teismas priėmė 2016 m.⁽²⁾. Be teisinių ginčų⁽³⁾, ES iškilo grėsmė, kad didesnės valstybės gali taikyti atsakomąsias prekybos sankcijas.

2.5 Keletas didelių prekybos partnerių, pavyzdžiui, Kinija, Brazilija, JAV, Indija ir Rusija, derino savo veiksmus priešindamosi vienašališkam šios sistemos įgyvendinimui. Patirdama tarptautinį spaudimą, Komisija 2012 m. lapkričio 12 d. pateikė pasiūlymą atidėti ATLPS taikymą aviacijai vieniems metams. Taryba ir Europos Parlamentas formaliai patvirtino sprendimą dėl nukrypti leidžiančios nuostatos 2013 m. balandžio mėn. prieš pat reikalavimą, kad oro bendrovės grąžintų 2012 m. taršos leidimus; Komisija atgaline tvarka susiaurino ATLPS taikymo sritį aviacijai, palikdama ją galioti tik EEE vidaus skrydžiams.

2.6 2014 m. kovo mėn. buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 421/2014⁽⁴⁾, kuriuo buvo pratęstas EEE vidaus skrydžiams nukrypti leidžiančios nuostatos galiojimas iki 2016 m. pabaigos grąžinant pradinę ATLPS taikymo sritį (visiems skrydžiams į EEE oro uostus ir iš jų), nebent jei 2016 m. ICAO asamblėjoje būtų pasiekta reikšminga pažanga kuriant pasaulinę sistemą.

2.7 Nors keletas NVO abejojo, ar susitarimas buvo pakankamas naudingam tikslui pasiekti, plačiai pripažįstama, kad Paryžiaus susitarimas pagal Jungtinių Tautų bendrąją klimato kaitos konvenciją, pasirašytas 2015 m. gruodžio 12 d.⁽⁵⁾ Paryžiuje, buvo svarbus proveržis siekiant tarptautinio sutarimo dėl tolesnių tarptautiniu mastu koordinuojamų veiksmų klimato kaitos poveikiui švelninti. Susitarimas buvo kolektyvinių veiksmų visais lygmenimis katalizatorius. Po susitarimo paskelbimo jį pasirašiusių vyriausybių skaičius nuolat augo⁽⁶⁾.

2.8 Paryžiaus susitarimas remiasi šia konvencija ir pirmą kartą suvienija visas tautas bendram tikslui imtis plataus užmojo veiksmų kovoti su klimato kaita ir prisitaikyti prie jos poveikio teikiant didesnę paramą besivystančioms šalims, kad ir jos galėtų tai daryti. Susitarimas nubrėžia naują pasaulio kovos su klimato kaita veiksmų kryptį⁽⁷⁾.

2.8.1 Pagrindinis Paryžiaus susitarimo tikslas yra stiprinti pasaulinį atsaką į klimato kaitą, kad pasaulinė temperatūra padidėtų kur kas mažiau nei 2 °C, palyginti su ikipramoniniu lygiu, ir dėti pastangas, kad ji nepakiltų daugiau kaip 1,5 °C. Be to, susitarimu siekiama sustiprinti šalių pajėgumą spręsti klimato kaitos poveikio problemas. Šiems plataus užmojo tikslams įgyvendinti bus sukurtas deramas finansinis mechanizmas, nauja technologijų ir gebėjimų stiprinimo sistema besivystančių šalių ir labiausiai pažeidžiamų šalių pastangoms, atitinkančioms jų nacionalinius tikslus, remti. Susitarimas taip pat numato didesnių veiksmų ir paramos skaidrumą, kurį užtikrins tvirtesnė skaidrumo sistema⁽⁸⁾.

⁽²⁾ Dokumentas 62015CJO272 – 2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo (ketvirtoji kolegija) sprendimas byloje C-272/15.

⁽³⁾ 2008 m. priėmus sprendimą nuo 2012 m. įtraukti aviaciją į ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemą, JAV vežėjas bylinėjosi Jungtinėje Karalystėje, tvirtindamas, kad ATLPS pagal tarptautinę teisę yra neteisėta.

⁽⁴⁾ OL L 129, 2014 4 30, p. 1.

⁽⁵⁾ http://unfccc.int/documentation/documents/advanced_search/items/6911.php?prifref=600008865.

⁽⁶⁾ Susitarimą ratifikavo 43 iš 197 konvencijos šalių. 2016 m. spalio 5 d. buvo pasiektas Paryžiaus susitarimui įsigaliooti būtinas valstybių skaičius. Paryžiaus susitarimas įsigaliojo 2016 m. lapkričio 4 d. Pirmoji šalių konferencijos sesija, kuri laikoma Paryžiaus susitarimo šalių susitikimu (CMA 1), vyko 2016 m. lapkričio 15–18 d. Marakeše (Marokas).

⁽⁷⁾ Tekstas paimtas iš Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos interneto svetainės.

⁽⁸⁾ Daugiau informacijos apie pagrindinius susitarimo aspektus galima rasti čia.

2.8.2 Pagal Paryžiaus susitarimą reikalaujama, kad visos šalys dėtų visas įmanomas pastangas „nacionaliniu lygmeniu nustatytais įpareigojančiais veiksmais“ (angl. NDC) ir ateityje šias pastangas stiprintų. Tai apima reikalavimus, kad visos susitarimo šalys teiktų reguliarias išmetamųjų teršalų ir įgyvendinimo pastangų ataskaitas⁽⁹⁾. 2018 m. susitarimo šalys įvertins kolektyvines pastangas siekiant pažangos įgyvendinant Paryžiaus susitarime nustatytą tikslą ir informuos apie nacionalinių lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų rengimą. Kas 5 metus bus atliekamas visuotinis padėties įvertinimas kolektyvinei pažangai siekiant susitarimo tikslo įvertinti ir informuoti apie tolesnius susitarimo šalių individualius veiksmus.

2.9 Iš esmės manoma, kad Paryžiaus susitarimas paskatino ICAO asamblėją 2016 m. priimti atitinkamą sprendimą konkrečiai civilinės aviacijos atžvilgiu⁽¹⁰⁾. Po trejus metus trukusių derybų po 2013 m. įvykusios 38-osios ICAO asamblėjos valstybės narės spalio 6 d. susitarė įgyvendinti pasaulinę rinkos priemonę siekiant kompensuoti tarptautinės aviacijos išmetamųjų teršalų kiekio didėjimą po 2020 m. Asamblėja priėmė rezoliuciją, įdiegiančią Anglies dioksido kompensavimo ir mažinimo sistemą tarptautinei aviacijai (CORSIA)⁽¹¹⁾. Oro transporto bendrovės pagal šią sistemą turi kompensuoti tam tikrą savo išmetamųjų teršalų kiekį, bet nebūtinai jį sumažinti.

2.10 Pagal Asamblėjos rezoliuciją, vidutinis tarptautinės aviacijos išmetamas CO₂ kiekis, įtrauktas į šią sistemą 2019–2020 m. laikotarpiu, bus pagrindas, pagal kurį nuo 2020 m. bus apskaičiuojama, ar augimas vyksta nedidinant išmetamo CO₂ kiekio, ir pagal kurį bus lyginamas vėlesnių metų išmetamųjų teršalų kiekis. Pradedant nuo 2021 m., bet kuriais metais, kai tarptautinės aviacijos išmetamas CO₂ kiekis, įtrauktas į sistemą, viršija 2019–2020 m. teršalų išmetimo vidutinį bazinį lygį, sektorius tais metais privalo kompensuoti tokį skirtumą.

2.11 ICAO nusprendė sistemą įgyvendinti laipsniškai, kad būtų atsižvelgiama į ypatingas aplinkybes ir atitinkamus tam tikrų šalių pajėgumus. Iš pradžių dalyvavimas sistemoje bus savanoriškas, vėliau jame dalyvaus visos šalys, išskyrus kai kurias šalis, kurioms taikoma nukrypti leidžianti nuostata.

ICAO nusprendė laikytis maršrutu grindžiamo požiūrio, siekiant sumažinti CORSIA daromą konkurencinį poveikį veiklos vykdytojams. Išimtyms, taikomos maršrutams, kuriems taikomas nukrypti leidžiančios nuostatos, galios visoms oro transporto bendrovėms, vykdančioms skrydžius tais maršrutais.

2.12 Bandomasis etapas (2021–2023 m.) ir Pirmasis etapas (2024–2026 m.) taikomi valstybėms, kurios dalyvauja savanoriškai. 2016 m. spalio 12 d. 66 valstybės išreiškė ketinimą savanoriškai dalyvauti rinkos priemonėje nuo pradžios. Antrasis etapas (2027–2035 m.) taikomas visoms valstybėms, išskyrus valstybes, kurioms taikoma nukrypti leidžianti nuostata, nebent jos nusprendžia dalyvauti savanoriškai. EESRK teigiamai vertina šį susitarimą, tačiau dėl jo savanoriško pobūdžio kitiems sektoriams gali tekti kompensuoti skirtumą, kad būtų laikomasi ES klimato tikslų.

2.13 CORSIA kertiniai dalykai, dėl kurių ICAO turi susitarti ir juos paskelbti, yra atskirų veiklos vykdytojų išmetamųjų teršalų stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo metodai, išmetamųjų teršalų kiekio vieneto kriterijai (EUC) ir registrai. Tačiau ICAO aprūpins visas valstybes ištekliais būtinai infrastruktūrai sukurti⁽¹²⁾. Dėl šių aspektų kol kas nėra išsamaus susitarimo; nuo jų priklausys CORSIA aplinkosauginis veiksmingumas, kuris turėtų derėti su plataus užmojo reikalavimais.

2.14 Oro transporto bendrovės galės vykdyti savo kompensavimo reikalavimus pirkdamos kompensacinius kreditus anglies dioksido rinkose. Todėl išmetamųjų teršalų kiekio vienetas (1 vienetas atitinka 1 toną CO₂) bus sumažintas už tarptautinės aviacijos sektoriaus ribų. Išmetamųjų teršalų vieneto kriterijus dar reikės parengti. Bus labai svarbu užtikrinti, kad orlaivio naudotojo išmesta 1 CO₂ tona iš tikrųjų bus lygi sutaupyta 1 CO₂ tonai kitame sektoriuje.

⁽⁹⁾ Daugiau informacijos apie nacionalinių lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus galima rasti čia.

⁽¹⁰⁾ Nėra lygiavertės tarptautinės JT priklausančios organizacijos, atsakingos už karinių orlaivių išmetamus teršalus. ES ATLPS taip pat netaikoma karinių orlaivių išmetamiems teršalams. Nors aiškiai darant išimtį skrydžiams su oficialia misija, tyrimo grupė išreiškė pageidavimą įvertinti mokomųjų karinių skrydžių poveikį CO₂ lygiams. Vieša informacija apie karinių orlaivių išmetamą teršalų kiekį regionų, nacionaliniu ar pasauliniu lygmeniu nėra renkama.

⁽¹¹⁾ CORSIA yra viena iš keleto priemonių, sprendžiančių orlaivių ir variklių technologijų ir tvarių alternatyviųjų degalų bei naujų energijos šaltinių klausimus.

⁽¹²⁾ Išsamus reikalavimų sąrašas pateiktas nuomonės I priede.

2.15 Atsižvelgiant į daugiau kaip dešimtmetį ICAO vykstančias diskusijas, 2016 m. pasiektas susitarimas laikomas istoriniu. Jame atsispindi skirtumai, kurie praeityje ne kartą trukdė pasiekti bendrą sutarimą. ICAO valstybių narių nuomonės išsiskyrė dėl atitinkamų valstybių skirtingo ekonominio brandumo, taip pat dėl jų ekonominės įtakos ir bendros aplinkos apsaugos politikos. Didelis valstybių, kurios yra pasirengusios dalyvauti CORSIA nuo pat pradžios, skaičius paskatins kitas valstybes taip pat dalyvauti sistemoje. Tačiau CIORSIA atžvilgiu dar reikia iki 2019 m. sausio 1 d. pasiekti susitarimą dėl stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistemos, iki 2018 m. – dėl išmetamųjų teršalų vieneto kriterijų, iki 2020 m. – dėl reglamentavimo sistemos įgyvendinimo, taip pat iki 2021 m. sausio mėn. – dėl registrų sukūrimo.

3. Pasiūlymo vertinimas

3.1 Jeigu nebus padaryti jokie Reglamento (ES) Nr. 421/2014 pakeitimai, remiantis dabartine teksto redakcija ES ATLPS aviacijos srityje bus vėl taikoma kaip pirmiau, t. y. visiems tarptautiniams skrydžiams iš EEE oro uostų ir į juos. Tai reikštų, kad orlaivių naudotojai iki 2018 m. balandžio 30 d. turės grąžinti apyvartinius taršos leidimus, atitinkančius visą skrendantį trečiąsias šalis ir iš jų išmestą ŠESD kiekį⁽¹³⁾. Kaip jau minėta⁽¹⁴⁾, Reglamentas (ES) Nr. 421/2014 buvo sustabdytas, kol bus įvertintas 2016 m. ICAO asamblėjos rezultatas. Komisija savo vertinime⁽¹⁵⁾ daro išvadą, kad ICAO rezoliucija dėl pasaulinės rinkos priemonės (angl. GMBM) atitinka ES siektinus tikslus ir politiką. Todėl Reglamento (ES) Nr. 421/2014 tekstą reikia iš dalies pakeisti, kad nereikėtų grįžti prie ES priemonės įgyvendinimo, nepaisant ES bendro sutarimo dėl bendros pasaulinės rinkos priemonės. Komisijos pasiūlymas grindžiamas šiais argumentais:

3.1.1 Formatas

Atsižvelgdama į ribotą laiką, per kurį turi būti baigtas teisėkūros procesas, Komisija siūlo, kad priemonė turėtų tapti reglamentu, kuris būtų tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse ir būtų privalomas visas, siekiant pakeitimus įgyvendinti laiku ir darniai, prieš 2018 m. kovo ir balandžio mėn. sueinant 2017 m. įsipareigojimų vykdymo terminams.

3.1.2 Poveikio vertinimas⁽¹⁶⁾

Komisija pritaria *status quo* išlaikymui, t. y. 2017–2020 m. laikotarpiu tinkamiausia būtų ir toliau ES ATLPS taikyti EEE vidaus skrydžiams (taigi nebūtų grįžta prie jos taikymo tarptautiniams skrydžiams nuo 2017 m., kaip buvo numatyta iš pradžių). Komisija patvirtina, kad dabartinis ES ATLPS taikymas EEE vidaus skrydžiams padėjo sumažinti išmetamą CO₂ kiekį maždaug 17 mln. tonų per metus, todėl aviacija kaip ir kiti sektoriai prisideda prie kovos su klimato kaita tikslų. Be to, Komisija patvirtina, kad tolesniam ES ATLPS taikymui EEE vidaus skrydžiams pritarė trečiosios šalys ir kad tai leistų sutelkti dėmesį į priemones, būtinas savalaikiam ir darniam pasaulinės rinkos priemonės įgyvendinimui.

3.1.3 Galutiniai terminai

Komisija siūlo pratęsti nukrypti leidžiančios nuostatos galiojimą po 2016 m., ją nuo 2017 m. taikyti taip pat kaip ir 2016 m. ir sudaryti ICAO galimybę nustatyti priemones, būtinas veiksmingam pasaulinės rinkos priemonės taikymui. Komisija atliks tolesnius vertinimus ir į laikotarpį po 2020 m. orientuotą ES ATLPS peržiūrą. Šio naujai persvarstyto reglamento galiojimo terminai nenustatyti.

3.1.4 28 straipsnio a punktas pakeičiamas taip, kad nukrypti leidžiančios nuostatos, taikomos tarptautiniams skrydžiams į EEE oro uostus ir iš jų po 2016 m. galios toliau, o EEE viduje vykdomiems skrydžiams ir toliau bus taikoma ATLPS.

3.1.5 Įterpiamas naujas 28 straipsnio b punktas, skirtas pasirengti įgyvendinti pasaulinę rinkos priemonę. Šis straipsnis susieja pasaulinės rinkos priemonės įgyvendinimą su Komisijos reikalavimais teikti ataskaitas Europos Parlamentui apie įgyvendinimo būklę ir numatoma teikti pasiūlymus, kokius reikia padaryti ES ATLPS pakeitimus, kad ji būtų taikoma ir EEE⁽¹⁷⁾.

3.1.6 28c straipsnis suteikia Komisijai įgaliojimus priimti stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo mechanizmus siekiant įgyvendinti pasaulinę rinkos priemonę.

⁽¹³⁾ Kaip nurodyta Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2003/87/EB (OL L 275, 2003 10 25, p. 32).

⁽¹⁴⁾ Žr. 2.6 punktą.

⁽¹⁵⁾ Aiškinamasis memorandumas dėl pasiūlymo dėl Reglamento 0017/2017 (COD).

⁽¹⁶⁾ Žr. aiškinamąjį memorandumą, p. 6.

⁽¹⁷⁾ Šis straipsnis atspindi tai, kad skrydžiai EEE viduje yra tarptautiniai skrydžiai ir kad pagal ICAO 2016 m. rezoliuciją, CORSIA turėtų būti vienintelė tarptautiniams skrydžiams taikoma rinkos priemonė.

3.1.7 I priede daromas techninio pobūdžio pakeitimas, kad išimties, taikomos nekomercinių oro transporto priemonių naudotojams, kuriems vykdant skrydžius per metus išmetamas mažesnis kaip 1 000 tonų CO₂ kiekis, galiojimas būtų pratęstas nuo 2020 m. iki 2030 m. Tai prilygsta tik 0,2 proc. viso išmetamo teršalų kiekio, o juos įtraukus į ATLPS administracinė našta būtų neproporcinga.

3.2 Diskusijos įvairiuose forumuose, taip pat kaip praneša Komisija⁽¹⁸⁾, atskleidė galimus nesutarimus dėl trijų klausimų:

3.2.1 2017–2020 m. laikotarpiui reikia griežtesnių ES ATLPS direktyvos nuostatų. Be įvykdymo klausimų, kyla klausimas, ar prieštaringos diskusijos tokiu metu, kai dėmesys turėtų būti sutelktas į pasaulinės rinkos priemonės įgyvendinimą, yra naudingos ir ar jos nėra veikiau žalingos pramonės konkurencingumui ir ES pozicijai tarptautinėse derybose dėl pasaulinės rinkos priemonės techninių aspektų; be to, abejotina, ar ES ATLPS pakeitimai šiuo etapu sukurtų pakankamą pridėtinę vertę išmetamo CO₂ kiekio mažinimo požiūriu, kuri pateisintų pasaulio ekonomikai, politinei padėčiai ir prekybai keliamą riziką. Bent jau tokie svarstymai nėra savalaikiai tol, kol nėra daugiau aiškumo apie CORSIA teikiamas perspektyvas.

3.2.2 Reikia nustatyti terminą naujai ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos peržiūrai. Tai suprantama, nes pakartotiniai nukrypti leidžiančios nuostatos pratęsimo pakeitimai negali tapti galutiniu į ateitį orientuotu reguliavimo būdu. Be to, galutinė CORSIA forma dar nėra žinoma, o CORSIA įtraukimas į ES politiką turės būti dar kartą įvertintas priartėjus prie 2020 m. termino. Tačiau kyla pavojus planavimo stabilumui, jei suinteresuotosios šalys žino, kad reglamentas yra ribotos trukmės, tačiau nežino, ar naujas reglamentas pakeis senąjį, arba ar bus grąžinta buvusi tvarka, dėl kurios vėl kiltų tarptautiniai prekybos ginčai, kurių kartojimosi daugelis suinteresuotųjų subjektų nepageidauja. Tai, kad nėra nustatyto termino, yra aiškus privalumas, nes Komisija gali baigti savo poveikio vertinimus ir peržiūras prieš pateikdama ES ATLPS direktyvos pakeitimą.

3.2.3 Būtina, kad Europos Parlamentas ir Taryba bendrą sutarimą pasiektų nedelsiant. Abi ES institucijos, užuot išitraukusios į ilgas diskusijas apie ES ATPLS poveikį praeityje, turėtų sutelkti savo politines diskusijas į tai, kaip geriausia skatinti laiku įgyvendinti suderintą pasaulinę rinkos priemonę. Svarstymai dėl ES Komisijos pasiūlymo turėtų būti baigti iki 2017 m. pabaigos, kad būtų išvengta grįžimo prie ATLPS taikymo.

4. EESRK, atsižvelgiant į jo sudėtį ir ekspertines žinias, turi puikią galimybę išdėstyti organizuotos pilietinės visuomenės nuomonę politinėse diskusijose dėl šios reguliavimo iniciatyvos politinių, socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių pasekmių. Todėl EESRK nusprendė tolesnio su šia nuomone susijusio darbo kontekste surengti konferenciją, kurioje dalyvautų visi atitinkami suinteresuotieji subjektai.

Bruselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁸⁾ Prie poveikio vertinimo pridėto dokumento, iš dalies keičiančio Direktyvą 2003/87/EB, santrauka.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Spartesnis švrios energetikos inovacijų kūrimas ir diegimas“

[COM(2016) 763 final]

(2017/C 288/11)

Pranešėjas: **Christophe QUAREZ**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 6 1
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	173/2/7
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad Komisija dar kartą patvirtina savo siekį paspartinti perėjimą prie konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos parengiant plačią strategiją, kurioje skatinamos privačios investicijos, numatytos tinkamos finansinės priemonės ir skirtas finansavimas moksliniams tyrimams bei inovacijoms.

1.2 Savo komunikate ⁽¹⁾ Komisija pristato įvairiausias finansavimo ir finansines priemones, kuriomis siekiama remti mažo anglies dioksido kiekio technologijų inovacijas. EESRK remia Komisijos ketinimą skatinti naujas investicijas visoje inovacijų vertės grandinėje.

1.3 Vis dėlto EESRK yra susirūpinęs dėl tokios pagalbos sudėtingumo ir įvairovės. Jis palankiai vertina Komisijos siekį parengti vieno langelio patariamąją funkciją, kuri padėtų projektų kūrėjams ir investuotojams orientuotis, tačiau prašo dėti pastangas supaprastinti siūlomą finansavimą. Iš tiesų Komitetas mano, kad ši finansinė pagalba yra pernelyg gausi ir ją sudėtinga gauti labai mažoms įmonėms ir vietos valdžios institucijoms.

1.4 EESRK siūlo Komisijai skatinti valstybes nares sutelkti savo išteklius, skirtus įgyvendinti didelio masto mažo anglies dioksido kiekio technologijų inovacijų projektą, siekiant gerinti pagrindinių Europos mokslinių tyrimų srities subjektų bendradarbiavimą. Tai paspartins mokslinių tyrimų veiklos atstovų koordinavimą, kad jie taptų konkurencingesni.

1.5 EESRK primena, kad Europos klimato politika turi būti skatinamos permainos šiuose sektoriuose, investuojant ir diegiant inovacijas, tačiau taip tikrai neturi būti spartinamas jų nuosmukis. Gamybos veiklos perkėlimas jokia būdu negali pakeisti kovos su klimato kaita politikos.

1.6 EESRK mano, kad mažo anglies dioksido kiekio technologijų inovacijas geriausiai galima paskatinti reglamentavimo sistema, kurioje būtų nustatyta didelė anglies dioksido kaina (šiuo metu ji yra apie 7 EUR už toną), kad investuotojams būtų labai aiškiai parodyta, kad vidutinės trukmės laikotarpiu Europoje nebebus vietos anglies dioksidą išskiriančioms technologijoms.

1.7 EESRK pripažįsta, kad Europos Sąjunga yra viena iš pirmaujančių pasaulyje švrios energetikos mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, yra viena pagrindinių paramos teikėjų ir jai finansuoti skiria daugiau kaip dešimt milijardų eurų. Moksliniai tyrimai ir inovacijos yra ypač svarbūs siekiant paremti Europos konkurencingumą ir toliau pasaulio mastu pirmauti pažangių energetikos technologijų ir energijos vartojimo efektyvumo sprendimų srityse.

⁽¹⁾ COM(2016) 763 final.

1.8 EESRK palankiai vertina dėmesį, skiriamą inovacijų grandinės pradžiai ir pabaigai; šioje grandinėje svarbiausias vaidmuo tenka programai „Horizontas 2020“, nes pagal ją finansuojami novatoriški fundamentiniai tyrimai per Europos mokslinių tyrimų tarybą, taip pat per iš anksto sukurta Europos inovacijų tarybą, kurios tikslas – padėti pramonei, ypač mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) kurti naujas rinkas.

1.9 EESRK norėtų geriau suprasti Komisijos projektus, kuriais siekiama išnagrinėti naujus, į užduotis orientuotų mokslinių tyrimų ir inovacijų metodus. Visų pirma, reikėtų išsamiau apibūdinti šių projektų nustatymo ir atrankos tvarką.

1.10 EESRK pasisako už pilietinės visuomenės dalyvavimą įgyvendinant naują energetikos mokslinių tyrimų platformą, kurią Komisija ketina įsteigti ir joje suburti energetikos specialistus iš socialinių, taip pat humanitarinių ir techninių mokslų sričių.

2. Svarbiausios Europos Komisijos komunikato nuostatos

2.1 Komisija dar kartą patvirtina, kad ketina spartinti perėjimą prie konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos.

2.2 Šiuo tikslu Komisija pristato teisėkūros priemonių rinkinį, grindžiamą trimis svarbiausiais tikslais:

- pirmenybę teikti energijos vartojimo efektyvumui,
- užtikrinti, kad Europa pirmautų pasaulyje atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje,
- sudaryti tinkamas sąlygas vartotojams.

2.3 Šiomis aplinkybėmis Komisija išdėsto plačią strategiją, skirtą trimis pagrindiniams politikos svertams, kuriuos ES gali išnaudoti privačioms investicijoms į švrios energetikos inovacijas skatinti:

- nustatyti patikimas ir nuoseklias paskatas skatinant privačias investicijas į švrios energetikos technologijų mokslinius tyrimus ir plėtrą,
- naudoti tikslines finansines priemones, kurios sumažintų riziką privatiems subjektams, investuojantiems į neišbandytas, bet daug žadančias švrios energetikos technologijas ar verslo modelius, visų pirma kylančią dėl mokslinio, technologijų ar rinkos neapibrėžtumo,
- sutelkti Europos Sąjungos (ES) mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimą (visų pirma pagal programą „Horizontas 2020“),
- tobulinti reguliavimo sistemą siekiant nukreipti valstybių narių energetikos srities subsidijas į anglies dioksido neišskiriančią energiją, o ne į iškastinį kurą.

2.4 Komisija savo komunikate nurodo keturias prioritėtines technologijų sritis:

- ES pastatų ūkio priklausomybės nuo iškastinio kuro panaikinimas iki 2050 m. Pastatams suvartojama 40 % energijos poreikio ir, atsižvelgiant į energijos vartojimo efektyvumą, turi būti atnaujinta beveik 75 % ES pastatų ūkio,
- ES lyderystės atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje stiprinimas ir pasaulinės lyderės pozicijos išlaikymas šių technologijų srityje,
- įperkamu energijos kaupimo sprendimų plėtojimas, visų pirma skatinant Europoje vėl pradėti gaminti baterijų elementus,
- elektromobilumo skatinimas kuriant pigesnes ir ilgesnių išsikrovimo intervalų baterijas, taip pat ieškant greitesnių įkrovimo sprendimų.

2.5 Be to, Komisija siūlo sudaryti geresnes sąlygas vykdyti koordinuotą darbą švrios energetikos inovacijų srityje (kartu su miestais, regionais ir valstybėmis narėmis).

3. Bendrosios pastabos

3.1 2016 m. lapkričio 30 d. Europos Komisija pristatė labai glaustą priemonių rinkinį „Švari energija visiems europiečiams“, kuriame pateikiama keletas pasiūlymų, kaip reorganizuoti energijos, ypač atsinaujinančiosios, rinką, kad būtų vykdomi pasirašius Paryžiaus klimato susitarimą priiimti išsipareigojimai.

3.2 Pagal Paryžiaus susitarimą ES išsipareigojo išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iki 2030 m. sumažinti 40 %. Tačiau 2014 m. spalio mėn. ji taip pat nustatė klimato ir energetikos veiksmų programą iki 2030 m. ir du kitus tikslus, t. y. pasiekti, kad iki 2020 m. 20 % elektros energijos būtų pagaminama naudojant atsinaujinančiuosius išteklius, o iki 2030 m. tokios elektros energijos būtų bent 27 %, taip pat kad per tą patį laiką būtų sutaupyta nuo 20 % iki ne mažiau kaip 27 % energijos.

3.3 Atsižvelgdamas į pilietinės visuomenės išreikštas nuomones ir pateiktus pasiūlymus, EESRK daugelyje nuomonių pritaria, kad būtina spartinti perėjimą prie konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos Europoje.

3.4 Prašydamas, kad perėjimas būtų teisingas, EESRK visada atsisakydavo užimtumą priešpastatyti aplinkos apsaugai. Abiejų tikslų turi būti siekiama vienodai ryžtingai.

3.5 EESRK nuomone, vykdam Europos klimato politiką turi būti skatinamos permainos šiuose sektoriuose investuojant ir diegiant inovacijas, tačiau tikrai neturi būti spartinamas jų nuosmukis. Gamybos veiklos perkėlimas jokia būdu negali pakeisti kovos su klimato kaita politikos.

3.6 Iki šiol vykdam ES energetikos inovacijų politiką daugiausia dėmesio buvo skiriama technologijų plėtrai ir nuošalyje paliekama tai, kas piliečiams iš tikrųjų svarbu: jų energetinių poreikių tenkinimas (pavyzdžiui, šildymas, judumas arba apšvietimas).

3.7 Savo komunikate Komisija šiuo metu pripažįsta, kad energetikos sistemoje pirmenybė teikiama vartotojams, kurie dalyvauja kaip decentralizuotų energetikos tinklų gamintojai arba tikisi konkurencingų mažo anglies dioksido kiekio technologijų sprendimų.

3.8 EESRK palankiai vertina šiuos pokyčius, nes piliečiams skirta inovacijų strategija prasideda nuo jų poreikių ir su energijos vartojimu susijusio elgesio analizės.

3.9 Savo komunikate Komisija pristato įvairiausias finansavimo ir finansines priemones, kuriomis siekiama remti mažo anglies dioksido kiekio technologijų inovacijas. EESRK remia Komisijos siekį skatinti papildomas investicijas į visą inovacijų vertės grandinę, tačiau reiškia susirūpinimą dėl šios pagalbos sudėtingumo ir įvairumo, nes dėl to ją sunku gauti visų pirma labai mažoms novatoriškoms įmonėms arba vietos ir regionų valdžios institucijoms.

3.10 Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos siekį parengti vieno langelio patariamąją funkciją, kuri padėtų projektų kūrėjams ir investuotojams orientuotis, tačiau prašo dėti pastangas supaprastinti siūlomą finansavimą.

3.11 Iš tiesų sunku orientuotis tarp Europos strateginio energetikos technologijų plano, Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos inovacijų fondo, 2020 m. Europos energetikos, kovos su klimato kaita ir infrastruktūros fondo, iniciatyvų „InnovFin“ ir „InnoEnergy“, programos „Horizontas 2020“, Europos strateginių investicijų fondo ir Europos investicijų banko (EIB) ⁽²⁾.

3.12 Savo nuomonėje „Energetikos technologijos ir inovacijos“ ⁽³⁾ EESRK priminė, kad ypač reikšmingos inovacijos buvo sukurtos ne rinkoje dominuojančiose pramonės ir verslo šakose, o jas sukūrė specialistai, pavyzdžiui, dirbantys mažosiose ir vidutinėse įmonėse.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK pritaria Komisijos siekiui mažinti subsidijas, kai kurių valstybių narių skiriamas naftos ir anglių sektoriams, tačiau primena, kad reikėtų iš anksto numatyti pramonės sektoriaus pokyčius ir atitinkamiems darbuotojams pasiūlyti mokymo ir darbo alternatyvų, visų pirma kasybos sektoriuje.

⁽²⁾ OL C 268, 2015 8 14, p. 27.

⁽³⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 132.

4.2 Siekiant politinės valstybių narių paramos būtina, kad su užimtumu susijusiai energetikos pertvarkai pritartų visuomenė.

4.3 EESRK mano, kad mažo anglies dioksido kiekio technologijų inovacijas geriausiai galima paskatinti reglamentavimo sistema, kurioje būtų nustatyta didelė anglies dioksido kaina (šiuo metu apie 7 EUR už toną), kad investuotojams būtų labai aiškiai parodyta, kad vidutinės trukmės laikotarpiu Europoje nebebus vietos anglies dioksidą išskiriančioms technologijoms.

4.4 Anglies dioksido surinkimo ir saugojimo technologija paminėta labai neišsamiai, nors Komisija ją laiko būtina norint pasiekti 2050 m. tikslus.

4.5 Todėl EESRK stebisi, kad Komisija nepaaiškina, kodėl priemonės, nuo 2008 m. kurtos siekiant skatinti Europoje diegti anglies dioksido surinkimo ir saugojimo technologiją, buvo neveiksmingos.

4.6 EESRK remia Komisijos siekį iki 2050 m. panaikinti Sąjungos pastatų ūkio priklausomybę nuo iškastinio kuro. Vien šiam ūkiui tenka daugiau kaip 40 % Sąjungos galutinės energijos poreikio.

4.7 Uždaviny s vykdyti pastatų ūkio šiluminę renovaciją labai svarbus, tačiau Komisijos komunikate EESRK nemato jam įgyvendinti skirtų konkrečių priemonių ir finansinės pagalbos.

4.8 Techniniai sprendimai (izoliacija, šildymui skirta atsinaujinančioji energija ir buitinis karštas vandeniu) taikomi naujiems pastatams, dažnai valstybėse narėse įgyvendinant konkrečius su šiluma susijusius teisės aktus, tačiau pagalbos senų pastatų šiluminei renovacijai akivaizdžiai nepakanka, nors daug energijos suvartojančiuose būstuose paprastai gyvena labiausiai skurstančios šeimos.

4.9 EESRK remia Komisijos tikslus, susijusius su transporto sektoriumi, kuriame taip pat išmetamas didelis anglies dioksido kiekis, tačiau jam kyla klausimų dėl keleto aspektų.

- Iš tikrųjų būtina plėtoti elektromobilumą, Europoje gaminant baterijų elementus ir integruojant kaupimą į elektros sistemas, tačiau EESRK kyla klausimas dėl komunikate nepateiktų reglamentavimo arba finansinių nuostatų, pagal kurias Sąjungos kelių ir greitkelių tinkluose būtų galima plačiau diegti elektrinius įkrovimo punktus ir kurios vis dėlto yra būtinos skatinant naudoti elektrines transporto priemones.
- Kad būtų papildytos su technologinėmis inovacijomis susijusios priemonės, kurias taikant galima panaikinti transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro, EESRK ragina Komisiją svarstyti krovinių vežimo sunkvežimiais klausimą skatinant įvairiarūšio vežimo sprendimus ir sumažinti šių krovinių kiekį plėtojant mišrųjį vežimą ir krovinių vežimą vandens keliais. Taip pat reiktų skatinti perėjimą nuo lengvųjų automobilių prie viešojo transporto.

4.10 Dėl inovacijų finansavimo EESRK mano, kad svarbiausią vaidmenį gali atlikti sutelktinis finansavimas. Sparčiai besivystantis tokio finansavimo sektorius (greitai jis bus svarbesnis už rizikos kapitalą) leidžia piliečiams tiesiogiai dalyvauti inovacijų siekiant švarios energijos procese.

4.11 EESRK ragina Komisiją skatinti sutelktinį finansavimą ir skirti jo lėšas keturioms technologinėms sritims, kurias ji laiko prioritetinėmis (atsinaujinančiajai energijai, kaupimo sprendimams, elektromobilumui ir nulinės energijos būstams).

Briuselis, 2017 m. birželio 1 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategija – svarbus žingsnis į sąveikųjį, susietąjį ir automatizuotą judumą“

(COM(2016) 766 final)

(2017/C 288/12)

Pranešėjas: **Stefan BACK**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 1 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	150/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategijos [COM(2016) 766] (toliau – strategija) ir jos plataus užmojo tikslą 2019 m. įgyvendinti pirmąjį paslaugų rinkinį (pirmo būtinumo paslaugos), o vėliau parengti antrąjį paslaugų rinkinį (ne pirmo būtinumo paslaugos).

1.2 EESRK atkreipia dėmesį į galimą didelę strategijos įgyvendinimo naudą, įskaitant veiksmingesnį keleivių ir krovinių vežimą, taip pat naudą transeuropiniam transporto tinklui, didesnę energijos vartojimo efektyvumą, mažesnę taršą ir mažesnę nelaimingų atsitikimų kelių transporto srityje riziką. Ši strategija yra svarbus žingsnis siekiant sukurti sąveikiąją intelektinę transporto sistemą (C-ITS) ir galiausiai įdiegti automatizuotą judumą. EESRK pritaria šiam projektui ir nurodo, kad, norint įgyvendinti skaitmeninio transporto sistemas, įskaitant infrastruktūrą, transporto priemones ir inovatyvias paslaugas, reikalingas aktyvus įvairių sektorių, pavyzdžiui, transporto, energetikos ir telekomunikacijų, bendradarbiavimas.

1.3 EESRK palankiai vertina pirmo ir ne pirmo būtinumo paslaugų pridėtinę vertę judumui, visų pirma keleivių ir krovinių vežimo ir paskirstymo sistemoms, ir atkreipia dėmesį į keletą Europos aglomeracijose, kurioms netaikoma ši strategija, vykdomų bandomųjų projektų, apimančių automatinių keleivinio transporto priemonių bandymą. Be to, šiomis aplinkybėmis EESRK pažymi, kad strategijoje daug reikšmės teikiama pastangoms išvengti atkryčio, pavyzdžiui, eismo intensyvumo ir taršos didėjimo, taikant priemones sąveikiosioms, susietosioms ir automatizuotoms transporto priemonėms integruoti į darnaus judumo ir logistikos planavimą ir viešojo transporto propagavimą.

1.4 EESRK taip pat pažymi, kad daromas teigiamas poveikis IT įgūdžių lygiui, naujų įgūdžių įgijimui ir didesniai ES duomenų, automobilių ir transporto pramonės konkurencingumui, visų pirma žvelgiant iš ilgalaikės perspektyvos.

1.5 EESRK atkreipia dėmesį į privatumo ir duomenų apsaugos svarbą; šis klausimas jau aptartas jo nuomonėje dėl ITS direktyvos ⁽¹⁾. Komitetas pabrėžia, kad C-ITS duomenis reikėtų naudoti tik C-ITS tikslais ir jų nederėtų saugoti ar naudoti kitais tikslais, išskyrus atvejus, kai gaunamas vartotojo sutikimas. EESRK mano, kad, siekiant kurti pasitikėjimą sistema ir laikytis ES teisės aktų, įskaitant ES Pagrindinių teisių chartijos ⁽²⁾ 8 straipsnį, itin svarbu aiškiai nustatyti teisiškai privalomas nuostatas.

1.6 EESRK pabrėžia bendrų standartų ir tarpvalstybinio sąveikumo svarbą įgyvendinant vidaus skaitmeninę rinką ir užtikrinant veiksmingą tarpvalstybinį transportą.

1.7 EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad įgyvendinant strategiją būtų palikta galimybė imtis konkrečių vietos ir (arba) įmonių sprendimų, kai tokie sprendimai suteikia pridėtinės vertės, netgi nepaisant, jei tai tinkamai pagrįsta ir proporcinga, bendro sąveikumo ir viešinio reikalavimų užtikrinimo. Be to, standartizavimo ir skaidrumo reikalavimai neturėtų būti įgyvendinami kliudant inovacijoms.

1.8 EESRK atkreipia dėmesį į aukštų saugumo standartų svarbą užkertant kelią išlaužimams ir kibernetiniams išpuoliams, užtikrinant aukštus duomenų apsaugos standartus ir veiksmingą atitikties vertinimą. Dėl tų pačių priežasčių konkrečius saugumo sprendimus neretai reikės laikyti paslaptje.

1.9 Strategijos įgyvendinimas gali būti itin sudėtingas procesas, kuriame pasirinktam koordinavimo metodui reikės nuolatinės Komisijos komunikacijos, stebėsenos ir tolesnės susijusios veiklos. Sėkmingam įgyvendinimui lemiamos reikšmės gali turėti įgyvendinimo proceso partnerių ir plačiosios visuomenės, įskaitant vartotojus, pasitikėjimo kūrimas. Šiomis aplinkybėmis EESRK atkreipia dėmesį į neįgalųjų teisę į integraciją, kaip nustatyta 2006 m. Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencijoje. EESRK primena, kad dėl savo ryšių su pilietine visuomene jis galėtų būti naudingas partneris užmezgant dialogą dėl įgyvendinimo.

1.10 Kalbant apie strategijoje nurodytas teisėkūros priemones, EESRK pabrėžia, jog svarbu nebūti pernelyg griežtiems. Taigi sąveikumas ir bendri standartai savaime neturėtų būti tikslas; jie turėtų būtų taikomi tik konkrečiu tikslu, kuris suteikia pridėtinės vertės, ir nekliudo inovacijoms bei poreikiui spręsti konkrečias problemas vietos ar įmonių lygmeniu.

1.11 Strategijoje narinėjamas pirmasis C-ITS įgyvendinimo etapas daro palyginti nedidelį poveikį užimtumui ir darbo sąlygoms (pirmo ir ne pirmo būtinumo paslaugoms). Po jo veikiausiai bus diegiamos automatizuotos transporto priemonės ir daromas didesnis poveikis darbo jėgai. Dėl šios priežasties ir siekiant sukurti abipusio pasitikėjimo atmosferą, EESRK mano, kad socialinį dialogą vertėtų pradėti ankstyvame etape, kad būtų sprendžiami galimi klausimai, susiję su užimtumu ir darbo sąlygomis.

1.12 EESRK pabrėžia, jog labai svarbu kuo greičiau pereiti prie kito C-ITS įgyvendinimo etapo, t. y. sukurti sistemas, apimančias transporto priemonių tarpusavio ryšį ir eismo valdymą. Automobilių pramonę turinčiose valstybėse narėse aktyviai vykdomi bandymo projektai ir planuojama teisėkūra, todėl, EESRK nuomone, laikas yra itin svarbus, jei ES nori atlikti reikšmingą vaidmenį skatinant europines pastangas.

1.13 2016 m. spalio mėn. sukurtos platformos C-ROADS paskirtis – atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant strategiją. Kol kas prie jos prisijungė dar ne visos valstybės narės. EESRK manymu, labai svarbu, kad prie jos prisijungtų visos valstybės narės.

1.14 EESRK palankiai vertina Komisijos pasiryžimą įgyvendinimui teikti finansinę paramą. Šiomis aplinkybėmis EESRK taip pat atkreipia dėmesį į poreikį suteikti pakankamai laisvės įgyvendinimo priemones planuoti įmonių lygmeniu, be kita ko, atsižvelgiant į finansinius apribojimus vežimo keliais sektoriuje.

1.15 EESRK apgailestauja, kad laiko požiūriu nėra aiškiai suplanuotos ne pirmo būtinumo ir tolesnės paslaugos. EESRK taip pat apgailestauja, kad nenumatytas poveikio vertinimas. C-ITS platformos veiklos ataskaitų teikimo sistemoje yra keletas elementų, kurie suteikia galimybę įvertinti tam tikrus strategijos aspektus, tačiau, EESRK nuomone, to nepakanka.

⁽¹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/40/ES (OL L 207, 2010 8 6, p. 1) ir OL C 277, 2009 11 17, p. 85.

⁽²⁾ OL L 281, 1995 11 23, p. 31, OL L 119, 2016 5 4, p. 1 ir OL C 229, 2012 7 31, p. 90.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1 Komisijos komunikatas dėl Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategijos (C-ITS) [COM(2016) 766] (toliau – strategija) yra glaudžiai susijęs su Komisijos politiniais prioritetais, visų pirma Darbo vietų kūrimo, ekonomikos augimo ir investicijų skatinimo darbotvarke, Skaitmenine bendrąja rinka ir Energetikos sąjungos strategija. Jis yra vadinamojo „žiemos dokumentų rinkinio“, apimančio daugiausia pasiūlymus dėl elektros energijos vidaus rinkos, energijos vartojimo efektyvumo ir iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintų degalų.

2.2 Strategijoje energetikos klausimai tiesiogiai nesprenžiami. Joje visų pirma nagrinėjami vystymo, praktiniai ir teisiniai sąveikiųjų transporto sistemų kūrimo aspektai, įskaitant susietuosius automobilius ir (arba) automatizuotas transporto priemones ir infrastruktūrą. Be to, ji yra susijusi su skaitmeninės vidaus rinkos ir Europos mažataršio judumo strategijos įgyvendinimu.

2.3 Strategijoje pabrėžiamas C-ITS vystymo potencialas siekiant didinti didelių rinkos ir darbo vietų kūrimo galimybių turinčios Europos pramonės konkurencingumą. ES lygmens veiksmų pridėtinė vertė kuriama dėl didesnių apimčių bendrais standartais besivadovaujančiose didesnėse rinkose. C-ITS diegimas yra pirmasis žingsnis kuriant automatizuotas transporto priemones. C-ITS paslaugos turi būti grindžiamos bendrais standartais ir įgyvendinamos iki 2019 m. ir vėliau. Jos yra pagrįstos transporto priemonių tarpusavio bei transporto priemonių ir infrastruktūros ryšiu. Joms nereikalingas vairuotojas.

2.4 Strategijoje apibrėžiama keletas C-ITS paslaugų, kurias galima įdiegti vienu metu (pirmo būtinumo C-ITS paslaugų sąrašas), ir kitos paslaugos, kurios būtų diegiamos antrame etape, nes iki 2019 m. dar gali būti neparengtos išsamios specifikacijos ar standartai (ne pirmo būtinumo paslaugų sąrašas). Į pirmo būtinumo paslaugų sąrašą įtraukti pranešimai apie pavojingas vietas ir signalizavimo priemonės, o ne pirmo būtinumo paslaugų sąrašė nurodomos funkcijos, pavyzdžiui, informacija apie degalines ir įkrovimo stoteles (pakelės ir ne pakelės), priemiesčio stovėjimo aikštelių (angl. *Park & ride*) informacija; susietoji ir sąveikumu grindžiama navigacija į miestą ir iš miesto, eismo informacija ir pažangus maršruto parinkimas.

2.5 Strategijoje pabrėžiamas C-ITS įgyvendinimo tarpsektorinis pobūdis; šis įgyvendinimas yra susijęs su visomis transporto rūšimis, pramone ir telekomunikacijomis. Dėl strategijos įgyvendinimo sudarytų palankesnių transporto sąlygų neturėtų padidėti eismas ir tarša.

2.6 Strategijoje numatyta įgyvendinti keletą konkrečių veiksmų. Jie apima toliau nurodytas aštuonias sritis.

- 2019 m. valstybėms narėms, vietos valdžios institucijoms, transporto priemonių gamintojams, kelių valdytojams ir ITS pramonei imantis veiksmų ir su finansine parama (EITP, ESIF, ESI fondai) plačiu mastu įgyvendinti bent pirmo būtinumo paslaugas. Ne pirmo būtinumo paslaugos ir tolesnis C-ITS vystymas dar neparengti; Komisija remia šį vystymą, kai įmanoma, pasitelkdama programą „Horizontas 2020“ ir ESI fondus, o paslaugų sąrašas bus atnaujintas tęstinio C-ITS platformos proceso metu.
- Bendradarbiaujant su Komisija ir visais atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, bus vykdoma bendra saugumo ir sertifikavimo politika. Ji taip pat bus aukštesnio paslaugų lygio (transporto priemonių tarpusavio ir transporto priemonių ir infrastruktūros ryšio) klausimo nagrinėjimo pagrindas. Komisija išanalizuos Europos C-ITS patikimumo užtikrinimo modelio vaidmenį ir pareigas bei galimą Komisijos valdymo funkciją.
- C-ITS paslaugų teikėjai galutiniams naudotojams turėtų pateikti aiškias ir suprantamas taisykles. 2018 m. Komisija paskelbs pirmąjį gairių dėl privatumo apsaugos rinkinį, o C-ITS diegimo iniciatoriai turėtų informuoti galutinius naudotojus ir įgyti jų pasitikėjimą, parodyti asmens duomenų naudojimo pridėtinę vertę ir konsultuotis su ES duomenų apsaugos institucijomis, kad būtų parengtas duomenų apsaugos vertinimo šablonas.
- Komisijos ir atitinkamų suinteresuotųjų subjektų priemonės, skirtos užtikrinti veikiančią komunikaciją Komisijos nustatytoje dažnių juostoje.
- Naudojimas platforma „C-Roads“ C-ITS diegimui koordinuoti veiklos lygmeniu, įskaitant bandymą ir patvirtinimą. Likusios valstybės narės raginamos prisijungti prie platformos.

- C-ITS diegimo iniciatorių nustatomas ir skelbiamas pirmo būtinumo paslaugų atitikties vertinimo procesas. Komisija parengs šio proceso modelį.
- Iki 2018 m. pagal ITS direktyvą Komisija priims deleguotuosius aktus dėl C-ITS paslaugų tęstinumo ir saugumo, dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento C-ITS srityje, dėl mišriojo ryšio metodo taikymo ir atitikties vertinimo procesų sąveikumo.
- Komisija plėtos tarptautinį bendradarbiavimą C-ITS srityje.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina strategiją ir nurodo įvairų galimą teigiamą sėkmingo įgyvendinimo poveikį, pavyzdžiui, veiksmingesnis keleivių ir krovinių vežimas, didesnis energijos vartojimo efektyvumas ir mažesnė tarša, didesnė kelių eismo sauga ir skaitmeninės ekonomikos vystymasis.

3.2 Strategija yra susijusi su keletu svarbių vykdomų strategijų, pavyzdžiui, skaitmenine bendrąja rinka, Energetikos sąjungos strategija ir Europos mažataršio judumo strategija. EESRK visas šias strategijas vertina palankiai. EESRK taip pat remia strategijos tarpsektorinį požiūrį ir naują aspektą, kuriuo ji papildo transporto politiką.

3.3 Šiomis aplinkybėmis EESRK atsižvelgia į sąsają su Europos pramonės skaitmeninimo strategija sąveikiųjų, susietųjų ir automatizuotų transporto priemonių požiūriu kaip į prioritetinį klausimą didinant Europos pramonės konkurencingumą ir tokių transporto priemonių rinkos potencialą vertinant dešimtėmis milijardų eurų per metus ir sukuriant šimtus tūkstančių darbo vietų. EESRK mano, kad šiomis aplinkybėmis vertėtų pakartoti nuomonėje dėl skaitmeninės bendrosios rinkos strategijos (TEN/574) pateiktą teiginį, kad tikėtis tokio pobūdžio rezultatų gali būti rizikinga ir, dar blogiau, tai gali daryti neigiamą poveikį pasitikėjimui, visų pirma tokiu atveju, kaip šis, kai sėkmingas strategijos įgyvendinimas iš esmės priklauso nuo valstybių narių, vietos valdžios institucijų, automobilių pramonės ir kitų suinteresuotųjų subjektų susidomėjimo.

3.4 Be to, EESRK atkreipia dėmesį į strategijos svarbą veiksmingam judumui, įskaitant judumą mieste ir pirmąjį ir paskutinį krovinio ir keleivinio transporto kilometrą.

3.5 EESRK mano, kad taip pat svarbus tarptautinis paslaugų sąveikumas, kurį reikia įgyvendinti siekiant padėti užtikrinti sklandų eismo srautą ir tarpvalstybines jungtis. Šiuo metu jau teikiamos paslaugos (pirmo būtinumo paslaugos), beveik parengtos įdiegti ir parengtos pradėti diegti nuo 2019 m., tačiau dar ne visiškai parengtos diegimui plačiu mastu (ne pirmo būtinumo paslaugos), bus labai naudingos veiksmingam TET-T įgyvendinimui, visų pirma TEN-T pagrindinio tinklo koridorių kūrimui.

3.6 Atsižvelgiant į tai, kad strategija buvo pateikta kaip energetikos politikos žiemos dokumentų rinkinio dalis, EESRK būtų pageidavęs, kad joje būtų buvęs dar kartą nurodytas ne tik gerai žinomas kelių transporto išmetamų teršalų kiekis, bet ir numatomas strategijos poveikis didesnio energijos vartojimo efektyvumo ir mažesnės taršos forma.

3.7 Strategija iš esmės turėtų būti įgyvendinama vadovaujantis Komisijos, valstybių narių, vietos valdžios institucijų ir pramonės bendradarbiavimo metodu. Koordinuodama C-ITS paslaugų diegimo įgyvendinimą, bandymą ir patvirtinimą, kad būtų užtikrintas sąveikumas ir rengiami sistemų bandymai, Komisija ketina pasinaudoti 2016 m. spalio mėn. sukurta platforma „C-Roads“, prie kurios šiuo metu yra prisijungusios 12 valstybių narių. Komisija remia vystymą įdiegdama atitikties vertinimo procesą. RK pritaria, kad koordinavimo funkcija yra būtina sėkmingam įgyvendinimo procesui, tačiau apgailestauja, kad dar ne visos valstybės narės prisijungė prie platformos „C-Roads“, kuriai iš esmės trūksta pajėgumų veikti kaip veiksmingam koordinavimo forumui (šiuo metu aštuonios pagrindinės valstybės narės ir keturios asocijuotosios valstybės narės). Todėl EESRK siūlo Komisijai valstybėms narėms skubiai daryti politinį spaudimą siekiant užtikrinti, kad jos visos prisijungtų prie šios platformos.

3.8 EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą imtis priemonių užtikrinti keleto svarbių klausimų nuoseklumą. Pavyzdžiui, 2017 m. ji paskelbs Europos C-ITS saugumo ir sertifikavimo politikos gaires, o 2018 m. – duomenų apsaugos gaires. C-ITS paslaugoms Komisija taip pat rezervuos šiuo metu saugioms Europos telekomunikacijų standartų⁽³⁾ paslaugoms naudojamą dažnių juostą. Tačiau EESRK nurodo, kad Komisija taip pat apsvaistys galimybę prireikus 2018 m. pagal ITS direktyvą 2010/40/EB priimti deleguotuosius aktus dėl ITS saugumo, duomenų apsaugos, požiūrio į komunikaciją ir sąveikumą. Be to, gali būti priimti teisės aktai dėl ITS paslaugų tęstinumo ir atitikties vertinimo. EESRK apgailestauja, kad visiškai nenurodyta, kuo remdamasi Komisija nuspręs, ar parengti teisės aktus, ar apsiriboti teisiškai neprivalomomis gairėmis. Kalbant apie Komisijos planus priimti deleguotuosius teisės aktus pagal Direktyvą 2010/40/ES dėl ITS, EESRK dar kartą pakartoja savo nuomonėje dėl šios direktyvos pateiktą teiginį, kad reikėtų atsižvelgti į SESV 290 straipsnyje nurodytus tokių teisės aktų apribojimus. EESRK taip pat pabrėžia, jog būtina skubiai pratęsti septynerių metų trukmės įgaliojimus priimti deleguotuosius aktus pagal Direktyvą 2010/40/ES, nes šie įgaliojimai baigia galioti 2017 m. rugpjūčio mėn.

3.9 EESRK pritaria tikslui pratęsti atitinkamų su C-ITS paslaugų įgyvendinimu susijusių subjektų, t. y. valstybių narių, vietos valdžios institucijų, transporto priemonių gamintojų ir transporto valdytojų tarpsektorinių ir įvairiapusių dalyvavimą. Sėkmingai įtraukus šiuos elementus į įgyvendinimo veiklą galėtų atsirasti galimybė kurti pasitikėjimą naujomis paslaugomis ir užtikrinti joms gerą pradžią. Šiomis aplinkybėmis EESRK nurodo neįgaliųjų teisę į integraciją, kaip nustatyta 2006 m. gruodžio 13 d. priimtoje Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje.

3.10 EESRK pritaria, jog itin svarbu palaikant ryšius su galutiniais naudotojais kalbėti aiškiai ir suprantamai; tai svarbi priemonė norint įgyti pasitikėjimą siūlomomis paslaugomis. Teisės aktuose reikėtų laikytis geresnio reglamentavimo programos principų.

3.11 EESRK taip pat pabrėžia, kad įgyvendinant strategiją nederėtų būti pernelyg griežtiems. Svarbu, kad būtų pakankamai galimybių imtis lygiagrečių ar specialių sprendimų konkrečiais tikslais arba siekiant inovacijų. Pernelyg išsamūs ir nelankstūs reikalavimai gali tapti kliūtimi ir daryti priešingą poveikį.

3.12 EESRK teigiamai vertina finansavimui teikiamą reikšmę ir Komisijos pasirengimą skirti finansinių išteklių iš ES fondų, pavyzdžiui, EITP, ESIF ir ESI fondų, jau teikiamoms C-ITS paslaugoms, ir finansavimą pagal programą „Horizontas 2020“ dar kuriamų paslaugų įdiegimui. EESRK pabrėžia, kad svarbu vertinti projektų pridėtinę vertę siekiant užtikrinti kuo geresnį ribotų išteklių naudojimą. Šiomis aplinkybėmis EESRK taip pat atkreipia dėmesį į strategijoje itin pabrėžiamą didelę konkurenciją vežimo keliais sektoriuje; šiam sektoriui reikalinga galimybė iš anksto numatyti ir planuoti ilgalaikes investicijas, reikalingas C-ITS komponentų įdiegimui ar atnaujinimui.

3.13 Įžanginėje strategijos dalyje daug dėmesio skiriama automatizuotam vairavimui, t. y. transporto priemonėms, kurioms judėti nereikalingas vairuotojas. Vis dėlto EESRK supranta, kad strategija baigiasi transporto priemonių tarpusavio bei transporto priemonių ir infrastruktūros ryšio sukūrimu. Iki 2019 m. įdiegtos pirmo būtinumo paslaugos bus susijusios pranešimais apie pavojingas vietas ir signalizavimo priemonėmis, o ne pirmo būtinumo paslaugos – su kelių planavimu, informacija apie degalines ir įkrovimo stoteles, informacija apie transporto priemonių stovėjimo aikšteles ir kt. Todėl, EESRK nuomone, čia nenagrinėjami svarbūs klausimai, kas bus atsakingas už sistemos klaidas arba neteisingą veikimą, arba svarbūs socialiniai klausimai, kurių kyla, kai darbdavius pakeičia robotai, nes strategijoje aptariamas paslaugas teiks ir prižiūrės žmonės. Vis dėlto net ir šiomis aplinkybėmis EESRK norėtų pabrėžti, kad diegiant C-ITS sistemas, įskaitant visiškai automatizuotas transporto priemones, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas žmonių su negalia poreikiams.

3.14 EESRK teigiamai vertina numatytą strategijos įgyvendinimo nuoseklumą laikantis tarpsektorinio požiūrio į C-ITS vaidmenį transporto sistemoje užtikrinant transporto rūšių sinergiją ir didesnes judumo ir (arba) logistikos planavimo galimybes, kurių suteikia tam tikros C-ITS paslaugos ir įvairių įgūdžių lavinimas.

⁽³⁾ Komisijos sprendimas 2008/671/EB (OL L 220, 2008 8 15, p. 24).

3.15 EESRK taip pat atsižvelgia į 2016 m. sausio mėn. galutinėje C-ITS platformos veiklos ataskaitoje nurodytą sąnaudų ir naudos analizę ir laukia sėkmingo pirmo būtino paslaugų įgyvendinimo 2018–2030 m. rezultatų, kai kasmet nauda bus gerokai didesnė nei sąnaudos remiantis santykiu 3:1 vertinant visą laikotarpį. Šioje analizėje taip pat daroma išvada, kad naudos bus gaunama praėjus penkeriems–dešimčiai metų nuo pradinių investicijų ir kad norimi rezultatai priklauso nuo intensyvaus naudojimosi šiomis paslaugomis. Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad Komisija neatliko jokio strategijos sąnaudų ir naudos vertinimo.

3.16 EESRK dar kartą pabrėžia, kad svarbu įgyvendinimo proceso metu aktyviai ir nuolat daryti spaudimą, kad nepasikartotų nesėkmingo Europos elektroninės kelių mokesčių rinkimo sistemos įgyvendinimo scenarijus; sprendimas dėl šios sistemos buvo priimtas 2004 m. ir, nepaisant daugkartinių pastangų, ji vis dar neįgyvendinta.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK atkreipia dėmesį į paminėtą susietųjų automobilių ir Europos palydovinės navigacijos sistemų – EGNOS ir GALILEO – sąsają ir pabrėžia, kad transporto priemonių gebėjimas palaikyti ryšį su palydovinėmis navigacijos sistemomis turėtų būti technologiniu požiūriu neutralus, todėl turėtų būti galima prisijungti prie visų palydovinės navigacijos sistemų, tačiau prireikus pirmenybė turėtų būti teikiama Europos sistemoms.

4.2 EESRK pabrėžia, kad siekiant sukurti skaidrumo ir pasitikėjimo atmosferą dialogą su socialiniais partneriais svarbu pradėti ankstyvame etape. EESRK mano, kad jau šiame C-ITS įgyvendinimo etape, kai atrodytų, jog socialinių ir (arba) darbo sąlygų poveikis yra nedidelis arba jo nėra, tai yra be galo svarbu, kad būtų sukurta pasitikėjimo atmosfera numatant daug didesnę poveikį, kuris bus daromas atsiradus automatizuotiems automobiliams. Šiomis aplinkybėmis EESRK taip pat atkreipia dėmesį į privatumo svarbą ir būtinybę užtikrinti, kad su privatumu susiję duomenys be sutikimo nebūtų naudojami kitais nei C-ITS tikslais. Reikėtų sukurti aiškią ir teisiškai privalomą sistemą šiuo klausimu.

4.3 EESRK teigiamai vertina tai, kad dėmesio buvo skirta saugumui, įskaitant įsilaužimo ir kibernetinių išpuolių riziką. EESRK nuomone, tai labai svarbus klausimas ir itin svarbu, kad tokie pat aukšti saugumo standartai būtų taikomi visose valstybėse narėse ir nustatyti galimuose bendradarbiavimo susitarimuose su trečiosiomis šalimis. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad įpareigojimas deramai viešinti su saugumu susijusias priemones gali pakenkti šių sistemų paskirčiai.

4.4 EESRK pabrėžia, kad diegiant ryšių sistemas būtina užtikrinti tęstinumą, siekiant visais būdais neprarasti investicijų.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl elektros energijos vidaus rinkos (nauja redakcija)

(COM(2016) 861 final – 2016-379-COD),

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2005/89/EB

(COM(2016) 862 final – 2016-377-COD),

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, įsteigiančio Europos Sąjungos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą (nauja redakcija)

(COM(2016) 863 final – 2016-378-COD),

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių (nauja redakcija)

(COM(2016) 864 final – 2016-380-COD)

(2017/C 288/13)

Pranešėjas: **Alfred GAJDOSIK**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 1 16 Europos Sąjungos Taryba, 2017 1 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	185/2/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina Komisijos pasiūlymą dėl naujo rinkos modelio, Pasirengimo valdyti riziką reglamento ir naujo energijos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo organizavimo. Tuo žengiamas dar vienas žingsnis pereinant nuo nacionalinių reguliuojamų rinkų prie rinkos principais paremtos ES elektros energijos strategijos, kuri energijos tiekimo saugumą garantuos mažiausiomis įmanomomis sąnaudomis, o tuo labiausiai suinteresuoti visi Europos elektros vartotojai, įskaitant pramonės, komercinius ir buitinius vartotojus. Šis tikslas bus pasiektas tik tuo atveju, jei bus pereita prie didesnio ekonomikos elektrifikavimo, kuris yra veiksmingiausias ir lanksčiausias būdas šiam tikslui įgyvendinti

1.2. Kaip ir ankstesnėse savo nuomonėse Komitetas pabrėžia, kad gerai veikiančios elektros energijos rinkos yra būtina sąlyga energetikos sąjungos tikslams pasiekti ⁽¹⁾. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad norint gerai veikiančios rinkos būtini dideli rinkos modelio pakeitimai, pirmiausia dėl didėjančio kintamųjų atsinaujinančiosios energijos išteklių naudojimo ⁽²⁾. Vien integruoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos į šiuo metu egzistuojančią rinką nepakaks. Reikia naujos

⁽¹⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 84; OL C 264, 2016 7 20, p. 117.

⁽²⁾ Taip pat žr. nuomonę TEN/626 „Energetikos sąjungos būklė 2016 m.“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 100).

rinkos. Komitetas mano, kad bendri rinkos modelio dokumentų rinkinio apmatai yra geras atsakas į šiuos būtinus pokyčius ir sudaro sąlygas ekonomiškai efektyviai ir finansiškai perspektyviai energetikos sistemos pertvarkai.

1.3. EESRK priimtini rinkos modelio dokumentų rinkinio bendrieji principai, ypač tikslas daugiausia dėmesio energijos rinkoje skirti vartotojams, didinti elektros energijos tiekimą ir stiprinti regioninį bendradarbiavimą. Atitinkamas rinkos taisyklių ir reguliavimo sistemos pritaikymas yra svarbus žingsnis visiems Europos vartotojams užtikrinant stabilų švarios energijos tiekimą mažiausiomis galimomis kainomis. Nepaisant to, tam tikrose srityse dar galima ką pagerinti. Pirmiausia reikia konkretesnių taisyklių⁽³⁾.

1.4. Priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas yra vienas strateginių energetikos sąjungos tikslų, todėl reikia siekti, kad būtų daugiau investuojama į elektros energijos rinkos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą. Vis dėlto geriausias būdas šiam tikslui pasiekti yra vienodos ir sąžiningos rinkos sąlygos, naudingos vartotojams ir perėjimui prie žaliosios ekonomikos. Siekiant veiksmingo ir efektyvaus priklausomybės nuo iškastinio kuro sumažinimo būtinas visiškai tradicinės elektros energijos gamybos išorės sąnaudų internalizavimas, įtraukiant su klimato kaita susijusius nuostolius ir žalą žmonių sveikatai. Geriausias būdas investicijoms nukreipti į žaliąją elektros energiją yra tinkamas apmokestinimas.

1.5. EESRK labai pritaria tam, kad reikėtų nurodyti, jog visi vartotojai, įskaitant pramonės, komercines įmones ir privačius namų ūkius, turi teisę patys gaminti, kaupti energiją ir ją prekiauti, o vietos energijos bendruomenės turi teisę remti, vystyti ir nuomoti bendruomenės tinklus. Tačiau reikia konkretesnių taisyklių, kad būtų galima pasinaudoti tomis teisėmis ir įveikti esamas kliūtis (susijusias su galimybe patekti į tinklą, nesąžiningais ir neproporcingais tinklo mokesčiais, teisinėmis ir administracinėmis kliūtimis ir pan.).

1.6. Be to, reikia siekti tikslo, kad Europos vartotojai turėtų galimybę visapusiškai dalyvauti visoje elektros energijos rinkoje, taigi ir prekyboje elektros energija ir jos tiekimo procesuose. Komisijos pasiūlymuose kol kas nėra konkrečių taisyklių, kurios užtikrintų tam būtinas sąlygas. Reikia vystyti decentralizuotos prekybos vietas ir prekybos struktūras, kurios atvertų galimybes tiesiogiai prekiauti netgi nedideliais energijos vienetais. Nors elektros energijos tiekimo ir prekybos decentralizavimas yra būtina sąlyga visiškai vartotojų integravimui į rinką, decentralizacija nereiškia, kad Europos elektros energijos rinka susiskaidys.

1.7. Nors Komisija teisingai numato siekti tikslo sustiprinti trumpalaikes rinkas, ilgainiui to nepakaks, kad investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių elektros energiją būtų galima paremti rinkos mechanizmais. Tuo tikslu turi būti suteikta galimybė prekiauti atsinaujinančiųjų išteklių energija naudojant išankstinius ir ateities sandorius decentralizuotose rinkose, o tai bus įmanoma tik tokiu atveju, jeigu subalansuojančiais produktais bus prekiaujama naudojant lankstumo sprendimus.

1.8. Kadangi daugelyje Europos šalių šiandieninė problema yra ne gamybos pajėgumų trūkumas, bet jų perteklius, pajėgumų mechanizmai tradicinei elektros gamybai turėtų būti naudojami tik kaip trumpalaikis sprendimas, jeigu subalansuojantys produktai negali užtikrinti reikiamo tiekimo saugumo atsižvelgiant į investicijų stabilumą visiems rinkos dalyviams.

1.9. EESRK ragina formuojant būsimą mažo anglies dioksido kiekio visuomenės kūrimo politiką atsižvelgti į energijos nepriteklius problemą. Vienas iš būdų šiai problemai spręsti būtų vartotojų vykdoma gamyba, jeigu tik pažeidžiamiems vartotojams būtų suteikiama galimybė gauti reikiamo kapitalo suteikiant viešąsias paskolas arba gauti savivaldybių, regionų ir kitų subjektų, tokių kaip NVO, pagalbą.

1.10. EESRK pabrėžia, kad dėl paprastai mažesnio elektros gamybos iš atsinaujinančiosios energijos šaltinių ir kogeneracijos bendros šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainėse masto, vis svarbesni tampa gerai veikiantys, modernūs ir pažangūs skirstomieji tinklai. Nacionalinės taisyklės turi leisti tinklų operatoriams atlikti reikiamas investicijas ir skatinti tai daryti. Taip pat būtinos investicijos į nacionalinių elektros energijos tinklų susiejimo gerinimą. Visa tai padės užtikrinti energijos tiekimo saugumą ir kurti naujas darbo vietas Europoje.

⁽³⁾ Taip pat žr. nuomonę TEN/624 „Dokumentų rinkinys „Švari energija visiems““ (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

1.11. EESRK pabrėžia, kad siekiant tikslo užtikrinti aukštą elektros energijos tiekimo saugumo lygį rinkos sąlygomis ir aplinkybėmis, kuriomis vartotojai atliks pagrindinį vaidmenį, reikia aktyviai taikyti IRT (informacinių ir ryšių technologijas), naujus planavimo metodus ir naujas elektros sistemų eksploatavimo priemones; visos šios kartu taikomos priemonės leidžia realiu laiku nustatyti vartotojų ir tinklų poreikius, tačiau tam reikia didelių investicijų į mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą ir inovacijas (žr. 3.13 punktą).

1.12. Lankstumo, elektromobilumo, kaupimo ir balansavimo sprendimų klausimais EESRK pritaria Komisijos pozicijai suteikti prerogatyvą nepriklausomiems rinkos subjektams plėtoti šias svarbias rinkas prieš leidžiant tinklų operatoriams prisiimti atitinkamų įrenginių valdytojo ar operatoriaus vaidmenį.

2. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

2.1. Savo siūlomame dokumentų rinkinyje Komisija teigia, kad norint pasiekti energetikos sąjungos tikslus reikia iš esmės reformuoti elektros energijos rinką. Vien integruoti atsinaujinančiųjų išteklių energijos į šiuo metu egzistuojančią rinką nepakaks. Reikia naujos rinkos.

2.2. Europos Komisija savo naujos rinkos politiką grindžia dviem principais:

— reikia pradėti taikyti naujas rinkos taisykles, kurios atspindėtų pagrindinius atsinaujinančiųjų išteklių energijos ypatumus – decentralizavimą ir lankstumą – ir prisidėtų prie tiekimo saugumo ir ekonomiško didinimo,

— daugiausia dėmesio naujoje energijos rinkoje turėtų būti skirta vartotojams.

2.3. Komisijos pasiūlyme taip pat nagrinėjamas klausimas, kaip padidinti tiekimo saugumą taikant pasirengimo rizikai strategiją.

2.4. Ketvirtasis aspektas yra reguliavimo priežiūros reforma, naujai apibrėžiant Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (ACER) vaidmenį ir kompetenciją.

Kadangi ši nuomonė skirta konkrečiam sektoriui, joje teisėkūros aktų tekstai pirmiausia bus nagrinėjami pagal tai, kiek jie atitinka 2.2 punkte išdėstytus principus. EESRK manymu, šis klausimas daugiausiai aptariamasis komunikatuose dėl elektros energijos vidaus rinkos (COM(2016) 861 *final* ir COM(2016) 864 *final*), todėl ši nuomonė pirmiausia bus skirta šiems dviem dokumentams.

3. Bendrosios pastabos dėl rinkos modelio

3.1. Siekiant sumažinti visos energetikos sistemos, įskaitant šildymo ir transporto sektorių, priklausomybę nuo iškastinio kuro, būtina, kad gaminant elektrą atitinkamai didelę dalį sudarytų atsinaujinančiųjų išteklių energija. Esant tokioms aplinkybėms Komisija pasirinko iš esmės teisingą strategiją: Europos elektros energijos rinką būtina kurti taip, kad ji būtų suderinama su atsinaujinančiųjų išteklių energija. EESRK teigiamai vertina šią aiškią strategiją ir mano, kad tai – svarbus žingsnis kuriant Europos elektros energijos rinką ir jis padeda įveikti esamas kliūtis, pavyzdžiui, fizinius suvaržymus dėl jungčių trūkumo ir reguliavimo ir mokesčių skirtumus valstybėse narėse.

3.2. Svarbu nuo pat pradžių atsižvelgti į tai, kad kintamųjų atsinaujinančiųjų išteklių energija dėl savo pobūdžio yra decentralizuota, kitaip tariant:

— sausumos vėjo ir fotovoltiniai įrenginiai vidutiniškai yra gerokai mažesni nei tradicinės energijos gamybos objektai,

— energijos iš sausumos vėjo įrenginių ir saulės spinduliuotės gauti galima praktiškai visur,

— pasirūpinus reikiamomis rinkos paskatomis šiuos procesus galima suplanuoti taip, kad jie būtų suderinti su vartojimu, nes iš tiesų, nors neįmanoma kontroliuoti atsinaujinančių energijos šaltinių, galima labai tiksliai numatyti jų prieinamumą.

Tas pats dažnai būdinga ir kitoms technologijoms, pavyzdžiui, kogeneracijai bendros šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainėse, kurios dėl savo didelio efektyvumo atliks svarbų vaidmenį suteikdamos lankstumo ir balansavimo galimybes ateities energijos rinkoms.

3.3. Viena vertus, šios savybės suteikia konkrečių privalumų, kuriuos tam tikru mastu Europos Komisija mini savo pasiūlymuose dėl naujo rinkos modelio. Tačiau Komisijos pasiūlymas galėtų būti nuoseklesnis ir glaudesnis orientuojant rinkos taisykles taip, kad jos padėtų užtikrinti tuos privalumus. Šiuo požiūriu atkreipiamas dėmesys į EESRK požiūrį, išdėstytą nuomonėje „Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvos peržiūra“ (TEN/622) ⁽⁴⁾. Tai, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija ir kitos decentralizuotos technologijos ženkliai prisideda prie rinkos likvidumo didinimo, yra nepaprastai svarbu rinkos modeliui.

3.4. Kaip Komisija teisingai pabrėžia, naujam energijos rinkos modeliui bus būdinga daug daugiau energijos gamybos vienetų, palyginti su tradicine gamybos struktūra, kuriai būdinga vos keletas jėgainių. Todėl visais šiais atvejais gerokai padidės subjektų, kurie gamina elektrą, įvairovė. Šiuo atveju nepaprastai svarbu, kad vartotojai taptų aktyvesniais dalyviais. Atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamyba ir kogeneracija leidžia vartotojams tapti gamintojais – tai Komisija pripažino savo pasiūlyme.

3.5. Pažymėtina, kad idėja „padaryti vartotojus aktyviais vartotojais“ tinka visoms vartotojų kategorijoms, įskaitant komercinius ir pramoninius energijos vartotojus, kurie gali sutaupyti nemažai išlaidų investuodami į decentralizuotos generacijos technologijas, skirtas gaminti energiją savo reikmėms. Todėl vartotojų aktyvumo skatinimas ne tik padarys elektros energijos rinkas likvidesnes, bet ir duos kitų postūmių ekonomikai: mažos ir didelės įmonės įgys konkurencinį pranašumą, vietos lygiu bus kuriama pridėtinė vertė, atsiras galimybės kurti naujas darbo vietas. Kita vertus, daugelis privačių namų ūkių neturės finansinių galimybių, kurių reikėtų tapti gaminančiais vartotojais. Tokiu atveju padėtų vartotojams palankiomis sąlygomis teikiamos paskolos ir aktyvi savivaldybių ir regionų pagalba.

3.6. Tačiau vartotojų suaktyvinimui trukdo trys priežastys.

3.6.1. Pirmą, beveik visai neinternalizuojamos anglimis kūrenamų ir atominių elektrinių išorės sąnaudos. Iš šių sąnaudų ypač reikėtų įvertinti beveik visas su žala sveikatai ir su klimato kaitos padarytais nuostoliais susijusias sąnaudas. Neinternalizuojant šių sąnaudų atsinaujinančiųjų išteklių energija, kuri neturi tokio palyginamo išorės poveikio, konkurenciniu požiūriu yra silpnesnė. Kadangi visų pirma atsinaujinančiųjų išteklių energija leidžia vartotojams tapti aktyvesniais, tenka daryti išvadą, kad ribotas vartotojų dalyvavimas privalo būti politiškai pageidaujamas ar bent jau noriai toleruojamas. Visame žiemos dokumentų rinkinyje nėra jokių pastangų pašalinti šiuos padėtį rinkoje iškreipiančius veiksnius. Iškreipimas yra dar didesnis, nes neinternalizavus tradicinės elektros energijos gamybos išorės sąnaudų, išauga poreikis stipriai subsidijuoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją.

3.6.2. Yra ir kita priežastis, dėl kurios decentralizuotos technologijos, tokios kaip atsinaujinančiųjų išteklių energija arba bendros elektros ir šilumos gamybos jėgainės, sistemingai yra blogesnėje padėtyje, palyginti su tradicinėmis elektrinėmis. Dabartinis didmeninių rinkų modelis yra palankesnis stambesnio masto gamybai. Kadangi įprasta atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamyba ir bendros elektros ir šilumos gamybos jėgainės yra palyginti mažesnio masto, taigi neturi būtinos masto ekonomijos, jos kenčia dėl blogesnės konkurencinės padėties.

3.6.3. Galiausiai, daug mažų subjektų negali patekti į prekybos energija rinką dėl teisinių apribojimų, administracinių taisyklių, licencijavimo ir biurokratinių reikalavimų. Su šiomis kliūtimis susiduria privatūs namų ūkiai ir komerciniai ir netgi pramoniniai vartotojai.

3.7. Jeigu būtų politinė valia, šiuos tris dabartinės elektros energijos trūkumus būtų galima pašalinti iš karto. Tačiau EESRK baiminasi, kad Komisijos pasiūlytos atitinkamos taisyklės nėra pakankamai aiškios.

3.8. Mažiausia, ką reikia padaryti, tai – užtikrinti tikslų išmetamo CO₂ kiekio apmokestinimą, kuris yra viena ryškiausių pirmiau minėtų išorės sąnaudų problemų, taip pašalinant tradicinei elektros energijos gamybai palankų rinkos iškraipymą, apie kurį kalbama 3.6.1 punkte. Tai padaryti EESRK ragino jau keletą kartų ⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje.

⁽⁵⁾ OL C 82, 2016 3 3, p. 13.

3.9. Elektros energijos rinką reikėtų atverti labiau decentralizuotoms struktūroms, visų pirma prekybos požiūriu, taip kompensuojant 3.6.2 ir 3.6.3 punktuose minimus trūkumus.

3.10. Decentralizacija nereiškia, kad Europos elektros energijos sistema turi būti suskaidyta. Komisijos prielaida, kad reikėtų „nevaržomai tiekti elektros energiją ten, kur jos labiausiai reikia“, iš esmės yra teisinga. Tačiau reikia daug investicijų, kad būtų pagerintas nacionalinių tinklų susiejimas, ir sukurti perfinansavimo modelį, kuris pernelyg neapkrautų vartotojų.

3.11. Į paklausą orientuota elektros energijos gamyba, taip pat padedant lankstumo ir balansavimo sprendimams, pavyzdžiui, kaupimui baterijose, energijos panaudojimui šildymui, elektros energijos panaudojimui dujoms gaminti, transporto priemonių prijungimui prie tinklo, yra geriausia strategija iki minimumo sumažinti tinklo plėtros sąnaudas. Tai paaiškintų, kodėl vartotojų vykdoma gamyba, tiesioginiai elektros gamintojų ir vartotojų mainai ir balansavimo atsakomybės didinimas, kuriuos siūlo Komisija, yra svarbios priemonės tiekimo saugumui pasiekti.

3.12. Europos Komisijos pasiūlyme apskritai atsižvelgiama į šiuos mechanizmus. EESRK pritaria tokiam požiūriui, kuris turės teigiamą poveikį pirmiausia nepakankamai išsivysčiusioms elektros energijos rinkoms, kurios kai kuriose valstybėse narėse yra pernelyg stipriai reguliuojamos.

3.13. Tačiau tokiomis aplinkybėmis Komisijos pasiūlyme visiškai pamiršamas skaitmeninio potencialas. Skaitmeninimas leidžia skaidžiuosius vartojimo ir gamybos duomenis užfiksuoti elektroniniu būdu, juos susmulkinant iki mažiausių vienetų (t. y. atskirų kilovatų). Konkrečių ir individualių vartotojų profilių registravimas naudojant pažangiuosius skaitiklius, o ateityje – pasitelkus daiktų internetą, kartu su įvairiausiais energijos gamybos proceso dalyviais, tiesiogine prasme suteikia kiekvienam vartotojui galimybę tapti savo paties balansavimo valdytoju. Švietimo ir mokymo programos yra svarbios, suteikiant galimybę kiek galima platesniam vartotojų ratui atlikti šį vaidmenį ir pašalinti decentralizuotų formų prekybos, pavyzdžiui, tarpusavio sandorių, struktūrinius trūkumus (konkrečiai – ribotą rinkos likvidumą).

3.14. Pirmiausia reikėtų priimti elektros energijos balansavimo taisykles (pasiūlymo dėl reglamento 4 ir 5 straipsniai, COM(2016) 861 *final*), kad būtų galima labai tiksliai užfiksuoti net ir keletą energijos matavimo vienetų. Reikėtų sukurti specialias trumpalaikes rinkas prekybai šiais mažiausiais energijos kiekiais. Reikėtų atitinkamai pakeisti pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 *final* 6 ir 7 straipsnius.

3.15. Deja, Europos Komisija šia kryptimi nepasiūlė jokios iniciatyvos. Vietoje to, pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 *final* 3 straipsnyje teigiama, kad vartotojų ir mažų įmonių dalyvavimą rinkoje užtikrinti padės telkėjai. Telkėjų reikalingumas pagrindžiamas daugiausia poveikiu pajėgumui ir sandorių sąnaudomis. Tačiau šių sąnaudų nebeliks, jeigu prekyba elektra bus decentralizuota. Tuomet elektros vartotojai ir mažos įmonės turės galimybę visapusiškai ir tiesiogiai dalyvauti elektros energijos rinkoje, jeigu jie norės ir bus pajėgūs atlikti aktyvų vaidmenį. Labai iškalbinga tai, kad Europos Komisija, 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte kalbėdama apie „vienodas sąlygas“ nemini prekybos elektros energija.

3.16. Tokiame kontekste ekonominiu požiūriu ypač daug žadantys atrodo tiesioginiai gamintojų ir vartotojų sandoriai, nes vienu kainų signalu jie gali atspindėti įvairius kainos komponentus, kuriuos, skirtingai nuo dabartinės situacijos daugelyje valstybių narių, daugiausia lemia rinka. Pavyzdžiui, tiesioginių sandorių kainų signalas gali atspindėti įvairius veiksnius:

- fiksuoto dydžio įnašą į tinklo infrastruktūros finansavimą,
- dinamišką, kiekvienam sandoriui būdingą įnašą, atspindintį pagalbinių paslaugų, kurių reikia konkrečiam sandoriui elektros tinkle, naudojimą,
- pajėgumų priemoką, skirtą finansuoti elektros gamybos, kaupimo ir konversijos įrenginius – dėl jos dydžio derybose susitaria sandorio šalys.

3.17. Decentralizuotos prekybos elektros energija verslo modeliai ne tik kuriami kai kuriose valstybėse narėse (pvz., Nyderlanduose ir Estijoje); jie iš tiesų yra labai novatoriški modeliai, kurie jau dabar naudojami kelete rinkų už Europos ribų, pavyzdžiui, JAV ir Australijoje. Akivaizdu, jog tai – pasaulinė tendencija. Europa savo eksporto galimybėmis pasaulinėje energijos rinkoje galės pasinaudoti tik tokiu atveju, jeigu įmonės ims kurti įtikinamus decentralizuotos, suskaitmenintos prekybos elektros energija modelius. Tačiau Europos Sąjunga taip pat turėtų suteikti savo įmonėms galimybę iš pradžių tuos modelius praktiškai išbandyti vidaus rinkose.

4. Konkrečios pastabos, skirtos pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 final ir pasiūlymų dėl reglamento COM(2016) 861 final, COM(2016) 862 final ir COM(2016) 863 final, konkretiems aspektams

4.1. EESRK teigiamai vertina aiškių Europos Komisijos išipareigojimą sumažinti elektros energijos rinkos priklausomybę nuo iškastinio kuro. Tačiau prisimenant 3.6 punkte pateiktus argumentus dėl COM(2016) 861 final 11 straipsnyje nustatytų prioritetinio skirstymo apribojimų, daug sunkiau pasiekti šį tikslą bent jau tol, kol nebus visiškai internalizuojamos tradicinės elektros energijos gamybos išorės sąnaudos. Nors iš principo teisinga pagrindine skirstymo valdymo taisykle pasirinkti technologijų neutralumą, ji remiasi prielaida, jog yra sudarytos vienodos sąlygos. Neinternalizuojant tradicinės elektros energijos gamybos išorės sąnaudų, vienodų sąlygų sudaryti neįmanoma. Prieš imantis rimtai riboti prioritetinį skirstymą, kaip numatyta Komisijos pasiūlyme, reikėtų pasiekti visišką išorės sąnaudų internalizavimą.

4.2. Todėl reikėtų nurodyti, kad ribotą laikotarpį prioritetinis skirstymas turėtų būti paliktas visose valstybėse narėse numatant, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis bus mažesnė nei 15 proc. Valstybės narės, turinčios didesnę tokios energijos dalį, turėtų pateikti Europos Komisijai apsvarstyti atitinkamą skirstymo tvarką. Tokia skirstymo tvarka neturėtų iškreipti laisvos rinkos mechanizmo mažo anglies dioksido kiekio ir ekonomiškai efektyviausių lankstumo sprendimų nenaudai. Europos Komisija turėtų išnagrinėti šią tvarką ir įvertinti, ar ji pajėgi prisidėti prie priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo.

4.3. Bet kuriuo atveju, pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 final 11 straipsnio 3 dalyje pateikiamas *de minimis* vertes turėtų pakeisti atitinkami pateikti skaičiai (Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairių 125 ir 127 pastabos⁽⁶⁾), nes tik taip nedideli rinkos dalyviai, o ypač vietos energijos bendruomenės, ir toliau turės galimybę konkuruoti sąžiningomis sąlygomis.

4.4. Pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 final 12 straipsnyje nustatytos perskirstymo ir ribojimo taisyklės yra dar viena priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo kliūtis. Kadangi anglimi kūrenamų elektrinių paleidimo ir uždarymo sąnaudos yra ypač didelės, tokių elektrinių operatoriai tokias sąnaudas įskaičiuos į savo perskirstymo pasiūlymus. Tokių sąnaudų vėjo ir saulės energijos įrenginiai neturi. Rezultatas – vėjo ir saulės energijos įrenginiai dažniau nepatenka į tinklą, o Europai tai reiškia žingsnį atgal priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo procese. Todėl rinka paremtas perskirstymas turėtų apsiriboti ne atsinaujinančiųjų išteklių energija.

4.5. EESRK pritaria Komisijos požiūriui, kad vartotojų labai reikia vengti rinkos iškraipymo. Komitetas ragina Europos Komisiją daryti daugiau, kad būtų užkirstas kelias dabartiniam ir būsimam rinkos iškraipymui. Tradicinių jėgainių pajėgumų mechanizmai, apie kuriuos kalbama reglamente COM(2016) 861 final, gali sukelti rimtų rinkos iškraipymų – Europos Komisija pati tai pripažįsta. Todėl pajėgumų mechanizmai turi būti laikomi paskutine galimybe užtikrinti tiekimo saugumą ir turėtų būti trumpalaikis sprendimas. Skubiai reikia kur kas konkretesnių taisyklių, kurios nustatytų, kada pajėgumų mechanizmai yra leistini.

4.6. Reikia turėti galvoje, kad atsinaujinančioji elektros energija iš kintančiųjų išteklių (vėjo ir saulės spinduliuotės) pati savaime negali paprasčiausiai dalyvauti pajėgumų mechanizmuose ir ja negalima prekiauti ateities sandorių rinkose. Todėl nors ir teisinga yra stiprinti kitos paros ir einamosios paros prekybą, specifinė saulės ir vėjo energijos kainos sandara (t. y. nulinės ribinės sąnaudos) reiškia, kad tai neskaitins perfinansuoti investicijų ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos. Būtina galimybė prekiauti atsinaujinančiųjų išteklių elektros energija ateities sandorių rinkose. Vienintelis numatomas būdas tai pasiekti yra atsinaujinančiųjų išteklių energijų susieti su balansavimo ir lankstumo sprendimais. Be kaupimo baterijose tai daugiausia – techniniai sprendimai, pavyzdžiui, elektros naudojimas šildymui ir dujoms gaminti⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ OL C 200, 2014 6 28, p. 1.

⁽⁷⁾ OL C 82, 2016 3 3, p. 13.

4.7. Tačiau reikia pripažinti, kad yra rimtų reguliavimo kliūčių valstybių narių lygmeniu, todėl balansavimo produktams šiuo metu nėra versle pritaikomų modelių. Šiuo klausimu rinkos modeliui skirtuose teisėkūros dokumentuose nėra pasiūlyta jokių sprendimų. Mažų mažiausia pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 *final* 3 straipsnio 1 dalies f punktą reikėtų papildyti taip, kad rinkos taisyklės ir valstybių narių nustatoma skirstymo tvarka turėtų tapti paskata naudoti lankstumo sprendimus. Tai taip pat gali padėti pašalinti kliūtis arba jų išvengti.

4.8. Todėl EESRK ragina nustatyti aiškius prioritetus. Tradicinių elektrinių pajėgumų mechanizmus naudoti turėtų būti galima tik, jeigu valstybės narės galėtų parodyti, kad pajėgumų kliūčių negalima pašalinti lankstumo sprendimais subalansuojant atsinaujinančiųjų išteklių energiją. Ši įpareigojimą reikėtų įtraukti į pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 8 straipsnį, o pasiūlymo dėl Reglamento COM(2016) 861 *final* 14 straipsnis turėtų būti atitinkamai pakeistas.

4.9. Tokios balansavimo koncepcijos turi du papildomus privalumus. Kadangi dėl jų atsinaujinančiąja elektros energija galima prekiauti ateities sandorių rinkoje, šiuo metu jos yra vienintelis variantas, kuris garantuoja, kad investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginius galės būti perfinansuojamos rinkoje. Antra, jos yra orientuotos į vietos lygmenį, pasinaudojant tuo, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija prieinama praktiškai visur (žr. 3.2 punktą), taigi didina atsinaujinančiųjų išteklių energijos vietos pridėtinę vertę.

4.10. Jeigu bus tinkamų rinka grindžiamų paskatų, decentralizuota elektros energijos gamyba gali sumažinti tinklo apkrovą. Tačiau taip nėra. Reikėtų bent jau pakeisti tinklo mokesčių apskaičiavimo būdą (COM(2016) 861 *final* 16 straipsnis), kad atsirastų paskata gaminti energiją labai arti vartotojų, kad gamyba atitiktų faktinį suvartojimą. Apskritai, konkrečias individualių gamybos ir vartojimo sandorių tinklo sąnaudas galima nustatyti naudojant pažangiuosius skaitiklius; principas, kad atspindimas realus sunaudojimas, rodo, kad tokios sąnaudos turėtų būti naudojamos tinklo mokesčiams apskaičiuoti.

4.11. Su vartojimu suderintą elektros gamybą taip pat palengvina tikslios kainų zonos. Todėl EESRK visiškai pritaria požiūriui, kuris išdėstytas pasiūlymo COM(2016) 864 *final* 14 konstatuojamojoje dalyje ir 13 straipsnyje. Tačiau, jeigu 4.10 punkte išdėstytas raginimas nebus įgyvendintas, efektyvumas, kuris buvo pasiektas dėl tikslesnių kainų zonų, gali būti atsvertas ir prarastas dėl to, kad tinklo mokesčiai nustatomi neatsižvelgiant į realų naudojimą. Papildomai padėtų Europos energijos apmokestinimo lyginamasis standartas, sustiprinantis kainų signalus.

4.12. Nereikėtų klaidingai suprasti, kad tikslesnės kainų zonos reiškia, jog nebereikalingas gerai tarpusavyje susietas Europos tinklas, kuris yra geriausias būdas ekonomiškiausiai pasiekti didelį tiekimo saugumą.

4.13. Kaip nurodyta 3.14 punkte, siekiant visuotinio dalyvavimo energijos rinkoje svarbu atverti prekybą elektros energija vartotojams ir gaminantiems vartotojams. Todėl reikėtų patikslinti pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 3 straipsnį. Vartotojų dalyvavimas, kuris 3 straipsnio 1 dalyje apsiriboja gamyba, kaupimu ir elektromobilumu, taip pat turi apimti prekybą elektros energija. 3 straipsnio 2 dalyje reikėtų aiškiau apibrėžti rinkos kliūtis. Remiantis šios nuomonės 3.6.3 punktu šios kliūtys pirmiausia yra masto ekonomija ir administraciniai sunkumai.

4.14. Vienas iš būdų minėtoms kliūtims pašalinti yra valstybėms narėms kurti specialias prekybos struktūras mažiems gamintojams, vartotojams ir gaminantiems vartotojams. Už šio reikalavimo įgyvendinimo stebėseną turėtų būti atsakinga Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra. Be to, pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 *final* 4 straipsnyje būtų galima paminėti supaprastintas apskaitos taisykles, taikomas mažoms vartotojų-gamintojų asociacijoms. Galiausiai pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 15 straipsnio 1 dalies a punkte žodį „parduoti“ reikėtų pakeisti žodžiu „prekiauti“.

4.15. Dėl energijos nepritekliaus (pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 14 konstatuojamoji dalis ir 5 straipsnis ir pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 *final* 28 ir 29 straipsniai) EESRK jau keletą kartų yra aiškiai pareiškęs, kad energijos nepritekliaus problemą reikia spręsti ir kad ateityje imantis politinių priemonių mažo anglies dioksido kiekio visuomenei sukurti būtina į šią problemą atsižvelgti. Todėl EESRK pritaria pozicijai, kurią Komitetas išdėstė savo ankstesnėje nuomonėje šiuo klausimu ⁽⁸⁾. Šiuo požiūriu EESRK taip pat pritaria Komisijos pozicijai ir konkreitiems pasiūlymams. Tačiau EESRK pakartoja ankstesnėse nuomonėse ⁽⁹⁾ išdėstytą požiūrį, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija ir vartotojų vykdoma gamyba tam tikromis aplinkybėmis ypač gali tapti tvarių būdu užkirsti kelią ilgalaikiam energijos nepritekliui, jeigu tik viešosios paskolos ir geresnės galimybės gauti kapitalą, padedant vietos valdžios institucijoms, pavyzdžiui, regionuose ar savivaldybėse, ar privatiems subjektams, pavyzdžiui, NVO, bus teikiamos pažeidžiamiems vartotojams. Šiame kontekste reikėtų vertinti ir pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 15 ir 16 straipsniuose pateikiamų taisyklių dėl aktyviųjų vartotojų ir vietos energijos bendruomenių svarbą. Vartotojų vykdoma gamyba, kaip galimas būdas išvengti energijos nepritekliaus, turėtų būti konkrečiai paminėta pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 5 straipsnio 2 dalyje.

4.16. Dėl vartotojų teisių – EESRK teigiamai vertina faktą, kad pasiūlyme dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* galių suteikimui vartotojams ir jų apsaugai yra skirtas atskiras skyrius. 10 straipsnyje taip pat reikėtų aiškiai pasakyti, kad vartotojai privalo turėti teisę pareikšti, koks konkretus elektros energijos tiekimo būdas jiems priimtinausias, ir užtikrinti, kad tokių pageidavimų būtų paisoma. 15 straipsnio 1 dalies b punkto tekstą reikėtų papildyti, nurodant, kad tinklo mokesčiai turi būti konkretūs, tokie, kad vartotojai turėtų padengti tik tas konkrečias tinklo sąnaudas, kurios atsirado dėl jų individualios veiklos, t. y. dėl elektros gamybos, kaupimo, vartojimo ar prekiavimo elektros energija. Be to, tinklo mokesčių sistema turėtų skatinti „tinklui draugišką veiklą“, pavyzdžiui, apkrovos perskirstymą, savo pasigamintos energijos vartojimą ar kaupimą. Valstybės narės privalo parodyti, kaip pagal faktinį naudojimą bus apskaičiuojami šie tinklo mokesčiai. Tokiomis aplinkybėmis, kad vartotojai galėtų daryti atitinkamas investicijas, labai svarbus nuspėjumumas.

4.17. EESRK teigiamai vertina faktą, kad pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 16 straipsnyje apibrėžiamos vietos energijos bendruomenės ir joms suteikiamos atitinkamos teisės. Pats Komitetas tai siūlė nuomonėje „Energiją gaminantis vartotojas ir energijos kooperatyvai“ ⁽¹⁰⁾. Vis dėlto 16 straipsnio 1 dalies d punkte minimi mokesčiai turi atspindėti realų naudojimą, t. y. turi būti taikomas tas pats principas, kuris išdėstytas šios nuomonės 4.16 punkte dėl pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 15 straipsnio.

4.18. Nors EESRK ir sutinka, kad energijos bendruomenė turi teisę eksploatuoti savo pačios tinklus, Komitetas mano, kad energijos bendruomenės taip pat turėtų turėti teisę veikti kaip pagrindinis tiekėjas. Tokiais atvejais joms turėtų būti taikomos visos atitinkamos pareigos.

4.19. Vertėtų perspėti dėl pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 15 ir 16 straipsnių, nes aktyvesniems vartotojams ir vietos energijos bendruomenių sukūrimui reikės, kad būtų naudojama atsinaujinančiųjų išteklių energija. Jeigu nebus išspręstos 3.6 punkte nurodytos problemos ir ištaisyti trūkumai pasiūlyme dėl atsinaujinančiųjų išteklių energijos ⁽¹¹⁾, vartotojų aktyvumo didinimo ir vietos energijos bendruomenių kūrimo procesas gali labai susilpnėti arba jam netgi gali iškilti grėsmė.

4.20. Dėl pažangiųjų skaitiklių duomenų, kaip jau išdėstyta šios nuomonės 3.13 punkte, EESRK mano, kad skaitmeninimas suteikia daug galimybių. Tačiau kartu šis procesas kelia tam tikrą riziką duomenų apsaugai ir saugumui. EESRK teigiamai vertina faktą, kad Europos Komisija sprendžia šį klausimą pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 19–23 straipsniuose.

4.21. EESRK pritaria tam, kad Komisija teikia pakankamai svarbos efektyviai duomenų, kuriuos generuoja pažangieji skaitikliai, apsaugai ir kad ES duomenų apsaugos standartas taip pat taikomas su elektros energijos vartojimu susijusiems duomenims. Tačiau pamiršti duomenų tvarkymo, duomenų nuosavybės ir atvirųjų duomenų klausimai. Todėl 23 straipsnis turėtų užtikrinti, kad nepažeidžiant duomenų apsaugos ir privatumo nuostatų, visos suinteresuotosios šalys galės gauti tuos duomenis anonimine ir pakankamai agreguota forma. Norint išjudinti visą skaitmeninimo potencialą, būtinas švietimas ir mokymas, skirtas skaitmeniniam raštingumui ir vartotojų atskirties problemai.

⁽⁸⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 21.

⁽⁹⁾ OL C 198, 2013 7 10, p. 1, OL C 34, 2017 2 2, p. 44, OL C 82, 2016 3 3, p. 13.

⁽¹⁰⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 44.

⁽¹¹⁾ Taip pat žr. nuomonę TEN/622 „Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvos peržiūra“ (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

4.22. Dėl tinklo operatorių EESRK mano, kad decentralizacija paprastai reiškia, jog skirstymo tinklai, kaip ir nacionalinių tinklų susiejimas, įgaus strateginę svarbą. Nepaprastai svarbu, kad valstybės narės sukurtų sistemą, kuri suteiktų tinklo operatoriams efektyvių ir veiksmingų paskatų investuoti į Europos elektros energijos tinklų tobulinimą. Tai taip pat skatins ekonomikos augimą ir kurs papildomas darbo vietas. Tokiomis aplinkybėmis EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui stiprinti ACER, kuri prižiūrės nacionalinę politiką šiuo klausimu, kompetenciją.

4.23. Pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 32, 33 ir 36 straipsniai su išlygomis suteikia skirstymo sistemos operatoriams teises dėl lankstumo sprendimų naudojimo ir elektra varomų transporto priemonių įkrovimo prieigų. Nors EESRK ir teigiamai vertina pažangą, padarytą lankstumo, elektromobilumo ir kaupimo įrenginių skvarbos į rinką požiūriu, svarbu, kad Komisijos pasiūlymu nepriklausomiems rinkos subjektams suteikiama prerogatyva būtų realizuota ir jos paisytų skirstymo sistemų operatoriai ir nacionaliniai reguliuotojai. Tas pats pasakytina apie perdavimo sistemos operatorių eksploatuojamus kaupimo įrenginius (pasiūlymo dėl direktyvos COM(2016) 864 *final* 54 straipsnis).

4.24. Europos skirstomųjų tinklų operatorių organizacijos (ES STO subjekto) steigimas, numatytas pasiūlymo dėl reglamento COM(2016) 861 *final* 50 straipsnyje, neturėtų paskatinti savarankiško tinklų kodeksų kūrimo, nes tai dar labiau sustiprintų galimą skirstomosios sistemos operatorių įtaką rinkoje. Įgaliojimus kurti atitinkamą tinklą reikėtų suteikti ACER ir šiuo požiūriu reikėtų sustiprinti nacionalinių reguliuotojų vaidmenį.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Antroji energetikos sąjungos būklės ataskaita“

(COM(2017) 53 final)

ir dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaita“

(COM(2017) 57 final)

(2017/C 288/14)

Pranešėja: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	190/0/1
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Antrąją energetikos sąjungos būklės ataskaitą, kuri parengta vykdant energetikos sąjungos strategijos kūrimo ir įgyvendinimo stebėseną. EESRK dar kartą ragina Europos Sąjungos, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis su pilietine visuomene užmegzti glaudų dialogą energetikos klausimais, siekiant skatinti ir sustiprinti konkrečias priemones, skirtas stipriai energetikos sąjungai sukurti.

1.2. EESRK visada manė, jog sumanymas kurti energetikos sąjungą yra itin svarbus, kad Europos Sąjungą lydėtų sėkmė. Todėl pažanga turėtų būti vertinama atsižvelgiant ne tik į pačios energetikos sąjungos sudėtines dalis, bet ir į jos teikiamą naudą piliečiams ir įmonėms, įskaitant MVĮ.

1.3. Todėl EESRK ragina Komisiją stebėti pažangą skirtingais rakursais, būtent: ekonominės naudos, darbo vietų kūrimo, pažangos piliečių kasdieniame gyvenime, pačios energetikos sistemos, politinių ir socialinių veiksnių ir politikos priemonių naudojimo.

1.4. EESRK ragina sklandžiai patvirtinti iki šiol pradėtas iniciatyvas ir, svarbiausia, jas laiku įgyvendinti Europos Sąjungos lygmeniu ir valstybėse narėse. Nacionaliniai planai yra labai svarbūs, ir valstybės narės turi atsižvelgti į neišvengiamą juose numatytų priemonių poveikį kitoms šalims.

1.5. EESRK pažymi, kad, nepaisant padarytos pažangos, vis dar esama daug trūkumų, susijusių su energetikos infrastruktūra ir energijos rinkomis. Pakankama ir patikima energetikos infrastruktūra ir gamybos pajėgumai, gerai veikiančios energijos rinkos ir energijos vartojimo efektyvumas yra svarbiausi energetinio saugumo veiksniai. Šiuo tikslu turi būti tęsiamos regionų bendradarbiavimo iniciatyvos, vystomi vidaus energijos šaltiniai ir skatinamas geografinis importuojamos energijos įvairinimas.

1.6. EESRK pabrėžia, kad svarbu toliau užtikrinti teigiamus pokyčius, susijusius su atsinaujinančiąja energija. Dideliems elektros energijos sistemos pokyčiams dėl spartaus kintamų ir decentralizuotų atsinaujinančiųjų išteklių energijos augimo reikia skirti ypatingą dėmesį ir jie turi būti sėkmingai valdomi.

1.7. EESRK palankiai vertina antrąją Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) etapą kaip galimybę didinti viešąsias ir privačias investicijas. Kalbant apie privačias investicijas, pažymėtina, kad šiuo metu rinkos paskatos yra nedidelės, daugiausia dėl nenuoseklios politikos. Siekiant skatinti privačius investuotojus, būtina užtikrinti nuspėjamą investavimo aplinką, kurioje ypač svarbu ilgalaikiai ir stabilūs politiniai sprendimai ir teisės aktai.

1.8. EESRK ragina Komisiją atlikti išsamų dabartinių mažo anglies dioksido kiekio technologijų politikos priemonių vertinimą, siekiant užtikrinti, kad yra naudojamos tinkamos priemonės, padedančios veiksmingiausiai pasiekti tikslus. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama su mokesčiais ir rinkliavomis, kurios padidina kainas vartotojams, susijusių problemų sprendimo būdams ir subsidijoms, kurias skiriant iškreipiamos energijos rinkos ir investicijų signalai.

1.9. Kuriant darbo vietas ir piliečiams tiesiogiai ir netiesiogiai naudojant energiją kasdienėje veikloje iš energetikos sąjungos galima gauti socialinės naudos. Tačiau mažo anglies dioksido kiekio technologijomis pagrįstos energetikos sistemos įgyvendinimas yra didžiulis uždavinys, kuris turi būti vykdomas taip, kad būtų užtikrinta teisinga pertvarka.

1.10. Siekdama pirmauti pasaulyje pereinant prie švarios energetikos, ES turėtų stengtis kuo labiau padidinti savo teigiamą pasaulinį „anglies atspaudą“ – anglies dioksido išmetimo rodiklį, užuot daugiausia dėmesio skyrusi savo išmetamų teršalų kiekiui. Tai reiškia, kad reikia atkreipti dėmesį į inovacijas, prekybos ir investicijų politikos vaidmenį ir skatinti pasaulinę anglies dioksido apmokestinimo sistemą.

2. Bendroji informacija

2.1. Šioje nuomonėje nagrinėjama antroji Komisijos energetikos sąjungos būklės ataskaita ir jos priedai, taip pat Komisijos Atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaita. Šiuose dokumentuose nurodoma įvairiose energetikos sąjungos srityse padaryta pažanga ir atkreipiamas dėmesys į problemas ir sritis, kuriose reikia imtis daugiau veiksmų.

2.2. Pagrindinėje ataskaitoje energetikos sąjungos būklė vertinama atsižvelgiant į šiuos aspektus: perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir efektyvaus energijos vartojimo ir (arba) išteklių naudojimo ekonomikos, didesnių galių vartotojams suteikimą, perspektyvią infrastruktūrą, investavimo uždavinį ir intensyvius energetikos sąjungos išorės veiksmus. Joje taip pat vertinama padėtis, susijusi su penkiais energetikos sąjungos ramsčiais, būtent: energetiniu saugumu, energijos vidaus rinka, energijos vartojimo efektyvumu, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu ir moksliniais tyrimais, inovacijomis ir konkurencingumu.

2.3. Ataskaitoje taip pat kalbama apie naujos Komisijos išvykos energetikos sąjungos klausimais į valstybes nares galimybę. Ši išvyka susijusi su nacionalinių energetikos ir klimato kaitos planų rengimu, jos metu taip pat tikimasi pasiekti vietos lygmens subjektus.

2.4. Atskiroje atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaitoje apibūdinama padėtis valstybėse narėse ir įvairiuose sektoriuose, t. y. elektros energijos, šildymo bei vėsinimo ir transporto sektoriuose. Joje taip pat nagrinėjamos administracinės kliūtys, su kuriomis susiduriama įgyvendinant atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus, ir aptariamasi biodegalų ir bioenergetikos tvarumas.

2.5. Kalbant apie ateitį, ataskaitose nurodomos priemonės, kurias Komisija pasiūlė savo 2016 m. lapkričio mėn. priemonių rinkinyje „Švari energija visiems europiečiams“. Pagrindinėje ataskaitoje taip pat pateiktos atnaujintos energetikos sąjungos veiksmų gairės, pagrįstos pradinėmis 2015 m. Energetikos sąjungos pagrindų strategijoje pateiktomis veiksmų gairėmis.

3. Pastabos dėl pagrindinio sumanymo kurti energetikos sąjungą

3.1. EESRK visada manė, jog sumanymas kurti energetikos sąjungą yra itin svarbus, kad Europos Sąjungą lydėtų sėkmė. Todėl energetikos sąjunga turėtų atitikti Europos piliečių ir įmonių poreikius.

3.2. Vienas pagrindinių sumanymų, kuriuo pagrįsta energetikos sąjunga, – valstybių narių bendradarbiavimu užtikrinti kuo didesnę naudą. Politikos nuoseklumas ir vienybė yra labai svarbi ir lemiamą sąlyga reikšmingai pažangai pasiekti. Šie dalykai taip pat svarbūs kuriant bendrąją energijos rinką ir plėtojant išorės santykius energetikos srityje.

3.3. Tai dabar dar svarbiau, nes ES pasauliniu lygmeniu susiduria su daug neišskumų, pavojų ir grėsmių. Kartu nacionaliniu lygmeniu atsirado nacionalizmas ir protekcionizmas ir tai gali sukelti grėsmę bendrosios energijos rinkos pažangai. Geriausiu atveju, energetikos sąjungai galėtų tekti svarbus vaidmuo skatinant bendrą ES vienybę ir atitinkamai padidinant jos galią pasaulyje.

3.4. Pačios energetikos srityje dėl vidaus ir išorės pokyčių energetikos sąjunga tampa vis aktualesnė. Vidaus lygmeniu valstybių narių tarpusavio priklausomybė ir viena kitoms daromas jų energetikos sprendimų poveikis yra aiškiai pastebimi kasdieniame gyvenime, o išorės energetikos situacija tampa vis labiau nenuspėjamos.

3.5. EESRK pritaria Komisijos pastabai, kad energetikos sąjungos tikslas – ne tik spręsti energetikos ir klimato kaitos klausimus. Energetikos sąjunga yra viena pagrindinių ekonominės plėtros, darbo vietų kūrimo ir piliečių gerovės sudedamųjų dalių. Apskritai tai – ES gebėjimo ilgainiui užtikrinti ekonominę, socialinę ir ekologinę naudą klausimas.

3.6. Energetikos sąjunga ekonominės naudos gali duoti keliais būdais: vykdant ekonominę veiklą, kuria kuriama pridėtinė vertė naudojant energiją kaip gamybos veiksnį, pasitelkiant patį energetikos sektorių ir bendradarbiaujant su ekonominės veiklos vykdytojais, kuriančiais energetikos ir klimato kaitos problemų sprendimus, susijusius su technologijomis, paslaugomis ar naujais verslo modeliais. Kad tai būtų galima pasiekti, energetikos sąjunga Europos bendrovėms ir įmonėms turi užtikrinti stabilią ir palankią aplinką, įskaitant sąlygas sąnaudų konkurencingumui ir naujoviškam diferencijavimui. Tai turėtų būti daroma siekiant sudaryti joms sąlygas ir skatinti jas investuoti ir įdarbinti darbuotojus, ypatingą dėmesį skiriant MVĮ galimybėms.

3.7. Socialinės naudos gaunama kuriant darbo vietas ir piliečiams tiesiogiai ir netiesiogiai naudojant energiją pačioje įvairiausioje kasdienėje veikloje. Tačiau mažo anglies dioksido kiekio technologijomis pagrįstos energetikos sistemos įgyvendinimas yra didžiulis uždavinys, kuris turi būti sprendžiamas taip, kad būtų užtikrinama teisinga pertvarka ir kuriamos deramos darbo vietos, visų pirma tuose regionuose, kurie iki šiol buvo priklausomi nuo veiklos, kurią vykdant išskiriama daug anglies dioksido. EESRK pabrėžia, kad į nacionalinius planus reikia įtraukti prisitaikymo priemones, ir ragina Komisiją remti šias pastangas.

3.8. Galimybė gauti ir fiziškai naudotis energija prieinamomis kainomis yra labai svarbi siekiant išvengti energijos nepritekliaus, dėl kurio piliečiai taip pat negali pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijomis pagrįstų sprendimų. Energijos nepritekliaus observatorija taip pat galiausiai turėtų pradėti savo veiklą. Kaip nurodyta EESRK nuomonėje dėl pirmosios energetikos sąjungos būklės ataskaitos, piliečiai energetikos sąjungos sėkmę taip pat galės įvertinti remdamiesi labai konkrečiais kriterijais: kainų lygiu, tinklų prieinamumu, energijos tiekimo saugumu, vartotojams skirta informacija apie jų naudojamus prietaisus.

3.9. Kalbant apie naudą klimatui, pažymėtina, kad energetikos ir kovos su klimato kaita tikslai dažnai laikomi savaiminiais tikslais. Tačiau jie turi būti vertinami kaip priemonė galutiniam tikslui pasiekti, t. y. patenkinti piliečių poreikius ir užtikrinti ekonominę gerovę taip, kad tuo pat metu būtų padedama mažinti klimato kaitą laikantis Paryžiaus susitarime nustatytų reikalavimų. Be to, energetikos sąjunga padeda mažinti oro taršą, o tai daro teigiamą poveikį sveikatai.

3.10. EESRK pritaria Komisijai, teigiančiai, kad energetikos sąjunga negali būti atskirta nuo kitų pagrindinių Europos politikos krypčių, pavyzdžiui, skaitmeninimo, kapitalo rinkų ir investicijų, įgūdžių, žiedinės ekonomikos ir saugumo srityse. EESRK taip pat pabrėžia, kad energetikos sąjunga ir transporto politika yra glaudžiai susijusios. Transporto politikos energetikos ir klimato kaitos aspektai neturėtų būti nagrinėjami neatsižvelgiant į transporto rinkos problemas.

3.11. Apskritai EESRK pabrėžia, kad būtent įmonės, darbuotojai, vartotojai ir apskritai piliečiai praktiškai įgyvendina pokyčius. Todėl EESRK dar kartą ragina su pilietine visuomene užmegzti dialogą energetikos klausimais. Tai turėtų būti daroma visais lygmenimis: ES lygmeniu formuojant politiką, nacionaliniu lygmeniu rengiant energetikos ir klimato kaitos planus ir galiausiai vietos lygmeniu remiant priemones.

4. Pastabos dėl energetikos sąjungos būklės ir tolesnių veiksmų

4.1. Įgyvendinimas

4.1.1. Europos Komisija 2016 metus apibūdino kaip rezultatyvius metus. Daugumą planuojamų energetikos sąjungos iniciatyvų Europos Komisija jau paskelbė. Tačiau daugumą šių iniciatyvų, kurių yra tikrai daug, vis dar reikia priimti ir įgyvendinti. EESRK ragina sklandžiai patvirtinti šias iniciatyvas ir, svarbiausia, jas laiku įgyvendinti Europos Sąjungos lygmeniu ir valstybėse narėse.

4.1.2. Nacionaliniai energetikos ir klimato kaitos planai yra viena svarbiausių energetikos sąjungos strategijos įgyvendinimo proceso dalių. Atsižvelgiant į skirtingas aplinkybes valstybėse narėse, rengti nacionalinius planus yra racionalu. Planai turėtų būti rengiami pagal dalyvavimo ir bendradarbiavimo principą. Tuo pat metu, siekiant užtikrinti, kad šie planai ne tik būtų vykdomi, bet ir būtų nuoseklūs ir atitiktų bendrus tikslus, svarbu kurti tinkamą valdymo mechanizmą. Taip pat turėtume užtikrinti, kad valstybių narių, ES ir kitų subjektų vaidmuo ir atsakomybė būtų aiškiai nustatyti.

4.1.3. Pagal energetikos sąjungos programą priimami sprendimai yra ilgalaikiai ir iš dalies nekeičiami. Todėl EESRK pabrėžia, kad per visą procesą nereiktų pamiršti ilgalaikių tikslų. Taip pat nacionaliniu ir ES lygmenimis reikia užtikrinti pakankamai lankstumo atsižvelgiant į tai, kad praktinės priemonės nėra kasmet taikomos tolygiai ir kad reikia greitai reaguoti į kintančias sąlygas.

4.1.4. Vertinant energetikos sąjungos būklę dėmesį reiktų kreipti ne tik į politinių tikslų ir teisės aktų įgyvendinimą; vietoje to, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama tikrai padėčiai Europos Sąjungos lygmeniu ir valstybėse narėse. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į daugelio energetikos sąjungos siekių, ramsčių ir kiekybinių tikslų sudėtingumą. EESRK tikisi, kad kitoje energetikos sąjungos pažangos ataskaitoje Komisija apibūdins praktiškai padarytą pažangą ir pateiks sėkmingai baigtų projektų pavyzdžių, taip pat nurodys, kokių tolesnių veiksmų planuojama imtis siekiant prisidėti prie didesnio sąveikumo, geriau veikiančių rinkų ir socialinės adaptacijos prie pertvarkos.

4.1.5. Kadangi EESRK neseniai parengė nuomonių dėl įvairių rinkinio „Švari energija visiems europiečiams“ aspektų, šiame nuomonės projekte jis remiasi šiomis nuomonėmis, kuriose išsamiau apibūdinamas valdymas ir įvairios energetikos sąjungos sritys.

4.2. Infrastruktūra, investicijos ir rinkos

4.2.1. Pati energetikos sistema, kuri yra energetikos sąjungos pagrindas, turi tinkamai veikti ir vystytis. Piliečių ir įmonių požiūriu šia sistema turi būti įgyvendinami trys pagrindiniai tikslai: siekti energetinio saugumo, užtikrinti pagrįstas sąnaudas ir kainas ir sušvelninti klimato kaitą.

4.2.2. Energetinis saugumas išlieka vienas svarbiausių tikslų, nes šiuolaikinė ekonomika ir šiuolaikinė visuomenė negali net tam tikrą laiką funkcionuoti be energijos. Pakankama ir patikima energetikos infrastruktūra ir gamybos pajėgumai, gerai veikiančios energijos rinkos ir energijos vartojimo efektyvumas yra svarbiausi energetinio saugumo veiksniai. Energetinis saugumas neturėtų būti laikomas energetinės nepriklausomybės sinonimu. Kaip ir su kitomis prekėmis, tarpvalstybiniai mainai viduje ir išorėje iš tiesų padidina tiekimo saugumą ir padeda išlaikyti konkurencingo lygio kainas. Tačiau neneigama, kad esama politinių priežasčių, kodėl siekiama išvengti didelės priklausomybės nuo importuojamos energijos. Vystyti vidaus energijos šaltinius taip pat svarbu darbo vietų kūrimo atžvilgiu.

4.2.3. Komisijos teigimu, priklausomybė nuo importuojamos energijos kelete valstybių narių sumažėjo, o kai kuriose kitose padidėjo dėl sumažėjusios iškastinio kuro gamybos vietos lygmeniu. Dauguma valstybių narių dabar gali patenkinti savo dujų paklausą naudodamasi alternatyviais kanalais, kurie atsirado dėl naujų jungiamųjų linijų ir SGD terminalų. Tačiau vis dar reikia investuoti į infrastruktūrą ir užtikrinti diplomatiją energetikos srityje, kuri yra vienas iš pirminių mechanizmų, kuriais galima stiprinti bendradarbiavimą energetikos srityje. Šiame nuomonės projekte EESRK remiasi ankstesnėmis savo nuomonėmis dėl šių klausimų.

4.2.4. Kalbant apie bendrąją energijos rinką, pabrėžtina, kad vis dar esama su reglamentavimu ir infrastruktūra susijusių kliūčių, trukdančių gerai konkurencijai ir laisvam, visų pirma, elektros energijos, judėjimui. Vyksta esminiai elektros energijos sistemos pokyčiai, kuriuos daugiausia lemia tai, kad sparčiai daugėja kintamų ir decentralizuotų atsinaujinančiųjų energijos išteklių. Regionų bendradarbiavimas ir tinkama bendra reglamentavimo sistema yra būtini norint įveikti sunkumus, kurių vis daugėja, nes vienoje valstybėje narėje taikomos priemonės daro konkretų poveikį bent jau kaimyninėse šalyse. Regionų bendradarbiavimo iniciatyvos, pavyzdžiui, Baltijos energijos rinkos jungčių planas (BEMIP) ir Vidurio ir Pietryčių Europos dujų tinklų sujungiamumas (CESEC), yra labai svarbios siekiant pašalinti su reglamentavimu ir infrastruktūra susijusias kliūtis.

4.2.5. Skaitmeninės ekonomikos plėtra taip pat yra labai svarbi energetikos sistemoms. Turi būti kuriama ne tik energetikos, bet ir pažangi skaitmeninė infrastruktūra. Tai apima pažangųjį matavimą, kurį taikant būtų galima kurti modernų energetikos tinklą. Skaitmeninant energetikos sistemas taip pat turi būti taikomos priemonės, kuriomis būtų užtikrinamas didesnis kibernetinis saugumas ir tinkama asmens duomenų apsauga, privatumas ir skaitmeninis raštingumas.

4.2.6. Kalbant apie investicijas į energetikos sistemą, pabrėžtina, kad yra didžiulis poreikis investuoti į energetikos infrastruktūrą ir į energijos vartojimo efektyvumą, ypač renovuojant pastatus. EESRK pripažįsta galimybes, kurių teikia Europos strateginių investicijų fondas (ESIF), ir palankiai vertina antrąjį jo etapą, kuriuo siekiama stiprinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą. Atitinkamai ir valstybės narės turi skirti viešųjų finansų su energetika susijusioms investicijoms.

4.2.7. Kalbant apie privačias investicijas, pažymėtina, kad šiuo metu rinkos paskatos yra nedidelės daugiausia dėl nenuoseklios politikos. Siekiant skatinti privačius investuotojus, būtina užtikrinti stabilią ir nuspėjamą investavimo aplinką. Todėl EESRK pabrėžia didžiulę ilgalaikių ir stabilų politinių sprendimų ir teisės aktų svarbą.

4.2.8. EESRK atkreipia dėmesį į didėjantį piliečių vaidmenį energijos rinkose, įskaitant vartotojų vykdomą energijos gamybą ir vietos bendradarbiavimą. Turi būti skatinamos ir stiprinamos priemonės, kuriomis siekiama suteikti vartotojams galimybę elgtis sąmoningiau ir tapti gaminančiais vartotojais. EESRK svarstė šias priemones kelete ankstesnių nuomonių.

4.2.9. Šiuo tikslu tinkama ir lengvai suprantama informacija su energetika susijusiais klausimais (pavyzdžiui, apie energijos vartojimo efektyvumo ženklinimą) turi būti perduodama visų amžiaus grupių piliečiams. Be to, reikia gerinti nedidelio masto projektų galimybes teisingomis sąlygomis patekti į energijos rinką ir gauti finansavimą. Supaprastinant su energetika susijusius teisės aktus pagal iniciatyvą REFIT energijos vartotojai turėtų gauti apčiuopiamos naudos. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama su mokesčiais ir rinkliavomis, kuriais, nepaisant didmeninės energijos kainų, didinamos kainos vartotojams ir taip prisidedama prie energijos nepritekliaus, susijusių problemų sprendimo būdams.

4.3. *Atsinaujinančiųjų išteklių energija ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas*

4.3.1. EESRK palankiai vertina atskirą Komisijos atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pažangos ataskaitą ir iš esmės sutinka su pateikta analize ir nurodytais uždaviniais. Kaip rekomendacijas Komitetas primena savo poziciją dėl įvairių atsinaujinančiosios energijos aspektų, pateiktą kelete ankstesnių ir neseniai parengtų nuomonių.

4.3.2. Remiantis ataskaita, visa ES eina teisingu keliu siekdama 2020 m. tikslo, nors vis dar reikia dėti daugiau pastangų. EESRK dar kartą pabrėžia, kad šioje srityje svarbu toliau siekti teigiamų pokyčių. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad šildymas ir vėsinimas yra sektorius, kuriame atsinaujinančiųjų išteklių energijos apskritai naudojama daugiausia. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į lemiamą transporto vaidmenį įgyvendinant sudėtingus ilgalaikius išmetamųjų teršalų mažinimo tikslus ir pritaria tam, kad reikia plėtoti atsinaujinančiųjų išteklių elektros energiją ir pažangius biodegalus siekiant sumažinti transporto išmetamą teršalų kiekį.

4.3.3. Ataskaitoje pažymima, kad vis dar esama didelių administracinių kliūčių rengiant atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektus. Jos susijusios su vieno langelio principu, elektroninėmis paraiškėmis, procedūromis, kuriomis skatinami nedidelio masto projektai ir nustatomos tinkamos teritorijos, terminais. EESRK ragina imtis skubių priemonių šioms kliūtims, su kuriomis dažnai susiduriama ir kitose srityse, šalinti.

4.3.4. EESRK pritaria Komisijos išvadai, kad ES taip pat gerokai pasistūmėjo įgyvendindama 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslus. Kalbant apie politikos priemones, kuriomis siekiama padėti pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, pažymėtina, kad netinkamai naudojant subsidijas (įskaitant ekologinius sertifikatus), apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemas ir taikant mokesčius imtasi neveiksmingų priemonių ir pasiekta ne pačių geriausių rezultatų, nes nebuvo rinkos signalų, kurie skatintų investuoti į mažo anglies dioksido kiekio energiją.

4.3.5. Todėl EESRK ragina Komisiją atlikti išsamų dabartinių mažo anglies dioksido kiekio technologijų politikos priemonių vertinimą, siekiant užtikrinti, kad būtų naudojamos tinkamos priemonės, kurios padėtų veiksmingiausiai pasiekti tikslus, o energijos vartotojai nepatirtų pernelyg didelės naštos.

4.3.6. EESRK remia siekį pirmauti pasaulyje pereinant prie švarios energetikos ir taip kurti verslo galimybes ir darbo vietas. Šioje srityje ES turėtų stengtis kuo labiau padidinti savo teigiamą pasaulinį „anglies atspaudą“ – anglies dioksido išmetimo rodiklį, užuot daugiausia dėmesio skyrusi savo išmetamų teršalų kiekiui. Tai galima pasiekti kuriant ir eksportuojant klimato kaitos problemų sprendimus ir produktus, kuriuos gaminant išmetama mažiau teršalų nei gaminant konkurentams už ES ribų, kartu pripažįstant, kad pasaulinė konkurencija yra nuožmi.

4.3.7. Norint pirmauti pasaulyje būtina daugiau investuoti į inovacijas, visų pirma viešajame sektoriuje, kurio dalis sumažėjo. EESRK taip pat pabrėžia prekybos ir investicijų politikos vaidmenį kuriant energetikos ir klimato kaitos problemų sprendimus. Reikia kurti visuotinę anglies dioksido apmokestinimo sistemą, kad būtų galima neutraliai ir veiksmingai priimti mažo anglies dioksido kiekio technologijomis pagrįstus sprendimus. EESRK ragina Komisiją aktyviai siekti tokio mechanizmo, kuris Europos įmonėms eksporto rinkose ir importuojamų prekių atžvilgiu sudarytų vienodas sąlygas.

5. Pastabos dėl stebėsenos mechanizmo ir rodiklių

5.1. Kadangi energetikos sąjungos būklė vertinama taikant tam tikrus pagrindinius rodiklius, svarbu įsitikinti, kad tie rodikliai yra tinkamiausi. EESRK pritaria Komisijos planams toliau tobulinti rodiklius, pavyzdžiui, tuos, kuriais nustatoma, ar vartotojams suteikiama daugiau galių. Savo nuomonėje dėl pirmosios energetikos sąjungos būklės ataskaitos EESRK ragino Komisiją į energetikos sąjungos būklės ir energetikos pertvarkos poveikio vertinimo kriterijus įtraukti socialinius aspektus.

5.2. Šiuo metu stebėseną yra visų pirma grindžiama penkiais energetikos sąjungos ramsčiais ir atitinkamais politiniais ir reglamentavimo tikslais. Atsižvelgdamas į tai, jog rezultatai priklauso „nuo to, kas vertinama“, EESRK pabrėžia, kad reikia stebėti pagrindinių energetikos sąjungos tikslų įgyvendinimo pažangą, t. y. piliečiams, įmonėms, taigi ir ES ateičiai jos teikiamą naudą.

5.3. Todėl EESRK ragina Komisiją stebėti, kaip plėtojama su energetika susijusi ekonominė veikla, kad būtų galima apibrėžti ekonominę energetikos sąjungos vertę. Taip pat reikėtų stebėti ir pažangą, padarytą kuriant su energija susijusias darbo vietas. Be to, reikėtų vertinti galimas investicijas ir darbo vietų nutekėjimą.

5.4. Siekiant priartinti energetikos sąjungą prie piliečių, EESRK mano, jog svarbu stebėti pažangą kasdienio vartotojų gyvenimo požiūriu ir apie ją informuoti. Tam reikia atsižvelgti į šiuos dalykus: sąskaitas už elektros energiją, su energija susijusią informaciją apie gaminius, vietos ir decentralizuotos energijos gamybos organizavimą, pažangųjį matavimą, e. transporto priemonių įkrovimo stoteles, gaminantiems vartotojams teikiamą finansinę paramą, energijos vartojimo efektyvumo paskatas renovuojant namus ir pan.

5.5. Norint sekti socialinius veiksnius, būtų galima stebėti, kaip keičiasi energetikos problemų suvokimas, pavyzdžiui, kaip didėja susirūpinimas oro tarša, auga susidomėjimas galimybėmis įsidarbinti energetikos srityje ir technologinės plėtros padariniais ir kaip atsiranda naujų rinkos dalyvių.

5.6. Taip pat būtų naudinga įvertinti valstybių narių taikomas priemones ir nustatyti, ar vidaus rinkoje ir išorės santykių srityje jos skatina darną ar skirtumus. Šiuo atžvilgiu svarbiausias klausimas yra įvertinti „Brexit“ padarinius energetikos sąjungai.

5.7. Galiausiai, duomenų kokybės užtikrinimas yra viena svarbiausių stebėsenos mechanizmo tobulinimo sričių. Duomenys turėtų būti teikiami laiku, jie turėtų būti tikslūs, palyginami ir patikimi, o kad tai būtų galima užtikrinti, reikės nuolat tobulinti duomenų rinkimo ir apdorojimo metodus.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB

(COM(2017) 8 final – 2017/0002 (COD))

(2017/C 288/15)

Pranešėjas: **Jorge PEGADO LIZ**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 4 26
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 16 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	161/0/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Nagrinėjamu pasiūlymu Komisija – iš esmės teisingai ir tinkamai, vertinant griežtai techniniu ir teisiniu požiūriu – patenkina poreikį pritaikyti dabartinę sistemą, numatytą **Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 45/2001** ⁽¹⁾ ir **Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos sprendime Nr. 1247/2002/EB** ⁽²⁾ dėl asmens duomenų apsaugos Sąjungos institucijose, įstaigose ir tarnybose, prie naujo Bendrojo duomenų apsaugos reglamento ⁽³⁾, kuris visoje ES įsigalios nuo 2018 m. gegužės 25 d.

1.2 Tai netrukdo EESRK priminti savo pastabas ir rekomendacijas, kurias jis pateikė dėl pasiūlymo dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento, tapusio šiuo metu galiojančiu Bendroju duomenų apsaugos reglamentu, ir išreikšti apgailestavimą, kad galutinėje reglamento redakcijoje į jas nebuvo visapusiškai atsižvelgta. Be to, EESRK baiminasi, kad vėlyvas jo priėmimas ir įsigaliojimas, atsižvelgiant į sparčius technologijų pokyčius šioje srityje, didina riziką, kad duomenys bus neteisėtai pasisavinami ir kad bus piktnaudžiuojama juos tvarkant ir panaudojant juos rinkodaros tikslais, nes reglamentas gali pasenti dar net nepradėjus jo įgyvendinti. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjamu pasiūlymu siekiama priderinti Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą prie ES institucijų veikimo, tokių nuogaštavimų taip pat kyla dėl, *mutatis mutandis*, nagrinėjamo teksto, visų pirma dėl neaiškaus jo išdėstymo, kuris eiliniam piliečiui sunkiai suprantamas.

1.3 Be to, EESRK mano, kad ES institucijose patvirtintos nuostatos turėtų būti pavyzdžiu nustatant procedūras nacionaliniu lygmeniu, todėl jis laikosi nuomonės, kad suformuluoti nagrinėjamą pasiūlymą būtina itin atidžiai.

1.4 Šiuo klausimu EESRK linkęs manyti, kad turėjo būti aiškiai išnagrinėti tam tikri aspektai, pavyzdžiui, svarstomo pasiūlymo suderinimas su Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatais, patyčių atvejų, priekabiavimo elektroninėje erdvėje ir informavimo apie pažeidimus nagrinėjimo tvarka ES institucijose, pasiūlymo įgyvendinimas atsižvelgiant į daiktų internetą, didelių duomenų rinkinius ir paieškos sistemų naudojimą siekiant sužinoti, sukurti arba panaudoti asmens duomenis, taip pat į asmeninės informacijos skelbimą institucijų tinklalapiuose socialiniuose tinkluose („Facebook“, „LinkedIn“, „Instagram“, „Twitter“ ir kt.).

⁽¹⁾ OL L 8, 2001 1 12, p. 1.

⁽²⁾ OL L 183, 2002 7 12, p. 1

⁽³⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 (OL L 119, 2016 5 4, p. 1)

1.5 Be to, EESRK būtų pageidavęs, kad pasiūlyme būtų siekiama nustatyti IT sistemų, kuriomis remiantis atliekamas duomenų tvarkymas, saugos sąlygas, taip pat apsaugos nuo kibernetinių atakų ir tokių duomenų klastojimo ar nutekėjimo priemonės. Nustatant tokias sąlygas reikėtų užtikrinti jų technologinį neutralumą ir nepasikliauti atskiros tarnybos taikomomis specialiomis vidaus taisyklėmis, kad būtų aiškiai pabrėžtas duomenų apsaugos ir kovos su nusikalstamumu ir terorizmu ryšys, išvengiant būtinybės nustatyti neproporcingas ar pernelyg plataus masto stebėjimo priemones, kurias bet kuriuo atveju visada turėtų prižiūrėti Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas (EDAPP).

1.6 EESRK taip pat pageidautų, kad pasiūlyme būtų apibrėžta, kokie įgūdžių, mokymo ir geros reputacijos reikalavimai turi būti patenkinti, kad asmenį būtų galima skirti duomenų apsaugos pareigūnu, duomenų valdytoju ir duomenų tvarkytoju ES institucijose, visada kontroliuojant ir prižiūrint Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnui.

1.7 EESRK taip pat mano, kad, atsižvelgiant į ypatingą duomenų pobūdį ir į tai, kad jie daro tiesioginį poveikį atitinkamų asmenų privatumui, visų pirma sveikatos srityje, mokesčių ir socialinių duomenų naudojimas turi būti griežtai apribotas, kiek būtina tam tikslui, kuriam jie skirti, ir kad būtina užtikrinti maksimalią apsaugą ir garantijas tvarkant itin jautraus pobūdžio asmens duomenis, remiantis tarptautiniais standartais ir pažangiausiais nacionaliniais teisės aktais bei kai kurių valstybių narių geriausia praktika.

1.8 EESRK pabrėžia, kad pasiūlyme turi būti aiškiai numatyta didinti Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno išteklius ir skirti pakankamai darbuotojų, turinčių aukšto lygio žinių ir techninės patirties duomenų apsaugos srityje.

1.9 EESRK dar kartą pabrėžia būtinybę apsaugoti teisėtai įsteigtų juridinių asmenų (bendrovių, NVO, komercinių įmonių ir pan.) duomenis juos renkant ir tvarkant.

1.10 Galiausiai, EESRK konkrečių pastabų skyriuje siūlo keletą pakeitimų dėl įvairių nuostatų, kurios, jeigu jos būtų priimtos, padėtų užtikrinti veiksmingesnę asmens duomenų apsaugą ES institucijose ir ne tik ES pareigūnų, bet ir tūkstančių Europos piliečių, su kuriais jos bendrauja, atžvilgiu. Todėl EESRK primygtinai ragina Komisiją, taip pat Europos Parlamentą ir Tarybą, atsižvelgti į jo pastabas rengiant galutinę pasiūlymo redakciją.

2. Pasiūlymo dalykas ir aplinkybės

2.1 Kaip Komisija pažymi pasiūlymo aiškinamajame memorandume, ji ketina **panaikinti Reglamentą (EB) Nr. 45/2001** ⁽⁴⁾ ir **Sprendimą Nr. 1247/2002/EB** dėl asmens duomenų apsaugos Sąjungos institucijose, įstaigose ir tarnybose, siekdama dviejų tikslų:

- apsaugoti pagrindinę teisę į duomenų apsaugą,
- užtikrinti laisvą asmens duomenų judėjimą visoje Sąjungoje.

2.2 Tik po ilgo ir sunkaus nagrinėjimo proceso Taryba ir Europos Parlamentas galiausiai priėmė Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą ⁽⁵⁾, kuris bus taikomas visoje ES nuo 2018 m. gegužės 25 d.; atsižvelgiant į šį reglamentą reikia iš dalies pakeisti įvairius teisės aktus ⁽⁶⁾, įskaitant pirmiau nurodytus Reglamentą (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimą Nr. 1247/2002/EB.

2.3 Komisija, atsižvelgdama į tyrimų ir konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais rezultatus ir į reglamento taikymo pastaruosius 15 metų vertinamąjį tyrimą, kuriuos ji išsamiai apžvelgia, daro tokias išvadas:

- Reglamentą (EB) Nr. 45/2001 būtų galima įgyvendinti geriau, jeigu Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas (EDAPP) taikytų sankcijas;
- jeigu EDAPP dažniau naudotųsi savo priežiūros įgaliojimais, duomenų apsaugos taisyklės galėtų būti įgyvendinamos geriau;

⁽⁴⁾ Pasiūlymas dėl šio reglamento svarstomas EESRK nuomonėje, paskelbtoje OL C 51, 2000 2 23, p. 48.

⁽⁵⁾ 2016 m. balandžio 27 d. Reglamentas (ES) Nr. 2016/679, (OL L 119, 2016 5 4, p. 1).

⁽⁶⁾ COM(2017) 10 *final*, COM(2017) 9 *final*.

- kyla poreikis paprastinti pranešimų ir išankstinių patikrų sistemą siekiant didinti efektyvumą ir mažinti administracinę naštą;
- duomenų valdytojai turėtų vadovautis rizikos valdymo metodu ir prieš atlikdami duomenų tvarkymo operacijas įvertinti riziką siekdami geriau įgyvendinti duomenų saugojimo ir saugumo reikalavimus;
- taisyklės dėl telekomunikacijų sektoriaus yra pasenusios ir su jomis susijusių skyrių reikia suderinti su Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių;
- reikia patikslinti kai kurių svarbiausių reglamento sąvokų apibrėžtis; be kita ko, reikia nustatyti duomenų valdytojus Sąjungos institucijose, įstaigose, tarnybose ir agentūrose, apibrėžti gavėjų sąvoką, o konfidencialumo pareigą taikyti ir išorės duomenų tvarkytojams.

2.4 Atsižvelgdama į minėtų ankstesnių teisės aktų pakeitimų pobūdį ir mastą, Komisija nusprendė juos visiškai panaikinti ir pakeisti šiuo metu nagrinėjamu pasiūlymu dėl reglamento, suderinto su kitomis nurodytomis nuostatomis, siekiant, kad jos įsigaliotų tuo pačiu metu, kaip ir Reglamentas (ES) Nr. 2016/679, kaip nustatyta jo 98 straipsnyje.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Griežtai techniniu ir teisiniu požiūriu EESRK iš esmės pritaria:

- svarstomos iniciatyvos būtinumui ir savalaikiškumui;
- pasirinktai teisei priemonei, t. y. reglamentui;
- sprendimui visiškai panaikinti esamus teisės aktus;
- pasirinktam teisiniam priėmimo pagrindui;
- patvirtintam proporcingumo, subsidiarumo ir atskaitomybės kriterijų laikymuisi;
- priemonės aiškumui ir struktūrai;
- aiškesniam tam tikrų sąvokų, pavyzdžiui, sąvokos „galiojantis sutikimas“ apibrėžimui;
- matomam suderinamumui su kitais susijusiais teisės aktais, visų pirma su Reglamentu (ES) Nr. 2016/679, pasiūlymu dėl reglamento COM(2017) 10 *final* ir Komisijos komunikatu „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“⁽⁷⁾;
- pirmą kartą aiškiai numatytai galimybei skirti administracines baudas taisyklių nesilaikymo ir pažeidimo atvejais;
- duomenų apsaugos priežiūros pareigūno įgaliojimų sustiprinimui;
- šios iniciatyvos neįtraukimui į programą REFIT;
- pastangoms užtikrinti reglamento nuoseklumą su kitomis pagrindinėmis teisėmis, kaip antai: Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintomis teisėmis, susijusioms su saviraiškos laisve (11 straipsnis), intelektinės nuosavybės apsauga (17 straipsnio 2 dalis), bet kokios diskriminacijos, ypač dėl rasės, tautinės kilmės, genetinių bruožų, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, negalios ir seksualinės orientacijos, uždraudimu (21 straipsnis), vaiko teisėmis (24 straipsnis), teise į aukštą žmonių sveikatos apsaugos lygį (35 straipsnis), teise susipažinti su dokumentais (42 straipsnis), teise į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą (47 straipsnis).

⁽⁷⁾ COM(2017) 9 *final*.

3.2 Šis principinis pritarimas nedaro poveikio EESRK pastaboms ir rekomendacijoms, kurias jis pateikė dėl pasiūlymo dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento⁽⁸⁾, tapusio šiuo metu galiojančiu Bendroju duomenų apsaugos reglamentu⁽⁹⁾, t. y. pastaboms, į kurias galutinėje reglamento redakcijoje nebuvo visapusiškai atsižvelgta. EESRK baiminasi, kad vėlyvas jo priėmimas ir įsigaliojimas, atsižvelgiant į sparčius technologijų pokyčius šioje srityje, didina riziką, kad duomenys bus neteisėtai pasisavinami ir kad bus piktnaudžiaujama juos tvarkant ir panaudojant juos rinkodaros tikslais, nes reglamentas gali pasenti dar net nepradėjus jo įgyvendinti. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjamu pasiūlymu siekiama priderinti Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą prie ES institucijų veikimo, tokių nuogaštavimų taip pat kyla dėl, *mutatis mutandis*, nagrinėjamo teksto, visų pirma dėl neaiškaus jo išdėstymo, kuris eiliniam piliečiui sunkiai suprantamas – tokiu mastu, kad būtų buvę geriau pristatyti ir nagrinėti šio pasiūlymo tekstą ir pasiūlymą dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento vienu metu.

3.3 Be to, kadangi ES institucijose patvirtintos nuostatos turėtų būti pavyzdžiu nustatant procedūras nacionaliniu lygmeniu, EESRK mano, kad kai kurie klausimai turėjo būti nagrinėjami dabartiniame pasiūlyme.

3.4 Visų pirma, nėra aišku, ar pasiūlymas buvo suderintas su Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatais (Reglamentas Nr. 31 (EEB)⁽¹⁰⁾), nes jame nenustatytos specialios teisinės nuostatos, užtikrinančios, kad institucijų pareigūnų ir kitų darbuotojų asmens duomenims bus taikoma veiksmingesnė apsauga, kiek tai susiję su įdarbinimu, karjera, darbo sutarties galiojimo trukme ir galimais pratėsimais, taip pat jų įvertinimu.

3.4.1 Nagrinėjamame tekste ar kituose dokumentuose turėtų būti numatytos bendro pobūdžio nuostatos, kuriose nustatytos taisyklės, taikomos duomenims apie pareigūnų ir jų šeimos narių sveikatą, pareigūnų sukurtų ar naudojamų duomenų apsaugai, jų genetiniams duomenims, pranešimų e. paštu tvarkymui ir apsaugai, nepriklausomai nuo to, ar juos siuntė piliečiai ES įstaigoms, ar tokių įstaigų pareigūnai susirašinėdami tarpusavyje arba su išorės subjektais, taip pat jų turinio ir lankytų žiniatinklio puslapių apsaugai⁽¹¹⁾.

3.4.2 Be to, atskirai reikėtų apsvarstyti patyčių atvejų, priekabiavimo elektroninėje erdvėje ir informavimo apie pažeidimus nagrinėjimo tvarką ES institucijose, nepažeidžiant 68 straipsnio nuostatų.

3.4.3 EESRK taip pat kelia klausimą dėl nagrinėjamo pasiūlymo ir Reglamento (ES) Nr. 2016/679 įgyvendinimo nuostatų atsižvelgiant į daiktų internetą, didelius duomenų rinkinius ir paieškos sistemų naudojimą siekiant sužinoti, sukurti arba panaudoti asmens duomenis, taip pat į asmeninę informaciją, skelbiamą institucijų tinklalapiuose socialiniuose tinkluose („Facebook“, „LinkedIn“, „Instagram“, „Twitter“ ir kt.) be aiškaus atitinkamo asmens sutikimo.

3.5 Be to, EESRK būtų pageidavęs, kad Komisijos pasiūlyme būtų ne tik pateikta nuoroda į elektroninių pranešimų konfidencialumą (34 straipsnis), bet ir siekiama nustatyti IT sistemų, kuriomis remiantis atliekamas duomenų tvarkymas, saugos sąlygas, taip pat apsaugos priemonės nuo kibernetinių atakų ir tokių duomenų klastojimo ar nutekėjimo⁽¹²⁾. Nustatant tokias sąlygas reikėtų užtikrinti jų technologinį neutralumą ir nepasikliauti kiekvienos tarnybos taikomomis specialiomis vidaus taisyklėmis, kad būtų aiškiai pabrėžtas duomenų apsaugos ir kovos su nusikalstamumu ir terorizmu ryšys, išvengiant būtinybės nustatyti neproporcingas ar pernelyg plataus masto stebėjimo priemones, kurias bet kuriuo atveju visada turėtų prižiūrėti Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas.

3.6 EESRK pabrėžia, kad asmens duomenų susiejimas ES įstaigose negali būti vykdomas tik taikant atskaitomybės principą, nurodytą 16 konstatuojamojoje dalyje, todėl ragina Komisiją nustatyti specialią taisyklę, pagal kurią reikalaujama, kad toks susiejimas būtų atliktas tik gavus Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno leidimą, kurio prašo duomenų valdytojas arba kartu ir duomenų tvarkytojas.

3.7 Be to, EESRK norėtų, kad, nepažeidžiant 51 konstatuojamosios dalies ir pasiūlymo 44 straipsnio 3 dalies nuostatų, būtų apibrėžta, kokie įgūdžių, mokymo ir geros reputacijos reikalavimai turi būti patenkinti, kad asmenį būtų galima skirti duomenų apsaugos pareigūnu, duomenų valdytoju ir duomenų tvarkytoju ES institucijose⁽¹³⁾. Už šių pareigūnų atliktus pažeidimus vykdant savo veiklos prievoles turėtų būti taikomos tikrai atgrasančioms drausminės, civilinės ir baudžiamosios teisės sankcijos, nustatytos šiame pasiūlyme, visada kontroliuojant ir prižiūrint Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnui.

⁽⁸⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 90.

⁽⁹⁾ Reglamentas (ES) 2016/679.

⁽¹⁰⁾ OL 45, 1962 6 14, p. 1385/62 ir vėlesni pakeitimai.

⁽¹¹⁾ Kaip, pavyzdžiui, nurodyta „Belgijos privatumo komisijos nuomonėje ir rekomendacijoje dėl privatumo darbo vietoje“ (2013 m. sausio mėn.).

⁽¹²⁾ Kaip, pavyzdžiui, nurodyta „Rekomendacijoje savo iniciatyva dėl saugos priemonių, kurių turi būti laikomasi siekiant užkirsti kelią duomenų nutekėjimui“, Belgijos privatumo apsaugos komisija, Nr. 1/2013, 2013 m. sausio 21 d.).

⁽¹³⁾ Kaip, pavyzdžiui, numatyta duomenų apsaugos pareigūnams skirtose gairėse, darbo grupė Nr. 243, 29 straipsnis, 2016 m. gruodžio 13 d.

3.8 Nors EESRK pripažįsta, kad svarstomas pasiūlymas suteikia geresnį apsaugos lygį, palyginti su dabartiniu Reglamentu (EB) Nr. 45/2001, jis linkęs manyti, kad, atsižvelgiant į ypatingą duomenų pobūdį ir tai, kad jie daro tiesioginį poveikį atitinkamų asmenų privatumui, visų pirma sveikatos srityje, mokesčių ir socialinių duomenų naudojimas turi būti griežtai apribotas, kiek būtina tam tikslui, kuriam jie skirti, ir kad būtina užtikrinti maksimalią apsaugą ir garantijas tvarkant asmens duomenis. Šios garantijos turėtų būti pagrįstos tarptautiniais standartais ir pažangiausiais nacionaliniais teisės aktais bei kai kurių valstybių narių geriausia praktika⁽¹⁴⁾.

3.9 EESRK suvokia, kad ir Reglamentas (ES) Nr. 2016/679, ir nagrinėjamas pasiūlymas taikomi tik fizinių asmenų duomenims, tačiau dar kartą pabrėžia būtinybę apsaugoti teisėtai įsteigtų juridinių asmenų (bendrovių, NVO, komercinių įmonių ir pan.) duomenis juos renkant ir tvarkant.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Išsamiai išnagrinėjus šį pasiūlymą iškilo keletas abejonių ir nuogastavimų dėl pagrindinių privatumo apsaugos principų, įtvirtintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, ir proporcingumo ir atsargumo principų.

4.2 3 straipsnis

2 straipsnio a punkte Sąjungos institucijos ir įstaigos apibrėžiamos kaip institucijos, įstaigos, tarnybos ir agentūros, įsteigtos Europos Sąjungos sutartimi, Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo ar Euratomo sutartimi ar remiantis šiomis Sutartimis. EESRK kelia klausimą, ar ši sąvoka taip pat apima darbo grupes, patariamąsias tarybas, komitetus, platformas, *ad hoc* ir kitas grupes, taip pat tarptautinius kompiuterinius tinklus, kuriuose institucijos dalyvauja, tačiau nėra jų savininkės.

4.3 4 straipsnis

4.3.1 Kadangi nagrinėjamas reglamentas taikomas ES institucijose tvarkomiems duomenims, EESRK norėtų, kad, atsižvelgiant į tvarkomų duomenų pobūdį, būtų aiškiai paminėtas nediskriminavimo principas.

4.3.2 Kalbant apie 4 straipsnio 1 dalies b punktą, asmens duomenis tvarkant archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų arba statistiniais tikslais turėtų būti gautas išankstinis Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno leidimas, o tai nėra numatyta 58 straipsnyje.

4.3.3 Be to, suprantama, kad turėtų būti nustatyta aiški nuostata, atitinkanti Reglamento (EB) Nr. 45/2001 dabartinį 7 straipsnį dėl duomenų perdavimo tarp ES institucijų.

4.4 5 straipsnis

4.4.1 Sunku suprasti, kodėl šio pasiūlymo dėl reglamento 5 straipsnio 1 dalies b punktui netaikomos nuostatos, nustatytos to paties straipsnio 2 dalyje, priešingai nei 6 straipsnio c ir e punktams, kuriems abiems yra taikomos Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 3 straipsnyje išdėstytos sąlygos.

4.4.2 EESRK mano, kad d punkte reikėtų pridurti, kad sutikimas turi būti duodamas laikantis geros valios principo.

4.5 6 straipsnis

4.5.1 Taikant šį straipsnį visada turi būti gautas Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno leidimas.

4.5.2 Tokiais atvejais duomenų subjektas visada turėtų būti iš anksto informuojamas apie tokią galimybę, kai duomenys renkami arba kai priimamas naujas sprendimas, ir prireikus turėtų turėti teisę prašyti ištaisyti arba ištrinti duomenis, prieštarauti duomenų tvarkymui arba reikalauti taikyti tvarkymo apribojimus.

⁽¹⁴⁾ Žr., pavyzdžiui, Portugalijos įstatymą dėl duomenų apsaugos (Įstatymas Nr. 67/98, 1998 m. spalio 26 d.).

4.6 8 straipsnis

4.6.1 EESRK laikosi nuomonės, kad išimtis, pagal kurią netaikoma (jau pati savaime neįprasta) taisyklė dėl vaikų iki 16 metų amžiaus (13–16 metų) sutikimo galiojimo, turi būti leidžiama tik valstybėse narėse dėl kultūrinių priežasčių pagal nacionalinę teisę (bendrojo reglamento 8 straipsnis). Priešingai, ji neturėtų būti taikoma kaip įprasta taisyklė ES institucijose (8 straipsnio 1 dalis), kuriose nustatyta riba yra 13 metų.

4.6.2 Be to, neaišku, koku būdu Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas vaikams skiria „ypatingą dėmesį“, kaip nurodyta 58 straipsnio 1 dalies b punkte, ypač kalbant apie naudotojų sąrašus, nurodytus 36 straipsnyje, kai jų duomenys yra viešai prieinami.

4.7 10 straipsnis

4.7.1 Šio straipsnio 1 dalyje taip pat reikėtų paminėti politinį priklausymą (o tai nėra tas pats kaip politinės pažiūros) ir privatumą.

4.7.2 2 dalies b punkte duomenų subjektas visada turėtų būti iš anksto informuojamas apie duomenų tvarkymą, net ir tada, kai siekiama, kad jis galėtų įvykdyti prievolės ir naudotis specialiomis teisėmis.

4.7.3 Pagal 2 dalies d punktą duomenis turėtų būti galima tvarkyti tik gavus duomenų subjekto sutikimą.

4.7.4 Šios dalies e punktas turėtų būti išimtis tik tuo atveju, kai remiantis subjekto pareiškimais galima teisėtai daryti prielaidą, kad duodamas sutikimas dėl duomenų tvarkymo.

4.8 14 straipsnis

Atsižvelgiant į tai, kad ES institucijos negali imti mokesčių už suteiktas paslaugas, bet koks atsisakymas imtis veiksmų dėl prašymo turi būti taikomas tik kaip kraštutinė priemonė.

4.9 15, 16, 17 straipsniai

4.9.1 Kai pateikiama kita informacija, kaip nurodoma 15 straipsnio 2 dalyje, taip pat reikėtų įtraukti reikalavimą informuoti duomenų subjektą, ar duomenų valdytojo atsakymas yra privalomas ar pasirinktinis, taip pat apie galimas atsakymo nepateikimo pasekmes.

4.9.2 Kai duomenys renkami per atvirus tinklus, duomenų subjektas visada turi būti informuojamas, jog tikėtina, kad jo asmens duomenys bus skelbiami tinkluose be saugumo priemonių, ir kad kyla pavojus, jog juos matys ir jais naudosis leidimo neturintys tretieji asmenys.

4.9.3 17 straipsnio 1 dalyje nurodyta teisė turi būti galima naudotis laisvai, be apribojimų ir nemokamai, pagrįstu dažnumu, greitai ar nedelsiant.

4.9.4 EESRK siūlo, kad duomenų subjektas privalomai gautų patvirtinimą, kad su juo susiję duomenys yra arba nėra tvarkomi.

4.9.5 17 straipsnio 1 dalyje nurodyta informacija turi būti pateikta aiškiai ir suprantamai, visų pirma kalbant apie tvarkomus duomenis ir visą informaciją apie šių duomenų šaltinį.

4.10 21 straipsnis

Remiantis EESRK aiškinimu, tai, kad į pasiūlymą dėl reglamento neįtrauktos nuostatos, atitinkančios Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 21 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatas, reiškia, kad duomenys visiškai negali būti tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslais, o tai yra pagirtina. Tačiau, kadangi nėra žinoma, ar toks aiškinimas teisingas, tai turėtų būti aiškiai nurodyta šios nuostatos tekste.

4.11 24 straipsnis

4.11.1 EESRK mano, kad 2 dalies c punkte reikėtų pridurti, kad sutikimas duodamas tik aiškiai informavus duomenų subjektą apie sprendimų padarinius jo teisei padėčiai, nes tik tokiu atveju jo sutikimas bus tinkamai pagrįstas.

4.11.2 Kalbant apie 3 dalį, EESRK mano, kad tinkamas priemonės turėtų nustatyti Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas, o ne duomenų valdytojas.

4.12 25 straipsnis

4.12.1 EESRK yra susirūpinęs, kad pasiūlymo dėl reglamento 25 straipsnio formuluotėje pernelyg plačiai aiškinamos Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 23 straipsnio nuostatos, kai tokių nuostatų taikymo apribojimu siekiama laikytis duomenų subjekto pagrindinių teisių, ir rekomenduoja atlikti kritišką peržiūrą, grindžiamą išsamia analize, ir prireikus apriboti įvairius punktus, visų pirma kalbant apie apribojamą teisę į konfidencialumą naudojantis elektroninių ryšių tinklais, numatytą Pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnyje ir nurodytą šiuo metu galiojančioje Direktyvoje dėl privatumo ir elektroninių ryšių, taip pat išsaugotą reglamento projekte, kuris šiuo metu nagrinėjamas rengiant kitą EESRK nuomonę.

4.12.2 EESRK visiškai nepritaria 25 straipsnio 2 dalyje numatytai galimybei Sąjungos institucijoms ir įstaigoms riboti duomenų subjekto teisių apribojimo taikymą, jeigu apribojimas nenustatytas teisės aktu, kuriuo tai leidžiama. Tas pats pasakytina apie 34 straipsnį.

4.13 26 straipsnis

Reikėtų tiksliai nurodyti, kad asmens duomenų valdytojai, duomenų tvarkytojai, taip pat asmenys, kurie vykdydami savo pareigas sužino tvarkomus asmens duomenis, yra įpareigoti laikytis profesinės paslapties, net ir nustoję eiti savo pareigas, pagrįstos trukmės laikotarpiu.

4.14 29 ir 39 straipsniai

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta pirmiau, nors Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 24 straipsnio 3 dalies, 40 straipsnio ir paskesnių straipsnių nuostatos nebuvo įtrauktos į pasiūlymą dėl reglamento (elgesio kodeksai), kaip tai aiškiai nurodyta konstatuojamosios dalies punkte dėl 26 straipsnio, atrodo netikslinga, kad pasiūlymo dėl reglamento 29 straipsnio 5 dalyje ir 39 straipsnio 7 dalyje pripažįstama, kad vien laikymasis elgesio kodekso, nurodyto bendrojo reglamento 40 straipsnyje, gali būti laikomas pakankama garantija, kad duomenų tvarkytojas, kuris nėra Sąjungos institucija ar įstaiga, vykdys savo pareigas.

4.15 31 straipsnis

EESRK mano, kad 31 straipsnio 5 dalyje numatyta galimybė (išreikšta žodžiu „gali“) tvarkyti savo duomenų tvarkymo veiklos apskaitą centriniame registre, kuris viešai prieinamas, turėtų būti pakeista į įpareigojimą.

4.16 33 straipsnis

EESRK taip pat siūlo nustatyti, kad duomenų valdytojas ir duomenų tvarkytojas turi užtikrinti duomenų laikmenų kontrolę, duomenų įvedimo kontrolę, duomenų naudojimo kontrolę ir duomenų perdavimo kontrolę ir šiuo tikslu:

- neleisti įgaliojimų neturintiems asmenims naudotis įranga, skirta duomenims tvarkyti;
- užkirsti kelią neteisėtam nuskaitymui, kopijavimui, keitimui arba duomenų laikmenų pašalinimui;
- užkirsti kelią neteisėtam duomenų įvedimui ir neteisėtam saugomų asmens duomenų tikrinimui, keitimui arba ištrynimui;
- neleisti pašaliniam asmeniui pasinaudoti automatizuotomis duomenų tvarkymo sistemomis naudojant duomenų perdavimo įrangą;
- užtikrinti, kad būtų tikrinama, kokiems organams asmens duomenis gali būti perduoti;
- užtikrinti, kad tik įgaliojusi asmenys galėtų prieiti prie duomenų, kuriems taikomas išankstinis leidimas.

4.17 34 straipsnis

EESRK norėtų, kad šio straipsnio nuostatos būtų suderintos su pasiūlymu dėl Reglamento dėl privatumo ir elektroninių ryšių ir kad EDAPP prižiūrėtų, kaip Europos Sąjungos institucijos ir įstaigos užtikrina elektroninių pranešimų konfidencialumą.

4.18 42 straipsnis

EESRK baiminasi, kad žodis „priėmusi“, nurodytas 1 dalyje, gali reikšti tai, kad Komisija turi konsultuotis tik po teisėkūros procedūra priimamo akto priėmimo ir kad daugiau nebebus galima, kaip daroma dabar, surengti tokios konsultacijos, net ir neoficialiai.

4.19 44 straipsnis

EESRK mano, kad iš esmės tik ES pareigūnai gali būti paskirti eiti duomenų apsaugos pareigūnų pareigas. Išimtiniais atvejais, kai į šias pareigas neįmanoma paskirti pareigūno, duomenų apsaugos pareigūnai turėtų būti samdomi pagal paslaugų sutartį, sudarytą viešųjų pirkimų tvarka, ir pritarus EDAPP.

4.20 45 straipsnis

4.20.1 Nepažeidžiant pirmiau išdėstytų nuostatų ir atsižvelgiant į pareigų pobūdį, jeigu duomenų apsaugos pareigūnas nėra ES pareigūnas, turėtų būti galima jį atleisti bet kuriuo metu ir šiuo tikslu turėtų pakakti palankios Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno nuomonės (reglamento 45 straipsnio 8 dalis).

4.20.2 Komitetas mano, kad jo kadencijos trukmė turėtų būti penkeri metai ir ją turėtų būti leidžiama pratęsti tik vieną kartą.

4.21 56 straipsnis

Atsižvelgiant į pastarojo meto gerai žinomus įvykius, susijusius su aukščiausio institucinio lygmens pareigūnais, pageidautina nustatyti, kad netinkama ir draudžiama tam tikrą laiką eiti tam tikras pareigas, visų pirma privačiose įmonėse, pagrįstą laikotarpį nuo kadencijos pabaigos.

4.22 59 straipsnis

Kai kuriose kalbinėse versijose, įskaitant tekstą anglų kalba, 5 dalyje vartojamas terminas „veiksmai“, kuris yra pernelyg ribojantis ir turėtų būti pakeistas sąvoka „byla“ (lietuvių kalbos redakcijoje šis terminas išverstas teisingai).

4.23 63 straipsnis

Kalbant apie šio straipsnio 3 dalį, atsižvelgiant į šio klausimo opumą svarstomame pasiūlyme, EESRK mano, kad reikėtų atsisakyti numanomo atmetimo principo, šiuo tikslu įpareigojant Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūną aiškiai atsakyti į visus jam pateiktus skundus arba, to nepadarius, laikyti, kad skundas priimtas.

4.24 65 straipsnis

Kaip teigiama EESRK nuomonėje dėl pradinio pasiūlymo dėl Reglamento (ES) Nr. 2016/679, reikėtų pabrėžti, kad būtina, jog pasiūlyme, papildomai prie 67 straipsnio nuostatų, būtų numatyta galimybė imtis veiksmų dėl asmens duomenų saugumo pažeidimo pateikiant kolektyvinį ieškinį, be būtinybės gauti individualių asmenų įgaliojimų, tais atvejais, kai apskritai padaryti pažeidimai liečia ne tik vieną asmenį, bet daug kartais nežinomų asmenų.

4.25 Pasiūlyme dėl reglamento vartojamos tam tikros dviprasmiškos ir subjektyvaus pobūdžio frazės ir sąvokos, todėl jas rekomenduojama peržiūrėti ir pakeisti. Tai, pavyzdžiui, frazės „jei įmanoma“, „prireikus“, „kuo greičiau“, „didelis pavojus“, „deramai“, „per pagrįstą laikotarpį“ ir „ypač svarbus“.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/59/EB dėl tam tikrų kelių transporto priemonių kroviniams ir keleiviams vežti vairuotojų pradinės kvalifikacijos ir periodinio mokymo ir Direktyva 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų

[COM(2017) 47 final – 2017/0015 (COD)]

(2017/C 288/16)

Pranešėjas: **Pasi MOISIO**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2017 2 20
	Europos Parlamentas, 2017 03 01
Teisinis pagrindas	SESV 91 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 5 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	185/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pripažįsta, kad, nepaisant tam tikrų trūkumų, Direktyva dėl sunkiasvorių krovinių transporto priemonių vairuotojų kvalifikacijos ir periodinio mokymo⁽¹⁾ iš esmės turėjo teigiamo poveikio Europos kelių transporto sektoriui. Sukūrus suderintą mokymo sistemą pagerėjo profesionalių vairuotojų gebėjimas atlikti savo darbą, buvo nustatytas bendras kelių transporto sektorių paslaugų lygis ir apskritai išaugo šio sektoriaus patrauklumas naujiems rinkos dalyviams.

1.2 EESRK mano, kad svarstomu pasiūlymu⁽²⁾, kuriuo iš dalies keičiama ši direktyva, galima dar labiau sustiprinti ES judėjimo laisvės principą ir žengti dar vieną žingsnį link patikimesnės ir atviresnės ES transporto rinkos, kuri grindžiama sąžininga konkurencija ir gali būti prižiūrima veiksmingiau ir teisingiau.

1.3 EESRK pritaria nustatytiems tikslams, dėl kurių iš dalies keičiama Direktyva dėl vairuotojų kvalifikacijos ir periodinio mokymo, t. y. pagerinti kelių eismo saugumą Europoje ir profesionalių vairuotojų sveikatą ir saugą darbe. Komitetas visų pirma atkreipė dėmesį į tai, kad per kelis pastaruosius metus kelių eismo saugumo srityje pasiekta labai gerų rezultatų, todėl primygtinai ragina Komisiją toliau įgyvendinti priemones, kuriomis būtų sustiprinta ši teigiama tendencija.

1.4 EESRK taip pat palankiai vertina direktyvos tikslą – suderinti ir supaprastinti administracines procedūras įvairiose valstybėse narėse, kad bet kurioje valstybėje narėje vykdomos vairuotojų mokymo programos pagal direktyvą būtų pripažįstamos ir abipusiškai patvirtinamos be aiškinimo arba atskirų papildomų reikalavimų. Tačiau norėtume atkreipti dėmesį į tai, jog siekiant abipusio mokymo pripažinimo būtina užtikrinti visiškai vienodą skirtingose valstybėse narėse organizuojamo mokymo programų turinį ir kokybę. Siekiant tai užtikrinti reikės veiksmingesnės priežiūros ir glaudesnio Europos Komisijos ir valstybių narių institucijų bendradarbiavimo.

⁽¹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/59/EB (OL L 226, 2003 9 10, p. 4).

⁽²⁾ COM(2017) 47 final.

1.5 Suklastotos vairuotojo kortelės, kuriose nurodomos turimos profesinės kvalifikacijos, ir suklastoti mokymo, kuris iš tiesų nebaigtas, pažymėjimai iškreipia konkurenciją transporto rinkoje ir kenkia profesionaliems vairuotojams, kurie laikosi taisyklių. EESRK ragina sukurti patikimą sistemą siekiant užtikrinti vairuotojo pažymėjimų ir kvalifikacinių kortelių autentiškumą. Kaip nurodyta mūsų rekomendacijų 1.4 punkte, ateityje reikėtų griežčiau kontroliuoti įvairiose šalyse veikiančias įgaliotas mokymo įstaigas, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti mokymo programų turinį ir kokybę.

1.6 Be to, itin svarbu padidinti vienai tikslinei grupei ir sektoriui – šiuo atveju profesionaliems sunkiasvorių krovinių transporto priemonių vairuotojams – taikomų ES teisės aktų atitiktį ir nuoseklumą. Taip padidinama tiek pagal taisykles veikiančių asmenų teisinė apsauga, tiek bendras ES nuostatų patikimumas.

1.7 Direktyvos peržiūra siekiama ją labiau suderinti su naujausiomis bendromis tendencijomis, kurios yra itin aktualios transporto sektoriui (pvz., skaitmeninimu ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu). EESRK pritaria šiam požiūriui ir pažymi, kad nors transportas yra sparčiai automatizuojamas ir šiame sektoriuje vis dažniau naudojami robotai, taip pat reikia atsižvelgti ir į svarbų žmogiškojo faktoriaus vaidmenį. Todėl būtina pripažinti didėjantį skaitmeninių įgūdžių poreikį, susijusį su vairuotojų mokymu, ir jų įgūdžių svarbą siekiant mažo išmetamo anglies dioksido kiekio tikslų.

1.8 Svarbus sritis, kuriai taikoma ši direktyva, uždavinys – užtikrinti, kad periodinis mokymas visų pirma atitiktų profesionalių vairuotojų individualius poreikius, ir pritaikyti jo turinį taip, kad kuo daugiau dėmesio būtų skiriama konkrečioms kiekvieno vairuotojo užduotims. Todėl šia direktyva turėtų būti numatytas lankstumas ir veiksmų laisvė, tiek pasirinktų periodinio mokymo programų turinio, tiek mokymo metodų požiūriu.

1.9 EESRK pabrėžia, kad turėtų būti suteikta vienoda galimybė mokymo metu vairuoti transporto priemonę, netgi prieš įgyjant pradinę kvalifikaciją. Svarbu užtikrinti, kad besimokantys asmenys ir toliau turėtų teisę vairuoti komerciniam transportui naudojamas transporto priemones, nes tai yra būtina, pavyzdžiui, siekiant suteikti galimybę įmonėse mokytis darbo vietoje (prižiūrint ir patariant specialistui), ir kad tai būtų pripažįstama kaip jų mokymo siekiant įgyti pradinę kvalifikaciją dalis. Peržiūrėta direktyva neturėtų atimti šios teisės. Kita vertus, turėtų būti užtikrinta, kad teisė derinti komercinio transporto operacijas ir mokymą nepaskatintų nesąžiningos konkurencijos transporto sektoriuje arba nesusilpnintų šio sektoriaus darbuotojų padėties.

1.10 Nors Komisijos pasiūlymas iš esmės yra subalansuotas ir juo žengiamas žingsnis teisinga linkme, EESRK vis dėlto norėtų pateikti tam tikrų konkrečių pakeitimų, papildymų ir pasiūlymų, kurie, mūsų nuomone, dar labiau sustiprintų praktinį jos įgyvendinimą ir taikymą vairuotojų mokymo srityje. Šie pasiūlymai smulkiau išdėstyti toliau pateiktose bendrosiose ir konkrečiose pastabose.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1 Direktyva 2003/59/EB buvo įgyvendinama visoje ES nuo 2007 iki 2009 m. Joje nustatytas reikalavimas visiems profesionaliems krovinių transporto priemonių arba autobusų ir tolimojo susisiekimo autobusų vairuotojams ES teritorijoje, dirbantiems ES valstybėse narėse įregistruotose transporto bendrovėse, taip pat savarankiškai dirbantiems vairuotojams, komercinio transporto sektoriuje dirbantiems profesionaliais vairuotojais, baigti privalomą pagrindinio mokymo programą ir įgyti reikiamą kvalifikaciją.

2.2 Direktyvoje 2003/59/EB taip pat nustatytas mokymosi visą gyvenimą principas, kuris yra profesionalaus vairuotojo darbo dalis, t. y. nustatomas tam tikras reguliaraus periodinio mokymo valandų skaičius, būtinas profesiniams įgūdžiams palaikyti.

2.3 Europos Komisija skaičiavimais, 28 ES valstybėse narėse įsisteigusiose transporto bendrovėse iš viso dirba apie 3,6 mln. krovinių transporto priemonių arba autobusų ir tolimojo susisiekimo autobusų vairuotojų (2,8 mln. krovinių transporto priemonių vairuotojų ir 0,8 mln. autobusų ir tolimojo susisiekimo autobusų vairuotojų), kuriems taikoma ši direktyva ⁽³⁾.

⁽³⁾ SWD(2017) 27 *final* – Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas“, 2017 m. vasario 1 d., p. 10.

2.4 Pagrindinio mokymo programa trunka 140 arba 280 valandų, atsižvelgiant į vairuotojo amžių ir jau įgytą kvalifikaciją. Kiekvienas vairuotojas per penkerių metų laikotarpį privalo baigti ne mažiau nei 35 valandų periodinio mokymo programą.

2.5 Remiantis nemažu išsamių ataskaitų ir poveikio vertinimų skaičiumi, kuriuos pastaraisiais metais paprašė atlikti Komisija, nustatyta, kad reikia peržiūrėti keletą klausimų. Taip pat buvo pastebėta problemų ir skirtumų, kurių atsiranda taikant ir aiškinant direktyvą skirtingose valstybėse narėse.

2.6 Per viešas konsultacijas, atliktas siekiant persvarstyti direktyvą⁽⁴⁾, Komisija gavo beveik 400 atsakymų iš profesionalių vairuotojų, transporto įmonių ir transporto sektoriaus darbuotojų, taip pat darbdaviams atstovaujančių organizacijų iš skirtingų valstybių narių.

2.7 Tiek konsultacijose, tiek įvairiose ataskaitose padarytos lygiai tos pačios išvados dėl direktyvos keliamų keblumų. Komisija mano, kad iš esmės suvokiamos problemos, su kuriomis susiduriama kasdienėje praktikoje vežant krovinius ir keleivius keliais, ir kad jos buvo laikomos veiksniu, trukdančiu užtikrinti suderintą ir tinkamą ES transporto rinkos veiklą.

2.8 Šias problemas galima suskirstyti į tris kategorijas⁽⁵⁾:

- ne visada mokymas yra abipusiškai pripažįstamas;
- mokymo programų turinys ne visada visiškai atitinka su individualaus vairuotojo darbo pobūdžiu susijusius poreikius;
- aiškinant leidžiamas direktyvos taikymo srities išimtis atsiranda skirtumų ir problemų, todėl profesionalūs vairuotojai susiduria su teisiniu netikrumu.

2.9 Be pirmiau nurodytų problemų, taip pat matyti, kad esama rimtų neatitikimų ir prieštaravimų, susijusių su Direktyvoje dėl vairuotojų pradinės kvalifikacijos ir periodinio mokymo ir Direktyvos dėl vairuotojo pažymėjimų bendrosiose nuostatose dėl vairavimo teisių nustatytais minimalaus amžiaus reikalavimais. Dėl to valstybėse narėse iškilo realių problemų ir reikia nedelsiant rasti tinkamų sprendimų.

2.10 Komisija mano, kad geresnio ir paprastesnio reglamentavimo pagal REFIT principus tikslas yra dar vienas argumentas persvarstyti direktyvą.

2.11 Manoma, kad persvarsčius direktyvą ji taps aiškesnė, nuoseklesnė ir bus sukurta naujų darbo vietų transporto sektoriuje, į kurį patenka ir MVĮ. Komisija mano, kad sprendžiant nustatytas problemas ir atitinkamai persvarsčius šią direktyvą tiek vairuotojai, tiek ir jų darbdaviai galės sutaupyti daug lėšų.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kalbant apie pradinę vairuotojų kvalifikaciją, šiuo metu valstybės narės turi pasirinkti vieną iš dviejų įgyvendinimo metodų nacionaliniu lygmeniu: 1) lankyti mokymus ir laikyti trumpesnį testą arba 2) laikyti tik ilgesnį testą. Siekdamas suteikti daugiau lankstumo ir didesnę pasirinkimo laisvę bei atkreipti dėmesį į individualios kvalifikacijos lygių skirtumus, EESRK rekomenduoja atnaujinti direktyvą į ją įtraukiant išskirtinę teisę lygiagrečiai taikyti abu modelius⁽⁶⁾.

3.2 Vykdamt praktinį profesionalių vairuotojų mokymą svarbu pabrėžti sritis, susijusias su transportu ir kelių eismo saugumu bei sveikata ir sauga darbe, gerinti skaitmeninį raštingumą ir įgūdžius ir mokyti vairuoti tausojant aplinką, efektyviai naudojant degalus ir deramai vertinant eismo situaciją.

⁽⁴⁾ Konsultacijų išvadas rasite čia: https://ec.europa.eu/transport/road_safety/sites/roadsafety/files/pdf/consultations/cpc_main_conclusions.pdf.

⁽⁵⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2017) 26 *final* „Poveikio vertinimo santrauka, pridėdama prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2003/59/EB ir 2006/126/EB“.

⁽⁶⁾ COM(2012) 385 *final*, 1 lentelė, p. 6.

3.3 Svarstant šį klausimą svarbu atsižvelgti į tai, kad pagrindinis trūkumas, kurį per konsultacijas nurodė profesionalūs vairuotojai ir kiti transporto sektoriaus dalyviai, yra tai, kad mokymo programų turinys ne visada atitinka su individualaus vairuotojo darbo pobūdžiu susijusius poreikius. Kursų turinys turi būti rengiamas taip, kad jie būtų optimaliai pritaikyti kiekvienam vairuotojui. EESRK pabrėžia, kad tai ne tik padidins mokymo patrauklumą, bet ir motyvuos profesionalius vairuotojus mokytis.

3.4 Taigi, jei naujosios direktyvos tikslas yra privalomai įtraukti tam tikras sritis į profesionaliems vairuotojams skirtas pradinės kvalifikacijos ir (arba) periodinio mokymo programas, jos turėtų būti apibrėžtos kiek įmanoma plačiau, laisviau ir lanksčiau, kartu atsižvelgiant į 3.1 punkte išdėstytas EESRK pastabas.

3.5 Kadangi profesionalūs sunkiasvorių transporto priemonių vairuotojai dėl savo darbo pobūdžio pagal ES teisės aktus dažnai privalo baigti kitų kategorijų mokymo programas, būtų prasminga, kad šie mokymo kursai būtų plačiau pripažįstami kaip Direktyvos dėl vairuotojų kvalifikacijos ir mokymo reikalavimų nustatyto periodinio mokymo dalis. Tai padėtų išvengti mokymo dubliavimosi, sumažinti biurokratizmą ir taupyti lėšas, taip pat didinti vairuotojų motyvaciją dalyvauti mokymo programose.

3.6 Persvarstytoje direktyvoje numatyta galimybė periodinio mokymo kursus baigti internetu (e. mokymasis). EESRK tai vertina teigiamai ir mano, kad tai yra esminis profesionalių vairuotojų mokymo patobulinimas. Dėl to savo ruožtu gerėja skaitmeniniai įgūdžiai ir tai yra ypač naudinga atokiose vietovėse įsisteigusiems veiklos vykdytojams. Naudojantis e. mokymosi programa asmuo gali mokytis namuose, todėl jam nebereikia keliauti (kartais tai gali būti visai nemažas atstumas) į tradicinio mokymo vietą.

3.7 Deja Komisija nesuteikė galimybės septynių valandų trukmės mokymo programą suskirstyti į dalis – ją vis dar reikia užbaigti per vieną dieną. Tai yra didelė problema vairuotojams ir transporto bendrovėms. Siekiant koordinuoti darbą ir mokymą, gerinti mokymosi rezultatus ir suteikti e. mokymosi galimybę reikia daugiau lankstumo. Periodinio mokymo tikslams pasiekti reikia parengti 35 valandų trukmės mokymo programą, o ne nustatyti 7 valandas per dieną trunkantį mokymo kursą. Šia rekomendacija taip pat būtų padedama siekti programos REFIT tikslų.

3.8 Įgyti įgūdžiai nurodomi atskiroje vairuotojo kvalifikacinėje kortelėje arba vairuotojo pažymėjime nurodant ES kodą, kuris atitinka galiojančias kvalifikacijas. Šios galimybės yra paliktos valstybių narių nuožiūrai. Dokumentų klastojimas yra vis didėjanti praktinė problema. Todėl EESRK rekomenduoja kuo skubiau ES lygmeniu sukurti duomenų bazę, kurioje įvairūs subjektai galėtų realiuoju laiku patikrinti, ar vairuotojo profesinė kvalifikacija atitinka tikrovę. Tai būtų galima padaryti įtraukiant duomenis apie profesinę kvalifikaciją į RESPER sistemą⁽⁷⁾, kurioje valstybės narės dalijasi su nacionaliniu vairuotojo pažymėjimu susijusia informacija. Tai suteiktų galimybę valstybių narių valdžios institucijoms tuo pat metu patikrinti ir vairavimo teises, ir profesinę kvalifikaciją.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK ragina nedelsiant pašalinti prieštaravimus, susijusius su Direktyvoje dėl vairuotojo pažymėjimų⁽⁸⁾ ir Direktyvoje dėl vairuotojų pradinės kvalifikacijos ir periodinio mokymo nustatytais minimalaus amžiaus reikalavimais. Siekiant šio tikslo siūloma į Direktyvą dėl vairuotojo pažymėjimų, pagal kurią vairuotojo pažymėjimai gali būti išduodami pagal Direktyvoje 2003/59/EB nustatytas amžiaus ribas, įtraukti išimtis.

4.2 EESRK nuomone, būtina užtikrinti, kad į direktyvą įtrauktinos taikymo srities išimtys taip pat būtų visais atžvilgiais identiškos Reglamente dėl vairavimo trukmės ir poilsio laikotarpių⁽⁹⁾ nustatytoms išimtimis⁽¹⁰⁾, taikomoms sunkiasvorių transporto priemonių vairuotojams. Nors pateikus dabartinį pasiūlymą dėl direktyvos pakeitimo šioje srityje padaryta tam tikra pažanga, pirmiau minėtuose teisės aktuose nustatytos išimtys vis dar skiriasi. Jei išimčių sąrašas nebus visiškai suderintas, taip pat nebus visiškai pašalinti ir profesionaliems vairuotojams taikomų taisyklių neatitikimai ir prieštaravimai.

⁽⁷⁾ <https://www.eucaris.net/kb/resper/>

⁽⁸⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/126/EB (OL L 403, 2006 12 30, p. 18)

⁽⁹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 561/2006 (OL L 102, 2006 4 11, p. 1).

⁽¹⁰⁾ Reglamentas (EB) Nr. 561/2006, 3 ir 13 straipsniai (OL L 102, 2006 4 11, p. 1).

4.3 Nepaisant to, kad tikslas gerinti kelių eismo saugumą yra labai sveikintinas, EESRK abejoja dėl šiame pasiūlyme dėl direktyvos nustatyto reikalavimo į periodinį mokymą įtraukti bent vieną tik su kelių eismo saugumu susijusį dalyką (iš tiesų tam reikėtų skirti vieną iš penkių periodinio mokymo dienų). Vietoj to, reikalavimas galėtų būti suformuluotas atsižvelgiant į pasiūlymą dėl direktyvos ⁽¹¹⁾ ir taip pat ją papildyti įtraukiant į periodinio mokymo programą bent vieną mokymo dieną, kurią „ypač daug dėmesio būtų skiriama kelių eismo saugumui, sveikatai ir saugai darbe ir degalų naudojimo racionalizavimui“. Taip būtų užtikrinta, kad į bet kokią profesionaliems vairuotojams skirtą mokymo programą ES būtų įtraukti ir vairavimo efektyviai naudojant degalus ir deramai vertinant eismo situaciją metodai. Šios sritys yra neatsiejama kelių eismo saugumo dalis.

4.4 Kai kuriose valstybėse narėse mokymas darbo vietoje yra esminė vairuotojų mokymo siekiant įgyti pradinę kvalifikaciją dalis. Besimokydamas darbo vietoje vairuotojas atlieka praktines komercinio transporto srities užduotis prižiūrint ir patariant specialistui. Šią galimybę reikėtų išlaikyti, nes taip vairuotojai jau mokymo laikotarpiu susipažįsta su darbo pobūdžiu ir tokiu būdu visiškai užtikrinama, kad nauji sektoriaus darbuotojai turėtų profesinių įgūdžių. Todėl EESRK griežtai prieštarauja pasiūlyme dėl direktyvos pateiktam pakeitimui, kuris užkirstų kelią vairuotojams vykdyti komercinio transporto operacijas mokymo siekiant įgyti pradinę kvalifikaciją metu. Tačiau norime pabrėžti, kad ši teisė vykdyti komercinio transporto operacijas visada turi būti visiškai integruota į mokymo programą (prižiūrint specialistui) ir dėl jos jokių būdu neturėtų būti iškreipiama konkurencija ar atsirasti socialinio dempingo.

4.5 EESRK palankiai vertina iš dalies pakeistoje direktyvoje numatytą galimybę patvirtinti pagal kitas ES taisykles rengiamus iki septynių valandų (t. y. vienos dienos) trukmės privalomo mokymo kursus (pvz., papildomus mokymus gerinant žinias apie neįgaliuosius, kurios būtinos norint vežti keleivius, ADR mokymas pavojingiems kroviniams pervežti, gyvūnų vežimui skirtus mokymus) kaip periodinio mokymo dalį. Tačiau svarbu išplėsti šią galimybę leidžiant mokymo programą tęsti kelias dienas, kad būtų išvengta mokymo dubliavimosi ir būtų sumažintos išlaidos. Įvairūs mokymo reikalavimai nesuderinami su geresnio ir paprastesnio reglamentavimo principais ir jie nėra vienodai taikomi skirtinguose transporto sektoriuose dirbantiems vairuotojams. Kai kurie jų nuolat privalo baigti ir periodinį mokymą, kaip reikalaujama direktyvoje, ir kitas privalomas mokymo programas, susijusias su jų atliekamu darbu.

4.6 Pasiūlymu, kuriuo iš dalies keičiama direktyva, būtų ir toliau leidžiama naudotis e. mokymusi kaip metodu, pagal kurį galima nepriklausomai įgyti tam tikrą pradinės kvalifikacijos dalį ir baigti periodinio mokymo programos dalį. Šis pakeitimas iš esmės yra labai teigiamas dalykas, tačiau EESRK mano, kad didžiausia leidžiama e. mokymosi dalis turėtų būti tiksliau apibrėžta, kad dėl neaiškios termino „iš dalies“ apibrėžties pasiūlymas nebūtų labai skirtingai aiškinamas ir praktiškai taikomas skirtingose valstybėse narėse.

4.7 EESRK nuomone, tiesiog būtina leisti vieną periodinio mokymo dieną padalyti į kelias dalis. Deja, pasiūlyme dėl direktyvos tokia galimybė nenumatoma, todėl kyla realus pavojus, kad dėl to atsirastų prieštaravimų. Atsižvelgiant į tai, kad mokymo programos dalis gali būti baigta pasitelkiant e. mokymąsi, turėtų būti taikomas lankstus sprendimas, pavyzdžiui, padalijant vienus to paties dalyko septynių valandų trukmės mokymo kursus taip, kad dalis mokymo vieną dieną vyksta klasėje arba atliekant praktines užduotis, o kita dalis tęsiama kitą dieną e. mokymosi metodu. Tai būtina vien dėl to, kad patalpos, kuriose vyksta mokymai, dažnai būna skirtingose vietose.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹¹⁾ Direktyva 2003/59/EB, 7 straipsnio 1 dalis (OL L 226, 2003 9 10. p. 4).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendro Europos Komisijos ir Sąjungos vyriausiosios įgaliotinės užsienio reikalams ir saugumo politikai komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas“

(JOIN(2016) 29 final)

(2017/C 288/17)

Pranešėjas: **Luca JAHIER**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2016 9 23
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 05 02
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinės sesijos Nr.	526
Balsavimo rezultatai	165/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Kultūra turi atlikti svarbų vaidmenį dabartinėje pasaulinėje politinėje aplinkoje, kurioje vėl iškilo grėsmė pagarbai žmogaus teisėms, tolerancijai, bendradarbiavimui ir savitarpio solidarumui. Todėl EESRK teigiamai vertina bendrą komunikatą, iš kurio matyti, kad kultūros poveikis aiškiai suprantamas, kuris yra išpūdingas esamų programų rinkinys ES ir nacionaliniu lygmeniu ir kuriame pabrėžiamos galimos veiklos sritys tarptautinių kultūrinių mainų srityje.

1.2 Taigi EESRK ragina žengti kitą žingsnį ir ne „kurti ES strategiją“, o pereiti prie aiškios strategijos ir veiksmų plano priėmimo ir vėlesnio įgyvendinimo. Veiksmų planu turėtų būti atsakyta į keturis struktūrinius poreikius: aiškiai apibrėžti valdymą ES lygmeniu; siekti koordinuoti ir teikti subsidiarumu grįstą paramą valstybių narių lygmeniu; patikslinti finansinius aspektus ir skatinti kurti tarpusavyje susijusių kultūros srities subjektų tinklus, kurie atstovautų klestinčiai kultūrinei pilietinei visuomenei.

1.3 Kad būtų visapusiškai pripažinta kultūros svarba tvarumui, EESRK ragina pripažinti kultūrą ketvirtuoju darnaus vystymosi ramsčiu, lygiaverčiu ekonominiam, socialiniam ir aplinkos ramsčiams.

1.4 EESRK teigiamai vertina faktą, kad kultūra pripažįstama labai svarbiu taikos ir stabilumo garantu, todėl yra nepaprastai svarbi siekiant pagrindinio Europos Sąjungos tikslo – „skatinti taiką, savo vertybes ir savo tautų gerovę“ (ES sutarties 3 straipsnis). Taigi EESRK ragina ES remiantis pačios Europos patirtimi tapti pasauline lydere užtikrinant, saugant ir propaguojant taiką visame pasaulyje.

1.4.1 Tai galima būtų skatinti, pavyzdžiui, kuriant eksperimentines iniciatyvas, tokias kaip nauja iniciatyva „Baltasis balandis“, kuri grindžiama ES vaidmeniu Šiaurės Airijos taikos procese ir pagal kurią į konfliktų sprendimo strategijas įtraukiamas labai reikalingas kultūros ir taikos stiprinimo aspektas.

1.4.2 Kultūros, kaip taikos ir stabilumo ramsčio, skatinimas yra neatsiejamas nuo raginimo atkreipti dėmesį į meninės išraiškos laisvę kaip žmogaus teisę ir remti pasaulines iniciatyvas, kuriomis saugomos menininkų teisės, taip pat toliau plėtoti tokias iniciatyvas Europos lygmeniu.

1.4.3 EESRK žino, kad kultūra gali būti netinkamai naudojama ir kad ja gali būti manipuluojama siekiant stiprinti autoritarinę, populistinę ar kitą politinę darbotvarkę. ES mainai sudaro sąlygas išreikšti daugelio suinteresuotųjų subjektų nuomones ir pliuralistinius požiūrius, be jokių propagandai būdingų kontrolės elementų. Kultūra, paremta labai gausia įvairove, neišvengiamai padės įveikti populistines tendencijas ir kovoti su valstybės skatinama kultūros propaganda, padės užmegzti ryšius tarp tautų ir atverti galimybes glaudesniai bendradarbiavimui ir mainams.

1.5 EESRK pabrėžia, kad pilietinė visuomenė yra svarbi pagrindinė veikėja, dalyvaujanti darnios visuomenės gyvenime ir plėtojant visas kultūros iniciatyvas. Todėl ES turėtų investuoti į paramą, skiriamą organizuotos pilietinės visuomenės vystymuisi kultūros srityje.

1.5.1 EESRK pabrėžia naudą, gaunamą įgyvendinant programas, pagal kurias tyrinėjami kultūros ryšiai su ekonominėmis, socialinėmis ir politinėmis plėtros strategijomis, o kultūra, kuri buvo nereikšmingas politikos srities aspektas, padaroma pagrindiniu aspektu.

1.5.2 Platesne prasme, EESRK skatina kurti studijų ir mainų programas kultūros srityje, pritaikant sėkmingą programos ERASMUS modelį.

1.5.3 EESRK palankiai vertina raginimą sukurti kultūrinės pilietinės visuomenės forumą, įtraukiant visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus. EESRK išsipareigoja ateityje remti tokias organizuotas konsultacijas ir dialogą.

1.6 EESRK pripažįsta kultūros svarbą ir kūrybos sektorius kaip pagrindinį ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir darnaus vystymosi veiksnį. Komunikate pabrėžiama keletas aspektų ir programų, kurias EESRK visapusiškai remia. Todėl Komitetas skatina pakankamai investuoti į šią sritį.

1.6.1 Įgūdžių lavinimas kultūros srityje ir kūrybos sektoriuose suteikia pagrindą plėtoti šias galimybes.

1.6.2 EESRK remia programos „Kultūros sostinės“ vystymą tarptautiniu lygmeniu, bendradarbiaujant su Europos Taryba ir UNESCO, taip pat esamų miestų tinklų stiprinimą vykdant jų mainus kultūros klausimais.

1.7 Komitetas pabrėžia, kad kultūrinė perspektyva turėtų tapti esmine visų būsimų tarptautinių susitarimų, pavyzdžiui, naujos partnerystės su AKR šalimis po 2020 m., dalimi.

1.8 EESRK mano, kad reikėtų pasinaudoti teigiama dinamika, atsiradusia ruošiantis artėjantiems 2018 m., paskelbtiems Europos kultūros paveldo metais, skatinant priimti ir toliau įgyvendinti kultūros veiksmų planą palaikant tarptautinius santykius.

2. Bendro Komisijos ir Sąjungos vyriausiosios įgaliotinės komunikato apžvalga

2.1 Bendrame komunikate apibrėžiamas požiūris į ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategiją, atsižvelgiant į ES kaip pasaulinės veikėjos vaidmenį.

2.2 Komunikate siūloma imtis trilypės veiklos įgyvendinant šią strategiją: 1) taikyti pagrindinius ES veiksmų principus, 2) laikytis trijų pagrindinių tokios veiklos krypčių ir 3) taikyti siūlomą strateginį požiūrį į kultūrinę diplomatiją.

2.3 Siūlomais pagrindiniais principais pabrėžiama būtinybė remti kultūrų įvairovę ir pagarbą žmogaus teisėms kaip esminį demokratijos, stabilumo ir darnaus vystymosi pagrindą, įskaitant saviraiškos laisvę ir kūrybos laisvę, būtinybė ne tik plėtoti Europos kultūrų įvairovę, bet ir pabrėžti abipusiškumą, taigi ir tarpusavio pagarbą bei tarpkultūrinį dialogą. Be to, komunikate pabrėžiama papildomumo ir subsidiarumo esamų valstybių narių pastangų atžvilgiu būtinybė. Jame skatinamas kompleksinis požiūris, neapsiribojant vaizduojamuoju menu siaurąja prasme ir įtraukiant politiką ir veiklą kultūrų dialogo, turizmo, švietimo, mokslinių tyrimų ir kūrybos sektoriaus srityse. Galiausiai komunikate paaiškinama, kad būtina vengti veiklos dubliavimo, atsižvelgiant į esamas bendradarbiavimo sistemas ir finansines priemones, t. y. į konkrečias temines programas ir geografinio bendradarbiavimo sistemas, jau siūlomas ES.

2.4 Trys pasiūlytos veiklos kryptys siekiant plėtoti kultūrinį bendradarbiavimą su šalimis partnerėmis yra šios: a) kultūros kaip darnaus socialinio ir ekonominio augimo varomosios jėgos rėmimas, b) kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas siekiant taikių bendruomenių santykių ir c) bendradarbiavimo kultūros paveldo srityje stiprinimas.

2.5 Pagal kryptį, kuria siekiama remti kultūrą kaip darnaus socialinio ir ekonominio augimo varomąją jėgą, siūloma padėti kitoms šalims plėtoti kultūros politiką, stiprinti kultūros ir kūrybos sektorius, taip pat remti vietos valdžios institucijų vaidmenį šalyse partnerėse.

2.6 Kultūros politikos plėtotė gali būti remiama, gilinant politinį dialogą ir stiprinant valdymo sistemas, taip pat keičiantis tiksline patirtimi.

2.7 Pabrėžiamas kultūros ir kūrybos sektorių vaidmuo skatinant pažangų, darnų ir integracinį augimą, ir tai rodo, kad kultūros indėlis žemų ir vidutinių pajamų šalyse sudaro 1,5–3,7 proc. BVP (pagal UNESCO kultūros įtakos vystymuisi rodiklius). Todėl komunikate siūloma dalytis patirtimi ir toliau plėtoti šį sektorių, stiprinti kūrybos centrus ir klasterius, ugdyti atitinkamus įgūdžius, taip pat sukurti aiškią reglamentavimo sistemą, siekiant remti MVĮ ir teritorinį bendradarbiavimą.

2.8 Pabrėžiama, kad svarbu remti kultūrą vykdant miestų plėtrą, ypač atkreipiamas dėmesys į jos poveikį augimui ir socialinei sanglaudai, užsimenama ir apie būtinybę padaryti viešąją erdvę prieinamą visiems žmonėms, taip pat apie audiovizualinių programų ir struktūros poveikį.

2.9 Antra komunikate siūloma veiklos kryptis – kultūros ir kultūrų dialogo skatinimas siekiant taikių bendruomeninių santykių – yra remti kultūros sektoriaus veikėjų ir menininkų bendradarbiavimą, dialogą ir jų kūrybinių judumą.

2.10 Minimas kultūrų dialogo gebėjimas skatinti taikos kūrimą, pasitelkiant kultūrą kaip priemonę tiek konfliktų prevencijai, tiek susitaikymui pokonfliktinėse visuomenėse užtikrinti, taip pat išvardijamos įvairios esamos priemonės.

2.11 Trečioji komunikate siūloma kryptis – bendradarbiavimo kultūros paveldo srityje stiprinimas kaip svarbi kultūrų įvairovės apraiška ir priemonė turizmui ir ekonomikos augimui skatinti. Todėl siūloma remti kultūros paveldo mokslinius tyrimus, kovoti su neteisėta prekyba ir prisidėti prie tarptautinių pastangų apsaugoti kultūros paveldo vietas, vadovaujant UNESCO.

2.12 Kaip trečioji veikla, komunikate siūlomas strateginis ES požiūris į kultūrinę diplomatiją, skatinant visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą, kad būtų užtikrintas papildomumas ir sąveika: visų lygių valdžios institucijų, vietos kultūros organizacijų ir pilietinės visuomenės, Komisijos ir jos vyriausiosios įgaliotinės, valstybių narių ir jų kultūros institutų. Siūlomos įvairios tvirtesnio bendradarbiavimo formos.

2.13 Be to, komunikate pabrėžiama studentų, tyrėjų ir absolventų kultūrinių mainų svarba, pasitelkiant esamas ir kol kas dar neišplėtotas mainų programas.

3. Bendrosios pastabos dėl komunikato

3.1 EESRK teigiamai vertina bendrą komunikatą, kurį pasiūlė Europos Komisija ir vyriausioji įgaliotinė. Šiuo metu, kai ryškėja visuomenės susiskaidymas ir populistinės tendencijos, kultūra turi atlikti vis didesnį vaidmenį, stiprindama pilietinės visuomenės ryšius, skatindama tarpusavio supratimą, puoselėdama įvairovę ir mainus, taip pat kododama su paviršutinišku požiūriu.

3.2 Iš komunikato tampa aišku, kad kultūros poveikis yra suvoktas, pats komunikatas yra įspūdingas esamų priemonių rinkinys ES ir nacionaliniu lygmeniu, jame pabrėžiamos įvairios galimos veiklos sritys kultūrinių mainų ir diplomatijos srityje.

3.3 Tačiau šiuo metu Komitetas pabrėžia, kad strategiją būtina patobulinti. Veiksmų plane turi būti tiksliai apibrėžti pagrindiniai klausimai ir strategiškai svarbios šalys – tai padės įgyvendinti tikslinį požiūrį ir nuodugniai įvertinti pirmą strategijos etapą atsižvelgiant į galiojančią vystomojo bendradarbiavimo priemonę (VBP 2014-2020 m.). Turėtų būti pabrėžiama, kad strategija yra svarbi bendradarbiavimo su ES kaimyninėmis šalimis ir plėtros šalimis požiūriu.

3.4 Išorės santykių srityje kultūra negali būti laikoma neutralia ir nepriklausančia nuo dalyvaujančių šalių politinių aplinkybių. Tiek istoriniai, tiek dabartiniai pavyzdžiai rodo, kad kultūra gali būti netinkamai naudojama ir kad ja gali būti manipuluojama siekiant stiprinti autoritarinę, populistinę ar kitą politinę darbotvarę. Todėl, nors vykdant ES mainus kultūra iš tikrųjų padeda įgyvendinti darbotvarę, svarbu pabrėžti, kad, priešingai nei propaganda, ES mainai sudaro sąlygas išreikšti daugelio suinteresuotųjų subjektų požiūrius ir įvairias nuomones. Todėl ES atsiskakoma propagandai būdingos kontrolės. Šiuo požiūriu kultūra, paremta labai gausia įvairove, neišvengiamai padės įveikti populistines tendencijas ir kovoti su valstybės skatinama kultūros propaganda, padės užmegzti ryšius tarp tautų, griauti didėjančias sienas, įveikti augančius išankstinius nusistatymus ir atverti galimybes glaudesniai bendradarbiavimui ir mainams.

3.5 Vykdant kultūrinį švietimą, grindžiamą kūrybiniais procesais ir įvairovės puoselėjimu, įskaitant kultūrinius mainus, galima toliau ugdyti tautų sąmoningumą ir didinti atsparumą kultūros naudojimui populistine prasme.

3.6 Komitetas taip pat pabrėžia, kad, atsižvelgiant į daugelį atitinkamų direktoratų ir suinteresuotųjų subjektų, turi būti nustatyta skaidri valdymo struktūra, kad būtų vadovaujama bendradarbiavimui, siekiant pateikti aiškius pasiūlymus ir rezultatus. Ši struktūra vis dėlto turėtų pasižymėti lankstumu, kad nebūtų užkrauta papildoma administracinė našta. Turėtų būti paskirtas vadovaujantis administratorius, kuris tvarkytų turimas lėšas.

3.7 Nors kultūra turėtų turėti savo atskirą vertę, EESRK pabrėžia, kad kultūrą būtina integruoti į gretimas sritis, sudarant sąlygas kultūrai propaguoti užsibrėžtus tikslus ir veiksmus, taip pat pripažįstant jos svarbą Europos projektui. Tačiau šiuo metu kultūra nėra įtraukta į esamus veiksmų planus, įskaitant 2017 m. Komisijos darbo programą. Kultūra turi būti vis dažniau įtraukiama į Europos Komisijos prioritetus ir veiksmus, o pirmieji konkretūs veiksmai turi būti įtraukti į 2018 m. Europos Komisijos darbo programą.

3.8 Kultūra labai svarbi stiprinant ES kaip pasaulinės veikėjos vaidmenį, įskaitant aiškiai nurodytose pagrindinėse srityse, visų pirma įgyvendinant ES strategiją dėl Sirijos, ES pasaulinę strategiją bei Afrikos ir ES partnerystę.

3.9 Atsižvelgdamas į kultūros ir kūrybos sektorių svarbą, EESRK siūlo imtis priemonių užtikrinti, kad visose būsimose derybose tarptautiniu lygmeniu, pradedant nuo kitų derybų įgaliojimų derėtis dėl naujos partnerystės su AKR šalimis po 2020 m., būtų atsižvelgta į klausimus, susijusius su kultūros ir kūrybos sektoriais. Tai pasakytina apie prekybos derybas, kuriose ES turėtų imtis būtinų priemonių siekiant remti, saugoti ir skatinti Europos kultūrinę veiklą⁽¹⁾.

3.10 EESRK turėtų įtraukti kultūros temą į nuolatinių savo tarnybų veiklą ir savo įprastą darbą.

3.11 EESRK palankiai vertina kultūros svarbos mūsų visuomenių vystymuisi svarbą ir jos poveikį pagrindiniams politikos klausimams. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad vaizduojamasis menas ir kultūra neturėtų būti vertinami tik dėl jų strateginės ir materialinės vertės, bet kartu turi būti pripažinta jų tikroji vertė, nes tai visos žmonijos švyturiai.

3.12 Apie teises į kultūrą vos užsimenama, tačiau strategijoje šis Europos vertybių principas turėtų būti vertinamas kaip kultūros pažinimo, mainų ir plėtros pagrindas. Strategijoje taip pat būtų galima atkreipti dėmesį į svarbų darbą, kurį atlieka JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro (OHCHR⁽²⁾) specialusis pranešėjas kultūrinių teisių klausimais.

⁽¹⁾ Šiuo požiūriu EESRK dar kartą reiškia savo paramą išimčiai dėl kultūros EESRK nuomonė dėl „Kūrybos ir kultūros pramonės sektorių – Europos vertybės, kuria reikia pasinaudoti pasaulinėje konkurencijoje“ (OL C 13, 2016 1 15, p. 83), nurodytai išimčiai dėl kultūros.

⁽²⁾ Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras (OHCHR) simbolizuoja pasaulio išipareigojimą laikytis visuotinių žmogaus orumo idealų.

3.13 Nors komunikate teigiama, kad naudodamiesi skaitmeninėmis priemonėmis žmonės dažnai įsitraukia į tarpvalstybinę veiklą ir kad dėl skaitmeninės revoliucijos išaugo mainų ir kultūrinio bendradarbiavimo paklausa, nepakankamai dėmesio skiriama šio perėjimo prie skaitmeninių technologijų padariniams ir potencialui tarptautinių kultūrinių santykių srityje. Taigi labai svarbu atlikti mokslinius tyrimus ir nustatyti perėjimo prie skaitmeninių technologijų poveikį, ypač atsižvelgiant į poveikį žmonių kultūriniams mainams, ir ištirti tiek jo teikiamas galimybes, tiek šališkumo ir dezinformacijos riziką. Šiuo požiūriu kultūriniai mainai sudaro sąlygas žmonėms labiau domėtis ir skatinti prieigą prie informacijos bei turimų išteklių internete.

3.14 Abejonių kelia tai, kad skaitmeninės priemonės nurodytos kaip šiuos mainus skatinantis veiksnys, nes ekonominiai pokyčiai ir socialiniai iššūkiai gali būti vertinami kaip svarbiausia jėga, skatinanti pasaulinius pokyčius.

3.15 Atsižvelgdamas į dabartinius įvykius, EESRK siūlo į komunikatą įtraukti religijų dialogą kaip kultūrų dialogo elementą, įskaitant filosofines ir nereligines organizacijas, kad būtų galima semtis „įkvėpimo iš Europos kultūrinio, religinio ir humanistinio paveldo“, kaip numatyta Sutarties dėl Europos Sąjungos preambulėje ir pagal SESV 17 straipsnį. Tai būtų galima skatinti naudojant eksperimentines iniciatyvas, pavyzdžiui, suteikiant galimybę studentams ir mokslininkams iš konfesinių universitetų bei religinių mokyklų mokytis pagal programą „Erasmus“.

3.16 Komunikate kultūros poveikis darniam vystymuisi aptariamas poskirsnyje dėl integracinio ir subalansuoto ekonomikos augimo⁽³⁾. EESRK apgailestauja, kad šis klausimas toliau nėra pabrėžiamas, atsižvelgiant į idėją, kad kultūra turėtų būti atskiras ramstis, kuriuo remiamas darnus vystymasis. Pastaraisiais metais vis daugiau organizacijų⁽⁴⁾ pritaria šiam požiūriui, kuriuo pabrėžiama, kad kultūra turi būti laikoma ne mažiau svarbia nei kiti vystymosi aspektai: ekonomika, socialinė įtrauktis ir aplinka. EESRK aktyviai remia šį požiūrį. Šie aspektai savo ruožtu yra susiję su kultūra kaip pagrindiniu įtraukios bendruomenės kūrimo aspektu.

3.17 EESRK pabrėžia, kad siekiant užtikrinti meninį tobulėjimą ir vykdyti mainus labai svarbūs yra bendros kūrybos procesai, tačiau šis veiksnys nėra minimas komunikate. Bendra kūryba ne tik skatina lygiaverčius mainus ir mokymąsi, bet ir gali lemti novatoriškus darbus, kurie toliau skatina ir meninį tobulėjimą, ir augimą, įskaitant ekonominę ir socialinę vystymąsi.

3.18 Komitetas pabrėžia, kad kultūriniai mainai ir dialogas turėtų būti grindžiami objektyviais duomenimis, kad jie kuo geriau atitiktų kultūrinius ir meninius ryšius tam tikroje šalyje ar regione. Šiuo tikslu reikia išnagrinėti kultūros praktiką, privalumus ir iššūkius tiek šalyse partnerėse, tiek su šalimis partnerėmis. Įdomi iniciatyva yra Europos Tarybos kultūros politikos ir tendencijų Europoje sąvadas.

3.19 Be to, taikant būtinus ilgalaikius požiūrius reikia atlikti nuolatinę stebėseną ir peržiūrą, kuriomis užtikrinamas kultūros mainų ir sąveikų poveikis ir abipusė nauda.

3.20 Mainų srityje turėtų būti atsižvelgiama į finansavimą vertimui raštu ir žodžiu, rengiant programas, kuriomis skatinami kultūros mainai.

3.21 EESRK pabrėžia, kad rengiant naujas programas būtina skleisti informaciją apie programą tiek ES, tiek šalyse partnerėse, taip pat jų piliečiams, paaiškinant požiūrį, skatinant iniciatyvas ir suteikiant informacijos apie finansavimo galimybes. Siekiant remti šias pastangas, galėtų būti plėtojami įvairūs esami kanalai („Euronews“, kultūrinių premijų programos).

⁽³⁾ Žr. 2015 m. gruodžio 22 d. JT generalinės asamblėjos rezoliuciją 70/214 „Kultūra ir darnus vystymasis“.

⁽⁴⁾ Žr. platformos „Agenda 21 for Culture“ ir tinklo „Culture Action Europe“ veiklą, vykdomą įgyvendinant kampaniją „The Future We want Includes Culture“ („Ateityje, kurios norime, yra vietos kultūrai“) dėl kultūros vaidmens įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus.

3.22 Komitetas taip pat pabrėžia, kad reikėtų atsižvelgti į subnacionalinio lygmens struktūrų, regionų ir miestų vaidmenį, kaip akcentuota 2017 m. vasario 7–8 d. Europos regionų komiteto priimtoje nuomonėje.

3.23 Komitetas pabrėžia, kad itin svarbu skatinti atvirus mainus ir valstybių tarpusavio nesutarimų, susijusių su nacionaliniam kultūros paveldui priklausiančių artefaktų turėjimu, sprendimą.

3.24 Nors EESRK palankiai vertina šį komunikatą ir laukia pasiūlymų, kurie būtų paversti konkrečiais veiksmais, jis nori toliau svarstyti sritis, kurioms pasiūlyme skirta nepakankamai dėmesio ir kurios yra šios: a) kultūra kaip taikos ir stabilumo ramstis, b) kultūra ir pilietinė visuomenė, c) kultūros ir kūrybos sektoriaus darnus augimas ir vystymas.

3.25 Atsižvelgdamas į artėjančių Europos kultūros paveldo metų svarbą ir matomumą, EESRK siūlo, kad šia programa ir teigiama dinamika būtų naudojama vystant ir pradant įgyvendinti 2018 m. veiksmų planą dėl kultūros išorės santykių srityje.

4. Kultūra kaip taikos, stabilumo ir saugumo ramstis

4.1 EESRK teigiamai vertina faktą, kad kultūra pripažįstama labai svarbiu taikos ir stabilumo ramsčiu. Todėl kultūra labai svarbi toliau siekiant pagrindinio Europos Sąjungos tikslo „skatinti taiką, savo vertybes ir savo tautų gerovę“ (ES sutarties 3 straipsnis).

4.2 Europos Sąjunga turi užimti teisėtą savo, kaip pasaulinės lyderės, vietą užtikrinant, apsaugant ir skatinant taiką visame pasaulyje. Jos Nobelio premiją laimėjęs modelis, kuris po pasaulinių karų padėjo užtikrinti ilgiausią taikos ir klestėjimo laikotarpį Europoje, yra įrodymas, kad pasaulis gali juo vadovautis šioje srityje. ES pasiekti rezultatai žmogaus teisių, demokratijos, lygybės, tolerancijos, supratimo ir tarpusavio pagarbos srityse yra neprilygstami tarptautinėje arenoje. Susiduriant su globaliais šiandienio pasaulio iššūkiais, ES šūkis „Suvienijusi įvairovę“ turi didesnę rezonansą nei bet kada per jos 60 metų istoriją.

4.3 EESRK pabrėžia, kad svarbu sudaryti sąlygas mainams konfliktų prevencijos, sprendimo ir susitaikymo po konflikto srityse. Kultūros ir meno erdvėje galima atvirai keistis nuomonėmis ir ugdyti tarpusavio pasitikėjimą. Nors komunikate užsimenama apie kultūrą ikikonfliktinėse ir pokonfliktinėse situacijose, šis aspektas turi būti ypač išplėstas, nes kultūros sektoriaus veikėjai iš trečiųjų šalių taip pat turi vertingos patirties šioje srityje, o tai suteikia galimybių abipusiai naudingiems apmąstymams. Pagarba kultūrinėms žmogaus teisėms turėtų būti įtraukta į taikos susitarimus, kurie taip pat padeda užtikrinti, kad būtų gerbiamos kultūrinės mažumos pokonfliktinėse teritorijose⁽⁵⁾.

4.4 ES vaidmuo Šiaurės Airijos taikos procese yra svarbus kaip galimas taikos kūrimo strategijos pagrindas pasauliniu mastu. Pavyzdžiui, nauja iniciatyva „Baltasis balandis“ galėtų būti grindžiama vaidmeniu, kurį ES atliko Šiaurės Airijos taikos procese, įgyvendindama savo unikalią programą PEACE⁽⁶⁾. Pasauliniu mastu ji galėtų būti visa apimanti iniciatyva, užtikrinanti pagrindinių pilietinės ir politinės visuomenės veikėjų indėlį. Ją būtų galima susieti su nauju Europos solidarumo korpusu ir atspindėti ERASMUS modelį, tačiau ji nebūtų skirta tik jaunimui. Iniciatyva galėtų apimti sąveiką su visomis kitomis ES priemonėmis gynybos, saugumo ir diplomatijos srityse, įtraukiant labai reikalingą kultūros ir taikos stiprinimo aspektą į konfliktų sprendimo strategijas. Taip būtų skatinamas kultūrų dialogas, tarpusavio pagarba, tolerancija ir supratimas, pasitelkiant kultūrą, švietimą ir žiniasklaidą.

4.5 EESRK atkreipia dėmesį į organizuotos pilietinės visuomenės, politinių fondų ir vietos valdžios institucijų vaidmenį kuriant taiką ir užtikrinant susitaikymą. Jų patirtis turi būti perimta, o jų perspektyvos – integruotos ir skatinamos.

4.6 Komitetas pabrėžia, kad, siekiant skatinti taiką ir stabilumą, kultūrinės iniciatyvos ir mainai turi būti vystomi bendradarbiaujant su vietos veikėjais ir dedant pastangas palaikyti ryšius su vietos gyventojais, ne tik tais, kuriems paprastai skiriamos kultūros ir meno programos.

⁽⁵⁾ Taip pat žr. „Information presented by the Northern Ireland Human Rights Commission to the United Nations on The Derry/Londonderry Report on Upholding the Human Right to Culture in Post-Conflict Societies“ („Šiaurės Airijos žmogaus teisių komisijos Jungtinėms Tautoms pateikta informacija dėl Derio/Londonderio ataskaitos dėl žmogaus teisių ir kultūros palaikymo pokonfliktinėje visuomenėje“ (2014 m. vasario 27 d. UNGA A/HRC/25/NI/5).

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl Europos Sąjungos išorės santykių vaidmens stiprinant taiką. Geriausioji praktika ir perspektyvos (OL C 68, 2012 3 6, p. 21).

4.7 Tarpvyriausybinio lygmeniu pagirtinos Europos Tarybos iniciatyvos. Bendradarbiavimas su Europos Taryba galėtų būti stiprinamas, pasitelkiant jos patirtį tose organizacijos šalyse, kurios yra ES kaimyninės šalys. Pavyzdžiui, EESRK atkreipia dėmesį į Kultūros ir demokratijos rodiklių sistemą, taip pat Jaunimo taikos stovyklos iniciatyvą, pagal kurią sudaromos sąlygos jaunimui ir jaunimo organizacijoms iš per konfliktus nukentėjusių regionų įsitraukti į dialogą ir konfliktų transformacijos veiklą, grindžiamą švietimu žmogaus teisių klausimais ir tarpkultūriniu mokymusi. Ši programa galėtų būti jaunimo kultūrų dialogo pavyzdys.

4.8 EESRK taip pat atkreipia dėmesį į kultūros poveikį sprendžiant saugos ir saugumo klausimus miesto teritorijose, kaip nurodyta neseniai atliktame tyrime „Europos kultūra, miestai ir identitetas“, ir siūlo skatinti keistis informacija apie teigiamą patirtį šioje srityje ⁽⁷⁾.

4.9 Turėtų būti skatinama geriau suprasti kultūros poveikį jaunimo radikalėjimui ir jos praradimą. Turi būti pabrėžtas kultūros veiklos ir paveldo poveikis socialiniam stabilumui ir sanglaudai, taip pat užkirstas kelias netinkamam kultūros ir paveldo naudojimui kaip priemonei, kuria siekiama skatinti radikalią ar nacionalistinę darbotvarkę.

4.10 Kultūra, kaip taikos ir stabilumo ramsis, turi būti skatinama kartu atkreipiant dėmesį į meninės išraiškos laisvę kaip žmogaus teisę. PVO lygmeniu įgyvendinamos pasaulinės iniciatyvos, kuriomis remiami persekiojami menininkai (pvz., „Freemuse“, „Observatoire de la Liberté de la Création Artistique“). Reikėtų skatinti jų plėtrą ir tinklaveiką Europos NVO aplinkoje.

5. Kultūra ir pilietinė visuomenė

5.1 EESRK pabrėžia, kad būtina ugdyti aktyvią pilietinę visuomenę, siekiant skatinti aktyvų ir integracinį augimą bei kultūros vystymąsi. Pilietinės visuomenės veikla turėtų būti stiprinama vykdant kultūros dialogą ir mainus bei gebėjimų stiprinimo veiklą ⁽⁸⁾. Administracinių PVO pajėgumų vystymas yra svarbus elementas siekiant užtikrinti bendrą kūrybą ir mainus vienodu lygmeniu.

5.2 Todėl EESRK pritaria tikslui stiprinti paramą pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios veikia šalių partnerių kultūros srityse. Poreikis integruoti kultūros sektoriaus veikėjus yra pagrįstai pabrėžtas, ir EESRK atkreipia dėmesį į šių pastangų svarbą ne tik kultūrų dialogui, bet ir jų įvairovei bei teisėms į kultūrą.

5.3 EESRK norėtų pabrėžti, kad būtina įtraukti nevyriausybinės organizacijas ir fondus tiek Europoje, tiek šalyse partnerėse, kaip svarbius dalyvius ir išteklius sėkmingiems mainams ir dialogui užtikrinti. Todėl turėtų būti tinkamai naudojamos nacionalinių veikėjų programos, telkiamos grupės ir iš jų mokomasi, pavyzdžiui, Robert Bosch fondo veikla palaikant tarptautinius santykius ir įgyvendinant „Interarts“ projektus, tokius kaip ES finansuojamas projektas „Veiklios bendruomenės, didinančios kultūros viešąją vertę pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse“ („SouthMed CV“) (finansuojamą pagal Kaimynystės politikos ir plėtros derybų GD programą EUROMED), kuriuo siekiama kultūrą – nereikšmingą politikos srities aspektą – padaryti pagrindiniu aspektu, ištiriant jos potencialius ryšius su ekonominėmis, socialinėmis ir politinėmis plėtros strategijomis.

5.4 Atkreipiamas dėmesys į tai, kad kultūros mainai neturi būti susiję tik su menininkais ir kultūros srities suinteresuotaisiais subjektais, bet turėtų apimti stiprų visų piliečių informavimo ir dalyvavimo aspektą. Nepaisant visų pastangų ištaisyti šią padėtį, kultūros ir meno mainai pasiekia ribotą skaičių žmonių, kurių socialiniai, kultūriniai ir išsilavinimo poreikiai dažnai būna panašūs. Todėl į kultūros programas turėtų būti aiškiai įtraukti mainai, susiję su dalyvavimu grindžiamomis kultūros iniciatyvomis ir meninio švietimo plėtra. Tik tokiu atveju bus galima išnaudoti meno ir kultūros teikiamas galimybes skatinti stabilumą, taiką ir darnų vystymąsi.

⁽⁷⁾ EESRK užsakytas tyrimas: „Europos kultūra, miestai ir identitetas“ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-europe-culture-cities-study>

Konferencijos „Europos viltis: kultūra, miestai ir nauji naratyvai“, kurią organizavo EESRK įvairių interesų grupė, išvados, Briuselis, 2016 m. birželio 20–21 d., <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-europe-culture-cities-conclusions>

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos (OL C 185, 2006 8 8, p. 42).

5.5 EESRK labai teigiamai vertina programą ERASMUS+ ir jos svarbą mainams, tarpusavio supratimui bei mokymuisi. ES lygmeniu nėra panašių iniciatyvų, skirtų kultūros sektoriaus veikėjams ir piliečiams, veikiantiems kultūros ir meno srityje. Galėtų būti plačiau apsvaistytas konkrečios mainų ir judumo programos, skirtos menui ir kultūrai, plėtojimas.

5.6 Yra daug mainų ir pažintinių vizitų programų, skirtų menininkams ir kultūros sektoriaus veikėjams, kurias dvišaliu pagrindu finansuoja nacionalinės kultūros institucijos. Turi būti išnagrinėta didesnė šių programų tarpusavio sąveika, įskaitant ir su nevyriausybinėmis iniciatyvomis, pavyzdžiui, Roberto Cimetta fondu.

5.7 Tarptautinis bendradarbiavimas ir judumas turi būti pripažįstami kaip vertybė siekiant ugdyti kultūrinį tapatumą laikais, kai demografiniai, socialiniai ir ekonominiai pokyčiai taip pat byloja apie mažėjančius atstumus šalyse ir tarp šalių. Šie pokyčiai turi įtakos kultūros procesams, taip pat suteikia daugiau galimybių plėtoti tarpvalstybinę kultūrinę tinklaveiką. Toks judumas, jeigu jis bus tinkamai remiamas, be teigiamo poveikio ekonominiams mainams, gali prisidėti prie kultūrinio tapatumo ugdymo ir savo ruožtu skatinti taikos kūrimą ir socialinę sanglaudą. Šis judumas turi būti kruopščiai suderintas su parama siekiant užtikrinti tvirtų struktūrų kūrimą ir kultūros ir kūrybos iniciatyvų ateitį.

5.8 EESRK pabrėžia, kad kultūriniai tinklai gali skatinti kultūros specialistų mainus, formuoti kultūrinį kraštovaizdį ir ugdyti aktyvią kultūrinę pilietinę visuomenę. Todėl jis siūlo skatinti mainus su Europos kultūros tinklais, sukūrus finansavimo liniją programoje „Kūrybiška Europa“. Galėtų būti skatinami tarptautiniai lygmeniu palaikomi ryšiai su esamais tinklais ir tinklų plėtra įvairiuose regionuose.

5.9 EESRK taip pat pabrėžia kitų dabartinės programos „Kūrybiška Europa“ kryptių naudą ir ragina išnagrinėti visas finansavimo galimybes atsižvelgiant į tai, kad dėl jų gali būti skatinami tarptautiniai lygmeniu vykdomi kultūros mainai.

5.10 EESRK palankiai vertina raginimą sukurti pilietinės visuomenės forumą, kuris apimtų visus susijusius suinteresuotuosius subjektus ir atliktų svarbų vaidmenį plėtojant pirmiau minėtą veiksmų planą dėl tarptautinių kultūrinių ryšių. Tokia platforma galėtų veikti kaip kasmetinis forumas, pagrįstas horizontaliaisiais mainais ir diskusijomis, organizuojant palydovinius susitikimus įvairiuose geografiniuose regionuose ES ir už jos ribų.

5.11 EESRK išipareigoja ateityje remti tokias organizuotas konsultacijas ir dialogą su susijusiais suinteresuotaisiais subjektais išorės santykių srityje. EESRK toliau svarstys, kaip jo vaidmuo ir darbo metodai galėtų konkrečiai ir struktūriškai padėti plėtoti pirmiau minėtą veiksmų planą.

6. Kultūra ir kūrybos sektorius skatinant darnų augimą ir vystymąsi

6.1 Kultūra turėtų būti visiškai pripažįstama ketvirtuoju darnaus vystymosi ramsčiu. Tai leidžia suderinti prieštaringas kultūros vizijas ir panaudoti tai kaip tikrai vertingą ekonomikos augimo ar kultūros priemonę, kuriai neturėtų būti taikomi ekonominiai prioritetai.

6.2 EESRK pabrėžia darnumo ir alternatyvių augimo priemonių, pavyzdžiui, didesnės visuomenės gerovės, svarbą.

6.3 Komunikate pabrėžiama keletas svarbių klausimų, susijusių su kultūros ir kūrybos sektoriaus (tai daugiausia MVĮ⁽⁹⁾) indėliu į darnų vystymąsi, ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą, ir EESRK aiškiai remia šiuos klausimus. Kaip pabrėžiama komunikate, 2004–2013 m. pasaulinė prekyba kūrybos sektoriaus produktais daugiau nei padvigubėjo⁽¹⁰⁾, o kultūros ir kūrybos pramonė sukuria 3 proc. pasaulio BVP ir daugiau nei 30 mln. darbo vietų⁽¹¹⁾.

6.4 Turi būti pabrėžta, kad būtina investuoti į atitinkamų gebėjimų ugdymą, siekiant išnaudoti augimo galimybes kūrybos sektoriuje. Reikia remti vietos rinkas. Judumo programomis, kuriomis skatinamas gebėjimų ugdymas, neturėtų būti didinamas vadinamasis protų nutekėjimo poveikis, kuris yra žalingas šalims partnerėms.

⁽⁹⁾ Eurostatas, 2013 m. Esminiai dydžio rodikliai, taikomi įmonėms tam tikruose kultūros sektoriuose, ES 28.

⁽¹⁰⁾ „The Globalisation of Cultural Trade: A Shift in Cultural Consumption – International flows of cultural goods and services 2004–2013“ (2004–2013 m., „Prekybos kultūros vertybėmis globalizacija. Kultūros vertybių vartojimo pokyčiai. Tarptautiniai kultūros vertybių ir paslaugų srautai 2004–2013 m.“ UNESCO statistikos institutas (UIS)), 2016 m.

⁽¹¹⁾ 2015 m. CISAC ir UNESCO pranešimas „Cultural Times“.

6.5 Europos kultūros sostinių patirtis parodė kultūros plėtros poveikį ekonominiam ir socialiniam vystymuisi miestų vietovėse. Galėtų būti plėtojami su kitomis šalimis įgyvendinami mainų ir gebėjimų stiprinimo veiksmai, susiję su iššūkiiais, taip pat strategijos, kurios lėmė tokį augimą.

6.6 Kitos tarptautinės organizacijos ir regionai kultūros sostinių koncepciją perėmė kaip geriausios patirties pavyzdį (pavyzdžiui, Islamo švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (ISESCO) paskirtos Islamo kultūros sostinės). Reikėtų iširti galimą bendradarbiavimą ir sąveiką, siekiant kuo labiau padidinti abipusę naudą ir mokymąsi. Įgyvendinant šią programą galėtų būti įvertinta tarptautinė kultūros sostinių schema arba miestų partnerystė.

6.7 Kitas vietovių ir miestų ryšių pavyzdys yra Europos Tarybos projektas „Europos kultūros keliai“. Ši programa galėtų būti tiriama ir vystoma tarptautiniu mastu, plečiant jos galimybes didinti kultūrinį turizmą ir bendrą tarptautinių kultūrinių šaknų supratimą.

6.8 EESRK pabrėžia, kad būtina skatinti ir palengvinti miestų bendradarbiavimą bei tinklų kūrimą Europoje ir už jos ribų. Daugelis Europos miestų turi patirties formuojant kultūros politiką ir jos ryšį su kitomis darnaus vystymosi sritimis (pvz., ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo, socialinės įtraukties, kūrybinio švietimo, kultūrinio turizmo ir t. t.). Tai vertinga vykdant ilgalaikį Europos ir kitų pietinių pasaulio šalių bendradarbiavimą, ir ES taip pat galėtų atlikti svarbų vaidmenį palengvinant miestų bendradarbiavimą bei tinklaveiką Europoje ir už jos ribų. Siekiant šio tikslo jau sukurtos atitinkamos iniciatyvos, kurios gali tinkamai prisidėti prie ilgalaikio bendradarbiavimo, įskaitant programas „Pavyzdiniai miestai“ ir „Pirmaujantys miestai“.

6.9 Miestų tinklai, kurie plėtoja priemones kultūros srityje, pavyzdžiui, „Eurocities“, „Mercociudades“, „Africities“, UNESCO kūrybinių miestų tinklas, „Les Arts et la Ville“, Australijos kultūros plėtros tinklas arba Kanados kūrybinių miestų tinklas, taip pat turėtų būti laikomi vertingu ištekliumi.

6.10 EESRK apgailestauja, kad kuriant bendrą strategiją siūlomuose veiksmuose neatsižvelgiama į lyčių klausimą. Nors lyčių lygybė yra mūsų Europos vertybių pagrindas, tyrimai rodo, kad matomi ir svarbias pozicijas užimantys menininkai patiria lyčių nelygybę. Be to, UNESCO nurodė, kad taikant kultūrinio turizmo ir kultūros plėtros priemones gaunama nevienoda nauda. Todėl EESRK primygtinai reikalauja atsižvelgti į šį aspektą.

Bruselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos valdymo, išsaugojimo ir kontrolės priemonės, taikytinos Regioninės žvejybos pietų Ramiajame vandenyne valdymo organizacijos (SPRFMO) valdomame konvencijos rajone“

[COM(2017) 128 final – 2017/0056 COD]

(2017/C 288/18)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 4 3 Europos Sąjungos Taryba, 2017 4 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	181/0/1
(už/prieš/susilaikė)	

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra priimtinas ir kad dėl jo nėra pastabų, savo 526-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2017 m. gegužės 31 d. ir birželio 1 d. (2017 m. gegužės 31 d. posėdis), 181 nariui balsavus už, nė vienam nebalsavus prieš ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas 2017 kalendoriniais metais taikytinas tiesioginių išmokų koregavimo koeficientas, numatytas Reglamente (ES) Nr. 1306/2013

(COM(2017) 150 *final* – 2017/0068 COD)

(2017/C 288/19)

Nuorodos	Europos Parlamentas, 2017 04 06
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 5 31
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	177/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo turinio jis jau išdėstė nuomonėje CES 2942/2013, priimtoje 2013 m. gegužės 25 d. (*), savo 526-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2017 m. gegužės 31 d.–birželio 1 d. (2017 m. gegužės 31 d. posėdis), 177 nariams balsavus už, nė vienam nebalsavus prieš ir nė vienam susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

Bruselis, 2017 m. gegužės 31 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

(*) EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl koregavimo koeficiento nustatymo Reglamentu (EB) Nr. 73/2009 numatytoms tiesioginėms išmokoms už 2013 kalendorinius metus (COM(2013) 159 *final* – 2013/0087 (COD)), OL C 271, 2013 9 19, p. 143

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT